BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III.

RACCOLTA
VILLAROSA

NAPOLI

Digitized by Google

Ex libris Caroli Antonij de Rosas. 1740.

C 1 2 2

Rac Vill.

A 673

Digitized by Google

605288

DE USU

ET

AUTHORITATE

JURIS CIVILIS

ROMANORUM,

IN DOMINIIS

Principum Christianorum,

LIBRI DUO.

Authore

ARTHURO DUCK, LL. D.

Cum Privileg. Sereniss. Elect. Brandeburg.

LIPSIÆ,

Sumptibus JOHANNIS LÜDERWALDI,

Bibliopol. Magdeburg.

Literis JOHANN-ERICI HAHNII.

cIↃ IↃC LXXVI.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Summè Reverendis, Nobiliſſimis, Magnificentiſſimisq; Viris ac Dominis

DN. HERMANNO HEINRICO à Zerſen/

Eccleſiæ Magdeburgenſis Metropolitanæ CANONICO & Collegiatæ S. S. Petri & Pauli PRÆPOSITO, Toparchæ in Laubenau,

DN. HEINRICO à KOTTULINSKI & Geltſch/

Collegiatæ Eccleſiæ Magdeb. Archiepiſc. ad D. Sebaſtiani CANONICO Seniori & Theſaurario,

Dominis Patronis & Mecœnatibus ſuis Opt. Maximis, omni obſequiorum cultu ætatem devenerandis,

præſentem libellum, obſervantiæ, honoris & gratitudinis pignus

D. D. D.

JOHANNES LÜDERWALDUS,
Bibliopola Magdeburg.

Digitized by Google

ELENCHUS CAPITUM. utriusq; Libri.

Libri primi Capita.

1. DE Juſtitia Romanorum in Bellis & Legibus ſuis.
2. De Juſtitia & Encomiis Legum Romanorum.
3. De Jure Civili Rom. ante *Juſtinianum* Imp.
4. De libris Juris Civilis Romanorum per *Juſtinianum* compoſitis.
5. De Jure Civili Romanorúm poſt *Juſtinianum*.
6. De Jure Feudorum.
7. De Jure Canonico.
8. De Interpretationibus & opinionibus Doctorum.
Concluſio Libri primi de Authoritate rerum Judicatarum.

Libri ſecundi Capita.

1. DE dominio Imperatoris Romani in Orbem terrarum.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum.

2. In Dominiis Imperii Germanici.
3. In Dominiis Principum Italiæ.
4. In Regnis Neapolis & Siciliæ.
5. In Regno Galliarum.
6. In Regnis Hiſpaniæ.
7. In Regno Luſitaniæ.
8. In Regno Angliæ.
9. In Regno Hyberniæ.
10. In Regno Scotiæ.
11. In Regno Poloniæ.
12. In Regno Hungariæ.
13. In Regno Daniæ.
14. In Regno Sveciæ.
15. In Regno Bohemiæ.
Concluſio Operis ad Lectorem.

SUM-

Digitized by Google

SUMMARIA
CAPITUM
LIBRI I.

CAP. I.

I. *ROmani Imperium qȝæſiverunt per Arma & Leges.*

II. *Bella Romanorum injuſta cum Sabinis, Fidenatibus, Vejentibus, Albanis, Gabiis, Volſcis, Rutilis aliisq; Populis finitimis.*

III. *Et cum Latinis, Samnitibus & Tarentinis.*

IV. *Bella Romanorum cum Populis Italiæ per qȝingentos Annos.*

V. *Injuſtitia Romanorum in bello Siculo & in primo bello Punico.*

VI. *Et in ſecundo bello Punico.*

VII. *Et in tertio bello Punico.*

VIII. *Et in bello Macedonico, in Creta, in Corſica, in Mithridatico.*

INDEX CAPITUM.
IX. *Et in bello Parthico, & Numantino.*
X. *Et in bello Judaico.*
XI. *Et in bello Britannico.*
Romani per Socios Bellorum causas qværebant.
XII. *Sanctorum Ecclesiæ Patrum testimonia de injustitia Romanorum in Bellis.*
XIII. *Iidemq; sub primis Impp. Romanis floruerunt.*
XIV. *Theologorum testimonia de Romanorum injustitia in Bellis suis.*
XV. *Et Jurisconsultorum testimonia.*
XVI. *Bella Romanorum defendi non possunt.*
XVII. *Nec per voluntatem divinam.*
XIIX. *Nec per consensum Principum aut Populorum.*
XIX. *Nec per præscriptionem.*
XX. *Populi à Romanis debellati justè Libertatem recuperârunt.*
XXI. *Justitia Romanorum in legibus suis.*

CAP. II.

I. *ROmanorum Leges Principes Populiqve sponte receperunt.*
II. *Post Romanam nulla erit Monarchia, qvæ Leges dare poterit.*
III. *Leges Romanorum justissima Causa Romani Imperii.*
IV. *Ro-*

IV. *Roma Parens & Patria Legum.*
V. *Jurisconsultorum variarum Gentium Elogia de legibus Romanis.*
VI. *Leges Romanæ sunt:* { *Ratio scripta.* / *Jus Commune.* / *Jus Naturæ & Gentium.*

CAPUT III.

I. *Sub Regibus Roman. Jus Civile Papinianum.*
Regibus exactis placuit per Leges potiùs quàm Magistratuum Arbitria gubernari.
II. *Leges Duodecim Tabularum fons Legum Romanarum.*
III. *Interpretatio, prudentum an Leges Duodecim Tabularum?*
IV. *Leges, Plebiscita & Senatusconsulta.*
V. *Edicta Prætorum & Ædilium Curulium.*
VI. *Constitutiones Principum post Legem Regiam.*
VII. *Imperatores Pontifices Maximi.*
VIII. *Codices Constitutionum* Gregorianus, Hermogenianus & Theodosianus.
IX. *Constitutiones justissimæ Imperatorum improbissimorum.*
X. *Constitutiones Impp. Rom. antecellunt Constantinopolitanas.*

XI. *Princeps qbomodo Legibus ſit ſolutus.*
XII. *Princeps tenetur Jure Naturæ & Gentium, & ad Contractus.*
XIII. *Reſponſa Prudentum.*
XIV. *Laudes Juriſconſultorum, è qbibus Pandectæ ſunt compoſitæ.*
XV. Papiniani *Elogia.*
XVI. *Leges Romanæ compoſitæ per* Juſtinianum *Imp.*

CAP. IV.

I. JUſtinianus Imp. *Armis & Legibus clariſſimus.*
II. Juſtiniani *fama defenditur, contra Suidam.*
Ejus Pietas & Magnificentia in Templo S. Sophiæ.
III. Juſtinianus Magnus *meritò appellatus.*
IV. *Numerus Librorum compoſitorum per* Juſtinianum.
V. *Pandectarum Liber celebratur.*
VI. *Juriſconſultorum in Pandectis &* Papiniani *Elogia.*
VII. *Juriſconſultorum Libri in Pandectis, dolo* Triboniani *an Caſu fortuito, perierint.*
VIII. Tribonianus *notatur, ob feſtinationem nimiam in Pandectis.*
IX. *Me-*

IX. Methodus Pandectarum defenditur.
X. Editiones variæ Pandectarum, præ cæteris laudatur Florentina.
An Pandectæ Florentinæ fuerint Liber Archetypus Justiniani.
XI. *Pandectæ cur dictæ Digesta? & de nomine Infortiati.*
XII. *Codex Constitutionum Imperialium* Justinianæus.
XIII. *De Constitutionibus nobis è Codice* Justiniani *omissis, & de Authenticis in Codice.*
XIV. *Institutiones* Justiniani & Theophili Paraphrasis.
XV. *Novellæ* Justiniani *Constitutiones.*
XVI. *De Novellarum versione* Juliani *Antecessoris & vulgaris.*
XVII. *Leges Romanæ absolutæ per* Justinianum.

CAP. V.

I. *Libri* Justinianæi, *recepti Constantinopoli, in Europa suppressi per qvingentos Annos.*
II, *Valuerunt Constantinopoli & in Oriente usq; ad* Phocam *Imp.*
III. *Et post* Phocam *usqve ad* Basilium *Imp.*
Basilius *Macedo Imp. composuit Librum* Βασιλικῶν.
IV. *In-*

IV. *Invidia* Basilii & Leonis *Philosophi in Libros* Justinianæos.
V. *Libri* Justinianæi, *neglecti post Editionem* Βασιλικῶν.
Novellæ Constitutiones Leonis *Philosophi.*
VI. *Libri* Βασιλικῶν *ex quibus compositi.*
Libri Βασιλικῶν *edita per varios, novissimè per* Carolum Fabrottum.
VII. *Interpretum Græcorum Commentarii & Synopses ad Libros* Βασιλικῶν.
VIII. *Ex Libris* Βασιλικῶν *Jus in Imperio Orientali dictum.*
IX. Photii *Nomo-Canon in Orientali Ecclesia.*
X. *Jura Orientalis Imperii ex Basilicis, usq; ad excidium Constantinopolis.*
XI. *Libri* Justinianæi *latuerunt in Occidente per plura sæcula.*
XII. *Sæculo* Caroli Magni *Leges Romanæ Literæq; omnes tenebris obrutæ.*
XIII. *Pandectæ à* Lothario *Sax. Imp. restitutæ, primò ad Pisanos, dein Florentinos pervenerunt.*
XIV. Irnerius *Jus Civile docuit & alii, præ reliqvis* Fr. Accursius.
XV. *Post* Accursium Cynus, Bartolus, Baldus *aliisq;.*
XVI. *Et alii Interpretes Itali.*

XVII. Alciatus, Budæus & *alii interpretes recentiores laudantur.*
XVIII. *Ad Jus Civile accesserunt Jus Feudorum, Jus Canonicum, & Doctorum scripta.*

CAP. VI.

I. *FEudorum origo an à Romanis, an à Longobardis?*
II. *Feudorum in Jure Romano nulla vestigia.*
III. *Feuda orta à Longobardis in Italia.*
IV. *Communis opinio, quòd Feuda originem habuerint à Longobardis, non à Gallis.*
V. *Libri Feudorum compositi per* Obertum Ortensium, & Gerardum Capagistrum.
VI. *Jus Feudorum est Consuetudo, non Jus scriptum.*
VII. *Libri Feudorum sunt authentici.*
VIII. *Recipiuntur libri Feudorum ab omnibus, etiam à Gallis.*
IX. *Jura Feudorum connexa cum Jure Civili Rom.*
X. *Et cum Jure Canonico.*
XI. *Libri Feudorum recepti ab omnibus Principibus Populisq; Christianis.*
XII. *Libri Feudorum Vulgares solùm authentici.*
XIII. *In-*

XIII. *Interpretes ad Libros Feudorum enumerantur.*

CAPUT VII.

I. ORigo *Juris Canonici ex reverentia erga Romanos Pontifices.*
II. *Authoritas Canonum, Conciliorum & Romani Pontificis.*
III. Gratianus *Decretum composuit.*
IV. *Decretum* Gratiani *quam Authoritatem habeat?*
V. *Decretum* Burchardi & Ivonis.
VI. *Decretalium Collectiones.*
VII. Sextus, Clementiæ & *Extravagantes.*
VIII. *Institutiones Juris Canonici, per* Paulum Lancellottum.
IX. *Interpretes Juris Canonici.*
X. *Juris Canonici & Civilis connexio.*
XI. *Inter Jus Canonicum & Civile mutua Interpretatio.*
XII. *Jus Canonicum sequendum, ubi agitur de Peccato vel Salutis periculo.*
XIII. *Societas & Consonantia inter Jus Canonicum & Civile.*
XIV. *Jus Canonicum Causas Civiles & profanas decidit.*
XV. *Gentes Christianæ Jus Canonicum amplectuntur.*
XVI. *Prin-*

INDEX CAPITUM.

XVI. *Principes Protestantes Jus Canonicum retinuerunt.*
XVII. *Legum subita mutatio periculosa.*
XVIII. *Judæi non tenentur Jure Canonico.*
XIX. *Juris Canonici utilitas & necessitas.*
XX. *Jus Canonicum & Jus Feudorum Membra Juris Civilis.*

CAP. VIII.

I. *Doctorum Interpretationes superfluæ, si Libri Jurisconsultorum Roman. supereſſent.*
II. *Ruina Romani Imperii induxit Doctorum Commentarios.*
III. *Interpretationes Doctorum probabiles tantùm.*
IV. *Jus Civile non consistit sine Doctorum Interpretationibus.*
V. *Interpretationes Doctorum, ut Responsa Prudentum.*
VI. *Interpretationes Doctorum Legibus multarum Gentium confirmantur.*
VII. *Arduæ Quæstiones in Jure Civili.*
VIII. *Communes Opiniones Doctorum seqvendæ à Judicibus.*
IX. *Regulæ de Contrariis Doctorum Opinionibus.*
X. *Com-*

X. *Communis Opinio æstimanda ex Majori numero.*
XI. *Communis Opinio Doctorum censenda, quam ex professo, non obiter, tradunt.*
XII. *Communis Opinio Doctorum æstimanda ex Commentariis, non ex Consiliis.*
XIII. *Canonistæ sequendi, ubi agitur de Peccato.*
XIV. *Doctores præsertim sequendi, qui* Honores *contempserunt.*
XV. *Nobissimæ Doctorum Opiniones, præsertim, sequendæ.*
XVI. *De Communibus Opinionibus Doctorum remissivè.*

CONCLUS. LIB. I.

I. *SRententiæ Supremorum Senatuum aliqui inter Juris partes numerant.*
II. *Sententiæ solius Principis, non Senatuum, vim Juris habent.*
III. *Sententiæ aliorum Judicum sunt Exempla tantum.*
IV. *Sententiæ Supremarum Curiarum, etiam Rotæ Romanæ, non sequendæ contra Communem Opinionem.*
V. *Sententiæ Supremorum Senatuum, similiter perpetuò Judicantium, vim Legis habent.*

VI. Do-

VI. *Doctorum Interpretationes in ordinem redigendæ.*

SUMMARIA CAPITUM

LIBRI II.

CAP. I.

I. *POpuli debellati Victorum Leges seqvi debent.*

Majestatis primum Caput, Civibus Leges dare.

Europæorum obseqvium Romanis Legibus est spontaneum.

II. *Imperator an sit Mundi Dominus?*

III. *Imperator non est Mundi Dominus per Sacras literas, nec per Jus Naturæ aut Gentium.*

IV. *An Imperator sit Mundi Dominus, est qvæstio facti, non juris.*

V. *Præscribi potest Suprema potestas contra Imperatorem.*

Præscriptio non currit contra Romanum Pontificem per Canonistas.

VI. *Imperator, qvoad Jurisdictionem, est Do-*

Dominus Mundi, non quoad Dominium rerum singularum.

Principes non possunt rerum dominia subditis auferre.

VII. *An usus Linguæ Latinæ & Legum Rom. conservet dominationem Romanorum?*

VIII. *Lingua Latina à Romanis servata in omnibus Provinciis suis.*

IX. *Latinam Linguam Romani Græcis imponebant.*

X. *Latina Lingua diu servata Constantinopoli & in Imperio Orientis.*

XI. *Lingua Græca demum permissa Constantinopoli.*

Romani Linguam & Mores Græcorum induerunt.

XII. *Lingua Romana adhuc servata apud Europæos.*

XIII. *Linguæ Romanæ usus abolitus per aliquos Principes Europæos.*

Linguæ Latinæ Excellentia.

XIV. *Legum Romanarum usus an impediat præscriptionem Principum contra Romanos?*

CAP. II.

I. *ROmanum Imperium in Oriente servatum, in Occidente deletum per Barbaros.*

Ca-

INDEX CAPITUM.

Carolus Magnus *Imperator Occidentis divisionem Imperii fecit.*

II. *Electio Imperatoris translata in Septemviros, Electores Germaniæ.*

III. *Imperium Romanum translatum in Germanios.*

An soli Germani possint eligi Imperatores?

IV. *Imperium Romanum manet in Germania sola.*

Turcarum Imperatores asserunt, se esse Successores Constantini Magni.

Imperatores Constantinopolitani asserebant, se esse Successores Alexandri M.

V. *Imperium Germanicum an Aristocraticum, an Monarchicum?*

Imperium Germanicum est verè Romanum.

VI. *Germaniæ divisio in decem Circulos.*

VII. *Camera Imperialis instituta VVormatiæ, deinde Spiræ.*

Cameræ Imperialis Jurisdictio.

Appellationes in Causis criminalibus ubiq; interdictæ.

VIII. *Cameræ Imperialis quot Judices.*

In Camera Imperiali judicatur secundùm Jus Romanum.

IX. *Judicium Rotvillense in Germania.*

Constitutiones Imperiales sunt Jus Municipale in Germania.

Jus

Jus Civile Romanum est Jus commune in Germania.

X. *Jus Civile Rom. in Germania observatur ab omnibus Naturalibus & Exteris.*

Appellatio ab interlocutoria prohibita in Germania & ex Concilio Tridentino.

XI. *Jura Municipalia in Germania.*

XII. *Jus Saxonicum in Germania receptum à multis populis.*

Jus Saxonicum compositum in tribus Libris.

Juris Saxonici pars Magdeburgi composita, quæ dicta est Weichbild.

Jus Saxonicum redactum est ad Jus Civile Romanorum.

XIII. *Jus Saxonicum recipit Interpretationem à Jure Civili.*

XIV. *Repræsentatio non admittitur in Jure Saxonico.*

Soli Juris Civilis Professores in Saxonia Judicunt & judicant.

XV. *Germani in multis casibus recedunt à Jure Saxonico ad Jus* Cæsareum.

XVI. *Jus Lubecense in Germania.*

Jus Culmense in Germania.

In Prussia novum Jus editum.

XVII. *Statuta omnia in Germania Interpretationem accipiunt à Jure Civili.*

XVIII. *In Germania non possunt Statuta condi, contra prohibitionem Juris* Cæsarei.

INDEX CAPITUM.

Bona Naufragorum non possunt capi à Dominis Territoriorum in Germania.

Jus Canonicum servatum per Principes Protestantes in Germania.

XIX. Jus Romanum Jus commune in Germania.

Soli Juris Civilis Professores in Camera sunt Judices, & in Academiis Germaniæ Jus docent.

CAP. III.

I. ROmæ & Italiæ fons Legum Romanarum.

II. Romanæ Ecclesiæ Territoria in Italia.

Pontificis Rom. Titulus in Civitate Avenionensi.

Pontificis Rom. Titulus ad urbem Romam.

III. Pontifex Rom. est Princeps supremus in suis Dominiis.

Imperator non habet Jurisdictionem in Territoriis Pontificis Rom.

Romæ non conceditur remissio delinquentium.

IV. Veneti nunquam fuerunt sub Impp. aut alterius Principis dominio.

Libertatis Venetorum Tituli.

V. Veneti habent omnia Jura Majestatis.

VI. Florentini quamdiu fuerunt sub Imperatoribus.

Cosmus

INDEX CAPITUM.

Cosmus Medices *creatus Dux Hetruriæ.*

VII. *Florentini habuerunt omnia Jura Regalia.*

Magnus Dux Hetruriæ est Princeps supremus.

VIII. *Lucensis Respubl. habet omnia Jura supremorum Principum.*

IX. *Mediolanum primò sub Galeatiis & Sfortiis, nunc ad Hispanos devenit.*

X. *Duces Mediolanenses habent omnia Jura Majestatis & Supremorum Principum.*

XI. *Duces Sabaudiæ habent omnia Jura Majestatis & supremorum Principum.*

XII. *Genuenses liberi ab Imperatore, & habent omnia Jura Majestatis.*

XIII. *Ferrariæ Duces habuerunt omnia Jura Supremorum Principum.*

Ferraria ad Sedem Romanam devoluta.

XIV. *Duces Urbini, Duces Mutinæ & Duces Parmæ habent Jura Majestatis.*

Duces Mantuæ & Montisferrati sunt Principes Supremi.

XV. *Principes investiti, post Investituram, habent Jura supremorum Principum.*

XVI. *Omnes Italiæ Principes se submittunt Legibus Romanis.*

XVII. *Romæ & in Dominiis Sedis Romanæ observatur Jus Civile.*

Bono-

INDEX CAPITUM.

Bononiæ observatur Jus Civile.
Anconæ observatur Jus Civile.
XVIII. *Veneti reguntur moribus suis & arbitriis Judicum.*
XIX. *Juris Civilis usus apud Venetos.*
Patavini Jurisconsulti celebres.
XX. *Florentiæ & Lucæ Jus Civile est Jus commune.*
XXI. *Mediolani observatæ sunt Leges Longobardicæ, deinde Decreta & Statuta suorum Principum.*
XXII. *Mediolani, post Constitutiones suas, observatur Jus Civile.*
Mediolanenses Judices sunt Juris Civilis Professores.
XXIII. *Genuæ Jus dicitur ex Jure Civili.*
Mantuæ observatur Jus Civile.
Mutinæ observatur Jus Civile.
XXIV. *Ferrariæ Jus Civile est Jus Commune.*
XXV. *In Sabaudia Jus Civile est Jus Commune.*
Ant. Fabri *Codex* Fabrianus *laudatur.*
Urbini & Parmæ observatur Jus Civile.
XXVI. *Jus Civile est Jus Commune in Italia.*
XXVII. *Itali magis fabent Juri Civili quam Statutis suis.*
XXVIII. *Statuta sunt Jura Municipalia Italiæ.*

Leges

INDEX CAPITUM.

Leges Municipales apud Rom. qbæ?

Statutum continens idem cum Jure Communi superfluum est.

XXIX. Statuta Italiæ Interpretationem recipiunt à Jure Civili passivam, non activam.

Statuta Italiæ non sunt intelligenda, ut non corrigant Jus Civile.

XXX. In Statutis Italiæ Jus commune intelligitur Jus Civile, non Jus Civitatis dominantis.

XXXI. Exteri in Italia tenentur solo Jure Civili.

XXXII. Itali post Gothos & Longobardos pulsos, redierunt ad Leges Romanas.

XXXIII. Sicilia est pars Italiæ.

CAP. IV.

I. NEapolis & Sicilia sub Romanis usqbe ad Honor. Imp. *Postea cesserunt Gothis & Longobardis, & deinde Normannis.*

II. Neapolis & Sicilia diu controversæ inter Andegavenses & Arragonios: nunc cesserunt Regibus Hispaniæ.

III. Regnum Neapolis & Siciliæ est Feudum Ecclesiæ Rom.

Reges Neapolis & Siciliæ feudatarii Pontificis Rom.

IV. Card. Baronii *Tom. II. Annal. prohibitus à Rege Hiſpaniæ.*

V. *Reges Neapolis & Siciliæ habent omnia Jura Supremorum Principum.*

VI. *Leges Longobardicæ ſervatæ in Regno Neapolis & Siciliæ, poſt* Carolum M. *Leges Longobardicæ laudantur.*

VII. *Libertas data in Regno Neapol. & Siciliæ utendi Lege Longobardica vel Romana.*

IIX. *Leges Longobardicæ contemptui habitæ, poſt* Lotharium *Imperatorem.*

Leges Longobardicæ tantùm valent in aliquibus locis ex conſuetudine.

IX. *Leges Romanæ ſemper ſervatæ in Regno Neapolis & Siciliæ.*

X. *In Regno Neapolis & Siciliæ Jus Rom. eſt Commune, Jus Longobardicum eſt Speciale.*

Jus Longobardicum Interpretationem accipit à Jure Civili.

XI. *Jus Civile eſt Jus Commune in Regno Neapolis & Siciliæ.*

XII. *Jus Romanum eſt prius Jure Longobardico, in Regn. Neapolis & Siciliæ.*

CAP. V.

I. JUriſconſulti Gallici laudantur.

II. *Fori Gallici eloquentia.*

III. Gal-

III. *Gallia* à Julio Cæsare *redacta in potestatem Romanorum, iisq; paruit usq; ad* Honor. Imp.

Franci in Gallia - constituunt Pharamundum *Regem suum.*

IV. *Regnum Franco - Gallorum constitutum in Gallia.*

V. *Galli fuerunt in potestate Romanorum usque ad* Honorium Imp.

Galli an habeant Patriam potestatem in Liberos ?

VI. *Monarchia Gallorum durabit per mille ducentos Annos.*

VII. *Regum Galliæ Elogia & Suprema potestas.*

IIX. *Omnia Jura Regalia in Gallia in Dominio Regis.*

IX. *Rex Galliæ neminem Superiorem recognoscit.*

X. *Imperator in Gallia est privatus.*

XI. *Galliæ Divisio in Provincias Juris Scripti & Provincias consuetudinarias.*

XII. *Provinciæ Juris Scripti in Gallia quæ ?*

Gallia Narbonensis dicta Togata, domita à Fabio Max. *Aquitania & Sabaudia Provinciæ Romanæ ante* Julium Cæsarem.

XIII. *Gothi permiserunt Leges Romanas Provincias Juris Scripti in Gallia.*

Cod

INDEX CAPITUM.

Codex Theodosianus *editus per* Alaricum.

XIV. *Franci permiserunt Leges Rom. in Provinciis Juris Scripti.*

XV. Carolus M. *conservabit Leges Rom. in Provinciis Juris Scripti.*

XVI. *Leges Romanæ conservatæ in Provinciis Juris Scripti sub tertia Regum linea.*

XVII. *Leges Romanæ conservatæ in Provinciis Juris Scripti, ex pactis cum Regibus Galliæ.*

XVIII. *In Provinciis Juris Scripti in Gallia servatur Jus Civile in Judiciis, Contractibus & Testamentis & in Appellationibus.*

XIX. *Privilegia multa ex Jure Romano in Provinciis Juris Scripti Galliæ.*

Jus feudale admittitur in Provinciis Juris Scripti Galliæ. Appellationes judicantur secundùm Jus Civile in Provinciis Juris Scripti Galliæ.

XX. *In Provinciis Juris Scripti in Gallia Jus Albinatus non admittitur.*

XXI. *In Provinciis Juris Scripti in Gallia Statuta sunt Jus municipale, solùm Jus Rom. est Jus Commune.*

XXII. *Provinciæ Consuetudinariæ in Galliæ quæ?*

XXIII. *Consuetudines in Gallia variæ.*

XXIV. *Lex Salica lata à* Pharamundo, *aucta à* Carolo M. *aliisq; Impp.*
Capitularia Caroli M. *collecta per Abbatem Anſegiſum &* Ben. Levitam.
De Articulo Legis Salicæ, de fœminarum Succeſſione in Gallia.
XXV. *Conſtitutiones & Edicta Regum Galliæ, poſt Legem Salicam*
XXVI. *Conſvetudines Gallicæ multæ ortæ ſunt è Legibus Romanis.*
Lege Salicâ deficiente, recurrebant Galli ad Leges Romanas.
XXVII. *Conſvetudines Galliæ in Scripta redactæ per Reges Galliæ*
Juris Gallici componendi cura demandata Barnabæ Briſſonio.
XXVIII. *Leges Romanæ obſervatæ à Gallis in prima Regum linea.*
XXIX. *Leges Romanæ obſervatæ à Gallis in ſecunda & tertia Regum linea.*
Codicis Juſtinianæi *translatio in Lingvam Gallicam.*
XXX. *Conſvetudines Galliæ eſſe Jus Commune in Galliæ.*
XXXI. Jus Romanum *eſſe Jus commune in Gallia.*
De Jure Communi in Gallia, diſceptatio inter Petr. Lizetum & Chriſt. Thuanum.
XXXII. *Judices Galliæ, in defectu Conſvetu-*

INDEX CAPITUM.

ſvetudinem & Conſtitutionem debent judicare ſecundùm Jus Romanum.

Leges Romanas Gallicis eſſe præferendas, Galli agnoſcunt.

In criminalibus Cauſis Gallici omnes ſeqvuntur Jus Romanum.

XXXIII. *Conſvetudines Galliæ Interpretationem recipiunt à Jure Romano.*

Conſvetudines in Gallia non admittuntur contrariæ Romanis Legibus.

XXXIV. *Leges Romanæ admiſſæ à Gallis ut Leges Rhodiæ à Romanis.*

Lex Rhodia de naufragiis rejecta à Romanis.

XXXV. *Authoritas Juris Romani in Gallia ex conſenſu Regum Gallia.*

Reſtitutiones in integrum ex Jure Rom. in Gallia non conceduntur, ſine literis Regiis è Cancellaria.

XXXVI. *Imperatorum Roman. Conſtantinopol. Conſtitutiones non admiſſæ à Gallis.*

Guido Coqvillius *laudatur.*

XXXVII. *Jus Cibile lectum in Academiis Galliæ ante Academias, pro Legum ſtudio conſtitutas in Gallia.*

XXXVIII. *Jus Cibile legi Pariſiis prohibitum ab* Honorio *Pont. & de cauſa illius Prohibitionis.*

Eadem prohibitio confirmata à Regibus Galliæ.
XXXIX. *Soli Juris Civilis Professores sunt Judices & Advocati in Gallia.*
Jac. Cujacii *Elogia.*
XL. *Burgundiæ Ducatus nunc Hispanis cessit.*
Jus Civile est Jus Commune in Burgundia.
XLI. *Jus Romanum est Jus Commune in Belgicis ditionibus, post Consuetudines & Edicta.*
XLII. *Jus Romanum est Jus Commune in Batavia.*
XLIII. *Gallia vera Jurisprudentiæ Romanæ Sedes.*

CAP. VI.

I. GEntis *Hispanicæ Elogia.*
II. *Legum cognitio in unaquaq; Gente petenda ex Historiis Gentis.*
III. *Hispania quando à Romanis subjugata?*
IV. *Hispania diu sub Romanorum Imperio.*
V. *Gothi tenuerunt Hispaniam per trecentos Annos.*
Mauri & Sarraceni tenuerunt Hispaniam per septingentos Annos.
Hispanorum Nobilitas præcipua orta à Gothis. *Biscayni*

Piscayni Originarii Hispaniæ, & sunt omnes Nobiles & Hidalgi.

VI. *Regna Hispaniæ recuperata à Mauris & Sarracenis.*

VII. *De Regno Navarræ Controversia inter Hispanos & Gallos.*

VIII. *Hispanici Imperii magnitudo.*

IX. *Reges Hispaniæ sunt liberi ab Imperatore, & Principes Supremi.*

X. *Reges Hispaniæ neminem Superiorem recognoscunt.*

Reges Hispaniæ pro Ducatu Burgundiæ sunt subditi Imperatori.

XI. *Reges Castellæ, Legionis, & Navarræ neminem Superiorem recognoscunt.*

XII. *Reges Arragoniæ & Principes Cathaloniæ, sunt Principes Supremi & soluti Legibus.*

XIV. *Hispani sub Romanis habebant Romanas Leges, & sub Gothis.*

XV. *Leges à Regibus Gothicis scriptæ.*

Codex Visigotborum laudatur.

Leges Gothicæ servatæ in Hispania usq; ad Alphonsum Nonum.

XVI. *Jus Regium in Hispania ex qvibus consistit?*

Leges Partitarum è Legibus Romanis petitæ & cum iis concordant, & ab iis interpretationem accipiunt.

XVII. *Controverſiæ de Jure Regio & Jure Romano in Hiſpania.*

XVIII. *Jus Regium eſſe Jus commune in Hiſpania.*

XIX. *Jus Romanum eſſe Jus commune in Hiſpania.*

XX. *In Cathalonia, poſt Uſaticos, recurritur ad Jus Romanum.*

XXI. *Navarræi, poſt Leges ſuas, ſeqvuntur Leges Romanas, non Caſtellanas.*

Indi reguntur Jure Regio & Jure Cæſareo.

In Hiſpania Jus Regium & Jus Romanum concurrunt.

XXII. *Regna Hiſpaniæ, poſt Leges ſuas ſervant Jus* Cæſareum *& Canonicum, non Leges Caſtellæ.*

XXIII. *Arragonii ſeqvuntur Jus Canonicum præ* Cæſareo.

XXIV. *Hiſpani communiter ſeqvuntur Jus* Cæſareum *præ Canonico.*

XXV. *In Hiſpania in foro Eccleſiaſtico ſeqvuntur Jus Canonicum, in ſeculari Jus Civile.*

XXVI. *De Lege Hiſpaniæ, prohibente Jus Civile allegari in Judiciis, ſub pœna Capitis.*

XXVII. *Ea Lex aut nunqvam lata fuit, aut condita à primis Gothicis Regibus.*

Do-

Doctores noſtri abes imitantur.
XXVIII. *Ea Lex in deſuetudinem abiit.*
XXIX. *Jus Civile ſolùm docetur in Academiis Hiſpaniæ, & obſervatur in omnibus Curiis.*
Doctorum Interpretationes obſervantur in Hiſpania.
In Hiſpania ſoli Juris Civilis Profeſſores ſunt Advocati & Judices.
XXX. *Judices non relinquendi arbitrio ſuo.*
Jac. Menochii *liber, de arbitrariis Judicum quæſtionibus damnatur.*
XXXI. *Juriſconſulti Hiſpaniæ clariſſimi.*
Ant. Auguſtinus, Did. Covarruvias & Mart. Navarrus *laudantur.*
XXXII. *Luſitania Hiſpaniæ pars & Provincia.*

CAPUT VII.

I. LUſitani *diu cum Romanis dimicârunt.*
II. *Luſitani ſequebantur Carthaginenſes contra Romanos.*
Luſitania domita ab Auguſto.
III. *Romanorum Coloniæ in Luſitania.*
Privilegia Luſitanis conceſſa à Romanis.
IV. *Romani Domini Luſitaniæ, poſt eos Gothi, & deinde Mauri & Sarraceni.*

V. *Luſi-*

INDEX CAPITUM.

V. *Lusitania data ab* Alphonso *in dotem* Henrico *cum* Taresia *filia.*
VI. *Dominia Regni Lusitanici.*
VII. *Reges Lusitaniæ neminem Superiorem recognoscunt & sunt Principes Supremi.*
VIII. *Reges Lusitaniæ liberi à Dominatione Romanorum Pontificum.*
IX. *Lusitani primò sub Legibus Romanis, deinde Gothicis.*
X. *Leges Lusitanicæ compositæ ab* Emanuele *& à* Philippo.
XI. *In Lusitania, post Jus Regium, recurritur ad Jus* Cæsareum *& Interpretationes Doctorum.*
XII. *In Lusitania an Jus Regium, an Jus Civile, sit Jus Commune?*
XIII. *Controversia de Successione Regni Lusitaniæ, post mortem* Sebastiani.
XIV. *Competitores de Regno Lusitaniæ.*
XV. *Sententiæ Jurisconsultorum de Successione Regni Lusitanici.*
XVI. *An Jus Civile admittendum sit in Controversiis, de Successione Regnorum?*
Unio Regni Lusitanici cum Castellano facta fuit æqbè principaliter.
XVII. *Jurisconsulti Lusitanici clarissimi.*
XVIII. *Romanorum Titulus ad Britanniam.*

CAP.

Index Capitum.

Cap. VIII. Pars. I.

I. *Nullum esse Juris Civilis Usum in Anglia, ab Exteris traditum est.*

III. *Britannia à nullo Principe extero tentata, ante* Julium Cæsarem.

IV. Claudius Imp. *de Britannis triumphum egit.*

Britannia sub Vespasiano *&* Domitiano *in Provinciæ formam redacta.*

V. Hadrianus V. *Imp. in Britanniam profectus, ibi Murum construxit.*

Severus *Imp. in Britanniam profectus, Eboraci mortuus est.*

VI. Constantinus Chlorus, *Præses Britanniæ, Pater* Constantini M.

Constantinus M. *Imperator declaratus in Britannia.*

VII. Constantinus M. *natus in Britannia.*

IIX. *Britannia pacata à Valentiniano, & Valentia dicta.*

Britannia à Scotis & Pictis vastata.

Britannorum querela de Romanis.

IX. *Britannia derelicta à Romanis.*

X. *Saxones constituunt Septem Regna in Britannia.*

XI. Egbertus, *deletâ Heptarchiâ,* Britanniam Angliam *nominavit.*

XII. An-

XII. *Angli à Danis debellati.*
XIII. *Danis pulsis* Edvvardus *Rex Angliæ creatus.* Edvvardo *mortuo* Heraldus *creatus Rex Angliæ.*
XIV. Gulielmus, *Normanniæ Dux, misit ad* Haraldum *pro restitutione Regni.*
XV. Gulielmus, *cæso* Haraldo *creatus Rex Angliæ, ejusq; posteri succedunt.*

CAP. IIX. PARS II.

I. *Sub* Julio Cæsare *in Britannia Legum potestas penes penes Druidas.*
II. Claudius *induxit Romanas Leges in Britanniam.*
III. *In Britannia Romano Leges usq; ad* Honorium.
IV. *Sub* Domitiano *& Successoribus receptæ Romanæ Leges in Britannia.*
V. Papinianus, *Præfectus Prætorio, Eboraci Jus dixit.*
VI. Papinianus *primus in* Severi *Consiliiis in Britannia.*
VII. *Constitutio* Severi L. 1. C. de rei vindic. *promulgata Eboraci.*
Ulpianus *&* Paulus I. C. *in Britannia.*
Papiniani *Elogium.*
IIX. *Legum Romanarum testimonia in Britannia, ex Pandectis.*
IX. *Britanni Mores & Artes Romanas acceperunt.* X. *Le-*

INDEX CAPITUM.

X. *Leges Romanæ desertæ à Britannis.*

XI. *De Legibus Romanis in Britannia testimonia virorum doctissimorum.*

XII. Lucii *Regis Epistola ad Eleutherium Pont. excutitur.*

XIII. *Causæ suspicionis falsi de Epistola* Lucii.

XIV. *Vestigia Legum Romanorum, sub* Ethelberto *Rege Cantii.*

Leges Regum Saxonicorum.

XV. *Regum Saxonicorum pietas in Ecclesiis & Monasteriis ædificandis.*

Leges Edvvardi Confessoris.

XVI. *Leges* Hovvelli Dha *in VVallia.*

XVII. *Normannicorum Regum Successio.*

XIIX. *Mutationes in Legibus & Regimine, per Conqvestorem.*

XIX. *Leges per Conqvestorem compositæ.*

XX. *Leges Conqvestoris consvetudine approbatæ.*

XXI. *Leges & Acta Judiciorum Lingvâ Normannicâ.*

XXII. *Consvetudines Normannicæ similes Consvetudinibus Anglicis.*

XXIII. *Curiæ Cancellariæ potestas à Conqvestore.*

XXIV. *Curiæ Banoi Regii, Communium Placitorum, Fisci Regii à seculo Conqvestoris.*

XXV.

XXV. *A Conqbeſtore Termini Judiciorum & Judicia per Duodecim Viros.*

XXVI. *Forum Eccleſiaſticum à Laico diſtinctum per Conqbeſtorem.*

XXVII. Vacarius *legit Jus Civile Oxonii ſub ſub Rege* Stephano.

XXVIII. Vacarius *factus Abbas Beccenſis, & electus Archiepiſcopus Cant.*

XXIX. Thomas Becketus *Legum Doctor, & Cancellariæ Angliæ.*

XXX. *Prohibitio Regis* Stephani *contra Jus Civile & contra* Vacarium, *ſed ea mox evanuit.*

XXXI. *Omnes literarum ſtudioſi hoc ſæculo incubuerunt ſtudio Legum Romanorum.*

Giraldi Oxonienſis, Dan. Morlæi, Rogeri Baconi *qbærelæ de numero Studioſorum in Jure Civili.*

XXXII. *Eædem qbærelæ* Stephani Langtoni & Rogeri Holcot.

XXXIII. *Juris Civilis Profeſſores celebres Oxoniis Sæculis.*

XXXIV. Edvvardi III. *gratia in Juris Civilis ſtudioſos.*

XXXV. Franciſcus Accurſius *evocatus Bononiâ ad docendum Jus Civile Oxonii.*

XXXVI. Henrici V. *cura, de Juris Civilis Profeſſoribus Cantabrigiæ.*

XXXVII.

INDEX CAPITUM.

XXXVII. *Juris Civilis Professorum salaria & præmia in utraq; Academia.*

XXXVIII. Edvvardi VI. *cura de Juris Civilis studio in utraq; Academia.*

CAP. VIII. PARS III.

I. *ANgliæ Reges non subditi Imperatori & non recognoscunt Superiorem.*

II. *Rex Angliæ mentionem faciens de Jure, intelligitur de Jure Anglicano.*

III. *Rex Angliæ non est Feudatarius Pontificis Romani.*

IV. *Angli nunqvam pati voluerunt mutationem Juris sui ex æqvitate Juris Romani.*

V. *Curiarum Angliæ divisio ex mero Jure & ex æqvo bonoq;.*

VI. *Judicia ex mero Jure Anglicano nihil commune habent cum Jure Civili.*

Jus Anglicanum constat ex Consuetudinibus & Statutis Regni.

VII. *Scriptores antiqvi in Jure Anglicano & relationes Rerum judicatarum.*

VIII. *Scripta Jurisconsultorum Anglicorum, & Res judicatæ an habeant Juris Authoritatem?*

IX. *Scriptores in Jure Anglicano peritissimi Juris Civilis.*

Juris

Juris Civilis Professores ad Judicum Munera admissi.

X. *Cancellarii Angliæ plerumq; Juris Civilis periti.*

XI. *Magistri in Cancellaria plerumq; Juris Civilis periti, & Clerici, qui Brevia Originalia composuerunt.*

Custodes Privati Sigilli & Magistri Libellorum Supplicum plerumq; Juris Civilis periti.

XII. *Maxima Munera concessa Juris Civilis Professoribus, sub* Edvvardo III.

Curiæ Angliæ, in quibus Jus dicitur ex Jure Civili.

XIII. *Conestabilis & Marescallus Judices in Curiâ militari.*

XIV. *Dignitas Conestabilis & Marescalli.*

Thomas Hovvardus *Comes Arundeliæ & Surriæ Marescallus Angliæ.*

XV. *Crimina & Contractus apud Exteros & Res Armorum sub cognitione Conestabilis & Marescalli.*

XVI. *Crimen læsæ Majestatis & homicidium apud Exteros sub cognitione Conestabilis & Marescalli.*

XVII. *Contractus in Regionibus Exteris sub cognitione Conestabilis & Marescalli.*

XVIII.

XVIII. *Horum contractuum cognitio ducta ad Forum Anglicanum ex fictione, ut in fictione* Postliminii & L. Corneliæ *in Jure Civili.*

XIX. *Causæ de Bello & Armis spectant ad Curiam Militarem.*

XX. *Causæ de Armis & Insignibus Nobilium & Generosorum spectant ad Curiam Militarem.*

XXI. *Fetiales & Heraldi sub Jurisdictione Conestabilis & Marescalli.*

XXII. *In Curia Militari proceditur secundùm Jus Civile.*

XXIII. *Admiralli dignitas in Anglia.*

Fori Admiralli Jurisdictio.

XXIV. *In Foro Admiralli proceditur secundùm Jus Civile.*

XXV. *Leges* Oleroniæ *& Consolato del Mare.*

Curia Mercatorum de Contractibus Mercatorum.

XXVI. *Causæ Fori Ecclesiastici in Anglia.*

In his Jus dicitur ex Jure Civili & Canonico & Constitutionibus Provincialibus.

Jus Canonicum receptum in Anglia sub modo.

XXVII. *Constitutiones Provinciales in Anglia.*

XXIIX.

XXVIII. Gul. Lyndevvodi *Commentarii in Conſtitutiones Cant.*

Conſtitutiones Legatinæ.

XXIX. *In Foro Eccleſiaſtico Angliæ proceſſus, ſecundùm Jus Civile & Canonicum.*

XXX. *Privilegia Regum noſtrorum Academiis conceſſa, de Uſu Juris Civilis & Canonici in Curiis ſuis.*

XXXI. *Uſus Profeſſorum Juris Civilis in Legationibus aliisq; Muneribus publicis, qui deinde omiſſus.*

XXXII. *Jus Civile in Angliâ neglectum.*

CAP. IX.

I. *Hibernia nunquam ſub Romanis.*

II. *Hiberniæ Incolæ ex variis Populis.*

Hiberniæ quatuor Provinciæ, Momonia, Ultonia, Lagenia, Connacia.

III. Henricus II. *primus Hiberniæ Dominus.*

IV. Henricus IIX. *primus Hiberniæ Rex.*

V. *Hibernia an ſit Feudum Romanæ Eccleſiæ?*

VI. *Leges Hiberniæ antiquæ.*

VII. *Hiberni uſi ſunt Legibus Anglicanis, poſt* Henricum II.

Poynin-

ized by Google

INDEX CAPITUM.

Poyningi *Lex de ſtatutis Hiberniæ.*
VIII. *Relationes rerum Judicatarum in Hibernia per* Johannem Daviſum.
IX. *Hiberni communicant cum Anglis in Sacris & Epiſcoporum Electione.*
X. *Hiberni propenſi ad Jus Civile & Canonicum.*
Gul. de Drogheda J. C. Oxonienſis *fuit Hibernus.*
Marianus Scotus *Hibernienſis.*

CAPUT X.

I. RErum Scoticarum origo incerta.
II. *Scotiæ Incolæ, Picti & Scoti, ex Hibernia.*
III. *Scoti & Picti invadunt Britannos Auſtrales.*
Picti deleti à Kennetho.
IV. *Monarchia Scotorum antiqviſſima.*
Scotia nunqvam ſub Romanis.
V. *Angliæ Reges an fuerunt Supremi Domini totius Britanniæ?*
VI. *Controverſia de Regno Scotiæ, inter* Baliolum & Brucæum, *delata ad* Edvvardum I.
VII. *Scotorum reſponſio ad argumenta Anglorum de Supremo Dominio.*
VIII. Buchanani *Sententia de hoc Supremo Dominio.*

IX. Ma-

IX. Mariani Scoti *Editio Germanica imperfecta.*
X. *Controversia, de Dominio Scotiæ, ex Nuptiis sopita.*
Feudum Consolidatione extingbitur.
XI. *Principes Feudatarii habent omnia Jura Regalia.*
XII. *Leges & Consbetudines Scotorum similes Anglicanis.*
XIII. *Leges Scotorum compositæ per* Kenchethum & Malcolmum.
XIV. *Liber* Regiam Majestatem *continet Consbetudines Scotiæ.*
XV. *Deficiente Jure Scotorum Judices recurrunt ad Jus Cibile.*
XVI. Buchanani *iniqba censura in Judices Patrios.*
XVII. *Scoti colunt Jus Cibile.*
XVIII. *Politia Ecclesiastica Anglicana à Scotis laudata.*
XIX. *Septentrionales superant Australes robore, non ingenio.*
Gentes Septentrionales minùs colunt Jus Cibile.

CAPUT XI.

I. POloniæ Regni partes.
II. Polonorum antiqbi Duces & Principes.

Polono-

Index Capitum.

...norum Reges Electivi.
. Regum Poloniæ potestas.
. Lithuania, Borussia & Livonia pars Regni Polonici.
Poloniæ Regnum non obnoxium Imperatori aut Pontifici Rom.
.. Poloniæ Reges non recognoscunt Superiorem.
...ria Suprema pro Jure Saxonico Cracoviæ.
...olonia nunqvam sub Populo Rom. aut Impp.
...II. Juris Saxonici Authoritas in Polonia.
...III. Leges Polonicæ compositæ per Casimirum, Ladislaum & Sigismundum.
Leges Polonicæ accommodatæ ad Jus Civile.
IX. *Poloni post Leges suas recurrunt ad Jus Saxonicum & Jus Civile.*
X. *In Prussia & Mazovia admittuntur Jus Lubecense & Culmense, iisq; deficientibus Jus Civile.*
XI. *Judicia Causarum Ecclesiasticarum in Poloniâ ex Jure Canonico & Civili.*

Cap. XII.

I. *Pannonici domiti ab Augusto sine justâ belli Causâ.*

II. *Pan-*

INDEX CAPITUM.

II. *Pannoniam occupant Gothi & Hunni.*
Attila *Rex Hunnorum flagellum Dei.*
III. *ab Astrogothis Hunni pulsi, sed restituti à Longobardis, & ab iis dicta est Hungaria.*
IV. *Regnum Hungariæ cessit Austriacis.*
V. *Reges Hungariæ non recognoscunt Superiorem.*
VI. *Regum Hungariæ potestas temperata.*
VII. *Jus Consuetudinarium Hungariæ per* Stephanum VVerbentzium.
VIII. *Consuetudines & Judicia Hungariæ composita sunt ad normam Juris Civilis.*
IX. *Hungaria propugnaculum Orbis Christiani contra Turcas.*

CAPUT XII.

I. *Dani nunquam à Romanis victi, sed Danorum victoriæ de aliis Gentibus sunt celebres*
II. *Danorum Reges antiquissimi, & nunquam à Romanis subjugati.*
III. *Reges Danorum non recognoscunt Superiorem.*
IV. *Rex Danorum Imperatori subditus pro Ducatu Holsatiæ.*
V. Valdemirus *Rex primus collegit Leges & Statuta Danorum.*
VI. *Da-*

Index Capitum.

I. *Danorum Leges desumptæ ex Jure Civili & Canonico.*
II. *In Holsatia admittitur Jus Civile.*
IX. *Leges Islandiæ accommodatæ Jure Civili & Canonico.*

Cap. XIV.

Conjunctio magna inter Danos & Sve-cos.
I. *Sveci & Gothi idem Populus.*
Gothi ex Svecia vastârunt Imperium Roma-num
Sveci semper habuerunt suos Reges.
III. *Svecorum & Danorum iidem quandoq; Reges.*
Societas perpetua inter Svecos & Anglos, con-tra Danos.
IV. *Svecorum Reges liberi à Romano Imperio, & non recognoscunt Superiorem.*
V. *Legum Svecicarum latores.*
Leges Sveciæ ex Jure Naturali, Divino, Cano-nico Imperiali.
VI. *Advocati interdicti in Svecia.*
VII. *Apud Svecos pauca Romanorum Legum vestigia.*

Cap. XV.

I. *Bohemia primò possessa à Boiis, deinde à Quadis seu Marcomannis.*
II. Bo-

II. *Bohemia postea possessa à Croatis & Russis.*

Bohemi soli in Germania Lingba Sclabonicâ utuntur.

III. *Bohemiæ Principes primò Duces, deinde Reges.*

IV. *Regnum Bohemiæ cessit Austriacis, adjectâ Morabiâ, Silesiâ & Lusatiâ.*

V. *Regnum Bohemiæ subditum Imperatori.*

VI. *Bohemorum Privilegia non inducunt exemptionem ab Imperio.*

VII. *Rex Bohemiæ habet Supremum Imperium in subditos suos.*

IIX. *Bohemi, post Leges suas, recurrebant ad Jus Saxonicum.*

Carolus IV. *Imp. Leges Bohemorum in Scripta redigi jussit.*

IX. *Bohemi post Leges suas recurrunt ad Jus civile.*

X. *Europæi se submittunt Legibus Romanis post extinctam* Cæsarum *Dominationem.*

DE

DE USU ET *AUTHORITATE* JURIS CIVILIS ROMANORUM, *IN DOMINIIS* Principum Christianorum,

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

De Justitia Romanorum, *in Bellis & Legibus suis.*

ROMANOS, per Arma & Leges, reliqvis gentibus dominatos fuisse asserit Imper. *Justinianus* 1; sed non parem utrinqve gloriam assecuti sunt, cum Armorum Romanorum justitia ægrè defendi possit, Legum

A

1 C. De Justinian. Cod. confirm. in princ.

gum vero Romanorum juſtitiam & æqvitatem omnes gentes prædicent & amplectantur. De Legibus igitur Romanis acturus, neceſſarium duxi aliqvid præfari de juſtitiâ Armorum & Bellorum populi Romani, cum in eam controverſiam Juriſconſulti noſtri in ſcriptis ſuis ſæpè incidant. Romanos vero in populos finitimos & reliqvas gentes per injuriam & injuſtis ex Cauſis plerumqve bella moviſſe, tum rerum Romanarum Scriptores, tum ſancti Eccleſiæ Patres, & Theologi poſteriores, & Juris utriusqve Interpretes in libris ſuis ſæpè affirmant. Incipiemus à Scriptoribus Hiſtoriæ Romanæ.

II. Primum *Romanorum* Bellum fuit cum *Sabinis*, *Senonenſibus*, *Antemnatibus*, *Cruſtumenis*, & populis finitimis. Ad eos miſit Legatos *Romulus*, qvi uxores populo ſuo qværerent; qvi cum minùs benigne audirentur, indicit ſpectaculum Ludorum eqveſtrium, invitat vicinos populos; qvi cum veniſſent, rapiuntur Virgines, parentes accuſant Romanos violatī hoſpitii, & inde Bella[2] ex injuriâ raptarum orta ſunt. Deinde cauſam Belli qværunt contra Fidenates & Veientes de prædis abactis ex agro Romanorum, &

[2] *Liv. lib. 1. Flor. lib. 1. cap. 1. Eutrop. lib. 1.*

3 & victoria penes Romanos fuit, cum *Romulum* accuſet *Plutarchus* 4 terminos agro ſuo non poſuiſſe, ne menſura proprii termini proderet menſuram alieni, & ſi non ſervaretur eſſet injuriæ indiciũ. Poſt hæc *Tullus* Hoſtilius ſeneſcere Civitatem otio ratus 5, cum *Albanis* materiam Belli qværebat, prædas agrorum pariter cauſatus, in qvo *Albani* à Romanis fuſi ſunt. Idem *Tullus* Sabinis Bellum 6 indicit, qvod negotiatores Romani ad forum Ferroniæ, ſplendiſſimum Italiæ forum, à Sabinis in vincula conjecti eſſent, cum Romani prius Sabinos Romæ detinuiſſent. *Tarqvinius* in Gabios & Volſcos bellum movit, eosqve dolo & fraude *Sexti* filii ſui ſuperavit, idemqve Rutilos aggreſſus fudit: ea causâ 7, qvod ipſe exhauſtus magnificentiâ diteſcere & populum ſuum prædâ delinire ſtuderet.

III. Bellorum cum populis Latinorum ſæpius geſtorum Romani varias cauſas commenti ſunt; qvandoqve enim fœderum violatorum eos arguebant: ſi qvid poſt fœdera icta cum *Romulo*, aut *Tullo*, aut *Anco* adverſus Succeſſores, aut ſi poſt

3 *Liv. lib. 1. Dionyſ. Halicarn. lib. 3.* 4 *Plutarch. in Num.* 5 *Liv. lib. 1.* 6 *Liv. lib. 1. & Dionyſ. lib. 3.* 7 *Liv. lib. 1. Dionyſ. lib. 3.*

fœdus cum *Tarqvinio* adverſus populum Romanum liberum aliqvid attentaſſent, qvod Latini ſibi licere contendebant 8, qvandoqve qverebantur de eorum defectionibus, cum tamen gentem Latinam deictam fuiſſe nullo certo defectionis crimine aſſerat *T. Livius* 9. Inter Romanos deinceps & Samnites (populum potentiſſimum) fœdere conjunctos bellum ortum eſt ex Cauſa Campanorum 10. Samnites Sidicinis bellum inferunt, hi Campanorum auxilium implorant, qvos eâ de Cauſâ omiſſis Sidicinis Samnites bello proſeqvuntur. Ii Romanorum opem petunt, qvam illi primò negarunt, qvod amicitia ſua cum Samnitibus eſſet vetuſtior, ſed cum Campani ſe & urbem & omnia humana divinaqve Romanis dediſſent, Romani Samnites bello ſeqvuntur & ſuperant, cujus belli occultam cauſam fuiſſe Samnitum potentiam tradit 11 *Dionyſius*; neqve enim ullus hoſtis fuit intra Italiam, qvi Romanam virtutem 12 magis fatigaverit. Poſtqvam vero Samnites & Hetruſcos Dominationi ſuæ adjeciſſent, ad reliqva Italiæ ſunt progreſſi, velut non jam de

8 *Dionyſ. lib. 3, 5, 6, 7, 8. Liv. lib. 1.* 9 *Liv. lib. 9.* 10 *Liv. lib. 7.* 11 *Dionyſ. in excerpt. Legat.* 12 *Eutrop. lib. 2.*

de alienis, sed majorem partem suis & ad se pertinentibus dimicaturi: Ut de iis *13 Polybius*. Bellum à Romanis postea cum Tarentinis *14* gestum est, qvod *Pyrrhi* auxilia contra Romanos advocassent, revera *15* ut *Brundusio* portu in Græciam & Illyricum opportuno potirentur.

IV. Hæc bella per qvingentos annos Romanos exercuerunt, *16* qvi Italia potiti intra ducentos annos insequentes Africam, Europam, Asiam, & universum fere orbem ex causis æqvè injustis adepti sunt.

V. Post Italiam subjugatam prima Romanorum trajectio fuit in Siciliam, qvam Romanus & Pœnus affectabant, & paribus uterqve viribus & votis imperium orbis agitabat. Romani *17* specie qvidem *Mamertinos* juvandi socios suos per Appium Consulem Messanam, & Syracusas aggrediuntur, & classem Carthaginensium delent, revera studio prædæ, ut Siciliam ad se traherent, qvæ fuit primi belli Punici causa, in qvo Romanos violati fœderis cum Carthaginensibus icti, & Sardi-

13 *Polyb. lib. 1.* 14 *Flor. lib. 1. cap. 18. Eutrop. lib. 2.* 15 *Zonar. Tom. 3. de bell. Rom.* 16 *Flor. lib. 2. cap. 1.* 17 *Flor. lib. 2. cap. 1. & 2. Polyb. lib. 1.*

niam sine ullâ causâ in suam potestatem redegisse, arguit *18 Polybius*.

VI. Belli secundi *Punici* justa fuit causa ex parte Carthaginensium judicio *19 Polybii*, qvòd Sardinia sine causa excedere à Romanis coacti fuissent: & si Saguntinorum obsidio à Romanis pro justa belli causa obtenderetur, qvod Saguntinos socios suos defendere tenerentur, Carthaginenses responderunt, Saguntinos non fuisse Socios populi Romani tempore fœderis, *20* adeoqve illis ex eo fœdere cautum nõn fuisse. Et Saguntinos non fuisse comprehensos in eo fœdere æqvior jurisconsultis *21* videtur sententia, cum agatur de fœdere rumpendo, qvæ est res odiosa, & ex eâ libertas Carthaginensibus ulciscendi injurias sibi illatas erepta sit. Licetqve Saguntini essent fœdere Romanorum comprehensi, eos Annibal justissimè *22* oppugnabat, qvod hostes Carthaginensium reciperent & adjuvarent.

VII. Et tertii belli Punici causa fuit, qvòd Carthaginenses *Masiniſſæ*, Numidiæ regi socio Romanorum bellum inferrent, cum Carthaginenses de injuriis *Masi-*

18 *Polyb. lib. 1.* 19 *Polyb. lib. 3.* 20 *Liv. lib. 21.* 21 *Grot. lib. 2. de jur. bell. cap. 16. n. 13.* 22 *Alb. Gentil. lib. 2. de Jur. Bell. cap. 22.*

Maſiniſſæ 23 apud Romanos qvererentur & permitterent ſe Romanis *24* qvid donatum *Maſiniſſæ* vellent, & ſtudiosè qværenti nulla ratio tertii belli Punici *25* conſtare poteſt, Carthaginemqve magis invidia imperii *26* qvam ullius ejus temporis noxiæ invisam Romano nomini funditus ſuſtulit.

VIII. Devictâ Carthagine Romani aggrediuntur Macedoniam, Græciam, Syriam, cæterasqve gentes, *27 qbaſi æſtu & torrente fortunæ*: & primò invadunt *Philippum* Macedoniæ *28* regem; eoqve mortuo Perſeum ejus filium belli hæredem relictum, qvi cum *Paulum Æmilium* conſulem Romanum inſigni prælio vicisſet, & pacem tamen à Romanis peteret, fœdusqve cum patre ictum ſervare ſpopondiſſet; eum tamen Romani audire noluerunt *29* niſi ſe regnumqve & ſua omnia dederet. Et Creta inſula in poteſtatem *Metelli* conſulis venit *30* per ejus perfidiam, Creticiqve belli nullam aliam fuiſſe cauſam ait *Florus*, *31 qbam nobilis*

23 *Flor. lib. 2. cap. 15.* 24 *Liv. lib. 42.* 25 *Oroſ. lib. 4. cap. 23.* 26 *Paterc. lib. 1.* 27 *Flor. lib. 2. cap. 7.* 28 *Liv. lib. 31.* 29 *Liv. lib. 39. & 42. Eutrop. lib. 4.* 30 *Dio Caſſ. lib. 36.* 31 *Flor. lib. 3. cap. 7.*

insulæ acqvirendæ cupiditatem. Et par fuit fortuna vicinarum insularum; in Corsicam insulam belli Romani nullam fuisse justam causam fatetur *32 Sigonius*, & *Ammianus 33* Cyprum fertilem insulam avidè magis qvàm justè populum Romanum invasisse. *Mithridatem* Ponti Regem aggrediuntur Romani, qvod is *Nicomedem* Bithyniæ regem amicum populi Romani *34* invaderet, postqvam à Romanis *Nicomedes* clam instigatus fuisset *35* ut infestaret *Mithridatem*, atqve inde haberent Romani belli causam pro rege amico contra *Mithridatem*, & *Pharnaci* ejus filio parricidii in patrem reo in sceleris mercedem *36* paternum regnum tribuerunt, eumqve sociis suis ascripserunt.

IX. Cum vero multæ sint gentes, cum qvibus nec amicitiam nec hospitium nec fœdus habemus; ut asserit J. C. *Pomponius 37*, Crassus tamen Consul, gloriæ & auro inhians, sine ulla causa *38* bellum Parthis infert, qvi fuso exercitu turpiter ab

32 *Sigon. de antiq. jur. provin. cap. 4.* 33 *Ammian. Marcellin. lib. 14.* 34 *Flor. lib. 3. cap. 5. Eutrop. l. 5.* 35 *Appian. in Mithrid.* 36 *Dio. lib. 37.* 37 *L. postlim. 5. §. in pace ff. de capt. & postlim.* 38 *Dio. lib. 40. Flor. lib. 3. cap. 11.*

ab iis occisus est. Inter bella Hispanica memoria belli Numantini manet in opprobrium Romani nominis. Nam cum Numantini in fusum Hostilii Mancini Consulis exercitum ad internecionem sævire potuissent, fœdus Caudinum maluerunt, cujus dedecus misso *Scipione* Romani expiarunt cæde omnium Numantinorum, nemine relicto, qvi vinctus in catenis triumphum de solo nomine Numantiæ factum seqveretur, & nullam unqvam causam belli, qvam illius, fuisse injustiorem agnoscit *39 Florus*. Et Romanos revera fuisse ingressos Hispaniam ad qværendas auri argentiqve fodinas testatur Scriptor *40* historiæ Machabæitæ.

X. *Pompejus* in Judæos bellum movet, occasione arreptâ ex dissidiis *Hircani* & *Aristobuli* contendentium de Sacerdotio, *41 Aristobulum* in vinculis tenet cum pecuniam extorqvere non posset, & *Hierosolymam* in Sabbato (cessantibus eo die à labore Judæis) capit & diripit.

XI. In Britanniam nostram primus Romanorum *Jul. Cæsar* profectus est specie qvòd obsides non misissent: aliam causam inventurus, si prætextus obsidum

39 *Flor. lib. 2. cap. 18.* 40 *1. Macchab. 8.* 41 *Dio. lib. 37. Xiphilin. lib. 37.*

non missorum defuisset, 42 pro ingenti cupiditate potiundæ Insulæ qva tenebatur. Ita *Galgacus* Dux nostratum qveritur de Romanis 43, *Raptores orbis terrarum postqvam cuncta vastantibus defecere, terræ, & mare scrutantur; si locuples est hostis, avari; si pauper, ambitiosi; qvos non oriens, non occidens satiaverit, soli omnium opes atqve inopiam pari affectu concupiscunt, auferre, trucidare, rapere falsis nominibus imperium; atqve ubi solitudinem faciunt pacem appellant.* In Pannonios bellum motum ab *Augusto* eâ de causâ 44 ut arma Romana exercitarentur, *Omne id justum consente qvod armis potentior contra infirmiorem decerneret.* Et *Trajanus* postea Armeniis Parthisqve bellum intulit 45 gloriæ tantum cupiditate adductus. Et sub eo maxima erat Romani imperii magnitudo & fastigium, 46 qvod tamen sub eo iterum imminutum est, 47 deficientibus iisdem populis & in suam potestatem redeuntibus: sic bellandi causas Romanos undiqve qvæsiyisse constat, plerumqve verò obtendentes

42 *Dio lib. 19. & 40. Xiphilin ibid.* 43 *Tacit. in vit. Agricol.* 44 *Dio. lib. 49.* 45 *Xiphilin. in Trajan.* 46 *Lipsi. de Magnitud. Rom. lib. 1. cap. 3.* 47 *Xiphilin. in Trajan.*

tes pietatem in ſocios & amicos, qvos facile aſciſcebant ut ex eorum injuriis bellī cauſam in alias gentes haberent, unde *M. Cicero* profitetur *48* populum Romanum ſociis defendendis terrarū omnium potitum fuiſſe. Qvis ergo defendere poteſt *Dionyſium*, dum dicit, *49* Romanos nullum bellum ſine juſta cauſa ſuſcepiſſe? cum tot habeamus argumenta injuſtitiæ Romanorum in Bellorum ſuorum Cauſis à ſcriptoribus rerum Romanarum *50* qvī in tanto ſtudio Romanos laudandi hæc prodiderunt; innumera alia habituri, ſi Italorum antiqvorum, Carthaginenſium, Græcorum, Macedonum, aliorumqve, qvi cum Romanis dimicarunt, hiſtoriæ apud nos extarent.

XII. Gravia etiam habemus teſtimonia Sanctorum Eccleſiæ Patrum, & Theologorum de Romanorum injuſtitiâ in bellis gerendis. *D. Hieronymus 51* per crura ferrea in ſtatuâ *Nebuchadnezaris* deſignari interpretatur Romanum imperium, qvod ſicut ferrum omnia conterit & comminuit: & *S. Iſidorus Peluſiota 52*

48 *Cicer. lib. 2. Offic.* 49 *Dionyſ. lib. 2.* 50 *Oroſ. lib. 4. cap. 5.* 51 *Hieronym. in Comment. ad cap. 2. Dan.* 52 *Iſidor. Peluſiot. Epiſt. 218. in Bibliotheca Patr. Tom. 5.*

per qvartam belluam ferreis dentibus æreisqve cruribus armatam designari putat Imperium Romanum, qvod ex omnibus gentibus compactum easdem contereret, & sub jugum suum mitteret. Et per virgam ferream in *Psalm.* 2. designari Romanum Imperium *S. Cyrillus Archiepiscopus Hierosolymitanus* 53 existimat. De Romanis ita D. *Cyprianus*, 54 *Imperium tenuerunt Assyrii, Medi & Persæ; & Græcos & Romanos regnasse cognovimus; ita vicibus potestatum, Romanis qvoqve & cæteris imperandi tempus obvenit. Cæterum si ad originem redeas, erubescas: Populus de sceleratis & nocentibus congregatus, & asylo constituto facit numerum impunitas criminum, ut rex ipse principatum habeat ad crimina, sit* Romulus *parricida, atq; ut matrimonium faciat, rem concordiæ per discordias auspicatur. Rapiunt, ferociunt, fallunt, ad copiam civitatis augendam nuptiæ sunt illis rupta hospitii fœdera, & cum soceris bella crudelia.* De iisdem Minutius Felix Advocatus Romanus; 55 *Confluxerunt perditi, facinorosi, incesti, sicarii, proditores, asylo prima plebs con-*

53 *Cyril. de incarnat. Christ. cateches. 18. in Biblioth. patrum Tom. 4.* 54 *Cyprian. lib. de Idolor. vanitat.* 55 *In Dial. Octavius.*

congregata est, ipse Romulus *primò parricidium fecit, mox alienas virgines jam desponsatas, & nonnullas de matrimonio mulierculas sine more rapuit, violavit, illusit, & tum earum parentibus, soceris suis bellum miscuit: jam finitimos agro pellere, civitates proximas evertere, captos cogere, damnis alienis & suis sceleribus cum* Romulo *ceteris regibus & ducibus posthumis disciplina communis. Ita qvicqvid Romani tenent, possident, audaciæ præda est; toties à Romanis impiatum est qvoties triumphatum.* Post eum *Arnobius* de Roma, *56. Una civitas in humani generis perniciem nata orbem subjugavit innocuum*: & *Arnobii* discipulus *Lactantius*: *57* Romanos nullam aliam ad immortalitatem viam qværere, qvam *exercitus ducere, aliena vastare, delere urbes, liberos populos aut trucidare aut subjicere servituti, videlicet qvo plures homines afflixerint, spoliaverint, occiderint, eo se nobiliores & clariores putant: rapiunt, sævium, & injuriis insolenter illatis humanæ societatis fœdus irrumpunt, ut habere hostem possint qvem sceleratius deleant qvam lacessierint.* Et post hos *D. Augustinus,*

56 *Arnob. adverſ. gent. in fin.* 57 *Lactant. lib. divinar. Inſtitut. cap. 18.*

ſtinus, 58 *Remotâ juſtitiâ qvid ſunt regna, niſi magna latrocinia? & ipſa latrocinia qvid ſunt niſi parva regna?* Laudatqve Piratæ reſponſum, qvi *Alexandro Magno* qværenti, Cur mare infeſtum haberet, reſpondit: Eodem jure qvo tu orbem terrarum. Idemqve *D. Auguſtinus*, 59 *Inferre bella finitimis, atqve inde in cætera procedere, ac populos ſibi non moleſtos ſola regni cupiditate conterere & ſubdere, qvid aliud qvam grande Latrocinium nominandum eſt?*

XIII. Hæc ſunt Teſtimonia ſummorum virorum in Eccleſia de Romano Imperio, primis religionis Chriſtianæ temporibus, dum omnes fere gentes ſub eo imperio eſſent: nam *Cyprianus* 60 ſub Impp. *Valeriano* & *Gallieno*, *Minutius Felix Tertulliani* æqvalis 61 ſub *Severo*, *Arnobius* 62 ſub *Diocletiano*, *Cyrillus Hieroſolymit:* 63 ſub *Conſtantio* & *Theodoſio*, *Lactantius*, ſub *Conſtantino Magno*, cujus filium *Criſpum* erudiebat, *Hieronymus* 64 ſub *Theodoſio* ſub qvo & *Iſidorus Peluſiota*

58 *Auguſtin. lib. 4. de civit. Dei cap. 4.* 59 *Auguſtin. lib. 4. de civit. Dei cap. 6.* 60 *Pammel. in vit. D. Cyprian.* 61 *Hieron. de ſcriptor. Eccleſ.* 62 *Bell. de ſcriptor. Eccleſ.* 63 *Hieron. & Bell. ibid.* 64 *Vict. in vit. Hieron. & Bell. de ſcriptor. Eccleſ.*

Iuſiola, 65 *Auguſtinus* ſub *Valentiniano* floruerunt.

XIV. Patribus Eccleſiæ accedunt Theologi poſteriores aſſerentes 66 Romanos cæterorum Principum Regna & Dominia per vim & tyrannidem maxima ex parte occupaſſe, iidemqve docent reliqva tria ſumma mundi imperia, Aſſyriorum per *Ninum*, Medorum Perſarumqve per *Cyrum*, Græcorum per *Alexandrum Magnum* qvæſita per vim etiam & tyrannidem coaluiſſe.

XV. Poſt Theologos jurisconſulti noſtri juris utriusqve interpretes, dum leges Romanas interpretantur & laudant, Romanorum bella maxima ex parte injuſta fuiſſe prædicant; eorum bella † violentas

65 *Biblioth. Patr. tom. 5. P. 2.* 66 *Sot. de Juſtit. & Jur. lib. 4. qv. 2. art. 2. Lud. Molin. de Juſtit. & Jur. tom. 1. diſp. 24. Jo. de Salas in 1. 2. de Legib. qv. 95. tract. 14. diſput. 7. ſect. 12. Card. Bellarmin. lib. 3. de Laicis cap. 6.* † *Alber. ad l. 1. n. 20. C. de ſum. Trinit. Jo. Andr. & Innoc. in c. qvod ſuper his de vot. Abb. & Card. Zabar. in c. venerabilem de elect. Jo. Igne. in repet. l. neceſſarias. §. non alias de S. C. Syllan. Caſtald. de Imperator. qv. 4. n. 32. & qv. 69. n. 10. Ant. de Roſell. tract. de Concil. §. 7, 9, 11, 12. Conr. Brun. de. Seditioſ. cap. 6. n. 28. Mayner. ad l. qvod inſen. n. 20. de reg. jur. Bell. in ſpec. Princ. Rubr. 14. §. veniamus, num. 13.*

lentas & Tyrannicas invaſiones, Romanos ipſos ſpoliatores, raptores & prædones orbis terrarum *67* ubiqve appellant; ſcilicet Romani, qvi primo fœminas finitimorum rapuerunt, orbis deinde raptores *68* fuere; Romani imperii titulum ſolùm eſſe ex Bello *69* & armis, qvod jus gentium eſſe obtendunt, cum veriùs protervitas & injuria gentium *70* dici debeat, eodemqve vitio laboraſſe reliqva ſumma mundi Imperia, qvæ per Tyrannidem & vim *71* cœperunt, præ cæteris vero Romanorum, qvorum avaritiam & ambitionem omnes perſtringunt, unde Romam appellant *72* avaritiæ caput, avaritiæqve inhumanitatem eſſe proprium Romanorum pæne omnium malum ait *Salvianus 73* Epiſcopus.

67 Innoc. in d. c. qvod ſuper. de voto. Jo. Monach. ad c. fundamenta. n. 7. de Elect. in 6. Chaſſan. in Catal. gl. mund. p. 5. Conſider. 28. Pet. Rat. ad Cenſuet. Pictav. tit. des fiefs. *art. 2. Brun. d. c. 6. n. 28. Villalob. in antinom. Jur. Civil. & Hiſpan. in princ. num. 4.* 68 *Carol. Labrott. in edit. Baſil. in epiſt. ad Cancell. Franc.* 69 *Card. Zabarell. in c. venerabilem §. verum de elect. in 6. Arniſ. de Jur. Majeſt. lib. 1. cap. 2. n. 3.* 70 *Petr. Rat. d. Tit.* des fiefs. *art. 1.* 71 *Jo. Igne. in d. §. non. alias; n. 116. Navarr. in repetit. c. novit. de judic. Not. 3. n. 152.* 72 *Phill. Prob. ad Jo. Monach. in d. c. fundamenta. n. 7. gl. ad l. 4. §. pupillus ff. de uſu cap.* 73 *Salvian. lib 7. de Providen.*

pus Massiliensis, eorundemqve avaritiæ, sicut Legum *Juliam* repetundarum, sic ambitionis Legem *Juliam* de ambitu, certissima esse argumenta *Jac. Cujacius* 74 tradidit.

XVI. Ex Theologis tamen & Jurisconsultis non pauci defendunt justitiam Romanorum in acqvirendis Dominiis, asserentes, eos juste armis suis usos, eorumqve imperium justum & legitimum 75 fuisse. Horum alii justitiæ imperii Romani causam petunt à Dei voluntate, qvi etiam reliqvis Monarchis Assyriæ, Persiæ, Græciæ, suam potestatem immediatè concessisse à Prophetis 76 enunciatur. Qvorum tamen sententia intelligenda est de voluntate Dei permittente 77 tantum & sinente, non præcipiente & mandante. Neqve enim Deus concessit imperium Romanis solùm ob sanctissimas Leges & eximias eorum virtutes, qvibus reliqvis gentibus omnibus antecellebant, ut *Augusti-*

74 *Cujac. in Paratit. ff. ad Tit. de leg. Jul. Repetund.* 75 *Alber. ad l. 1. num. 20. C. de sum. Trinit. Paci-an. lib. 2. de probat. c. 35. n. 55. Alber. Gentil. de arm. Rom. lib. 2. c. 13.* 76 *Esai. 45. Jerem. 27. Dan. 2.* 77 *Lud. Molin. de Just. & Jur. disp. 24. Isern. in prælud. feudor. qv. 2. n. 30. Brun. d. c. 6. n. 29. Paul. Carrar. de interpret. Regul. Jur. Can. qv. 3. art. 9. n. 78.*

guſtinus, Hieronymus, Aqſinas, aliiqve 78 opinati ſunt, ſed ut aliarum gentium tyrannidem, peccata, & ſcelera 79 coërceret; ſicut permiſit Aſſyriis, Chaldæis, & Philiſtæis, Judæam caſtigare, eodemq; modo qvo *Moſes* Iſraëlitis edixit, Deum conceſſiſſe iis Provincias Cananæorum, non ob ſuas virtutes, 80 ſed in eorum pœnam & ſupplicium. Et Dominus noſter *Cæſaribus*, ut legitimis Principibus tributa & vectigalia in Judæa 81 ſolvi mandavit, Apoſtoliqve ejus imperatoribus & Magiſtratibus Romanis obedientiam à Chriſtianis præſtari 82 juſſerunt, licet Romani nullam Judææ invadendæ cauſam legitimam habuerant, eidemqve, ſi cui alii, Provinciæ injuſtè imperabant, dum tamen Reſpublicæ & populi eos tolerabant, eorum conſtitutiones & præcepta obſervate 83 tenebantur.

XVII. Qvæ omnia tamen proceſſerunt,

78 *Auguſtin. lib. 5. de Civit. cap. 12, & 15. c. omnes 28. qv. 1. Aqvin. de regin. Princ. cap. 5. Caſtald. de Imper. qv. 69. n. 10. Marqvard. de Suſan. de calibat. Sacerd. cap. 8. n. 10.* 79 *Navarr. in Manual. c. 20. n. 55. Vaſq. lib. 5. Controv. illuſt. c. 20. n. 32. Salas d. diſput. 7. ſect. 12.* 80 *Deut. c. 9.* 81 *Marc. 12. Luc. 20. Salas d. diſputat. 7. ſect. 7.* 82 *1. Pet. 2. ad Rom. 13.* 83 *Victor. Relect. 5. Lud. Molin. d. diſput. 24.*

runt, Dei voluntate permittente tantùm, non jubente, qvi ob peccata de gente in gentem Regna *84* transfert, tyrannisqve & hominibus sceleratis ut Ministris suis in vindictam peccatorum utitur; permissionem verò divinam non esse justum belli inferendi Imperiiq; acqvirendi titulum theologi & jurisconsulti *85* asserunt, & Deus videtur reprobasse Romanum imperium *86* qvod injustè inceperit.

XVIII. Alii justitiam Romani Imperii petunt à consensu principum & populorum ab iis debellatorum, qvi primò per vim & injustè coacti, sed postea expresse vel tacite in Romanorum dominationem consenserunt, ex imperio injusto *87* justum reddiderunt, sicuti Matrimonium per vim & metum contractum per consensum supervenientem in legitimum *88* transit. His vero adversatur

Mar-

84 *Eccles. c. 10.* 85 *Carrar. d. art. 9. num. 78. Molin. d. disputat. 24. Soto d. lib. 4. art. 2. qv. 4. Isern. d. qv. 2. n. 30. Marqvar. de Susann. de calibat. sacerd. c. 8.* 86 *Pet. à Monte in Monarch. Concil. §. de Imperat. n. 3.* 87 *Alber. d. l. 1. num. 20. C. de sum. Trinit. Isern. in prælud. feud. qv. 1. n. 30. Castald. d. Imper. qv. 69. n. 10. Fr. Zoannett. de Rom. Imper. n. 231. Paciau. d. lib. 2. c. 35. n. 55. Molin. d. disput. 24. Salas. d. disput. 7. sect. 12.* 88 *C. ad id de sponsal. c. fin. de raptor.*

Martinus Navarrus 89, qvia non constat omnes consensisse, dum pauci consenserint; neqve constat de consensu Principum, de qvorum jure præsertim agitur: talisqve consensus durante metus causa pro coacto habendus est, & non obligat ex edicto *90* Prætoris, cujus edicti verba, Spiritum Sanctum in os Prætoris immisisse *Baldus 91* existimavit.

XIX. Alii justitiam Romani imperii tuentur ex præscriptione & diuturnitate temporis, cum multi Principes populiqve à Romanis per vim subjugati, per varia sæcula sub eorum imperio manentes, eorum dominationi videntur *92* acqvievisse, vitiumqve violentiæ ex diuturnitate temporis purgatum videatur. Qvibus repugnat communis Jurisconsultorum sententia, qvi titulum & bonam fidem in omni præscriptione *93* reqvirunt, cum Leges Ro-

89 *Navarr. ad d. c. novit. de judic. not. 3. num. 160.* 90 *l. 1. ff. qvod. Met. Caus. Covarr. ad c. peccatum. p. 2. §. 9. num. 9. de Reg. Jur. num. 6.* 91 *Bald. in Rubr. de Controv. investitur. in usib. Feud. num. 8.* 92 *Alber. d. l. 1. num. 20. C. de sum. Trinit. Pacian. d. c. 35. num. 55.* 93 *Villalob. in antinom. Jur. Civil. & Hispan. in Princ. num. 4. Conimbric. de jur. succeden. in Regn. Lusitan. in append. Corollar. 6.*

Romanæ & omnia jura *94* doceant, Res vi & injuſtè acqviſitas per nullum temporis curſum poſſe juſtè retineri, nullumqve tempus ſucceſſoribus prodeſſe poſſit, qvi in vitio & culpa ſuccedunt, & inſiſtentes poſſeſſioni injuſtæ vim continuò *95* exercere dicantur, vitiumqve violentiæ & rapinæ nullo tempore purgari poſſit, ſed in re per vim poſſeſſa origo *96* ſemper ſpectanda ſit, & præſcribere volentibus mala fides in æternum *97* obſtet.

XX. Qvocirca gentes à Romanis injuſtè debellatæ poſſunt poſt qvæcunqve ſæcula, etiam poſt mille annos, ſe in libertatem *98* reſtituere, dominiumqve earum eſt in æternum revocabile, ſicut in ſervo fugitivo *99* qvi ſui furtum facit; & qvæ bello amiſerunt, poſſunt iterum bello recuperare, in iis præſertim Provinciis, qvas Ro-

94 L. Authoritatem 3. C. unde vi. l. ſi qvis loca. C. de fund. & ſaltib. lib. 11. c. ſi diligenti & c. fin. de præſcript. c. poſſeſſor. de Reg. Jur. in 6. 95 Ant. de Roſell. de Concil. §. 12. 96 L. clam. 6. de acqv. poſſeſſ. Innoc. ad c. c. qvod ſuper. de vot. Dd. ad c. olim. de reſt. ſpoliat. Iſern. in d. qv. 2. num. 30. 97 Pet. Rat. ad d. Tit. des fiefs. *art. 1. 98 Caſtalà. de imper. qv. 53. Navar. d. Not. 3. num. 116 Ant. de Roſell. de Concil. §. 9. & 12. Vaſqv. lib. 2. Controverſ. illuſtr. cap. 82. num. 19. 99 L. 1. C. de ſerv. fugitiv.*

Romani non titulo oneroſo, ſed per vim *100* acqviſiverunt, & dum ſe in libertatem aſſerunt, non obedientiam à Romanis poſtulatam abjeciſſe, ſed libertatem propriam *101* recuperaſſe videntur; ideoqve hallucinati ſunt qvi tradunt, imperatores Germanicos Provincias à Romanorum Imperio olim avulſos poſſe jure ſibi reſtitui *102* petere.

XXI. Ita dum de Romanorum Juſtitia in Armis ſuis fluctuamus, qværenda eſt in eorum Legibus: adeo enim celebratur eorum Juſtitia, ut plures Provincias per Juſtitiæ famam qvàm per Arma acqviſiviſſe *103* dicantur. Juſtitiæ verò Romanorum in Armis ſuis æqvè difficile eſt invenire Patronum, ac in Legibus Adverſarium. Et ſic redivimus ad Romanas Leges, de qvibus in ſeqventi Capite tractare incipiemus.

Ca-

100 *Lud. Viv. ad Auguſtin. de Civitat. Dei. lib. 1. cap. 25. Navarr. d. Notab. 3. num. 159. Grot. lib. 2. de Jur. Bell. cap. 22. num. 13. Arniſc. lib. 1. de Jure Majeſt. cap. 2. num. 3.* 101 *Brun. de ſeditioſ. cap. 6.* 102 *Æn. Syl. de Author. Rom. Imper. cap. 1. Mynſher. in parthen. Litigioſ. lib. 1. c. 16. num 33. Gentil. lib. 1. de Jur. Bell. cap. 23.* 103 *Val. Max. lib. 6. cap. 5. des vair. ée Traicter. à L'ouverture de la S. Remy.*

CAPUT II.

De Juſtitia & Encomiis Legum Romanarum.

I. ROmanorum armis orbis terrarum per vim & coactus, Legibus vero ſponte ceſſit. Reges enim populiqve à Romanis ſubacti non diu eorum potentiæ paruerunt: ſed fortitudine & armis ſuis ſe liberarunt, qvam primum in libertatem ſe aſſerere potuerunt. Iidem tamen excuſſo Romanorum jugo Leges Romanas obſervarunt, eorumdemqve tyrannidem in armis execrati, Juſtitiam tamen in Legibus etiamnum amplectuntur, ſicut in plerisqve Orbis Chriſtiani Dominiis deinceps conſtabit.

II. Deus enim, pro ſingulari providentia ſua in genus humanum, erexit & excitavit gentem Romanam in Imperii faſtigium; ut per eam daret Leges orbi terrarum tam pias juſtas & ſalutares, qvales nec ab ullo Rege Populove datæ unqvam fuerunt, nec in poſterum dari poterunt: cum in eo ferè omnes conſentiant [1] Monarchiam

[1] *Sleidan. de ſum. Imper. lib. 1. in fin. & lib. 3. in fin. Charion. lib. 1. Chron. in princ. Caſtald. de Imper. qv. 72. Luc. de penn. ad l. Conductorem. C. de Conductor lib. 11.*

chiam Romanam esse ultimam, neqve aliam futuram Monarchiam usqve ad secundum Domini nostri adventum, qvæ Leges orbi terrarum præscribere poterit. De Romano imperio *D. Hieronymus*, 2 *Ut in principio nihil eo fortius, ita in fine nihil erit imbecillius.* de qvo & ipse testatur, 3 dum enarrat incursiones gentium barbararum in provincias Romanorum sub *Theodosio* & *Honorio:* & jam restant ejus imperii reliqviæ & umbra sola in Germania; qvas tamen usqve ad finem Mundi duraturas iidem sentiunt. Et licet nihil aliud de magno illo Imperio supersset, habemus tamen eorum Leges; qvas omnes deinceps nationes cum admiratione receperunt.

III. *Per populum Romanum placuit Deo terrarum Orbem debellare, ut in unam Societatem Reipublicæ Legumqve perductum longe lateqve pacaret*, ait *D. Augustinus.* 4 De iisdem *Zonaras* 5 *Deum elegisse Romanos, ut per eos Justitia sua orbi terrarum luceret & splenderet.* Idemqve *D. Augustinus* 6 & reliqvi eum secuti, dum tra-

2 *Hieron. in Comm. ad c. 2. Dan.* 3 *Hieron. epist. 11. de Monogam. Tom. 1.* 4 *Lib. 18. De Civit. Dei. cap. 22.* 5 *Zonar. ad Canon. & Constit. Apostol. lib. 7. c. 27.* 6 *Augustin. lib. 5. de Civit. Dei. c. 12. &*

tradunt Imperii gloriam Romanis à Deo conceſſam eſſe propter eorum virtutes & bona opera, præcipuam dicunt fuiſſe, cauſam Leges eorum juſtiſſimas & ſanctiſſimas, qvas orbi terrarum condiderunt, *Leges enim Romanorum divinitùs per ora Principum emanarunt*, ait 7 *Auguſtinus* relatus à Gratiano, Legesqve ſacratiſſimas appellant Impp. *Valentinianus* 8 & *Martianus*, & *Athaulphus* Gothorum 9 Rex edicit ſe Jus dicturum ſecundùm religioſas Leges, qvas Romani Principes ſanciverunt.

IV. Inter omnia vero Romanæ Civitatis Imperiiqve Elogia illud eſt ſplendidiſſimum, qvod Roma fons & parens Legum appelletur; nam vi ferroqve regna & provincias debellare à robore corporis magis qvam à ratione & judicio promanat; idemqve cæteris Mundi gentibus & Imperiis cum Romanis commune fuit; leges autem condere orbi terrarum propriè Romanis à Deo conceſſum eſt.

15. *Aqvin. lib. 2. de regim. Princ. cap. 5. Alvar. Pelag. lib. 1. de planct. Eccleſ. cap. 42. Card. Bellarm. lib. 3. de Laicis. cap. 6. Alciat. ad c. novit. de judic. n. 36. 7 C. qvo jur. diſt. 8. c. nemo 16. qv. 3. Franc. Aretin. ad c. licet. n. 17. de teſtib.* 8 *L. 9. C. de Legib* 9 *Goldaſt. in Conſtit. Imp. Tom. 3.*

Tu regere imperio populos Romane memento;
Hæ tibi erunt artes Paciqve imponere nomen.

ut ex Virgilio recitat D. *10. Auguſtinus.* Et in Legibus ferendis Jureqve dicundo omnes deinceps gentes ſummo ſibi honori duxerunt ad Romanos proximè accedere, eosqve imitari: ita enim *Roma Legum patria* ab *11.* Imp. *Juſtiniano,*

Armorum, legumqve parens: qvæ fundit in omnes
Imperium, primiqve dedit cunabula Juris.

à *Claudiano; 12* & in Capitularibus Imp. Ludovici, *Lex Romanorum, Legum omnium Mater 13 nuncupatur.* Romani qvidem præ reliqvis omnibus Populis in ferendis Legibus *14* celebrantur: & de Legibus Romanis qvoties loqvuntur Jurisconſulti Itali, Galli, Germani, Hiſpani, eas ſummis laudibus prædicant, & ſuarum gentium legibus longè anteponunt. Cum enim omnes populi ſuis legibus delectentur,

10 *Auguſtin. lib. 5. de Civit. Dei. cap. 12.* 11 *Juſtin. Novell. 9. in princ.* 12 *Claudian. de Laudib. Stilic. lib. 3.* 13 *Addit. ad Capitul. Lud. Imp. cap. 4. in Cod. Leg. antiqv.* 14 *Coraſ. de Jur. Civil. in art. redig. p. 1. cap. 16. in princ.*

tur, ſuasqve leges potiores aliorum gentium legibus exiſtiment, docet *15 Philo*, illud in Romanorum Legibus ſingulare eſt, qvòd omnes ferè populi ad eas recurrant, & ex iis legum ſuarum normam petant.

V. Romanæ Leges, ut *Ratio Naturalis*, *omnibus imperant. Baldus 16* & *Jaſon 17. Ad legem Romanam tanqvam ad communem totius Europæ propemodum νόμιον omnes confugiunt*, Eguinarius *18* Baro. *Libros noſtros* Juſtinianæos, *velut ſalvas ex magno naufragio tabulas, religioſiſſimè ſemper colimus, qvando nihil hodiè melius habemus, ad cujus exemplar noſtras Reſpublicas inſtituamus & gubernemus*, Ant. *19* Contius. *Inter Leges omnium gentium nulla reperitur magis juſta & rationi conſentanea, qvam lex qvæ eſt in libris Juris Romani*, L. *20* Charondas. *Leges Romanorum ſuperant leges omnium gentium, qvæ continent omnia præcepta de officiis civilibus & Judiciis: in qvibus nihil, qvod ad ſtatum politiæ cujuscunqve pertinet, deſiderari*

15 *Philo. lib. 2. de vit. Moyſis.* 16 *Bald. ad L. nemo. C. de ſent. & interloc. Om. Jud.* 17 *Jaſon. ad L. illam. n. 10. C. de Collat.* 18 *Baro. lib. 1. de Jur. benefic. Tit. 2. & ad L. ſi reus. C. de Pact.* 19 *Cont. Lect. Jur. cap. 9.* 20 *Charond. reſponſ. du droict. Franc. lib. 3. reſp. 51.*

possit, Gul.*21.* Terrienus.*Per leges suas Romani facti sunt Domini non Galliæ tantùm, sed & orbis terrarum, quæ per mille quingentos annos observatæ fuerunt cum eâ veneratione, ut horridum videatur eas violare,. & licet multæ gentes excusserunt jugum Romanæ servitutis, leges tamen eorum ita justas & sanctas existimant, ut eas adhuc observent.* Lud. *22* Servinus. *Jus Civile Romanorum naturali & Civili æquitate ante omnes Leges pollet, & ad illud omnes ubique recurrunt*, Alex. *23* Turaminius. *Inter omnes legum formulas primùm occurrit Jus Civile Romanorum, quod politicis moribus & æquitati naturali maximè congruit, quod longo continuoque usu jam probatum est*, Franc. *24* Balduinus. *Nunquam magis floruit Jurisprudentiæ studium, quam apud Romanos, unde ad alias gentes & provincias magno omnium mortalium consensu & applausu dimanavit*, Viglius *25* Zuithemus. *Jus Romanum licet primò Romanis eorumq; subditis scriptum fuerit, tamen ob ipsius excellentiam æqui*

21 *Torrien. du droict. Civil de Normand. lib. 1. cap. 3.* 22 *Servin. playdoy. in Caus. testam. Com. de Lanal.* 23 *Turamin. ad Tit. de Legib. cap. 5. 24. Balduin. in Comment. ad Institut. in proleg.* 25 *Vigl. ad Instit. Theoph. in præfat. ad Carol. 5. Imp.*

æqvitatem & utilitatem, aliæ nationes illud amplexæ ſunt; unde Commune Jus & univerſale meritò dicitur, Jodahus 26 Damhouderius. *Ita juſtum & æqvum viſum eſt omnibus Jus Romanum, ut qvi Romanis legibus non tenentur, illud tamen, tanqvam æqvitati naturali maximè conſentaneum libenter ſeqvantur, & ſuas leges per has interpretentur*, Petrus 27 Peckius. *Jus Romānum eſt ſupremum & eminentiſſimum plenum humanitatis æqvitatisqve, tot jam annis unanimi conſenſu receptum*, Dionyſ. 28 Gothofredus. *Jus civile Romanum legum ſanctitate & diſciplinâ exterarum gentium omnium legibus & Inſtitutis præponderat, omniaqs populorum Jura & Mores in ſe comprehendit*, Erneſt. 29 Cothmannus. *Infinita ſunt hujusmodi Elogia legum Romanarum apud omnes Juriſconſultos orbis Chriſtiani.*

VI. Hinc Jus Romanorum Rationem Scriptam appellant *Chriſtophorus 30 Thuanus* Senatûs Pariſienſis Præſes, aliiqve Juriſconſulti Gallici. Idemqve Jus per

26 *Damboud. in prax. rer. Civil. cap. 12.* 27 *Petr. Beck. ad c. 28. de Reg. Jur. in 6.* 28 *Dionyſ. Gothofred. in prax. rer. Civil. l. 2. Tit. 1.* 29 *Erneſt. Cothmann. reſp. 40. n. 52.* 30 *In Conſuetud. Melodum. Tit. des Succeßions. Guid. Coquill. in q. ad Conſuet. Franc. c. 1. & 2. Petr. de Lemm. l. 1. de jur. reg. c. 16.*

excellentiam appellatur Jus *31* ſcriptum; additqve *Carolus Molinæus 32 Jus Romanum tam æqvum eſſe & rationi conſentaneum, ut omnium ferè Chriſtianarum gentium uſu & approbatione commune ſit effectum*, ipſiqve adeo Reges Hiſpani, etſi ſe ab Imperio Romano omninò liberos profiteantur, in legibus tamen ſuis appellant leges Romanas, *33 Jus commune*, ad qvas leges ſuas accommodandas eſſe præcipiunt. Omnesqve Juris interpretes appellant Jus Romanum, Jus Commune, & qvotiescunqve de Jure Communi loqvuntur *34*, intelliguntur de Romano; & *univerſo mundo eſſe commune aſſerit* Auguſtin. *35* Berojus. Ad qvod etiam recurrunt Judæi *36* deficiente lege Moſaicâ. Et Tur-

31 *Terrien. du droict. Civil. de Normand. l. 1. c. 3. Damhoud. r. in prax. rer. Civil. c. 12. n. 3. Zaſ. ad L. Jus Civile. n. 2. ff. de Jur. & Jur. Matth. Stephan. de offic. Jud. lib. 1. c. 1. n. 2. Jo. Pappon. au ſecond. Notaire. Tit. des Juges.* 32 Molinæ. ad Conſvet. Pariſ. *Tit. des fiefs. n. 110.* 33 *In Legib. Madrit. anu. 1502. Burg. de Par. in reject. l. 1. Taur. n. 587.* 34 *Luc. de Penn. ad l. conductores C. de conduct. lib. 11. Zaſ. ad L. jus Civile. n. 3. ff. de Juſt. & Jur. Decian. Tract. Crimin. lib. 2. cap. 23. n. 4. Terrien. d. c. 3. Card. Tuſch. concluſ. 582. v. jus Civile. n. 582. Steph. de off. Jud. lib. 1. cap. 1.* 35 *Beroi. ad c. in præſentia n. 28. de teſtib.* 36 *Ant. de Butr. ad c. 1. de ſponſal. n. 1. Cujac. lib. 9. obſer. 17. Mat. Steph. diſp. 1. vol. 1.*

Turcas etiam habere Codicem *Justiniani*, eoqve uti in causis decidendis testatur *37 Jo. Leunclavius.* Pluresqve Jurisconsulti opinantur, Jus Romanorum ita esse apud gentes receptum, ut jam habendum sit pro jure naturali & gentium, jusqve Romanum comprehensum in libris *Justiniani* non esse jus Civitatis Romanæ solùm; sed naturæ & gentium *38* qvod constet ex præceptis naturalibus gentium & Civilibus, & qvod per plerasqve gentes humanas receptam sit, eâqve ratione rusticos excusari ex ignorantia Juris statutarii, non juris communis Romani, cum id in plerisq; sit jus naturale & gentium, tradit *39 Sfortia Oddus.* Et Principes populosqve liberos non recognoscentes Romanum Imperium, in Casibus non decisis, per leges & Consvetudines suas legibus Romanis obligari, qvatenus sunt fundatæ in ratione naturali asserit *40. Ludolph. Schraderus.* Ex qva ratione cum in foro Regni Valentiæ ex moribus ejus Regni permissum

37. *Jo. Leuncl. in paratit. jur. antiq. in proleg. Paul. Christin. decis. 383. vol. 1. Seph. d. disput. 1. Carol. Fabrot. in edit. Basil. in epist. ad Cancell. Franc.* 38 *Donell. lib. 1. Comment. Jur. cap. 16. Gentil. lib. 1. de Jur. Bell. cap. 3. Mat. Steph. de Jurisd. lib. 2. p. 2. c. 7. n. 352.* 39 *Odd. de restit. in integr. p. 1. qv. 19. v. 71.* 40 *Schrader. cons. 3. n. 217.*

tantùm sit Advocatis allegare consvetudines ejus Regni, iisqve deficientibus jus naturale ex ea permissione leges Pandectarum, Constitutiones Imperatorum, & Jus Canonicum allegantur, ut testantur *41 J. C.* Hispani, monetqve Donellus *42* eas gentes, qvæ jus Romanum non admittunt, ut videant, an eo teneantur: cum omnes jure naturæ & gentium obligentur. Hæc de legibus Romanorum in genere dicta sint.

VII. Jam propius accedendum erit ad institutam tractationem de Jure Civili Romanorum, & necesse mihi visum est explicare primò: qvomodo Jus civile Romanorum cœperit, & qvale fuerit usqve ad *Justinianum* Imperatorem? Deinceps de libris Juris Romani compositis à *Justiniano*. Posteaqve qvomodo jus *Justinianæum* per Jurisconsultos gentium Christianarum illustratum fuerit. In seqventi itaqve capite agendum erit de jure Civili Romanorum ante *Justinianum*.

Ca-

41 *Bellug. in spec. Princip. Rubr.* 11. §. *his igitur n.*3. *Morl. in Empor. qvæst. foren. l.* 1. *Tit. de Legib. qv.* 16. *n.* 13. 42 *Doncll. d. lib.* 1. *cap.*16.

CAPUT III.

De Jure Civili Romanorum *ante* Juſtinianum *Imp.*

I. ROmani ſub Romuli & Regum dominatione erant per ducentos qvadraginta qvinqve annos ab Urbe condita, & gubernabantur à Regibus primò manu regia ad eorum arbitrium : aliqvas etiam leges tulerunt reges, qve collectæ per *Sex. Papirium* jus Civile *Papirianum* dictæ ſunt, [1] qvæ tamen paucæ fuerunt, & cum regibus exactis abrogatæ vim Legum amiſerunt, & nulla earum in libris Juris Romani ſupereſt. Hinc ſtatim poſt reges exactos orta eſt contentio inter Patritios & Plebem, an in nova Republicâ conſultius eſſet ſub Magiſtratuum vel Legū imperio vivere? Patritii poteſtatem Magiſtratuum potiorem duxerunt, ita enim qveruntur apud *Livium*, [2] *Regem aut Magiſtratum hominem eſſe, à qvo impetres ubi jus, ubi injuria opus ſit, eſſe gratiæ locum, eſſe beneficio & iraſci & ignoſcere poſſe, inter amicum & inimicum diſcrimen noſſe: Leges rem ſurdam & inexorabilem eſſe, ſa-*

1 *L. 2. ff. de orig. Jur. in prine. Camill. Borell. de Cathol. Reg. præſtan. cap. 31. n. 13.* 2 *Liv. lib. 1.*

lubriorem meliorem inopi qvam potenti, nihil laxamenti nec veniæ habere si modicum excesseris, periculosum esse solæ innocentiæ vivere. Et licet inter Jurisconsultos hujus seculi aliqvi 3 existiment, optabilius esse regi à justo Principe, qvam à Lege scripta; valuit tamen contraria sententia 4, Rempub. melius administrari Legibus qvam Principum aut Magistratuum arbitrio; & si in iis legibus æqvitas desiderari videatur, in qvibus cavetur verbis inhærendum esse, illud tamen Jurisconsulti asserunt, 5 in omnibus Legibus scriptis æqvitatem & Interpretationem congruam asse admittendam. Nam & *Aristoteles 6* nos docuit, *Ubi Lex imperat Deum præesse, cum Lex sit imago Dei ratioqve pura & ab omni affectu libera; ubi vero homo imperat, affectum ut immanem belluam adjungi, qvæ ira, odio, cupiditate possit agitari:* Sic vicit tandem Plebis sententia Leges Reip. novæ esse ferendas.

II. Exactis igitur Regibus placuit, com-

3 *Agid. Bossi in pract. Crim. tit. de remed. ex clem. Princ. n. 45.* 4 *Eguin. Baro. ad l. 2. de Conse. Princ. & lib. 1. de re benef. Tit. 3. Decian. resp. 19. n. 94. vol. 3. Vasq. lib. 1. Contr. illustr. c. 1. n. 12. Godefrid. ad Consuet. Normann. in præfat.* 5 *Bart. ad L. omnes populi. n. 11. ff. Just. & Jur. Alex. cons. 89. n. 11. l. 6. Godefrid. in d. præfat.* 6 *Aristot. l. 3. Polit. c. 12.*

communi consilio Decemviros 7 creari ad petendas Athenienſium reliqvarumqve Rerumpub. Græcarum Leges, & ex iis conſcriptæ duodecim Tabulæ, cum intereà Romani per viginti annos 8 inter has contentiones Patriciorum cum Plebe de Legibus ferendis, ſine Lege fuiſſent. Hæqve duodecim Tabulæ fuerunt prima & ſumma Juris Romani fundamenta, fons omnis publici & privati Juris, ait 9 *Livius*, & de qvibus meritò gloriatur *M. Cicero*, 10 *Bibliothecas omnium Philoſophorum uno duodecim Tabularum Libello authoritatis pondere & utilitatis ubertate ſuperari.*

III. Ad duodecim tabulas acceſſit Interpretatio 11 Prudentum, qvi ſcientiam Juris profeſſi eas interpretabantur & ad uſum fori accommodabant. Horum primus fuit *Tiberius Coruncanius*, poſt eum *P. Papinius*, *Scipio Naſica*, *Q. Mutius*, & reliqvi qvi enumerantur à *Pomponio*, 12 erantqve ferè omnes viri Ampliſſimi 13 & Nobiles, in qvorum diſciplinam ſe dabant juvenes illuſtrium familiarum, qvi dignitates

7. *L. 2. §. exactis. ff. de orig. Jur.* 8 *Govean. lib. 1. var. Lect. Jur. c. 21. n. 1. & 2.* 9 *Liv. l. 3.* 10 *Cicer. lib. 1. de Orator.* 11 *L. 2. §. his Legibus. ff. de Orig. Jur.* 12 *D. l. 2. §. Juris Civilis.* 13 *Cicer. l. 1. de Orator.*

tates & Magiſtratus ambiebant, qvos Candidatos multum juvabat conſulendo operam civibus Romanis præſtitiſſe, & pleriqve eorum erant *Pontifices 14* Maximi, qvod juris ſcientiam rem ſacram eſſe exiſtimarent. Et in eo Græcos Romani *15* ſuperabant, qvod apud eos homines tantum viles & infimi Juris ſcientiam profiterentur, apud Romanos vero viri ampliſſimi & clariſſimi de jure reſpondebant, & poſt exercitus proſperè ductos, poſt victorias & triumphos, gloriam ex Juris Profeſſione *16* qværebant. Hæc verò Interpretatio prudentum apud Romanos habebatur pro Jure non ſcripto *17*, & cum non haberet aliud nomen, *Jus Civile* appellari cœpit, & *Juriſprudentia Media 18* à *Juſtiniano* dicta eſt.

IV. Poſt Interpretationem prudentum erant Leges, Plebiſcita, & Senatusconſulta. Leges à Populo Romano *19* ferebantur, nam regibus exactis Majeſtas erat apud Populum. Majeſtatis vero primum caput *20* ab

14 *Guther. de vet. Jur. Pontif. lib. 1. c. 2.* 15 *Cicer. lib. 1. de Orator. Balduin. in Comment. in Inſtit. in proleg.* 16 *Ammian. Marcellin. lib. 30.* 17 *D. L. 2. §. his Legibus.* 18 *§. caterum. Inſtit. de Legit. agnat. ſucceſſ. & ibi Weſenbec. Mynſing. & Weſenbec. ad §. jus bonorum. Inſtit. de bon. poſſeſſ.* 19 *§. Lex. Inſtit. de Jur. Nat. Gent. & Civil.*

20 ab omnibus traditur esse potestas Legum ferendarum. Plebiscita vim Legis habebant per Legem Hortensiam 21 à tempore successionis in Janiculum. Et Senatusconsulta habebant 22 authoritatem Legum, qvæ potestas mansit in Senatu sub Imperatoribus, teste *Ulpiano* 23: qvi hunc suæ potestatis radium Senatui 24 communicaverunt.

V. Et Prætores habebant potestatem *adjubandi, supplendi vel corrigendi Jus Civile* 12. *Tabularum*, ait 25 *Papinianus*, & Ædiles Curules in qvibusdam Causis Jus 26 sanciebant. Sed uti Magistratus eorum, ita edicta erant tantùm Annua, & Leges Annuæ dictæ sunt ante Legem *Corneliam*, per qvam perpetua 27 facta sunt. Prætorum verò Edicta in Ordinem digesta à *Salvo Juliano*, sub *Hadriano* Imper. Edictum perpetuum appellata 28 sunt, qvod Ju-

20 *Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 10.* 21 §. *Plebiscitum. Instit. de jur. nat. gent. & civil. l. 2. §. iisdem temporibus ff. de orig. Jur.* 22 §. *Senatusconsultum. Instit. cod. Tit. Budæ. ad L. ult. ff. de senator:* 23 *L. 9. ff. de Legib.* 24 *Steph. Forcat. ad l. ex Jure n. 11. ff. de Just. & Jur.* 25 *L. Jus autem 7. ff. de Justit. & jur.* 26 §. *Prætorum Instit. de jur. nat gen. & Civil.* 27 *Instit. de perpet. & temp. act in Princ. Budæ. in l. 2. ff. d Stat. hom. Loyseau. des droicte seign. cap. 3.* 28 *L. si qvis 10. C. de cond, indeb.*

Jurisconsulti Romani Commentariis suis eximiè illustrarunt.

VI. Hæ fuerunt partes Iuris Civilis Romanorum in Republicâ liberâ. Post translatum verò Imperium in *Augustum*, per Legem Regiam; duæ aliæ partes accesserunt: Constitutiones Principum, & Responsa Prudentum. Post Imperium enim à Populo concessum *Augusto*, Legę Regiâ, qvodcunqve Imperator per *Epistolam statuit, vel cognoscens decrevit, vel Edicto præcepit, Legis habuit vigorem, & Constitutiones Principum 29 appellantur.* De hac Lege Regia, etsi disceptatio sit inter Juris interpretes, An à *Romulo*, an à Populo Romano, sub *Augusto*, an sub *Vespasiano* lata fuerit, testem habemus *30 Dionem:* cum *Augustus* simularet se recusare tantam Imperii molem, à populo demùm enixè rogatum accepisse; & plerique existimant *31* hanc Legem fuisse sub *Augusto*, non *Vespasiano* latam, eamqvę Legis Regiæ formulam, qvæ in Basilicâ Lāteranensi sub *Gregorio* XIII. fuit inventa,

29 *L. 1. ff. de Constit. Princ. Rebuff. ad Constit. Reg. in Broæm. gl. 2.* 30 *Dion. lib. 53. Forcat. in d. l. ex hoc jure. n. 19.* 31. *Covarr. pract. qvæst. c. 1. n. 3. Decian. Resp. 19. n. 124. vol. 3. Borrel. de Cath. Reg. præstan. cap. 31. n. 31. Franc. de Amay obser. Jur. lib. 1. cap. 1. n. 183.*

ta, fuiſſe ejusdem Legis renovatæ formulam, qvod in initiis ſingulorum Imperatorum poſt *Auguſtum* pro more factum eſt. Et in eo arguitur error *32 Zaſii*, & *Salamonii*, dicentium, hanc Legem cœpiſſe in *Veſpaſiano*, cum *Paulus* Jurisconſultus eam *Auguſti 33* Legem appellet.

VII. Imperatores etiam omnes ab *Auguſto* ad *Gratianum*, Pontifices Maximos ſe cooptari & appellari voluiſſe ex hac præcipuè cauſa traditum *34* eſt, ut Juris ſcientiam & Interpretationem penes ſe haberent, qvæ ante *Auguſtum* fuit in Collegio Pontificum, qvòd Romani exiſtimarent Reipub. expedire, ut jus Civile inter ſacra Cerimoniasqve Deorum ſuorum haberetur; eâqve de Cauſa *Auguſtus* ſe Pontificem Maximum inaugurari voluit, ut teſtatur *35 Dio Caſſius*. Imperatores autem Chriſtiani poſt *Auguſtum*, licet à ſacris Romanorum, & hoc Pontificis nomine abhorrerent; in ſuis tamen elogiis & nummis paſſim ſe Pontifices Maximos *36* dici paſſi ſunt, qvod ad hodiernum diem

rudera

32 *In l. 1. ff. de Conſtit. Princ.* 33 *L. apud eum. ff. de manumiſſ.* 34 *Anaſt. Germon. lib. 1. de Sacr. immunit. cap. 9. n. 3.* 35 *Dio lib. 54* 36 *Card. Baron. Martyrolog. die 22. Auguſt. v. Timothei. Ferron. ad ſtant. reb. Rom. in Rubr. n. 135.*

rudera Romana inſpicientibus ſatis conſtat.

VIII. Hæ verò Conſtitutiones per qvingentos annos ab *Augusto* ad *Juſtinianum* in numerum immenſum excreverunt, easqve duo privati homines *Gregorius* & *Hermogenes*, ſub *Diocletiano*, in duos Codices congeſſerunt, qvi *Gregorianus* & *Hermogenianus* dicti ſunt: in qvibus Conſtitutiones usqve ad *Conſtantinum* continentur. Tertium addit *Theodoſius* Imperator *37* qvi Conſtitutiones ſeqventium Imperatorum à *Conſtantino* ad ſuum Imperium in Codicem ſuum retulit, qvi Codex *Theodoſianus* dictus eſt. Sed in his Codicibus Conſtitutiones adeò erant inter ſe pugnantes, aliæq; ſuperfluæ, ut *Juſtiniano* poſtea opus fuerit. Summè verò ab omnibus laudatur *Theodoſius* ſapientiſſimus *38* Princeps, qvi qvantum invigilaverit pro jure Romano conſervando, illius Codex demonſtrat.

IX. In his autem Conſtitutionibus Imperatorum cogimur venerari Dei Opt. Max. Bonitatem & Sapientiam, qvi per plurimos Imperatores improbiſſimos leges

37 *L. hic. C. de nov. Cod. fac. & ibi Dionyſ. Gothofred. Cont. lib. 1. Lect. 9.* 38 *Balduin. in Conſent. ad Inſtit. in proleg.*

ges juſtiſſimas & æqviſſimas humano generi dedit. Belluæ enim & monſtra ſub humana ſpecie erant, *Nero*, *Domitianus*, *Commodus*, *Heliogabalus*, *Caracalla*, aliiqve iniqviſſimi & ſæviſſimi in Chriſtianos, *Trajanus*, *Valens*, *Decius*, *Galienus*, *Diocletianus*, *Julianus* cæteriqve, qvorum tam juſtæ prudentesqve ſunt Conſtitutiones, tantamqve eorum Curam & Religionem in componendis controverſiis civilibus ex eorum reſcriptis deprehendimus *39* ut eas hodiè omnes gentes admirentur: pluresqve inter eos, etſi à religione Chriſtiana alieni, Brachium Seculare Chriſtianis indulſiſſe pro tuenda Conciliorum & Epiſcoporum authoritate *40* probat *Petr. Ærodius*. Qvæ omnia poſt divinam clementiam tribuenda ſunt Jurisconſultis illis, qvi ſub iis res adminiſtrabant: qvorum ſcripta in libris Juris Romani hodiè habemus.

X. Illud porrò in Conſtitutionibus Imperatorum ad Romani nominis gloriam obſervatum *41* eſt, qvòd dum Impera-

39 Tiraqvell. de Jur. Princ. gen. qv. 17. Limit. 4. num. 31. Balduin. in d. proleg. Boda in Inſtit. in proœm. 40 *Petr. Ærod. Rer. Judic. lib. 1. Tit. de Hæret. cap. 11.* 41 *Tiraqvell. in l. ſi unqvam. v. ſuſceperit liberos de revoc. donat. Guido Coqvill. in*

peratores ante *Conſtantinum* Romæ erant, reſcripta eorum ſunt ejusdem brevitatis, verborum ponderis & elegantiæ, cujus ſunt Jurisconſultorum Scripta in Pandectis. Poſt *Conſtantinum* verò cum migraſſent Conſtantinopolim, ſunt prolixa, tumida, & Oratori magis convenientia qvam Principi, ut conſtat in Conſtitutionibus *Martiani*, *Zenonis*, *Anaſtaſii*, *Juſtini*, & *Juſtiniani*, qvas in Codice habemus; & cum prioribus nec eloqventiâ, gravitate aut prudentia ſunt comparandæ. Et ex defectu porrò poteſtatis *Mattheus* de Afflictis 42 Jurisconſultus Neapolitanus Conſtitutionum ab Imperatoribus Conſtantinopoli editarum poſt *Conſtantinum* robur imminuit, qvia poſt donationem *Conſtantini* latæ erant, de qva poſtea erit dicendi locus.

XI. In hac deniqve poteſtate Legum ferendarum à populo Romano Imperatoribus conceſſa reſtat unum, de qvo variè ſolet diſceptari, qvomodo Princeps ex ea Legibus ſolutus dici poſſit, qvia ipſe popu-

qvæſt. ad Conſvet. Franc. cap. 1. & 2. & in Comment. ad Conſvet. Nivern. in præfat. 42 *Matth. de Afflict. ad Conſt. Neapolit. in prælud. qv. 20. num. 1. 2.*

populus Romanus non erat *43* ſolutus, neq; ea poteſtate unqvam uſus eſt? *Princeps enim ſolutus eſt Legibus*, ait *44 Ulpianus*, qvam Legem ſceleratam & multarum in Repub. calamitatum cauſam fuiſſe aliqvi Jurisconſulti *45* ſentiunt. Et humanior eſt Lex *Theodoſii & Valentiniani 46* Profitentium *Se Legibus Obligatos eſſe, majusqve Imperio eſſe ſubmittere Legibus principatum.* Juſtumqve eſſe ut Princeps Legibus obtemperet ſuis, neqve ſibi licere patiatur, qvod populo ſuo prohibet, neqve in ſe damnet Jura, qvæ in ſubditis conſtituit, ut *47* ait *Iſidorus. Ulpianum* verò intelligunt *48* de Pœnariis Legibus ad qvas Princeps non tenetur, ut in Lege Julia & Papia de pœna caduci, de qva ibi agit *Ulpianus*. Alii vero intelligunt locutum *Ulpianum* de ſolennitatibus Juris Civilis in Contractibus, Judiciis & Ultimis Voluntatibus, ad qvas Princeps non tene-

43 *Bald. de pac. Conſtant. v. libellarius num. 3. Vaſq. lib. 1. Controv. Illuſtr. cap. 36. n. 21. Pruckman. §. ſoluta poteſtas c. 3. n. 94.* 44 *L. Princeps. ff. de Legib.* 45 *Coraſ. lib. 2. Miſcellan. Jur. cap. 25. Connan. lib. 1. comment. Jur. cap. 16.* 46 *L. digna vox C. de leg.* 47 *Iſidor. relat. a Gratiano. c. juſtum. diſt. 5.* 48 *Cujac. lib. 15. obſerv. 30. Coraſ. & Connan. in Loc. cit. Vaſq. lib. 1. controv. illuſtr. c. 3. n. 1. Chriſtin. deciſ. 9. n. 13.*

tenetur, cum præsentia Principis omnes 49 solennitates suppleat; non de contractibus, judiciis, testamentis vel rebus ipsis.

XII. Principem enim teneri ad jura Naturæ & gentium omnes asserunt: *Tenetur ratione naturali; cum jus naturæ sit potentius principatu*, ex *Baldi* 50 & omnium sententia; ideo ad contractum tenetur ut privatus, nec potest contractum suum rescindere 51 ex plenitudine potestatis, cum maximè requiratur in eo bona fides. *Unde Imperatores Principesqve Lege naturali, rationali, & jure gentium soluti non sunt*, ut loqvitur *Ludovicus* 52 *Bolognius*. Atqve ita dum *Dio* 53 asserit Principem teneri ad eas leges qvas ille ἀγραφους νόμους appellat, Clariss. *Claudius Salmasius* 54. eum intelligit de jure gentium & iis contractibus qvi ex eo jure 55 descendunt, qvales sunt emtio, venditio, mutuum, locatio, & alii commutativi

49 *L. omnium 9. C. de Testam.* 50 *Bald. ad c. 1. §. fin. qvi feud. dar. poss. Dd. ad c. 1. de Constit. Marian. Socin. jun. cons. 126. n. 17. vol. 3.* 51 *Bald. ad c. 1. §. ad hæc. de pac. firm. Castr. ad l. digna vox. C. de leg. Vasq. lib. 1. controv. illustr. cap. 26. n. 12. Coras. d. cap. 25. num. 4. Card. Tusch. conclus. 50. v. Papa.* 52 *Bologin. ad Auth. C. ne fil. pro patre.* 53 *Dio lib. 53.* 54 *Salmas. in dissert. de fœn. trapezit. p. 401.* 55 *L. ex hoc Jur. de Just. & Jur.*

tivi contractus, ad qvos omnis Princeps tenetur, iisqve nullo modo ſolutus eſt. Et leges etiam civiles ſervare teneri Principem, licet non vi coactiva, cum nemo poſſit Principes cogere ad Legum obſervationem, vi tamen directiva ex jure & æqvitate naturali tradunt *56* Theologi & Jurisconſulti, *Ulpinianumqve* de vi coactiva locutum ſentiunt.

XIII. Poſt Conſtitutiones Principum ſunt reſponſa prudentum ſub Imperatoribus poſt Auguſtum, qvæ ſupremam juris ſcripti partem conſtituunt; nam prudentum reſponſa in Republ. libera ſine authoritate publica dabantur, & pro jure non ſcripto *57* habita ſunt. Poſt Auguſtum vero ii ſoli de jure reſpondebant, qvibus à Principe conceſſum eſt; eorum vero reſponſa judices ſeqvi tenebantur, & partem juris *58* ſcripti conſtituunt.

XIV. Hi-

56 Thom. 1. 2. qvæ. 96. art. 5. ad 3. Sot. de Juſt. & Jur. lib. 1. qv. 6. art. 7. concluſ. 3. Covarr. ad alma Mater. p. 1. §. 1. n. 5. Novarr. ad c. ſi qvando. de Reſcript. excepr. 8. num. 12. Bud. in annot. ad L. Princeps. ff. de Legib. Manoch. de arbitr. Jud. qv. 7. num. 70. Cabet. deciſ. 73. p. 2. Fr. de Amay lib. 1. obſerv. Jur. c. 1. num. 93. 57 L. 2. §. his legibus. ff. de orig. Jur. 58 d. l. 2. §. primus Divus Auguſtus. l. jus Civile. ff. de Juſt. & Jur. Decian. lib. 1. tract. crimin. cap. 31. Rebuff. ad Conſt. Reg. in proœm. gl. 4.

XIV. Hi ſunt illi Juriſconſulti, ex qvorum reſponſis & aliis ſcriptis celeberrimam habemus juris Romani Partem in Pandectis comprehenſam ; de ſcriptis vero priorum Jurisconſultorum in Repub. libera pauca ſuperſunt. Qvi verò qvalesve fuerint usqve ad *Hadrianum*, celebrantur à *59 Pomponio*. Eorum verò, qvi ſub ſeqventibus Imperatoribus agebant, ſcientiam, eloqventiam & prudentiam ſcripta in Pandectis ſatis indicant, qvorum pleriqve erant ad ſummos honores evecti, eosdemqve ad conſilia & ad ſummam rerum ſuarum adminiſtrationem *60* Imperatores adhibebant. Tales fuere ſub *Auguſto Trebatius*, ſub *Veſpaſiano Caſſius*, ſub *Trajano Neratius*, ſub *Adriano Julianus*, ſub *Antonio Scævola*, ſub *Septimio Severo Papinianus*, ſub *Alexandro Severo Ulpianus*, de qvo tradit *61 Lampridius*, eum in omnibus conſiliis ſuis præter *Ulpianum* vocaſſe *Julium Paulum*, *Alphenum Africanum*, *Calliſtratum*, *Celſum*, *Modeſtinum* aliosqve : è qvibus *Papinianus* & *Ulpianus* erant Præfecti Prætorio, qvi ſummus

59 *L. 2. ff. de orig. jur.* 60 *Conrad. Brun. de Legat. cap. 19. Balduin. in Inſtit. in prolog. Vigl. ad Inſtit. Theoph. in præfat.* 61 *Lamprid. in Alex. Sever.*

ſummus fuit in illo magno Imperio dignitatis gradus, eorumqve omnium ſcientia & eloqventia in Pandectis eximia eſt, & ab omnibus Jurisconſultis ſeqventibus prædicatur.

XV. De unico *Papiniano* illud ſingulare eſt; qvòd, dum diverſæ eorum ſententiæ proferuntur, illi parti accedit authoritas, in qva *62 Papinianus* eminet. Summum excelſumqve ejus ingenium ab Imperatore *Juſtiniano 63* laudatur, & ſcriptorum ipſius admirationem auget, qvod triceſimo ſeptimo ætatis anno non completo, immatura morte *64* periit juſſu nefarii Imperatoris *Caracallæ*, qvòd fratris ſui parricidium defendere recuſaret.

XVI. Ex his itaqve partibus conſtabat Jus Civile Romanorum uſqve ad *Juſtinianum* Imperatorem, in qvo nihil reprehendi potuit præter copiam, qva adeò laboravit etiam in Repub. libera, ut *Julius Cæſar 65* & *Pompejus* de Jure Romano

62 Cod. Theodoſ. de Reſponſ. Pruden. l. 1. Rebuff. ad Conſtit. Reg. in præfat. gl. 4. 63 L. cum acutiſſimi C. de fideicom. l. cum Papinianus C. de ſenten. & interloc. Om. Jud. 64 Spartian. in Antonin. Caracall. Cujac. ad lib. 1. qvæſt. Papin. Jac. Lect. in orat. de Æmil. Papin. 65 Sveton. in Jul. c. 24. Cicer. lib. 1. de orat.

no in ordinem redigendo cogitarent. Verum ſub Imperatoribus, præter conſtitutiones, reſponſa ſcriptaqve Jurisconſultorum in eum numerum excreverant, ut duo millia *66* librorum extarent, moleqve ſua Jus Romanum adeo confuſum erat, ut *Juſtiniano* opus eſſet, qvi illud ſumma cum generis humani utilitate feliciter perfecit: de qvo in ſeqventi capite agendum eſt.

66 Conſtit. Juſtin. de confirm. digeſt.

CAPUT IV.

De Libris Juris Civilis Romanorum *per* Juſtinianum *compoſitis.*

I. *JUſtinianus* fuit Princeps magni animi, eximiæ pietatis & feliciſſimus; eiqve per divinam benignitatem contigit habere ſummos Duces, Jurisconſultosqve prudentiſſimos, per qvos res magnas, bello paceqve geſſit. Per *Beliſarium* enim & *Narſetem Parthos* fregit, Gothos Italiâ, Vandalos aliosqve Barbaros Africâ expulit; per *Tribonianum* [1] verò *Dorotheum* & *Theophilum* aliosqve Jus Romanum

[1] *L. 2. C. de vet. Jur. enucl.*

num compoſuit, ex qvo ſummam nominis ſui gloriam apud poſteros conſecutus eſt.

II. Et licet aliqvam infamiam paſſus ſit ex *Suidæ* 2 teſtimonio referentis eum fuiſſe rudem, literarum expertem, & demum in amentia deceſſiſſe, qvem & aliqvi viri doctiſeqvuti ſunt; ejus famam defendunt longè 3 plures, majoribusqve teſtimoniis freti. Hi vero ſunt *Procopius* 4, qvi *Juſtinianum omnia ſtrenuè & animi magnitudine peregiſſe aſſerit*, qvi aliàs animum ſuum infeſtum 5 in *Juſtinianum* prodidit. De eodem *Paulus Diaconus*, 6 *Juſtinianus bella proſpere geſſit, & in cauſis civilibus miriſicus extitit, erat enim in fide Catholicus, in operibus rectus, in judiciis juſtus, omniaqve ei concurrebant in bonum.* Et Jornandes 7, Juſtinianus *diverſarum gentium victor per Beliſarium, cujus fama nullis ſeculis, nullis ſilebitur ætatibus.* Et Agathias, 8 Juſtinianus *primus Romanorum omnium qvi* Byzantii *tenuere*

C *impe-*

2 *Suid. in v. Juſtinianus. Budæ. in l. 1. de edil. edict. Ragueill. ad conſt. de Juſtin. Cod. confirm. vide Nicol. Alemann. in Not. ad Procop. arcan. hiſtor.* 3 *Cagnol. in proœm. ff. n. 95. Arnold. Ferron. in Conſvet. Burdegal. lib. 1. Tit. 12. Fr. de Amay. in tres poſter. lib. Cod. in præfat.* 4 *Procop. lib. 1. de bell. Goth.* 5 *Procop. in arcan. hiſtor.* 6 *Paul. Diac. lib. 18.* 7 *Jornand. de reb. Goth. in fin.* 8 *Agath. lib. 5. de bell. Goth.*

imperium, & nomine & reipsâ liberæ potestatis esse arguitur. Et Rex Gothorum *Theodatus* apud *Cassiodorum 9, Vos omnia regna veneramur, commune est cunctis in suis imperiis prædicari, sed illud est singulare in extraneâ gente laudes invenire, qvia ibi sunt vera judicia, ubi neminem comprimit ulla timiditas.* Ejus verò pietas in religione Christianâ post *Constantinum* erat maxima, cum & *Suidas* eum fateatur fuisse omnium Imperatorum maximè orthodoxum, qvod & ipsius professio fidei Christianæ in Codice *10 Justinianæo* & splendidissimum *S. Sophiæ* Templum, Constantinopoli ab eo constructum, adhuc demonstrant, de qvo ita 11 *Paulus Diaconus: Extruxit qvoqve intra Constantinopolim ipsi Domino, qvi est sapientia Dei Patris, Templum qvod ἁγίαν Σοφίαν nominavit, cujus opus adeò cuncta ædificia excellit, ut in totis terrarum spatiis huic simile non possit inveniri*, & à pluribus asseritur 12, eum fuisse relatum in numerum Sanctorum novissimè-

9 *Cassiodor. lib. 10. Epist. 19. & 22.* 10 *L. 5. C. de summ. Trinit.* 11 *Paul. Diac. d. lib. 18. Procop. lib. 1. de Justin. ædific.* 12 *Jo. Fab. in Instit. in proœm. Benincas. ad Inst. de Act. in præfat. n. 19. Cagnol. ad Rubr. ff. de eden. n. 55.*

siméqve *Sixtus Qvintus* 13 *Pontifex* Romanus ejus eximiam pietatem celebravit.

III. Qvæ omnia majora sunt qvam ut possint unius hominis Græci testimonio elui, qvod apud Romanos semper vile 14 est habitum. Et qvæ de imperitia & amentia *Justiniani* tradita sunt, *Hier. Cagnolus* 15 *Justino* minori tribuit, qvi fuit *Justiniani* ex sorore nepos, eiqve in Imperio successit. *Justinianum* vero nostrum *Justinianum* Magnum 16 seqventia sæcula semper appellarunt. Sive igitur ingenio, sive felicitati *Justiniani* tribuendum est, qvod universum Jus Romanorum congesserit in qvatuor libros, qvos, ut exactissimam legum omnium formulam, omnes orbis terrarum populi (qvi reguntur Legibus) amplectuntur.

IV. Universum vero jus Romanorum congessit *Justinianus* in qvatuor Libros, Pandectas, Codicem, Institutiones, & Novellas ipsius Constitutiones: de qvibus singulis aliqvid dicendum est.

V. *Justinianus* anno Imperii sui qvar-

13. *Constit. 75. in Bullar. Sixti* 5. 14 *Cicer. in Orat. pro L. Flacc.* 15 *Cagnol. in reperit. proœm. ff. n.* 33. & 55. 16 *Laur. Cherubin. in sum. Bullar. in d. Const.* 75. *Sixt.* 5.

to *17* Pandectas componi juſſit per *Tribonianum* alioſqve ipſi conjunctos è Scriptis & Reſponſis Juriſconſultorum Romanorum qvi penè omnes ſub Imperatoribus agebant, easdemqve per triennium compoſitas anno Imperii ſeptimo confirmavit. De his verò Jurisconſultorum ſcriptis ſicut modò in Pandectis extant, nemo ſine admiratione ſcribit. *Laurentius Valla 18* omnium Romanorum ſcriptorum accerrimus cenſor, dicit, *Se perlegiſſe qvinqvaginta Digeſtorum libros ex pleriſqve juriſconſultorum voluminibus excerptos, relegiſſe libenter & qvadam cum admiratione, qvod neſcias utrum diligentia an gravitas, prudentia an æqvitas, ſcientia an orationis dignitas præſtet. Et hæc ipſa in unoqvoqve illorum ita ſunt egregia & perfecta, ut vehementer dubites, qvem cui præferendum putes; & his nihil addi adimive poſſe videtur tam eloqventiæ qvam Latinitatis & elegantiæ, ſine qva cæca omnis doctrina eſt & illiberalis, præſertim in jure Civili.*

VI. Eorum pariter ſcientiam, eloqventiam & prudentiam omnes Juris Civilis Interpretes certatim laudant: Eos eloqven-

17 *Anno Chriſti DXXIX. Cont. in Chronolog.* 18 *Vall. lib. 3. Elegant. in Princ.*

qventiſſimos *19* omniqve ſcientiâ imbutos, magiſtroſqve *20* eloqventiæ appellant. De iis *Ant. Faber. 21, Clariſſima illa juriſprudentiæ noſtræ* Lumina & Numina, Ulpianus, Paulus, Scævola, Pomponius Julianus, Papinianus, *qvos qvoties nomino, toties miror, toties ſtupeo, meamqve poſt tot vigilias infantiam & inſcitiam deploro.* De uno *Papiniano Cujacius 22 Nemo unus unqvam erit* Papinianus; iterumq; *23*, Papinianus *omnium qvi ſunt, qvi erunt, qviqve fuerunt, juriſperitiſſimus.* & *Franciſcus Balduinus 24* monet omnes, ut revereantur Dei Providentiam, qvi excitavit ſummos illos viros *Joſephum* in Ægypto, *Danielem* in Babyloniâ, Athenis *Periclem*, Romæ *Papinianum*, ad conſervandam humanam ſocietatem & juſtitiæ ſplendorem.

VII. Et huic Juriſconſultorum admirationi tribuendum eſt, qvod plures inſectentur *Juſtinianum Tribonianumq;*, qvi compoſitis Pandectis ipſa Juriſconſultorum ſcripta & Leges duodecim Tabularum

19 Vigl. in Inſtit. Theoph. in præfat. 20 *Cagnol. ad Rubr. C. de edend. n. 58.* 21 *Ant. Fab. in Cod. Fabr. in Epiſt. ad Sen. Subaud.* 22 *Cujac. libr. qvæſt. Papin. in Princ.* 23 *Cujac. in edit. Cod. Theod. in Epiſt.* 24 *Balduin. in comment. ad Inſtit. in præfat.*

tolli & deleri *25* mandarunt, eamqve jacturam ob omnibus esse deflendam clamant, nam frustra laborasse *Accursium* & doctores existimat *Alciatus 26* si integri Jurisconsultorum libri supereressent. Et Jurisprudentia longè purior ex ipsis fontibus nobis profluxisset, qvàm ex confusis interpretum Commentariis haurire possumus. Et de *Triboniano* qveritur *Jason 27* Jus Romanorum in angustias ab eo detrusum fuisse. Sed in *Justinianum* & *Tribonianum* multò sunt benigniores, qvi potius existimant libros Jurisconsultorum Romanorum infortunio, calamitate temporum, barbarorumq; incursionibus periisse, nam è tribus Civitatibus (qvæ ante omnes alias erant Juris Romani Custodes) *Berytus* post *Justinianum* terræ motu absorpta est, *Roma* sæpius à Gothis aliisqve barbaris gentibus est vastata, qvi in libros & literas avidè sæviebant: & post alias calamitates urbs *Constantinopolitana* immani Turcarum rapinæ cessit. Certe universum imperium Romanum ab excessu *Justi-*

25 *Decian. in apolog. adverss. Alciat. cap. 7. Menoch de Interd. retin. possess. de aqu. cotid. & astiv. n. 6. Matheac. de via & rat. jur. lib. 1. cap. 1.* 26 *Alciat. in L. apud Labronem. in fin. de verb. sign.* 27 *Jason. ad l. 1. de injust. rupt. & irrit. testam. Morl. in quast. forens. p. 1. tit. 1. n. 9.*

Juſtiniani, à Gothis aliisqve gentibus barbaris adeò afflictum fuiſſe, totqve vaſtationes, incendia & ruinas in eo ubiqve contigiſſe teſtantur omnes hiſtoriæ eorum temporum, & Patrum Eccleſiæ ſcripta, ut potius tribuendum ſit Dei providentiæ, qvi per hanc *Juſtiniani* operam aliqvas reliqvias & centones jurisconſultorum Romanorum in Pandectis nobis cônſervare dignatus eſt, ſine qva omnes aut plurimi eorum libri ex melioribus conjecturis periiſſent.

VIII. In eo verò meritò videtur reprehendi *Tribonianus & Socii* [28] qvod cum *Juſtinianus* iis decennium indulſiſſet pro componendis Pandectis ex libris Jurisconſultorum, qvi numerum duorum millium [29] ſuperabant, & minori tempore id negotium fieri non potuiſſe, Imperatori videbatur, hi præpoſterè & feſtinanter triennio perfecerunt, cum evolvendis tot libris tanti ponderis & ſcientiæ, nullum tempus nimium fuiſſet; & in Pandectis ſi qvid imperfectum, contrarium, incertum aut obſcurum occurrere videatur, iis, non Jurisconſultis ipſis eſt tribuendum.

28 *Conſtit. de confirmat. Digeſt. Weſenb. in Inſtit. in proleg. de compoſit. Jur.* 29. *In proœm. Digeſt.*

IX. Est & aliud in qvo Juris Interpretes reprehendunt *Tribonianum* cæterosqve, qvod methodus Pandectarum iis non placeat, qvam tamen multo plures 30 defendunt, eo qvod Pandectæ compositæ sunt eodem ordine qvo edictum perpetuum *Salvii Juliani*, cum magna pars Juris Romani ex commentariis ad illud edictum desumpta sit. Qva norma *Tribonianus* in componendis Pandectis usus est, & de methodo Pandectarum ita *Cujacius* 31, *Cohærent digestaqve sunt omnia arte mirabili, non tam ingenio* Triboniani, *qvàm* Juliani, Hermogeniani & *veterum prudentum, qvorum ille vestigia secutus est, & qvi aliam desiderant vel comminiscuntur artem, sunt ineptissimi & improbissimi, neqve qvid sit ars sciunt, nec artem Digestorum.*

X. Illud tantum restat de libro Pandectarum, cum sæpè dissentiant in scriptura librorum qvi in manibus omnium sunt, solet qværi, ex qvibus libris veritas petenda sit, cum alia sit editio Pandectarum vulgaris, qvâ Doctores antiqviores post *Irnerium* usi sunt, alia *Haloandri* qvæ *Norica*

10 *Vulte. in juriprud. Rom. in proleg. Mathæac. de via & rat. jur. lib. 1. cap. 35. Frider. Scot. in Rubr. C. de edend. n. 6.* 31 *Cujac. in paratit. ff. Mandati.*

Norica dicitur, qvam ille confecit ex libris *Bolognini* & *Politiani*, qvi tamen profitentur se emendasse librum suum ad exemplar *Florentinum*, & tertia *Florentina* ex illo Pandectarum libro, qvi primò à *Pisanis*, postea à *Florentinis* acqvisitus, in summa apud omnes veneratione habetur. De qvo libro etsi vehementer agitetur inter viros non Juris modò, sed & omnium literarum peritissimos, utrum sit ipse liber archetypus exaratus mandato *Justiniani*, an ex eo sub *Justiniano* vel brevi postea descriptus: *Politiano* asserente 32 eum esse *Justiniani* archetypum, dissentientibus *Antonio* 33 *Augustino*, *Jac.* 34 *Cujacio*, *Ardr.* 35 *Alciato*, *Ant.* 36 *Contio*, & aliis existimantibus non fuisse *Justiniani* archetypum, sed transcriptum ab alio exemplari post *Justiniani* mortem, multiqve in *Codice Florentino* 37 errores deprehendere conati sunt. Illud tamen communiter receptum est, ex libro *Florentino* omnes qvi hodiè extant Digestorum libros fuisse conscriptos, & ad eum in omnibus juris

32 *Politian. lib. 10. epist. 4.* 33 *Ant. Augustin. lib. Emendat. cap. 1.* 34 *C. lib. 2. obser. 1.* 35 *Alciat. lib. 3. disputt. cap. 12.* 36 *Cont. lib. disp. jur. cap. 6. Frider. Scot. cons. 17. lib. 5.* 37 *Ant. August. d. lib. 1. c. 1. & lib. 3. c. 3. Ant. Fab. lib. 2. semestr. c. ult. Cont. lib. 1. disput. jur. cap. 6.*

controverſiis eſſe *38* recurrendum, atqve ita doctores Itali *39* antiqviores ſolebant ſemper controverſias ſuas ex Pandectis Piſanis dijudicare, eiſq; obtemperabant.

XI. Hunc deniqve librum Digeſtorum *40* appellari voluit *Juſtinianus* qvod in eo omne Jus Romanorum in ſeptem partes digeſtum eſſet, qvem librum unum fuiſſe *41* conſtat qvamdiu Conſtitutio *Juſtiniani* valuit prohibentis *42* Legibus ſuis Commentarios adjici, nunc verò ex gloſſis *Accurſii* aliorumqve in tres libros excrevit, de qvorum uno qvi dicitur Infortiatum, cùm infinitæ ferè ſint conjecturæ, è qvibus omnibus vix idonea ratio colligi poſſit, mihi optima ſemper viſa eſt illa *Ludovici* Romani *43* exiſtimantis, illud nomen ab aliqvo Interptete pro arbitrio ſuo absqve juſta ratione impoſitum fuiſſe, qvod continuo uſu receptum ad nos manavit.

XII. Poſt

38 *Ant. Auguſtin. d. lib. 1. Emend. cap. 1.* 39 *Bart. ad Rubr. ff. ſolut. matrim. in princ. & ad L. ſi creditor. §. fin. ff. de diſtr. pign. & ad l. nemo. ff. de Pact. Alex. ad L. ſi filiofam. §. ſi vir. n. 1. ff. ſolut. matrim. Socin. ad L. filiufam. §. Divi. ff. de legat. 1. n. 180* 40 *Conſtit. de Confirm. Digeſtor. §. 1.* 41 *Bolognet. in repet. Rubr. ſol. matrim. n. 58.* 42 *L. 2. in fin. C. de vet. jur. enucl.* 43 *Roman. ad Rubr. ſol. matrim. in princ.*

XII. Post Pandectas absolutas, Constitutiones omnium Imperatorum ab *Hadriano*, *Justinianus* in unum 44 Codicem componi jussit, qvi editus est anno Imperii sui octavo. Erat prior Codex 45 editus à *Justiniano* anno Imperii sui secundo, in qvem congestæ sunt omnes constitutiones ab *Hadriano* usqve ad *Theodosium* è tribus codicibus, *Gregoriano*, *Hermogeniano*, & *Theodosiano*, resecatis superfluis & contrariis, & seqventium etiam Imperatorum usq; ad Imperium suum: & cum constaret eum nimis festinanter fuisse compositum, *Justinianus* (Pandectis jam editis) eum accuratius componi jussit, & in eundem inseri qvinqvaginta decisiones suas, in qvibus controversias omnes in jure Romano inter Jurisconsultos antiqviores agitatas dijudicasset, & hunc Codicem Repetitæ prælectionis & *Justinianæum* dici voluit.

XIII. De hoc Codice qværi solet, An Constitutiones illæ tantum admittendæ sunt, qvæ reperiuntur in libris antiqvis qvos *Accursius* & Doctores glossis & commen-

44 C. de Justin. Cod. confirm. in prine. Cont, in chronolog. jur. 45 L. 2. C. de vet. jur. enucl. Cont. lib. 1. Lect. 9.

mentariis ſuis explicarunt, an aliæ etiam ſuppleri poſſint è Codice *Theodoſiano*, *Baſilicis*, *Nomo-Canone*, *Photii*, aliisqve Græcis Conſtitutionibus qvas viri docti induſtriâ ſuâ eruerunt; aliqvas ſe addidiſſe *Contius* & *Cujacius* 46 dicunt, multiqve hodiè Græcas Conſtitutiones ſcrutantur, qvæ ſi admittantur, nullus erit terminus, & hominibus privatis licebit novas Leges edere, qvod â 47 *Juſtiniano* prohibitum eſt. Qværi etiam ſolet de Authenticis qvæ in Codice inſertæ ſunt, qvam authoritatem habeant? qvarum aliqvæ ſunt Imperatoris *Friderici*, plurimæ vero ſumptæ ſunt ex novellis *Juſtiniani* Conſtitutionibus, qvæ non à *Triboniano* collectæ, ſed ab *Irnerio* Juriſconſulto ſub *Friderico* Imperatore, qvas ille miſit ad Juriſconſultos Papienſes ut ad Leges 48 Codicis adjungerentur. De qvibus qvoties controverſia incidit, recurrendum eſſe ad fontes 49 unde ſumuntur omnes conſentiunt, à qvo ſæpe deviare reperiuntur. Illas ergo ſolas Conſtitutiones recipimus

46 *Cont. in præfat. Pandect. Cujac. ad Novell. 6.* 47 *C. de Juſtin. Cod confirm.* 48 *Alvarot. in proœm. feudor. n. 12. Decian. in apolog. adverſ. Alciat. cap. 8.* 49 *Ad L. 2. §. qvid ſi. n. 4. ſol. matrim. Jul. Clar. lib. 5. §. fin. qv. 78. n. 1. Hottomann. in qvæſt. illuſtr. qv. 14.*

cipimus qvæ usu Academiarum & Curiarum admissæ sunt.

XIV. Institutiones componi mandavit *Justinianus* post Pandectas compositas, qvæ tamẽ uno mense editæ sunt ante Pandectas *50* septimo Imperii ejus anno. Unde Jus Institutionum derogare Juri Pandectarum, si in aliqvo dissentiunt, plurimi *51* existimant. Continet autem hic liber Elementa juris Romani facili & continuo Stylo conscriptus, qvem *Cujatius 52* omnium librorum JurisCivilis nitidissimũ, comptissimum, facillimum, nulloqve pæne interprete indigentem prædicat. In hoc etiam libro illud singulare est, qvod nullum scriptum Jurisconsulti alicujus Romani post *Gordianum* Imperatorem & *Modestinum* Jurisconsultum memoratur, præter unius *Theophili 53* paraphrasin ad Institutiones, qvem aliqvi existimant fuisse unum ex iis qvos *Justinianus* componendo Juri Romano adhibuit, eamqve valdè laudat *Viglius Zuichemus 54* qvi eam Græcè scriptam se à Cardinale

50 C. *de emend. Cod.* C. *de Just. Cod. confirm. Cont. in chronol. Jur.* 51 *Duaren. in comment. ad Pandect. lib. 1. c. 3. Donnell. lib. 4. comment. Jur. c. 14.* 52 *Cujac. lib. 11. obser. 38. Balduin. in Instit. in proleg.* 53 *Decian. in apolog. advers. Alciat. cap. 8.* 54 *Vigl. in præfat. ad Instit. Theoph.*

nale *Bembo* accepiſſe & Latinam feciſſe, narrat.

XV. Poſtremus librorum *Juſtiniani* eſt liber Novellarum: nam poſt compoſitas Pandectas, Codicem & Inſtitutiones, *Juſtinianus* per reliqvos annos ex triginta octo qvibus imperavit varias edidit Conſtitutiones, qvia in rebus humanis ita comparatum eſt, ut omnes caſus 55 in legibus latis non poſſunt comprehendi. Hæ conſtitutiones *Novellæ* appellantur, & ſunt extra controverſiam *Juſtiniani*, licet in hunc librum non congeſtæ à *Juſtiniano*, ſed ab aliqvo Juris Romani ſtudioſo, qvod ab omnibus 56 agnoſcitur. Harum verò plurimæ Græcè ſunt editæ à *Juſtiniano*, paucæ Latinæ, qvas enumerat *Ant.* 57 *Auguſtinus* & qvia è Græco ſermone translatæ ſunt verè & fideliter, appellatæ vulgò ſunt 58 Authenticum, qvod ſint certæ & indubitatæ fidei, & ut ſecernerentur ab iis Authenticis qvæ in Codicem aſcriptæ ſunt, & à *Juliani* epitome, qvæ ſæpius liber *Novel-*

55 *L.10.& 12.ff.de Legib. l.2. §.ſed qvia C. de vet. Jur.enucl.* 56 *Cujac.ad Novell.69.& lib.20. obſer.33. Auguſtin.Melluſ.in Diſput. Jur. Civil. p.30. cap.12. Math.Stephan.in Comment.ad Novell.in princ. n.20.* 57.*Ant.Auguſtin.in paratit. ad Novell.* 58 *Alciat. c.parerg c.46. Math. Stephan.in loc.cit.n.28.*

Novellarum appellabatur. In his *Novellis* maximè ambigitur de numero & de verſione Latina. *Accurſius* & Doctores gloſſis & commentariis illuſtrarunt tantum *59* nonaginta octo, *Julianus* in ſuâ Epitome ſtatim poſt *Juſtinianum* edidit centum viginti qvinqve, *Haloander* edidit centum ſexaginta qvinqve, *Cujacius* addidit tres: Sed oportet ſeqvi *Accurſii* & communem Interpretum Sententiam, qvia agimus de eo Jure Romano, qvod uſu inter gentes Chriſtianas receptum eſt.

XVI. Verſio Latina *Novellarum* prima fuit *Juliani* anteceſſoris non diu poſt *Juſtinianum*, qvam omnes *60* laudant, altera Verſio Latina qvâ *Accurſius* & Interpretes utuntur, qvam *Alciatus 61* appellat barbaram, ſed authoritatem ejus ex antiqvitate commendat *62 Cujacius*, qvæ facta fuit ab authore incerto, latini ſermonis forſan imperito, ut conjicit *63 Molinæus*. Sed cum recepta ſit apud omnes Nationes in Studiis & Judiciis, authoritatem juris habet; & ſi

59 Vulte. in jurisprud. Rom. in præfat. Alber. Gentil. de libr. jur. Civil. cap. 6. 60 Alciat. 2. pareg. cap. 46. Joſeph. Svareſ. in Notit. Baſilin. ad Urban. 1. 61 Alciat. in edit. Novell. Haloandr. in epiſt. 62 Cujac. lib. 4. obſerv. 38. & lib. 8. c. ult. 63 Molin. de uſur. qv. 1.

& ſi controverſia oriatur de ſcriptura, non eſt hic recurrendum ſemper ad fontem Græcum *64*, qvia *Contius 65* exiſtimat, hanc interpretationem fuiſſe factam ex perfectiori exemplari eo, qvod jam habemus. Admittendæ igitur non ſunt Novellæ uſu non receptæ, qvod & de Novellis *Leonis* Philoſophi dicendum eſt.

XVII. Ita *Juſtinianus* feliciter compoſuit Jus Romanum, Legeſqve Romanas (ait *Paulus 66 Diaconus*) qvarum prolixitas nimia erat & inutilis diſſonantia, mirabili brevitate correxit. Nunc dicendum reſtat qvomodo hoc Jus Civile Romanorum, poſt aliqvot ſæcula in qvibus Leges & literæ omnes penè obrutæ ſunt, ad gentes Europæas devenerit, de qvo in ſeqventi Capite.

64 *Gentil. de libr. jur. Civil. cap. 7.* 65 *Cont. in Novell. in præfat.* 66 *Paul. Diacon. lib. 18.*

Caput. V.

De jure Civili Romanorum *poſt* Juſtinianum.

I. Jus Civile Romanorum tanta cura & fœlicitate à *Juſtiniano* compoſitum (ut ſunt vices rerum humanarum) cum ipſo

ipso authore pene extinctum est. In Civitate *Constantinopolitana* sede Imperatorum Romanorum ex eorum socordia vel invidia gloriæ *Justinianææ* vix per qvadraginta annos ab excessu *Justiniani* authoritatem habuit, ad Italiam vero & gentes Europæas non pervenit per qvingentos annos à *Justiniano*, suppressum à Gothis, Longobardis, Vandalis, Francis, aliisqve populis barbaris, (qvi occidentales Imperii Romani provincias invaserunt) pari odio Leges Romanas & literas omnes profeqventibus.

Primò agendum de libris *Justiniani*; qvomodo recepti fuerint *Constantinopoli*, & deinceps in Imperio *Orientis*, & qvomodo postea ad Europæos fuerint delati.

II. Per qvadraginta annos post *Justinianum* libri *Justinianæi* sub *Justino*, *Tiberio*, *Mauritio* Imperatoribus *Constantinopoli* recepti fuerunt in gymnasiis & usu forensi latinè scripti, jusqve ex iis Sermone Romano dictum [1] est, in qvo Decreta Magistratuum & Sententiæ judicum edenda [2] erant, isqve honos delatus est lingvæ Romanorum, qvorum virtutibus magnum illud Imperium debebatur. Sed vix per

1 *Carol. Fabrot. in edit. Basilic. in epist. ad Cancel. Franc.* 2 *L. decreta 41. ff. de re judicat.*

per qvadraginta annos jus *Justinianæum* 3 valuit, nam circa annum Christi 600. succeſſit *Phocas* 4 (occiſo Imperatore *Mauritio*) imprudens & ignavus Princeps, qvi nec leges conſervare, nec Saracenorum invaſiones in Aſiam repellere potuit, ſub qvo etiam Germani, Galli, Hiſpani, Longobardi in Italia Imperatorum Dominationem excutere cœperunt, poſteaqve Imperatores Græci dicti ſunt Imperatores 5 Romanorum usqve ad excidium Conſtantinopolis & ſucceſſores *Conſtantini*, iidemqve ſucceſſores *Alexandri* ſe dici voluerunt.

§ III. Sub Imperatoribus verò â Phoca ad *Baſilium* Macedonem per ducentos annos libri *Juſtinianæi* erant in aliqvo uſu: fuerunt enim vel ætate *Juſtiniani* vel paulò poſt in lingvam græcam 6 translati, Codex & Pandectæ per *Thalelæum* 7 antecеſſorem, Inſtitutiones per *Theophilum* 8 plurimiqve libri Jurisconſultorum Romanorum

3 *Balduin. in Inſtitut. in proleg. Vulte. de jurisprud. Rom. in proleg.* 4 *Niceph. lib. 18. Zonar. Tom. 3. Annal.* 5 *Georg. Codin. Curopalat. de offic. aul. & eccleſ. Conſtantinopol. cap. 6. n. 51.* 6 *Marquard. Freher. in edit. jur. Græco-Rom. in epiſt. ad Rud. 2. Imp.* 7 *Joſeph. Suareſ. in Notit. Baſilic.* 8 *Franc. Broe in Inſtit. in præfat. Carol. Fabrot. in exercit. in pr. in apolog.*

norum Græci facti *9* sunt, ex qvibus Pandectæ antea compositæ fuissent, ex qvibus & præsertim ex Constitutionibus Imperatorum *Justiniano* succedentium usqve ad *Basilium* Jus in foro Orientis reddebatur, sub iis tamen Legum & Judiciorum vis paulatim *10* minui cœpit, afflictis maximè & armis Sarracenorum Orientis imperium vastantium *11* usqve ad *Basilium* Macedonem, qvi in eo Imperio successit circa annum DCCCLX. Princeps magni animi, qvi ex bellis suis contra Sarracenos alioqve Imperii hostes, & ex Legibus judiciisqve restitutis magnam nominis sui famam comparavit. Is raro fortunæ exemplo inter Captivos Venales Constantinopolin adductus *12*, posteaqve Armis & acclamationibus Militum Imperator factus, cum *Leone* Philosopho & *Constantino Porphyrogenito*, filiis suis sibi in Imperio deinceps succedentibus, ex invidia *13* gloriæ *Justinianeæ* libros ipsius delere conatus, primò edidit Epitomen Codicis *Justiniani*, qvam

ἐπιτομὴν

9 Suarez. in d. Notit. 10 Zonar. Annal. Tom. 3. 11 Abb. Urspterg. p. 158. Zonar. d. Tom. 3. Sabell. Ennead. 8. lib. 9. & Ennead. 9. lib. 1. Balduin. in Instit. in proleg. 12 Zonar. d. Tom. 3. 13 Giron. lib. 5. Observat. jur. Canon. cap. 4. & 5.

σχεδὸν 14 vocavit, deinceps libros ſexaginta Βασιλικῶν publicavit, iiqve ſoli vim juris habuerunt uſqve ad finem Imperii Orientalis, neglectis libris à *Juſtiniano* 15 compoſitis, qvi poſt *Baſilium* nec in Academiis nec in Judiciis uſuve forenſi admiſſi fuerunt.

III. Invidiæ vero & Ambitionis *Baſilii* labem contra *Juſtiniani* libros & gloriam etſi aliqvi imminuere *16* conētur, aſcribentes interitum & jacturam librorū *Juſtiniani* infortunio, cum in conflagratione Conſtantinopoli ſub *Zenone* Imp. CXX. Miſſia librorum amiſſa fuerint, & *Berytus* florentiſſimum Legum gymnaſium terræ motu obrutum fuerit: qvibus etiam acceſſit in Italia librorum omnium Vaſtatio per Gothos; plurimi tumen *Baſilium* & *Leonem* invidiæ & ambitionis graviter *17* accuſant, qvod *Juſtiniani* famam ex Legibus Romanis compoſitis non ferentes, earundem Legum compoſitionem nomini ſuo aſcribere *18* contenderunt, neq; enim *Leo* Philoſophus in libris *Juſtinianæis* aliud re-

14 *Harmenopul. lib. 1. Tit. 1. de Legib. Dionyſ. Gothofred. ad Novell. Leon. in princ.* 15 *Freher. in d. epiſt. ad Rud. 2.* 16 *Baldwin. in Inſtit. in proleg.* 17 *Giron. d. c. 4. & 5. Freher. in d. epiſt. ad Rud. 2.* 18 *Fr. Broa. in d. præfat.*

ud reprehendere *19* poteſt, qvam qvod ejus compoſitio non fuerit perfecta & abſoluta ad ſolvendas difficultates, nec *Juſtiniani* ordinem ſatis fuiſſe accuratum, qvæ etiam in ipſum *Leonem* retorqveri poſſunt. Et Juriſconſulti Occidentalis Imperii *Juſtinianum* ſatis defendunt, reprehendentes illud ſolùm in *Juſtiniano*, qvod libros Romanorum Juriſconſultorum poſt Pandectas abſolutas ſupprimere conatus, eandem pœnam Talionis *20* à *Baſilio* & *Leone* paſſus eſt.

V. Hos libros *Βασιλικῶν* alii *Leoni* Philoſopho *21* tribuunt, alii *Baſilio 22* patri, cui & ipſe *Leo* eoſdem *23* aſcribit, iidemqve ad annos viginti poſt eorum editionem à *Conſtantino Porphyrogenito* altero *Baſilii* filio ex repetita prælectione purgati & emendati *24* fuerunt, atqve ab eo tempore libri *Juſtinianæi* obſoleverunt in Oriente, Juriſconſultorum manibus non verſabantur, raròqve deſcripti erant. Unde in illa librorum multitudine, qvi in Occidentem poſt captam Conſtantinopolin

19 Leo Philoſ. Imper. in proœm. Baſilic. 20. *Ciron. d. lib. 5. cap. 5.* 21 *Harmenopul. lib. 1. Tit. 1. in princ. Cujac. lib. 17. obſervat. 31. Jo. Huares in d. Notit.* 22 *Gothofred. ad Novell. Leon. in princ. Freher. in d. epiſt. ad Rud. 2. Vult. in juriſprud. Roman. in proleg.* 23 *Jo. Suares. in d. Notit. Baſ.* 24 *Gothofred. ad Novell. Leon. & ad lib. 8. Baſilic. edit. Hanov. ann. 1606. Suareſ. in d. Notit.*

polin adducti ſunt, non conſtat librum ullum *Juſtinianæum* 25 (ſi fore Novellas excipias) fuiſſe repertum. Et poſt libros Βασιλικῶν edidit porrò *Leo* Philoſophus conſtituriones Novellas CXIII. qvas jam habemus iiſqve utimur tantum in iis, de qvibus à *Juſtiniano* nihil eſt 26 conſtitutum.

VI. Compoſiti fuerunt à *Baſilio* 27 libri Βασιλικῶν ex libris *Juſtinianeis*, ex XIII. Edictis *Juſtiniani* poſt Novellas latis, ex conſtitutionibus Novellis *Juſtini* & ſeqventium Imperatorum uſqve ad *Baſilium*, qvarum pleræqve ab *Enimundo Bonefidio* & *Joanne Leunclavio* in libris Juris Orientalis editæ ſunt, & ex libris Juriſconſultorum Romanorum qvi apud Græcos tum 28 reperiebantur & ad nos pervenerunt: Baſilica tamen hæc LX. libris comprehenſa diu latuerunt, qvorum ſeptem libros primò edidit *Gentianus* 29 *Herbetus*, *Cujacius* 30 III. qvi etiam omnes penes ſe habuit, & ex iis multa in Jure Romano præſertim in obſervationibus ſuis (qvas Opus divinum *Jac. Auguſtus Thuanus* 31 meritò appellat) eosdemqve fere

25 *Freher. in d. epiſt.* 26 *Cujac. d. lib. 17. obſer. 31.* 27 *Suares. in d. Notit.* 28 *Suareſ. in d. Notit.* 29 *Suareſ. ibid.* 30 *Fabrot. in d. epiſt. ad Cancell. Franc.* 31 *Thuan. hiſtor. lib. 99.*

fere omnes jam integros habemus ex Galliæ Bibliothecâ Regiâ editos unà cum Scholiis & Gloſſis Interpretum Græcorum ſtudio doctiſſimi Anteceſſorum Aqviſextienſium Decani *Caroli Fabrotti*, ex qvibus multâ in Jure *Juſtinianæo* obſcura dilucidè explicantur & illuſtrantur.

VII. Ad hos libros Βασιλικῶν ſcripſerunt Jurisconſulti Græci Scholia & Commentarios aliqvos; ſed non pari numero ac Europæi ad *Juſtinianum*, ex qvibus ad Nos tantum pervenerunt gloſſæ aliqvæ *32 Stephani*, *Nicæi*, *Thaddæi*, *Euſtathii*, *Eudoxii Iſidori*, *Baſilii* aliorumqve Jurisconſultorum Græcorum, qvæ ut gloſſæ *Accurſianæ* margini Βασιλικῶν adjectæ ſunt. Græcis magis videntur placuiſſe Epitome *33* & Synopſes, è qvibus prima eſt Baſilii ἀνάχειρον τῶν νόμων, *34* ex qvo *Conſtantinus Hermenopulus* Judex *Theſſalonicenſis* concinnavit univerſi Juris Epitomen, & ex Conſtitutionibus Imperatorum, uſqve ad *Emmanuelem* Com-

32 *Decian. in apolog. adverſ. Alciat. cap. 8. Matheac. de via & rat. Jur. cap. 24. Svareſ. & Brox. in Loc. citat.* 33 *Brox. in d. præfat.* 34 *Gothofred. in Novell. Leon. in princ. Fabrott. in d. epiſt. ad Cancell. Franc.*

Commenum qvi imperium tenuit circa annum MCL. qvam Promptuarium *35* appellat, & ante eum aliam breviorem *Synopsin* edidit *Michael Attaliates* Jurisconsultus *36* jussu *Michaëlis Ducæ* Imperatoris circa annum MLXX. qvem Compendium Compendii vocat, eodemqve tempore *Michael Psellus 37 Synopsin* condidit, & *Jo Leunclavius* anno MDLXX. edidit ἐκλογὴν Βασιλικῶν, *38* è Bibliotheca *Joh. Sambuci* Pannonii (qvi postea fuit magnus Poloniæ Cancellarius) qvam ille Tarenti in Calabria repererat, nam ea pars Italiæ (qvæ olim vetus Græcia dicta est) diutissimè paruit Imperatoribus Orientis, post qvam Exarchatus Ravennæ primò Longobardis, deinde Normannis in Italia dominantibus cesserat; & ab eodem *Leunclavio* tres Paratitlorum libri Latini facti *39* sunt, in qvibus Leges ad res & personas sacras spectantes ex corpore *Justinianæo* desumptæ sunt, appositis singulis qvæ in aliis Titulis & glossis ad illum titulum pertinentibus reperiuntur.

VIII Ex

35 *Harmenopul. d. lib.1. Tit.1.Balduin.in Instit.in proleg.Vult.& Freher.in Loc.citat.* 36 *Leunclav. in eclog. Basilic. in proœm. & in edit. Basilic.ann.1575. Fabrott. in d. epist.* 37 *Freher. & Fabrott. in Loc. citat.* 38 *Jo. Leunclav. in edit. jur. Græco Rom. Fabrott.in d.epist.* 39 *Broa in d.præfat.*

VIII. Ex his omnibus & Imperatorum *Basilio* succedentium Constitutionibus in Orientali Imperio Jus dictum est, neglectis libris *Justinianæis*, sive ex invidia famæ *Justinianeæ* ambitioneq; conciliandi libris & Legibus suis Authoritatem, sive ex usu & facilitate Græcæ *40* & Vernaculæ Lingvæ, in qva hæc omnia edita sunt, & divisis jam Imperiis Occidentis, & Orientis, Jure tantùm suo uti voluerunt, qvod tamen omne à Romanis acceperant.

IX. Basilium vero & *Leonem* Impp. imitatus *Photius 41* Patriarcha Constantinopolitanus eodem tempore Nomo-Canonem edidit ex Basilicis Constitutionibus & Canonibus Ecclesiasticis, qvem longo post tempore *Theodorus Balsamon* Patriarcha Antiochenus *42* anno 1143. Scholiis illustravit, *Photiumqve* imitatus *Burchardus VVarmatiensis* anno 1020. *Ivo Carnutensis* anno 1080. & *Gratianus* anno 1120. Canones Ecclesiæ Occidentalis congesserunt.

X. Hoc Jus Græco-Romanum à *Basilii* & *Leonis* ætate sub Imperatoribus *Porphyrogenitis*, *Commenianis* & *Paleologis*

40 *Freher. & Brod. in Loc. citat.* 41 *Gothofred. in d. præfat. ad Novell. Leon. Brod. in d. præfat.* 42 *Gothofred. in d. præfat.*

usqve ad *Constantinum* XIII. *Palcologum* Græcorum Imperatorum ultimum productum est, sub qvo captâ Constantinopoli anno 1452 à *Mahomete Ottomanico*, Imperium Orientale cum suis Legibus *43* extinctum est. Nam usq; ad illud tempus fuit Constantinopoli celeberrimus Jurisconsultorum conventus & supremum Orientis Tribunal, teste *Æneâ 44 Sylvio*, qvi tum Pontifex Romanus fuit, & dum per varia Sæcula barbaries Gothorum, Longobardorum, Maurorum, Saracenorum aliorumqve literas & Leges in Occidente penè delevisset, efflorescebant Literarum omnium Legumqve studia *45* Constantinopoli, ut nemo pro docto in Occidente haberetur *46*, nisi Constantinopoli literarum studio incubuisset.

XI. Libros vero *Justinianæos* Romæ aut in Italia per qvingentos annos ab ejus excessu visos fuisse nobis constare non *47* potest; tantùm conjici potest eos in Illyricum veniſſe, qvòd eorum publicatio *48* Præ-

43 Abbas Urspergens. in paralipom. Æne. Sylv. in orat. de excid. Constantinop. 44 Æne. Sylv. epist. 130. & 155. 45 Giron. lib. 5. Observ. jur. Canon. cap. 5. 46 Æne. Sylv. d. epist. 130. & 155. 47 Freher. in d. epist. ad Rud. 2. 48 Constit. Tanta in fin. de conceptt. Digest.

Præfecto Prætorii Illyrici à *Justiniano* mandata sit. Italiam tenuerunt Gothi per sexaginta annos post *Justinianum*, qvibus pulsis in ulteriorem Galliam *49* per Longobardos, Reges eorum per ducentos annos Italiâ potiti sunt, eodemqve tempore in *Hispania 50* Visigothi, & Vandali, in Gallia Gothi, Franci, Hunni aliiqve Populi barbari dominabantur. Hi nullas patiebantur Leges nisi à se conditas, Longobardicas, Gothicas, Francicas, Alemanicas aliasqve qvas adhuc habemus in Codice Legum *51* antiqvarum, qvæ etsi in plurimis sanè justæ sunt & laudandæ, sapiunt tamen barbariem earum gentium, & Leges Longobardorum (qvæ cæteris excellentiores habitæ sunt) barbaræ, asininæ, & Fæx potius qvam Lex ab Interpretibus nostris sunt *52* appellatæ: illum tamen honorem Romanis olim Dominis suis præbuerunt, ut Leges suas omnes Latinè scripserint, &

49 *Procop. lib. 1. de bell. Goth. Agath. lib. 1. de bell. Goth. Niceph. lib. 13. c. 39. & lib. 14. c. 56. Abb. Urspergens. c. 130. Sabellic. lib. 1. in princ. & lib. 4. Tom. 4.* 50 *Cod. Leg. antiqv. p. 1.* 51 *Cod. Leg. antiqv. p. 1. edit. per Frederic. Lindenbrog. Decian. in apolog. adverss. Alcint. cap. 9.* 52 *Luc. de Penn. ad l. Conductores. C. de Conductor. lib. 11. Maran. disp. 2. Caravit. ad Rit. Neapol. Rit. 292. Paul. Christian. dec. 212. n. 26. vol. 4.*

contractus omnes ſecundùm Leges Romanas 53 inierint, & eas Juris Romani reliqvias qvas adipiſci potuerunt in uſu Judiciorum unà cum Legibus ſuis 54 obſervaverint, Codicem *Theodoſianum*, *Gaii* Inſtitutiones, *Ulpiani* fragmenta, *Pauli* notas & ſententias, forſan majorem honorem delaturi Libris *Juſtinianæis*, ſi in eos incidiſſent.

XII. Poſt ducentos annos *Carolus Magnus* Gallorum & Germanorum Rex, devictis in Italia Longobardorum Regibus, *Romæ* à Senatu populoqve Romano electus Romanorum Imperator, & à *Leone* III. Pontifice Romano approbatus circa annum 800. ſummo reſtituendi Juris Romani deſiderio 55 tenebatur, qvod aſſeqvi non potuit, ſive bellis continuis occupatus, ſive ex defectu Librorum Juris Romani, qvos illius Juriſconſulti non potuerunt conqvirere. Jacebat enim ſepultra literarum omnium & Legum peritia ſub *Carolo* Magno & per duo ſæcula inſeqventia, qvod omnes veri docti 56 deplorant, in qvi-

53 *Agath. lib. 1. de reb. Juſtinian.* 54 *Decian. in apolog. adverſ. Alciat. c. 6. Matheac. lib. 1. de via & rat. jur. c. 24.* 55 *Balduin. in Inſtit. in proleg.* 56 *Sabellic. Ennead. 9. lib. 1. Paul. Jov. vit. Franc. Petrarch. Genebrard. in chronolog. lib. 4. Card. Bellar. lib. 4. de Rom. Pont. 1. 13.*

in qvibus invaſerat omnium animos talis ſtupor, amentia, oblivioqve Literarum omnium & Morum, ut vix principes Pontificeſve reperiantur, qvi aliqvid dignum memoriâ geſſerunt. De Jure Romano nihil interea auditum, ſolum Ravennæ 57 apud Exarchos Græcos reperiebatur qvinta Pars Pandectarum, qvæ tractat de ultimis voluntatibus & ſucceſſionibus hæreditatum; nam ea pars Italiæ Exarchis Imperatoribus Conſtantinopolitanis adhuc durante Longobardorum regno obtemperabat, donec ex conventione 58 inter *Carolum Magnum* & *Irenem* Imperatricem Conſtantinopolitanam facta, pars Imperii Romani Occidentalis *Carolo* & ejus poſteris, Orientalis verò Conſtantinopolitanis ceſſit.

XIII. Poſt has verò tenebras Scientiarum omnium, ea fuit fœlicitas Juris Romani, ut cum ipſo in Lucem extracto cæteræ Scientiæ omnes revixerint, qvod accidit ſub *Lothario* Saxone Imperatore Occidentis circa annum 1127. qvo una cum *Innocentio* II. Pontifice Romano bellum gerente contra *Rogerium* Regem Siciliæ & Neapolis, imploratoqve Piſanorum auxilio (qvi tum liberi Reipublicæ jure

57 *Decian. in apol. adverſ. Alciat. c. 1.* 58 *Sabellic. Ennead. 8. lib. 9.*

utebantur)in excidio UrbisAmalfitanæ in Apulia, libri Pandectarum *59* ibi reperti, in honorem rerum ab iis ſtrenuè geſtarum, præmium ut Opima Spolia iiſdem tributa ſunt, eoſq; religiosè ſervabant *Piſani* uſqve ad annum 1406. & ad eos in controverſiis ſuis Doctores noſtri advolabant. Eo verò anno *Guius Coponius 60* exercitus Florentini præfectus civitate Piſarum captâ, Pandectas in magnam triumphi ſui partem Florentiam tranſtulit, ubi eadem religione & Cura adhuc ſervantur. Eodem tempore cum Pandectis in lucem revocatis cæteræ ſcientiæ ſub iiſdem tenebris ſepultæ repullularunt. *Petrus* enim *Lombardus 61* Epiſcopus Pariſienſis Theologiam per antiqvorum libros ſparſam in methodum redegit, qvod *Johannes Damaſcenus* ante annos qvingentos Græcis præſtiterat, & *Gratianus Monachus* Bononienſis Decretorum librum compoſuit, & *Petrus Trecenſis*, dictus *Comeſtor*, Hiſtoriam Scholaſticam edidit, qvi fratres natura-

59 Coraſ. ad l. 2. §. fin. de Orig. jur. Freher. in d. epiſt. ad Rudolph. 2. Imp. Borrell. de Cath. Reg. præſtan. c. 78. n. 26. Gerard. Voſſ. in diſſert. 3. de Symbol. theſ. 33. 60 Taurell. in præf. ad Pandect. Florent. Borrell. d. cap. 78. n. 28. 61 Antonin. p. 3. tit. 18. c. 6. Trithem. lib. de eccleſ. Script. Bellarm. de ſcript. eccleſ. ad ann. 1145. Sixt. Senenſ. lib. 3. bibliothec. ſanct. Method. 23.

naturales ex una concubina nati perhibentur.

XIV. Pandectis jam poſtliminio reſtitutis, Jus Civile Romanorum omnes Occidentalis Imperii Populi amplectuntur, & ad illud exornandum miro conſenſu concurrunt. Erat eodem tempore in Aula Imperatricis *Matildæ* magni nominis Juriſconſultus *Irnerius*, *62* qvi Conſtantinopoli *63* Juri operam dederat, & in rebus *Lotharii* adminiſtrandis ſummum locum tenebat. Eo authore & Svaſore *Lotharius 64* Jus Romanorum in Academiis doceri, & ex eo cauſas in judiciis dijudicari Edicto mandavit, ipſeqve *Irnerius* Bononiæ circa annum 1150. Jus Civile docuit, eumqve ſecuti *Bulgarus*, *Placentinus*, *Odofredus*, *Aro*, aliiqve Bononiæ, & ex iis etiam *Placentinus* & *Aro* in Academia Montiſpeſſulana in Gallia Jus Civile profeſſi ſunt: poſt hos *Franc. Accurſius* Florentinus fere qvadragenarius ad Jus Civile acceſſit ſub *Arone* & *Odofredo*, in qvo tantum profecit, ut Magiſtros longè ſuperaret, relictaqve profeſſione Juris publica in ſolitudinem ſe recepit, in qva per-

62 *Abb. Urſpergen. f. 291. Decian. in apolog. adverſ. Alciat. c. 8.* 63 *Giron. lib. 5. Obſer. jur. Canon. c. 5.* 64 *Lindenbrog. in Cod. Leg. antiqu. in princ. Decian. in d. apolog. c. 8.*

ſeptennium *65* ſcripſit gloſſas in Paradectas & Novellas, & per aliud biennium in Codicem *66* ut ipſe de ſe teſtatur, in qvibus mira brevitate Leges omnes ſimiles addit, diſſentientes conciliat, & ex iis tantam induſtriæ, judicii, memoriæq; famam eſt aſſecutus, ut nemo poſt eum Juri gloſſas adjicere tentaverit, & Interpretes poſt eum, ex ejus admiratione, parem operam in ejus gloſſis explicandis ac in verbis Legum impenderint, qvod ſane in iis meritò reprehendendum eſt, adeoqve eum inſecuti aliam viam docendi Juris per Commentarios prolixos inierunt, contra *Juſtiniani* Sanctionem *67* prohibentis commentarios Legibus ſuis aſcribi. *Accurſium* vero omnibus Interpretibus Græcis & Latinis anteponit *68 Cujacius*, à qvo qvicqvid *Bartolus* aliiqve aberraverint ſomnia appellat.

XV. Poſt *Accurſium* ſucceſſerunt *Cynus*, *Oldradus*, *Petrus de Bellapertica* qvi Aureliis docuit, aliiq; in Italia, qvi omnes licet inſignem ex JurisRomani ſcientiâ famam comparaverint, eos tamen ſecuti *Barto-*

65 Gl. in Authent. ut proponatur. v. indictionis. Forſter. in hiſtor. jur. Civil. v. Accurſius. Fr. Broa. in Inſtit. in præfat. in Chronol. 66 Gl. in l. 2. C. de accuſ. 67 L. 1. §. noſtram. C. de vet. jur. enucl. 68 Cujac. lib. 12. obſerv. 16.

Bartolus & *Baldus* Perusinus longè superarunt. *Bartolus* natus anno 1303. Jus Civile professus est Pisis, posteaqve Perusii, qvod tanto judicio aperuit in Commentariis suis immensis pro ætate sua (qvæ qvadraginta sex annos excessit) ut longè primus *Justiniani* Interpres post *Accursium* adhuc apud omnes celebretur, & in eo fuisse præ cæteris admirabilem Legum peritiam, ejusqve ingenio numen adfuisse Interpretes nostri 69 testentur. Eum *Baldus Perusinus* ejus auditor, annis superavit: vixit enim usqve ad ætatem decrepitam, mortuus anno 1420. & jus Civile professus est Bononiæ & Ticini per 56. annos tanto cum ingenii acumine judicioqve, ut *Baldum* nihil ignorare soleret *Jason* dicere, & *Philippus Decius* 70 testetur, neminem mortalium authoritate *Baldum* adæqvare posse. In his sanè nihil desiderari potest, qvam ut fœliciore ætate 71 vixissent, in iis enim Sæculis barbaries Gothica & Longobardica Latinum

69 *Jo. Bapt. in repetit. C. omnes Populi. de Inst. & jur. Nic. Everard. in Loc. ab authorit.* 70 *Dec. cons. 283. Car. Molina. cons. 2. pro Hermann. ab Arragon. n. 18. Bolognin. in Auth. habita. C. ne fil. pro patre. n. 195.* 71 *Balduin in Institut. in proleg. Matheac. lib. 1. de via & rat. jur. c. 20.*

Sermonem & literas ferè omnes extinxerat, & ea ratione *Antonius Contius* eos Longobardicos Doctores 72 apellat. Ideoqve si in iis Sermo Gothicus, historiarum literarumqve ignorantia reprehendatur, condonanda sunt illis pro temporis ratione, ac compensanda purâ exactâqve Juris Romani scientiâ, qvam immenso labore judicioqve posteris tradidere.

XVI. Qvi eos secuti sunt, *Angelus Perusinus Baldi* frater, *Salycetus*, *Alexander*, *Paulus Castrensis*, *Franciscus Aretinus*, *Jason*, *Phil. Decius*, aliiqve pari judicio, acumine ingenii, & industria jus Romanum docuerunt, qvod Commentarii eorum testantur. Et hucusqve maxima laus debetur 73 Italis, qvi præ reliqvis nationibus Christianis Jus Civile illustrarunt. In iis tamẽ omnibus deerat adhuc Sermonis Latini elegantia literarumqve Græcarum & Latinarum scientia, qvam Jurisconsulti Sæculi insequentis assecuti sunt. Ea vero obtigit ex infœlici Civitatis Constantinopolitanæ excidio, postqvã omnes Græcæ Literæ libriq; in Occidentem exules missi, & ex earum æmulatione literæ Latinæ efflorescere cœperunt, & ex iis maxi-

72 *Cont. lib. 1. disput. jur. Civil. c. 8.* 73 *Conr. Rittershus. ad Conc. Raph. Fulgos. in princ.*

maximum Juri Civili ornamentum acceſſit.

XVII. Illo Sæculo primus emicuit *Andreas Alciatus* Mediolanenſis, cujus Commentarios ex hiſce literis, præ prioribus Jurisconſultis multò ornatiores habemus. Poſt eum ſtatim effulſerunt ex ſingulis nationibus Chriſtianis Jurisconſulti clariſſimi 74, ex Italis *Decianus, Menochius, Pancirollus*; ex Hiſpanis *Anton. Auguſtinus, Did. Covarruvius, Ant. Govеanus, Arius Penellus*; ex Gallis *Budæus, Cujacius, Duarenus, Tiraqvellus, Contius, Hottomannus, Balduinus, Briſſonius, Anton. & Petr. Faber*; ex Germanis *Zaſius, Sichardus, Viglius*, aliiqve plurimi, qvi deinceps ad exornandum Jus Civile Romanorum tantam literarum omnium cognitionem attulerunt, ut cum omnibus omnium ſcientiarum Profeſſoribus ſine invidiæ aut arrogantiæ labe poſſint contendere. Ita deniqve verum Juris Civilis Romanorum uſum & judicium prioribus Italis, Lumen verò, Elegantiam & Ornamentum inſeqventis ſæculi Interpretibus tribuere debemus: nam vetuſtiores Juris Interpretes fructus nobis reliqverunt, *Budæus* vero & re-

74 *Balduin. in Inſtit. in proleg. Matheac. 1. de via & grat. jur. c. 24.*

& recentiores magis flores qvam fructus attulerunt, ut Itali 75 de se prædicant.

XVIII. His gradibus ascendit Jus Civile Romanorum ad illud gloriæ fastigium in qvo jam positum est, & ad qvod nullius unqvam gentis Leges pervenerunt. Dicendum jam esset pro instituto meo, qvem usum & authoritatem habeat hoc Jus Civile Romanorum in singulis Principum Christianorum Regnis & Dominiis, sed qvia ad jus Civile Romanorum accesserunt Jus Feudorum & Jus Canonicum, illud ex Consvetudinibus Longobardorum, aliarumq, nationum ante tempora *Caroli* Magni; hoc verò ex Canonibus Conciliorum, Sententiis Patrum Ecclesiæ, Rescriptisqve Romanorum Pontificum compositum, dum Jus Romanorum in tenebris delitescceret; & jam sunt connexa & involuta cum jure Civili Romanorum, & cum eo juris vim habent apud omnes ferè populos Christianos; & qvia Commentarii etiam & Interpretationes Doctorum ad Jus Civile eximium habent usum in judiciis & usu forensi, tam in jure Romano interpretando, qvam in Decisionibus Cauarum qvæ in Jure Civili expressæ decisæ non

75 *Benevenut. Strach. tract. de Mercatur. Tit. de Contract. Mercat.*

non ſunt; de his tribus capitibus aliqvid neceſſariò dicendum videtur, atqve ita deinceps ad inſtitutum tractatum de uſu & authoritate juris Civilis in Dominiis Principum Chriſtianorum progrediemur. Incipiemus à Jure Feudorum.

CAPUT VI.

De Jure Feudorum.

I. DE Feudorum origine non convenit inter Interpretes Juris Romani: aliqvi enim Feuda à Romanorum Legibus & Moribus orta fuiſſe exiſtimant, ſed longè plures ea Romanis incognita fuiſſe, & à Longobardis, dum in Italia dominabantur, cœpiſſe tradunt.

II. Qvi Romanis Feudorum originem tribuunt, memorant illas Clientelas qvæ inter Patronos & Clientes interceſſerunt. Nam à tempore *Romuli* Plebeis mos erat eligendi Patritios in Patronos *1* ſuos, & poſtea Provinciales & Socii ſibi adoptabant Senatores in Patronos, inter qvos ea erat neceſſitudo, ut Patroni Clientum oppreſſorum Caput & Fortunas tuerentur,

1 *Dionyſ. Halicarn. lib. 1. Plutar. in Romul. Gell. lib. 5. noct. Attic. c. 13.*

tur, Clientesqve viciſſim Patronos ſuos omni obſeqvio colerent & venerarentur; Clientes ſe dabant in fidem & Clientelam Patronorum, Patroni Clientes in Fidem receperunt, atqve inde ortam eſſe eam conjunctionem 2 qvæ hodiè eſt inter Dominum & Vaſallum: alii Stipendia militum, qvæ militiæ in Jure Romano 3 appellantur, Feudis Similia eſſe 4 volunt, alii vero Colonos glebæ aſcriptitios Vaſallis & Feudatariis ſimiles eſſe 5 opinantur. Sed multo veriſimilior eſt eorum conjectura, qvi potius Feuda ab *Alexandro Severo* & *Conſtantino Magno* cœpiſſe 6 cenſuerunt. *Severus* enim donavit *Ducibus* & *Militibus* Limitaneis ea Prædia qvæ ab hoſtibus capta 7 ſunt, ita ut eorum eſſent ſi hæredes eorum militarent, ardentiùs militaturi ſi ſua Prædia defenderent; eademqve poſtea *Conſtantinus Magnus* voluit etiam ad Hæredem Paganum 8 tranſire, ut milites ſuos ſibi

2 *Luc. de Penn. in l. qvicunqve C. de omn. agr. deſert. lib. 11. Budæ. ad L. Herennius. ff. de Evict. Zaſ. ad l. 2. §. Curias. ff. de Orig. juris. Sonsbeck. in Tract. feud. p. 1. n. 30.* 3 *L. omnimodam. §. imputari. C. de inoff. teſtam. L. mortuo. §. 1. ff. de legat. 2.* 4 *Haloand. in Novell. 53. & 56.* 5 *Borcholt. de feud. c. 2. n. 12.* 6 *Lat. Taurell. de Milit. ex caſu.* 7 *Lamprid. in Alex.* 8 *Pompon. Lat. lib. 2. hiſt. Roman. in Conſtant.*

sibi conciliaret. Hæc vero omnia à Feudis longè absunt, qvæ hodie Moribus gentium inducta sunt; cum ea non aliter constituantur qvam in re Mobili ℘ aut ad eam accedente, cujus Usus seu utile Dominium Clienti tantùm conceditur, Proprietas verò & directum Dominium ut remaneat penes concedentem *10* suosqve hæredes necesse est: & præter Fidem Patrono à Cliente jurejurando promissam (à qva ille Dominus, hic Fdelis *11* nuncupatur) Domino etiam jurisdictio in Clientem reservata *12* est, si qvid contra pacta, conventa, vel Leges Feudi commiserit, qvorum omnium nulla judicia in Legibus aut Moribus Romanorum reperiri possunt.. Et *Carolus Molinæus 13* profitetur se evolvisse omnes Libros Romanos eosqve qvi de Feudis tractant, & ex eorum omnium (pauciſſimis exceptis)

9 *Tit. de feud. cognit. lib. 2. Eguin. Baro. lib. 1. de jur. Benefic. Tit. 4. Rosenth. in Synops. feud. lib. a. c. 1. concluſ. 61.* 10 *Tit. in qvib. Cauſ. feud. amitt. in fin. Tit. de Controver. inter. dom. & fidel. Tit. deform. fidelit. Earod. lib. 1. Tit. 2. Rosenth. d. c. 1. concluſ. 6.* 11 *Tit. in qvib. Cauſ. feud. amitt. in princ. Tit. de form. fidelit.* 12 *Tit. de Controv. feud. apud pares. Tit. de prohib. alien. feud. per. Fred. tit. an apud judic.* 13 *Molinæ. ad Consvet. Pariſ. tit. des fiefs. n. 5.*

exceptis) ſententiâ *14*, aſſerit Feuda juri Romano eſſe penitus incognita, nullaqve eorum veſtigia in Jure *Juſtinianæo* apparere, ſed ex Moribus gentium, Poſt Romanum Imperium excuſſum in Occidente, orta fuiſſe.

III. A qvibus verò gentibus originem habuerunt, diſceptatur. Nam pro Gallis acriter contendit *Molinæus* & alii pauci *15*. ea à Francorum regibus manaſſe, ante Longobardorum dominationem in Italia: Sed reliqvi omnes *16* qvi de Feudis agunt, ea à Regibus Longobardicis in Italia originem hauſiſſe conſentiunt. Eorū enim Reges *17* Ducibus & Militibus ſuis Civitates, Urbes cum Territoriis, Agros, Prædia donabant, utenda fruendaqve, Dominio Supremo & Directo ſibi reſervato; & hæc precariò primum *18* conceſſa, revocanda cum domino viſum eſſet, poſtea per annum, deinde dum vivebat Cliens, poſteaqve filius qvem Dominus eligebat, deinde filii ex æqvis portionibus,

14 *Vide Roſenth. de feud. lib. 1. c. 1. concluſ. 7.* 15 *Connan. lib. 2. Comm. jur. Civil. c. 5. Choppin. de Comm. Gall. conſuetud. p. 2. §. 4. n. 4.* 16 *Pancirol. in Theſaur. Var. Lect. jur. lib. 1. cap. 90. Hen. Roſenth. de feud. lib. 1. c. 1. concluſ. 7.* 17 *Barolib. de jur. benef. tit. 1. Pancirol. in d. Theſaur. lib. 1. c. 9.* 18 *Lib. 1. feud. Tit. 1. & Tit. de nat. ſucceſſ. feud. Tit. ſi Vaſall. feud. princ.*

bus, deinde nepos avo, vel frater fratrisve filius in Feudo paterno, & postremò filii in infinitum in Feudo succedebant, iiqve omnes ad Feudum vocabantur, prout eos vel pacta conventa inter Dominum & primum Clientem, vel Consvetudines admittebant.

IV. Et licet aliqvi *Molinæo* adhærentes *19* asserant, Gallos habuisse usum Feudorum ante Longobardos à primis Regibus suis concessorum, eademqve ab *Hugone Capeto* creata fuisse in hæredes transitoria, dum Longobardi Italia potiebantur, aliter tamen visum est *Eguinario Baroni 20*, qvi probat maximam Consvetudinum partem, & pleraqve vocabula, qvibus Galli utuntur de Feudis, à Longobardis accepta fuisse. Et constans est omnium Interpretum Sententia *21*, Consvetudines Feudorum, qvas modò habemus, à Longobardis originem traxisse.

V. Sed cum hæ Consvetudines variæ essent & in multitudinem excrescerent, atqve

19 *Connan. d. lib. 2. c. 5. Choppin. d. p. 2. §. 5. n. 5.*
20 *Baro. d. jur. benefic. lib. 1. in præfat. ad Jo. Bertrand. Franc. Cancell.* 21 *Jas. in prælud. feud. n. 33. Lauden. §. fin. de his qvi feud. dare poss. Afflict. in prælud. feud. n. 27. Clar. §. feudum. qv. 1. Pancirol. lib. 1. Var. Lect. jur. cap. 31.*

atqve apud alias gentes receptæ essent, judicesqve in disceptandis Controversiis Fidelitatis & Obsequii à Clientibus Domino præstandi sæpe essent incerti, ut in Consvetudinibus non-scriptis evenire solet. *Obortus Ortensius* Mediolanensis 22 sive solus sive consilio *Gerardi Nigri Capagisti* usus, sub *Frederico Barbarossa* Imperatore circa annum 1152. has Consvetudines in duos Libros de Usibus Feudorum congessit, qvibus jam utimur, & uterqve erat insignis Jurisconsultus 23 & Advocatus in Curia Mediolanensi, & ex longo Juris & Feudorum usu magnam famam comparaverat. Ad hos usus Feudorum per *Gerardum* compositos accesserunt Constitutiones Imperatorum *Lotharii* I. *Lotharii* II. *Henrici* IV. *Lotharii* III. *Frederici* I. & II. ex qvibus Feuda magnam vim juris sortiebantur, cum apud subditos Romani Imperii, tum apud exteros eadem ratione, qva Leges Romanas & *Justinianæas* amplectebantur.

VI. Post hos Libros Feudorum in Scripta redactos & in usu Judiciorum receptos, qværi cœpit: An usus Feudorum pro

22 *Tit. de feud. cogn. lib. 2. tit. de Consvet. rect. feud. lib. 2.* 23 *Alvarot. ad Tit. in qvib. caus. feud. amitt. v. salutem. n. 1.*

pro Jure Scripto, an pro Consvetudinibus & Jure non Scripto habendi sint? de qvo etiamnum qværi solet. Et Communiter receptum est *24* Jus Feudorum habendum potius esse pro Consvetudine qvam prò Jure Scripto, atqve ita Consvetudine contraria posse tolli. Sed cum in Scripta redactæ sint, sufficiat eas allegare, nec alia probatione opus habent, atqve ita adhuc ab omnibus Usus & Consvetudines *25* Feudorum appellantur.

VII. Hæ verò Consvetudines licet ab *Oberto* viro privato scriptæ sint, ita tamen sunt receptæ ab omnibus ferè nationibus Christianis, ut jam inter partes Juris Civilis Romanorum *26* annumerentur, & Libri Feudorum habentur inter *27* Libros Juris Romanorum, & post Novellas *Justiniani* Constitutiones decimam Collationem constituunt. Hos Libros *Fredericus* Imperator

24 Jac. de Beluis. c.1. §. fin. de his qui feud. dar. poss. Clar. §. feudum. qv. 3. Paris. cons. 13. n. 20. lib. 1. Rosenth. de lib. 1. c. 1. concluf. 7. 25 *Molinæ. ad Consvet. Paris. tit. des fiefs. n. 16. Rosenth. de concluf. 7.* 26 *Bald. in prælud. feud. n. 4. & Jas. ibid. Abb. in c. firmiter. in fin. de sum. Trinit. Gothofred. lib. 1. prax. Civil. Tit. 2. v. de jur. feud.* 27 *Card. Tusch. concluf. 590. Pancirol. lib. 1. Var. Lect. jur. c. 90. Math. Steph. in præm. Novell. n. 56.*

raror misit Bononiam *28* in ea Academia, publicè legendos, & inde in omnibus Academiis publicè lecti sunt, & in omnibus Curiis fere Orbis Christiani ad Causas decidendas adhibiti, Romaniqve deinceps Pontifices eisdem parem authoritatem in foro Ecclesiæ *29* concesserunt. Consvetudinum Feudorum igitur authoritas inducta est à Consensu Imperatorum, Principum & Populorum Christianorum, qvi eas in Academiis publicè doceri, à Jurisconsultis illustrari Commentariis, & in judiciis, in Controversiis dijudicandis allegari continuò permiserunt.

VIII. Hinc ab omnibus receptum est, post patrias Leges & Consvetudines teneri *30* omnes Feudorum jure tam Clericos qvam Laicos in utroq; Foro, & ex eo decidendas esse omnes Controversias non Prædiorum humiliorum tantùm, Urbium, Civitatumve; sed & supremarum dignitatum, Comitum, Marchionum, Ducum & Regum,

28 *Fr. Crass. de Orig. jur. Mediolan. in præfat. Pancirol. d. c. 90.* 29 *Rosenth. d. lib. 1. de feud. c. 1. concluf. 9.* 30 *Alvarott. in proœm. feud. n. 12. Isern. in prælud. feud. qv. 1. n. 26. Maran. p. 3. n. 84. Clar. §. feudum. qv. 3. Rebuff. in declar. feud. Gothofr. lib. 1. prax. Civil. Tit. 2. §. de jur. feud. Balzaron. in prælud. feud. qv. 2. Rosenth. d. concluf. 7. Schrader. consf. 3. n. 112.*

Regum, ubi Regna *31* in feudum conceſſa ſunt, & licet ex Scriptoribus Gallicis *32* aliqvi tradiderint Jura Feudorum Longobardica in Gallia locum non habere, ubi Feuda patrimonialia facta ſunt, & in Libera diſpoſitione Dominioqve Clientum, qvæ *Allodia 33* dicuntur: his tamen adverſantur alii eximii Gallorum Juriſconſulti, docentes *34*, Jura Feudorum vim Legum habere per omnes Galliæ Provincias, præſertim Provincias Juris Scripti, ubi Conſvetudines Locorum non repugnant: nam & in multis Italiæ *35* Provinciis, ut in Dominiis Montisferratenſi & Mantuano aliiſqve, Feuda Longobardica in Patrimonia & Allodia tranſierunt, qvoad alienationem Feudorum Domino non reqviſito, ſucceſſionem filiorum, aliaqve; qvod Conſvetudini earum Pro-

31 *Tit. qvi dic. Dux. vel March. Afflict. c. in generali ſi de feud. fuer. controverſ. int. dom. & agnat. Roſenth. de feud. lib. 1. cap. 2. concluſ. 2. Balzaron. in pralud. feud. qv. 2.* 32 *Molina. ad Conſvet. Paris. Tit. des fiefs. n. 104. Guenois ad Conſvet. Franc. in addit. ad Tit. 1. de feud. Pract. Papienſ. in Rubr. de ſucceſſ. feud.* 33 *Tit. de allod. lib. 2.* 34 *Baro. lib. 1. de Benefic. jur. Tit. 2. Rebuff. in declarat. feud. Choppin. de Comm. Gall. Conſvet. p. 2. §. 4. Fr. de claper. in deciſ. Provinc. conſ. 10. qvi 1. Argentra. in Conſvet. Britan. Tit. des appropriant. art. 277.* 35 *Roland. à Vall. lib. 1. conſ. 2. Chriſtiana. in deciſ. Belg. 212. vol. 4.*

Provinciarum tribuendum est, ex qva rejectis usibus Feudorum in iis Capitulis ad Jus Romanorum redierunt.

IX. Ex hac Juris Feudorum cum Jure Civili Romanorum connexione ortum est, qvod ubi Causa decisa est in Jure Feudorum, Jus Romanorum qvoad Feuda *36* ei cedat, ubi verò Causa omissa est in Jure Feudorum, & certum Jus de eâ in Jure Romano est constitutum, ad Jus Romanum est recurrendum, sicut in usibus Feudorum *37* est præscriptum. Et omnes Interpretes porro tradunt, Juris Feudorum ambigui interpretationem *38* esse petendam à Jure Romano de Usufructu, Emphyteusi, aliisve qvæ ad naturam Feudorum proximè accedunt, & si qvid desit in usibus Feudorum, ex æqvitate Juris Romani suppleatur. Nimirum usus Feudorum est, qvod Major qvatuordecim annis ob non petitā investituram infra annū & diem Feudo *39* cadat,

36 Bald. ad l. 2. n. 4. C. de suis & Legit. Boer. tract. feud. cap. 5. n. 29. Gothofr. d. Tit. 2. §. de jur. feud. 37 Tit. d. feud. cogn. lib. 2. Card. Tusch. conclus. 590. Christina. d. decis. 212. n. 77. Gothofr. d. §. de jur. feud. Rosenth. d. lib. 1. c. 1. conclus. 9. 38 Everard. in loc. à feud. ad Empytheus. Card. Tusch. d. conclus. 590. Gothofr. d. Tit. 2. §. de jur. feud. 39 Tit. de prohib. feud. alien. per Fred. in prins. Tit. de Controvers. feud. apud parer.

cadat, Jus Romanum minorem Læſum infra qvadriennium *40* in integrum reſtituit, ex qva æqvitate Jus Feudorum de reſtituendo minore infra decimum nonum ætatis ſuæ annum explicabitur. Alius Feudorum uſus eſt, qvòd filius naturalis Legitimatus in Feudo paterno *41* non ſuccedat, is enim non eſt verè, ſed fictè Legitimus. Legitimus verò per ſubſeqvens matrimonium Jure Romano eſt verè non fictè Legitimus, & ita in Feudo paterno ſuccedit. Inde etiam pro Regulâ traditum eſt *42*: Jura Feudorum à Jure Civili interpretationem paſſivam recipere, idqve apud Germanos in Camerâ Imperiali *43* obſervatum eſt. Ex eadem ratione receptum eſt, qvod Argumentum à Contrario ſenſu non valet in uſibus *44* Feudorum, qvia illud argumentum non eſt expreſſa deciſio ſed Conjectura, atqve ita potius petenda eſt Cauſæ deciſio à Jure Romano, ubi in eo Jure expreſſa reperitur.

X. Sunt tamen qvi docent, deficiente Jure Feudorum recurrendum eſſe ad Jus Cano-

40 *L. fin. C. de temp. in integr. reſtitut.* 41 *Tit. ff de feud. defunct. §. naturales.* 42 *Roſenth. de feud. lib. 1. c. 1. concluſ. 15.* 43 *Roſenth. de concluſ. 15.* 44 *Gothofr. in d. lib. 1. Tit. 2. §. de jur. feud.*

Canonicum *45* ubi cauſa eo Jure deciſa eſt, idqve ratione juramenti qvo Cliens Domino Fidelitatem & Obſeqvium promittit, nam & alias Cauſas omnes in qvibus juramentum intervenit *46*, in foro Eccleſiæ dijudicandas eſſe: illud tamen ab Interpretibus Juris Romani non recipitur; tantum concedunt, deficiente Jure Feudorum, in foro Eccleſiaſtico ad Jus Canonicum, in foro vero Civili ad Jus Romanum recurrendum *47* eſſe, cum Romani Pontifices Jus Feudorum Longobardicum ſæpe in Jure Canonico laudent & approbent *48*, & de Feudis ſuas etiam Conſtitutiones *49* adjecerint.

XI. De Libris & Interpretibus Juris Feudorum dicendum ſupereſt: dubitavit enim *Hoſtienſis 50* aliiq; de fide Librorum qvod eſſent Scripti à privato & ſpeciales locorum Conſvetudines continerent, & tanta iis authoritas ex curſu temporis ætate *Hoſtienſis* non acceſſerat. Jam verò cum

45 *Card. Tuſch. concluſ. 590. n. 6.* 46 *Bald. in c. Imperialem. §. fin. n. 13. de prohib. feud. alien. per Freder. Gothofr. d. Tit. 2. §. de Jur. feud.* 47 *Socin. conſ. 252. n. 1. vol. 2. Panor. conſ. 82. vol. 1. Index. ad Conſil. Alb. Brun. v. feudalis qvæſtio.* 48 *C. exterum. de judic. c. ex transmiſſa. c. verum. de for. Compet. clem. paſtoralis. de re judic.* 49 *Tit. de feudis. Extra.* 50 *Hoſtien. in ſum. Tit. de feud.*

cum diuturno tempore non modo Imperatores & Principes, ſed & Populi Chriſtiani ferè omnes eas admiſerint in Academiis & Judiciis, vim Legis habere cœperunt ut Conſvetudines generales; & Romani etiam Pontifices eas approbaverint, atqve ideo eos eſſe Authenticos 51, in Academiis doceri, & in Judiciis allegari poſſe, omnes conſentiunt.

XII. De numero Librorum tantum eſt controverſum: vulgò habemus duos tantùm Libros cum Jure *Juſtinianæo* connexos, gloſſis illuſtratos, in Academiis & Judiciis receptos. Præter hos *Hottomannus* 52 obtrudit unum, *Cujacius* 53 tres alios, de qvibus verè prædixit *Jaſon* 54, qvod libros illos mutare eſſet confundere gloſſas utriusqve Juris & utriusqve cenſuræ Doctores, qvi libros illos allegant uti jam habemus, eosqve ſolos eſſe authenticos 55 omnes tradunt, eosqve me ſeqvi neceſſe

51 *Iſern. in pralud. feud. qv. 1. n. 24. Curt. jun. tract. feudor. qv. 1. Clar. §. feudum. qv. 3. Gothofr. d. Tit. 2. de jur feudor. Schrader. conſ. 3. n. 111.* 52 *Hottom. in Comment. feud. in princ.* 53 *Cujac. in Comment. ad lib. feudor. poſt. tit. 58. lib. 2.* 54 *Jaſon. in pralud. feud. Alber. Gentil. de libr. jur. Civil. cap. 8.* 55 *Math. Stephan. in proœm. Novell. n. 56. Gothofred. d. Tit. 2. §. de jur. feud. Gentil. d. c. 8.*

est, cum agam de eo Jure Civili Romanorum, qvod usu gentium Christianorum est admissum, sepositis hisce novis Libris, donec parem authoritatem ex usu & consensu gentium assecuti fuerint.

XIII. Horum Librorum Authoritatem augent egregii illi Jurisconsulti 56 qvi ad eos glossas, Commentarios & Tractatus scripserint. Glossas in feuda scripserunt *Bulgarus*, *Pylcus*, *Vgolinus*, *Vincentius*, *Jac. Goffredus*, aliiqve; sed *Jac. Columbinus* eorum ultimus omnes superavit, & post eum, ait *Jason* 57, nemo glossas in Feuda scribere tentavit. Alii summas & Tractatus de Feudis composuerunt, *Odofredus*, *Jac.* de *Arena*, *Hostiensis*, *Jac. Ardizoni*, *Zasius*, *Rebuffus*, *Hannetonius*, *Henr. Rosenthall*, aliiqve qvi omnem Feudorum Scientiam amplissimè tradiderunt. Commentarios in Feuda scripserunt, *Jac.* de *Belviso*, *Andr.* de *Iserna*, *Baldus*, *Jac. Alvarottus*, *Math.* de *Afflictis*, *Fr. Curtius*, *Jac. Cujacius* aliiqve, in qvibus eminet *Cujacii* Elegantia & Literarum Splendor; authoritas & judicium *Jac.* de *Belvis.* & *Baldi*, qvorum ille octies 58 se legisse Libros

56 *Forster. & Fichard. de vitis Jurisconsult. Pancirol. d. lib. 1. Var. Lect. jur. c. 90.* 57 *Jason. in pralud. feud.* 58 *Bald. in pralud. feud. v. 4.*

bros Feudorum *Papiæ* teſtatur. *Baldus* vero Commentarios ſuos ſcripſit poſtqvam Jus Civile per qvadraginta ſeptem annos profeſſus inſignem famam acqviſiverat. Et inter hos omnes è Gloſſographis *Jacobo Columbino*, è Summiſtis *Jacobo Ardizoni*, è Commentariis *Jacobo* de *Belviſo* primus locus ab omnibus conceditur. Ex his conſtat qvomodo Uſus Feudorum acceſſerit ad Jus Civile Romanorum. In ſeqventi Capite agendum eſt de Jure Canonico.

CAPUT. VII.

De Jure Canonico.

I. JUs Canonicum ex ruinâ Imperii Romani & potentiâ Romanorum Pontificum ortum eſt. Poſt translatam Imperii Sedem Româ Conſtantinopolin, per *Conſtantinum Magnum*; cœperunt pleræqve nationes Europæ ab Imperio deficere, & ante *Juſtinianum* Galli, Hiſpani, Germani, & mox poſt ejus mortem Itali Imperii jugum excuſſerunt; nam Gallia Regibus Francicis, Hiſpania Gothicis, Italia Longobardicis, Germania variis Principibus paruit. In iis Seculis non erat aliud

parendi dominandive Jus qvam Armorum potentia, crassa literarum omnium ignorantia, Leges omnes barbaræ, Gothicæ, Francicæ, Lombardicæve, sepultis jam Legibus Romanis, Rerum omnium Morumqve confusio. Interea vero tantus erat in iis Populis religionis Christianæ ardor, ut Episcopos Clericosqve venerarentur, & Romani Pontificis Mandatis ferè omnes ultrò se submitterent, eorumqve pietatis ampliſſima sunt testimonia Eccesiæ, Collegia Sacra, Monasteria splendida magnificaqve iis Sæculis erecta, qvibus reliqvæ Nationes Christianæ adhuc gaudent: Nos verò tristi eorum desiderio tenemur.

II. Ex hac pietate Principes Populiqve Sacrorum Canones Conciliorum, Sanctorum Patrum Scripta & Sententias, Decreta & Constitutiones Romanorum Pontificum avidè amplectebantur, qvæ à viris doctis profectæ inter Leges earum gentium rudes & impolitas eminebant, libentiusqve Leges Sacras Ecclesiæ qvàm suas observabant. De Canonibus Conciliorum sancitum est à *Justiniano* 1, qvatuor Conciliorum Niceni, Constantinopolitani, Ephesini primi, Chalcedonensis Decreta, ut Sacras Scripturas, Canones ut Leges esse haben-

1 *Novell. 131. de Eccles. Can. in prine.*

habendos. Qvæ ad Fidem ſpectant Decreta ſeu Dogmata, qvæ ad Mores & diſciplinam Canones appellantur. Poſt *Juſtinianum* crevit authoritas Canonum in Conciliis Generalibus ſeu Provincialibus editorum, & Scriptorum Patrum Eccleſiæ, poſteaqve Controverſiarum Eccleſiaſticarum Deciſio, qvæ à Conciliis & Patribus hauriri non potuit, à Romanis Pontificibus qværebatur, qvi ad Conſultationes More Imperatorum reſcribebant, eorumqve determinationes Reſcripta & Decretales Epiſtolæ vocabantur, & Legum vim habebant. Ita per aliqvot ſæcula Jus dictum eſt in foro Eccleſiæ, nullumqve Jus Eccleſiaſticum certum & in Scripta redactum fuit, uſqve ad *Lotharium* Imperatorem, ſub qvo Pandectæ Juris Romani à Piſanis acqviſitæ ſunt, qvæ omnes viros doctos adeò excitarunt, ut ſtatim in Legibus Romanis explicandis, & in Jure Canonico componendo pari contentione & induſtria certatum ſit.

III. Circa Annum MCLVII. ſub *Eugenio Tertio Gratianus* Monachus Bononienſis, Juris valdè peritus, compoſuit librum Decretiz præſertim ex Canonibus

z *Gl. ad c. poſt. appellationem z. qv. 6. Felin. in c. 1. n. 43. de reſcript. Coraſ. de paraph. Sacerd. p. 4. c. 5. n. 1.*

Conciliorum, Scriptis Patrum Latinorum Græcorumqve, & Constitutionibus Pontificum, qvas vel soli cum consilio Cardinalium edebant, qvibus & aliqvas Leges *Cæsareas* adjiciebat; & præter hæc ipse Rubricas addidit, multaq; dicta sua interseruit. Horum omnium Authoritas adhuc controversa est, cum *Gratianus* sæpe errare deprehendatur, in recitandis Canonibus Conciliorum, dictis Patrum, & Pontificum Constitutionibus; aliterq; se habere plurima reperiuntur in ipsis fontibus, è qvibus *Gratianus* hæc desumpsit. De Rubricarum verò fide & dictorum *Gratiani* omnes derogant, qvod *Gratianus* homo privatus Legis ferendæ potestatem habere non potuit. De Rubricis & dictis ipsius *Gratiani* non aliter judicant Interpretes qvàm de unius Doctoris & Magistri Sententiâ, ideoqve in his sæpè dissentiunt à *Gratiano*, & profitentur 3 *Gratianum* errasse, eiqve Juris interpretandi tantùm, non condendi potestatem tribuunt. Præterea aliqva sunt in Decreto, qvæ Paleæ dicuntur, nullamqve Juris authoritatem habent, sive fuerint ipsius *Gratiani* sive alterius;

3 *Gl. ad c. Paulum 7. qv. 3. Jo. Andr. ad c. 2. de rescript. Alber. Gentil. de libr. jur. Canon. cap. 2.*

alterius; de qvo varia tradunt Interpretes, easqve paulatim irrepsisse in Codicem Decreti, & pauciſſimas in Libris antiqvioribus reperiri.

IV. De Canonibus vero Conciliorum, dictis Patrum & Constitutionibus Pontificum in Decreto, licet negari non possit sæpè errasse Gratianum in iis transcribendis, multaqve ex Libris incertis & suppositiis inseruisse, in iis tamen explicandis, restituendis & corrigendis insigniter laborarunt *Did. Covarrubias* 5, *Ant. Contius* 6, & præ aliis omnibus *Ant. Augustinus* 7 Episcopus Ilerdensis, vir ad miraculum doctus, cui Jus utrumqve Civile & Canonicum suam puritatem & nitorem præsertim decet. De his verò alii accuratè 8 tradunt, mihi tantùm dicendum est de authoritate Decreti in Academiis Judiciisqve, de qvo adhuc contenditur. De *Tritbemii* 9 fide dubitatur asserentis Librum Decreti fuisse approbatum per *Eugenium Tertium*, cum de approbatione non constet, eum tamen

4 *Felin. in c. ex parte de rescript. Curt. de feud. qu. 1. Maran. p. 3. n. 36. Alciat. 12. Parerg. c. 3. Mart. de jurisd. p. 1. c. 30.* 5 *Covarr. lib. 4. var. Resol. cap. 11.* 6 *Cont. in præfat. Decretal.* 7 *Ant. Augustin in lib. de Emendat. Gratian.* 8 *Alb. Gentil. de libr. jur. Canon. c. 2.* 9 *Trithem. de scriptor eccles. in vit. Gratian.*

esse approbatum ex usu & Consvetudine communiter Interpretes *10* asserunt, (sepositis dictis *Gratiani* & *Rubricis*) cum in Academiis publicè legatur, & in Curiis omnium ferè Nationum Christianarum recipiatur, præsertim post *Gregorium* decimum tertium Pontificem Rom. qvi viros doctissimos adhibuit ad Decretum emendandum, idemqve cum reliqvis Juris Canonici Libris *11* approbavit. Decretumqve *Gratiani* plurimi laudant, qvod maximam utilitatem *12* Juris humani diviniqve Professoribus attulerit, & qvòd abundet aureis Sententiis Patrum & Conciliorum *13*, qvæ antiqvam religionis Ecclesiasticæ disciplinam renovarunt.

V. Illud tantum addendum est, ante *Gratianum* Libros Decretorum compositos fuisse per *Burchardum* Episcopum VVormatiensem & *Inonem* Episcopum Caruntensem. Sed ii privatim scripti nullam unqvam vim Legum habuerunt, & post *Gratianum* neglecti sunt. Supereſt altera

10 *Alb. ad c. 2. & ibid. Felin. n. 49. de rescript. Maran. dist. 3. n. 24.* 11 *Card. Tusch. conclus. 170. v. jus Canonicum. n. 2.* 12 *Covarr. d. lib. 4. var. Resolut. c. 11.* 13 *Duaren. de sacr. eccles. minister. in præfat. Matth. Stephan. lib. 3. de jurisd. in præfat.*

altera pars Juris Canonici ex Rescriptis & Constitutionibus Romanorum Pontificum & aliqvibus Canonibus Conciliorum petita, qvam habemus in Libris qvinqve Decretalium, in Sexto, in Clementinis & in Extravagantibus, qvæ certissimum Jus Canonicum constituunt, in qvâ interpretanda Jurisconsulti maximè desudarunt.

VI. Post *Gratianum* prima Collectio Decretaliū facta est à Bernardo Præpositо Papiensi sub *14 Alexandro* III. Constitutionum earum, qvæ post *Gratianum* editæ sunt, & ex Conciliis & Patribus à *Gratiano* omissis. Secundà Collectio à *Joanne* Valensi *15* sub *Alexandro* IV. ex duabus compilationibus *Gilberti* & *Alani* facta. Tertia Collectio sub *Innocentio* III. à *Petro Benebentano* Notario suo, jussu *16* Pontificis facta, Qvarta Collectio *Innocentii Tertii 17* ex Canonibus generalibus Concilii Lateranensis & Constitutionibus suis. Qvinta Collectio *Honorii Tertii* continebat Constitutiones suas *18* qvæ tamē edita non fuit; eamqve *Ant. Augustinus* omisit

14 *Ant. Augustin. in antiq. collect. Decretal. ad præfat.* 15 *Jo. Andr. in addit. ad Specul. in proœm.* 16 *Cujac. ad c. 24. d. sponsal. gl. ad c. 15. de prabend. v. confirmatum.* 17 *Jo. Andr. ad c. 25. de verb. sign.* 18 *Cant. in præfat. Decretal.*

cum ederet qvatuor primas Collectiones Decretalium: hanc verò qvintam Collectionem in Bibliotheca Albiensi repertam nuper edidit *Innocentius Cironius* 19 Academiæ *Tholosanæ Cancellarius*, & glossas adjecit doctissimas, in qvibus explicat ea qvæ ad Juris Cognitionem & Temporum Historiam pertinent, qvæ à prioribus glossarum Scriptoribus omissa fuerant. Nam ad priores qvatuor Collectiones *Vincentius*, *Alanus*, *Tancredus*, *Laurentius*, *Rogerius*, *Jo. Teutonicus* aliiqve glossas antea scripserant. Sexta fuit (qva jam utimur) *Gregorii* IX. facta à *Raymundo* de Pennaforti, Capellano suo, ipsius jussu, ex omnibus Constitutionibus, qvæ erant in prioribus Collectionibus vel ex iis omissæ, & fuit scripta 20 anno MCCXXX. in eaqve multas inseruit *Grægorius* Constitutiones suas ex Jure Civili à Litigantibus non consultas, ideoqve ipsius Constitutiones nemini directæ 21 sæpe conspiciuntur. Et licet *Gregorius* profiteatur 22 se multa inutilia resecuisse, de eo tamen sæpe qveruntur Interpretes, qvod multa utilia

19 *Giron. in edit. 5. Collect. Decretal. Tholos. ann. 1645.* 20 *Math. Paris. in Henr. 3.* 21 *Cujac. ad c. ult. de sentent. & re jud.* 22 *§. Pen. in proœm. Decretal.*

utilia detraxerit, aliaqve obscura addiderit, eaqve de Causa priores Collectiones sæpe esse consulendas ; id qvod *Ant. Contius* & *Fr. Pegna 23* præstiterunt. Qvarum omnium Collectionum enumeratio hanc utilitatem affert, qvod Decretales *Gregorii* sæpe nimis breves sint, sæpe obscuræ, & sine inspectione antiqvarum Decretalium vix possint *24* intelligi.

VII. Post *Gregorium* IX. *Bonifacius Octavus* operâ *25 Gulielmi* Archiepiscopi Ebredunensis, *Berengarii* Episcopi Biterrensis, & *Richardi* de Senis Vice-Cancellarii Ecclesiæ Romanæ anno MCCLXXXXVII. præsertim ex Constitutionibus *Innocentii* IV. *Gregorii* X. & suis, composuit Sextum, in qvo multa etiam à *Gregorio* IX. ambiguè posita declaravit; posteaqve *Clemens* V. Constitutiones suas & Canones Concilii Viennensis composuit, qvas *Clementinas* appellavit , eoqve mortuo *Johannes* ejus Successor *26* publicavit anno MCCCXVII. qvibus mox accesserunt

Con-

23 *Ant. Augustin. lib. 1. Emendat. Gratian. c. 20 Innoc. in præfat. Decretal. 24. Cujac. ad c. 13. & 15. de re judic. & ad c. 46. de testib. Ant. Augustin. ad c 10. de Sponsal. Gentil. de libr. jur. Canon. c. 3.* 25 § *Nos ad apicem. in proœm. 6.* 26 *Martin. Polon. in Clem. 5. gl. in proœm. Clementin.*

Conſtitutiones Extravagantes *27* & Communes à Joanne XXII. aliisqve Pontificibus editæ, eandemqve vim Legis habent.

VIII. Ita jam Pontifices Romani idem præſtiterunt in Eccleſiâ, qvod *Juſtinianus* in Imperio Romano; Decretum *Gratiani* componi curarunt ad modum Pandectarum, Decretales Epiſtolas inſtar Codicis, Sextum Clementinas & Extravagantes ut *Juſtinianus* ſuas Novellas *28*: & ne qvid deeſſet, *Paulus Qvartus* Inſtitutiones Juris Canonici per *10 Paulum Lancellottum* ſcribi juſſit *29* anno MDLXXX. eædemq; Corpori Juris Canonici, Romæ impreſſæ, ſub *Gregorio* XIII. additæ ſunt.

IX. Jure Canonico ita conſtituto, ut ad Jus Civile ita ad Canonicum interpretandum concurrunt Doctores *30* vix numero, ſcientia aut authoritate inferiores. Decretum *Gratiani* gloſſis & commentariis illuſtrarunt *Joannes Seneca* dictus *Teutonicus*, *Bartholomæus Brixienſis*, *Gvido* de *Baiiſo*, *Archidiaconus Bononienſis*, *Joannes* de *Turrecremata*, *Joannes* de *S. Georgio*, Præpoſitus *Alexandrinus*. Ad Decretales verò, *Sextum*

27 *Fr. de Pavin. in præfat. Extravag.* 28 *Vulte. in Jurisprud. Roman. in proleg.* 27 *Lancellot. in Inſtit. Jur. Canon. in princ.* 30 *Valent. Forſter. & Fichard. de Vit. Juriſconſult.*

Sextum & *Clementinas* interpretandas longè plures accesserunt. *Innocentius* postea *Pontifex Rom. Hostiensis Cardinalis, Joannes Andreas, Jo. Calderinus, Jo. Monachus Cardinalis, Paulus* de *Eleazaris, Lapus, Baldus Perusinus, Petrus Ancharanus, Ant.* de *Butrio, Card. Zabarella, Jo.* de *Imola, Geminianus, Abbas Panormitanus, Jo.* de *Anania, Fr. Aretinus, Felinus, Phil. Decius, Jo. Fr. Ripa, Andr. Alciatus, August. Beroius, Covarruvias, Ant. Augustinus, Jac. Cujacius* aliiqve; è qvibus priores judicio & industria, posteriores acumine & Literarum omnium Scientiâ Jus Canonicum illustre reddiderunt.

X. His modis Jus Canonicum in omnibus Nationum Christianarum Academiis & Curiis admissum est, tantamqve postea apud omnes authoritatem habuit, ut deinceps non esset contentionis locus inter Jus Civile Romanorum & Jus Canonicum; sed utrinq; concurrerent, & in multis alterutrum alteri cederet, & sese mutuò ornarent & amplecterentur. Ut enim Leges non dedignantur imitari Sacros *31* Canones, ita Canones Juris Civilis authoritatem

31 Authent. ut Clerici apud propr. Episc. in fin.

tatem 32 æqvitatemq; imitantur & alterutrum ab altero 33 invicem ornatur.

XI. Hinc ab utriusqve Juris Interpretibus hæ Regulæ approbatæ sunt : Si Casus occurrit qvi in Jure Civili non est omninò decisus, vel non expresse, sed ambiguè vel obscurè positus 34, idemqve in Jure Canonico clarè & apertè decisus est, ejus dijudicatio petenda est in utroqve foro ex Jure Canonico. Et è diverso Causa decidenda est in utroqve foro ex Jure Civili ubi in Jure Canonico vel nullum Jus, vel ambiguè & obscurè 34 constitutum est. Si in aliqvo Casu Jus Civile & Canonicum inter se pugnant & contraria sunt, utrumqve in suo foro 35, hoc in Ecclesiastico, il-

lud

32 C. si in adjutorium. &c. seqv dist. 10. c. propter. c. biduum. 2. qv. 6. c. quo jure. dist. 8. 33 Bald. ad Rubric. Decretal. n. 6. Math. Stephan. de jurid. lib. 3. in præfat. 34 C. 1. & ibi Dd. de nov. oper. nunciat. Abb. ad c. licet n. 14. de for. compet. Bero. ad c. de Causis. de Offic. deleg. Maran. in pract. p. 3. n. 73. Rebuff. ad Constit. Reg. in procem. gl. 5. n. 126. Gabriel. cons. 4. n. 59. Petr. Monet. de Commutat. ult. Volunt. c. 6. n. 555. Paul. Christin. decis. Belg. 54. n. 1. Tom. 2. Morl. in quæst. forens. p. 1. Tit. 1. n. 10. 35 Jo. Andr. ad c. 1. n. 5. de nov. oper. nunciat. Decian. lib. 2. Tract. Crim. cap. 18. Cephal. cons. 586. n. 6. vol. 4. Farinac. lib. 2. Decis. crimin. decis. 27. n. 5. Azogud. l. 2. Com. Opin. c. 3 n. 7. Card. Tusch. conclus. 177. n. 36.

lud in Civili, hoc etiam in Dominiis Ecclesiæ, illud in Dominiis Imperatorum & Principum est obsservandum.

XII. Illud verò ab omnibus fidei & religioni Christianæ tributum est, qvod qvotiescunqve in utrovis foro, in causâ aliqvâ de æternæ salutis periculo versari contigerit, vel unde peccatum induci possit, Jus Civile ultrò cedit, & Causæ dijudicatio ex Jure Canonico *36* petenda est, atqve inde in Præscriptione contra Juris Civilis regulas receptum est ex jure Canonico etiam in fore Civili, qvod malæ fidei possessor nunqvam præscribat *37*; Et ubi de Usuris agitur in foro Civili, causæ Jure Canonico *38* sunt decidendæ. Hinc etiam qvoties agitur de Matrimonio, Judices in causis definiendis Jus Canonicum seqvi debent, eaqve ratione valuit Sententia *39* qvod nuptiæ sine parentum Consensu licitæ habeantur; hinc etiam si mulier rapta cum raptore

36 Jo. Andr. ad c. 1. n. 5. de nov. oper. nunciat. Ferrell. in l. si unus. §. pactus. ff. de Pact. n. 8. Azened. ad Constit. Reg. lib. 2. Tit. 1. n. 17. Sertrand. cons. 12. vol. 2. p. 2. n. 16. Card. Tusch. concluss. 579. v. Jus Canonicum. n. 4. Math. Steph. de offic. jud. lib. 6. c. 1. n. 18. 37 C. fin. de Præscript. c. possessor. 2. de Reg. jur. in 6. 38 Card. Tusch. concluss. 277. v. Lex. Civilis n. 43. 39 Card. Tusch. d. concl. 277. n. 38.

raptore nuptias contrahat, vel ſi marito mortuo uxor ſuperſtes infra annum luctus ſecundò nubat, & de pœnis agatur Jure Civili impoſitis in foro Civili, Jus Canonicum *40* ſeqvendum eſt, qvod has pœnas ſuſtulit. Et hinc porrò eſt qvod jus Canonicum prævaleat, ubicunq; de æqvitate *41* agitur; qvotieſq; Jus Civile & Canonicum inter ſe pugnant, pro pœnâ evitanda benignior *42* Sententia ex Jure Canonico ſeqvenda eſt.

XIII. De cætero, ubi Jus Civile Juri Canonico non eſt contrarium, intelligitur Jus Civile à Canonico *43* approbatum, & à Jure Civili non eſt diſcedendum, niſi adſit expreſſa Juris Canonici Deciſio, ſed cum Jure Civili intelligitur conſenſiſſe. Unde ab Interpretibus utriuſq; Juris traditum eſt, Jus Civile & Canonicum in unam *44* Societatem & conſonantiam coiiſſe.

40 *Covarr. de Matrimon. par. 2. c. 3. §. 9. n. 1. & 6. Caball. conſ. 169. n. 19. Card. Seraphin. Deciſ. 487. n. 3.*
41 *Maran. p. 3. n. 76. Card. Tuſch. concluſ. 579. v. Jus Canonicum. n. 19.* 42 *Florer. Diez. de Mena. pract. qvæſt. lib. 1. qv. 2. n. 4. Bertarrol. lib. 2. conſ. 281. n. 4.*
43 *Ferrel. ad L. filium. n. 24. C. fam. herciſ. Morl. in Empor. qvæſt. for. p. 3. Tit. 3. qv. 2. n. 10. Joſ. de ſeſſ. Deciſ. Regn. Arragon. 96. n. 18. Card. Tuſch. concluſ. 582. v. Jus Civile. n. 3. Schrader. conſ. 3. n. 218.*
44 *Vaſq. lib. 2. Controverſ. illuſtr. c. 88. n. 28. Farinac. lib. 2. conſ. 100. n. 36.*

iisse, eaqve ita esse inter se revincta & cognata *45*, ut alterum sine altero consistere non possit, & communi vinculo se mutuo *46* complectantur. Cohærere certè debet Jus Canonicum *Cæsareis* Legibus à qvibus originem accepit, & ad qvarum normam conditum est, ac qvodcunqve præclarum est in Jure Canonico, à Jure Civili *47* promanasse negari non potest, ideoqve Jus Canonicum fundatum esse in terminis Juris *48* Civilis, magnamqve partem Juris Canonici in Decretalibus ex Interpretibus Juris Civilis desumptam esse aliqvi *49* tradunt.

XIV. In eo verò reprehendunt *50* alii Jus Canonicum & Pontifices Romanos, qvi forsan nimio vel suæ dominationis amplificandæ, vel Leges Imperatorum imitandi studio, Constitutiones suas in rebus tam Profanis qvam Ecclesiasticis ediderunt. Illud primus incepit *Alexander Tertius* Juris Civilis peritissimus, qvod ante Ponti-

45 Cujac. in lib. 4. Decret. in præfat. Caniis. in sum. jur. Canon. in refut. tract. 3. 46 Rebuff. in tract. Nominat. qv. 5. n. 14. 47 Cujac. ad c. 15. de sent. & re judic. Gentil. de nupt. lib. 1. c. 18. 48 Beroi. ad Rubric. de Constitut. n. 13. 49 Cont. lib. 1. Disput. jur. Civil. cap. 3. 50 Guid. Coqvill. in comm. ad consvet. Nivernen. in præfat. Paurmeister. lib. 2. de jurisd. Imper. Rom. c. 3.

Pontificatum Bononiæ professus *si* fuerat, & causas in foro Ecclesiastico secundùm formam Juris Romani tractari jussit, eumqve imitati seqventes Pontifices *Innocentius Tertius*, *Honorius Tertius*, *Gregorius Nonus*, *Bonifacius Octabus*, *Clemens Quintus* aliiqve plures, condiderunt tam Constitutiones in jure Canonico de Judiciorum regulis & causis Civilibus, qvàm de vita Moribusqve Clericorum & in judicandis omnibus causis è Dominiis Principum Christianorum, non modo per Appellationem sed & in primâ Instantiâ sese intromiserunt; qvæ tamen omnia tantâ cum prudentiâ, justitiâ, æqvitateqve præstiterunt, ut Principes Populiq; Christiani plurimi qvi cum Pontificibus de potestate contenderent, eorum Constitutiones, Judicia & Decisiones admitterent.

XV. Hinc pleræqve gentes Christianæ cum accepissent Jus Civile Romanorum, pari voluntate Juri Canonico se submiserunt. Galli, deficientibus Legibus & consvetudinibus propriis, ex Jure Canonico causas dijudicari in Curiis suis *si* patiũtur, rejecto

51 *Gl. ad c. post appellationem. 2. qv. 6. v. 1161.*
52 *Eguin. Baro. ad L. nonnunqvam. 11. ff. de Just. & Jur. Rebuff. ad Constit. Reg. in proœm. gl. 5. n. 126.*

rejecto tantùm Libro Sexto 53 Decretalium, qvem ſive ob graves inimicitias inter *Bonifacium Octavum* ejùs authorem, & *Philippum Pulchrum* Regem ſuum, ſive, ob eam cauſam, qvod multa Jura Regni & Eccleſiæ ſuæ imminueret, Galli nunqvam receperunt; alioqvin verò univerſum Jus Canonicum publicè docetur in omnibus Academiis 54 Galliæ ubi Juris Studia inſtituta ſunt. Hiſpani pariter deficiente Jure ſuo Regio ad Jus Canonicum 55 recurrunt, & ex eo cauſæ in Judiciis eorũ deciduntur. Hungari 56 porrò & Dani 57, aliiq; 58 Leges ſuas magna ex parte à Jure Canonico deſumptas eſſe profitentur. Et Jus Canonicum

53 *Paul. Æmil. de R. b. geſt. Franc. lib. 8. gl. ad c. 16. de Elect. in 6. Molina. in Comm. ad Edict. Henr. 2. con. parn. dat. gl. 15. n. 1209. Duaren. de ſacr. Eccleſ. Miniſter. in præfat.* 54 *Bouchell. in Decret. Eccleſ. Gallic. lib. 5. tit. 14. cap. 36.* 55 *Azeved. ad Conſtit. Reg. Hiſpan. lib. 1. Tit. 1. n. 18. Amad. Rodrigu. de proceſſ. in cauſ. Civil. cap. 10. n. 26. Flores Diez de Mena. præct. qvæſt. lib. 1. qv. 2. n. 4. Joſ. de Seſſ. in Deciſ. Regn. Aragon. 91. n. 9. Vaſq. lib. 3. de ſucceſſ. creat. §. 26. Limit. 31. n. 70.* 56 *Steph. de Werbenz. de jur. Hungar. par. 2. Tit. 6.* 57 *Georg. Lorich. in Enchird. arreſt. in addit. ad Conſ. poſterius. n. 52.* 58 *Cothman. Reſp. 4. n. 52. & reſp. 30 n. 70. vol. 1.*

nicum apud Nos receptum fuisse 59 satis constat, cum maxima pars Constitutionum Decretalium in Jure Canonico à Pontificibus Romanis ad Nos de controversiis Anglicanis transmissa reperiatur.

XVI. Illud porrò in Juris Canonici Laudibus eximiũ est, qvod Principes Protestantes Germanici aliiqve, postqvam ab Ecclesia Romana secessérant, *Lutheri* & *Calvini* doctrinam amplexi, omnemqve Pontificis Romani potestatem abdicassent, Jus tamen Canonicum non excussérunt, sed eo in causis suis decidẽdis etiamnum 60 utuntur, eodem plane modo sicut Principes Europæi, postqvam renunciaverant *Cæsarum* potestati, Leges tamen *Cæsareas* adhuc observant. Et licet *Martinus Lutherus* 61 Zelo præpropero & inconsulto ductus Juris Canonici Libros repugnantibus Jurisconsultis VVittebergæ combussérat, Juris tamen Canonici usum ab

59 *Cujac. ad c. 9. & c. 38. de appellat. & ad c. de illis 6. d. dispons. impub. Gentil. l. 1 de Nupt. c. 19. & Gædd. de contrah. & Commit. Stipul. c. 6. conclus. 7. n. 108. Besold. dissert. de libr. jur. cap. 8. Math. Steph. de Juris. lib. 3. p. 3. in præfat. & disp. 1. vol. 1.* 61 *Melch. Adam. in vit. Luther. Besold. dissert. de libr. jur. c. 7.*

ab eo tempore Saxonei *62*, Brunſvicenſei *63* cæteriqve Proteſtantes ſemper conſervarunt nullâ in eo mutatione admiſsâ, ſicut in Auguſtana *64* Confeſſione conſenſerunt, Juſqve Canonicum VVittebergæ *65* & in reliqvis Proteſtantium *66* Academiis adhuc publicè docetur.

XVII. Mutationes qvidem in Articulis fidei & religionis admitti poſſunt, ſi ex ſacris Literis approbentur, qvæ ſunt fidei & religionis norma, à qvibus omnis deviatio ſtatim rejicienda eſt; qvanqvam & in mutatione cultûs divini moneat *Natalis Comes 67* eos, qvi univerſam Religionem etiam Populi victi uno tempore mutarè conantur, per ſuas calamitates ſæpè experiri, qvàm ſit periculoſum repentina qvæq; Dei cultus everſio. Mutationum verò in Legibus & Rebuſpublicis alia eſt ratio, illæ enim non aliter qvam Uſu longævo conſtituuntur, Legumqve juſtarum & prudentium Latio non eſt paucorum hominum

62 Carpzov. in Juriſprud. Rom. Saxon. p. 1. Conſtit. 21. definit. 2. & v. 4. Conſtit. 20. definit. 16. 63 Dauth. in Comm. de teſtam. §. qvi teſtam. fac. poſſ. n. 170. & in proleg. 64 Auguſtan. Confeſſ. art. 16. 65 Math. Coler. de proceſſ. executiv. p. 1. in prafat. 66 Beſold. in d. diſſert. cap. 8. Cothman. reſp. 30. vol. 1. n. 76. 67 Natal. Com. Hiſtor. lib. 3.

num aut unius ſæculi, ſed diuturnitate & uſu utiles inutileſve deprehenduntur authoritatemqve acqvirunt: ideoqve Uſum optimum Legum Cenſorem & correctorem appellat *68 T. Livius*, Legumqve patriarum mutationē adeo perniciosam eſſe exiſtimavit *Ariſtoteles 69*, ut cum minore periculo tolerandas inutiles, qvàm utiliores melioreſqve admittendas eſſe tradiderit; mutationeſqve Legum generalés, ſint totius Reipublicæ ruinâ & confuſione ratò factæ ſint.

XVIII. Ita Jus Canonicum omnes Principes Populiqve Chriſtiani ſine religiōnis diſcrimine admiſerunt & retinent: in ſolis Judæis diſpar eſt ratio: illi enim inter Chriſtianos degentes Juri Civili Romanorum ſubditi *70* ſunt, ſed Jure Canonico non *71* tenentur, cum ſint extra Eccleſiam & animarum eorum Eccleſia curam non habeat.

XIX. Deniqve Juris Canonici non Utilitas modò, ſed Neceſſitas etiam ab omnibus nationibus Chriſtianis agnoſcitur: eo enim ſublato nō habemus juſtam in Cauſis

68 *Liv. lib. 45.* 69 *Ariſtot. lib. 2. Politic. cap. 6.* 70 *L. Judæi. C. de Judæ. c. 2. Extr. eod. tit.* 71 *Farinac. p. 2. fragm. Criminal. v. Judæi. n. 635.*

Cauſis forenſibus procedendi formam, qvæ in Libro ſecundo Decretalium 72 continetur, & carebimus Deciſionibus plurium aſduarum & illuſtriũ Controverſiarum 37 ex jure Naturæ & Gentium deſumptis, qvæ in jure Civili non reperiuntur, ipſiq; Juriſconſulti, ſine conjunctà utriuſqve Juris Scientiâ, imperiti habebuntur, cum Interpretes Canonum rudes dicantur ſi non ſint inſtructi ſcientiâ Legum 74 Romanarum, & Interpretes Juris Civilis ſine Canonici Juris peritiâ pro Juriſconſultis idoneis parum 75 habeantur; Juſq; Canonicum & Civile ita jam cohærent, ut ſine utroqve Jure nemo 76 poſſit dici Juriſconſultus, & utrumqve Jus penitus ignoret 77 qvi unicum tantùm ſe ſcire contendit.

XX. Ex his conſtat, qvomodo jus Feudorum & jus Canonicum juri Civili Romanorum accreverint, & ut Membra Corpori coaluerint. Supereſt dicendum de Inter-

72 *Cujac. in lib. 4. Decretal. in præfat. Vulte. in Juriſprud. Rom. in proleg. Math. Steph. lib. 3. de Juriſd p. 3. in præfat.* 73 *Cujac. d. c. 15. de ſent. & re judic.* 74 *Duaren. de benefic. Eccleſ. in præfat. Cujac. ad d. c. quod ad Conſultationem 15. de ſent. & re judic.* 75 *Bald. in c. cum Cauſam. de probat. Roman. ſingul. 654. Benedict. ad c. Raynutius. in princ.* 76 *Burg. de Par. ad l. Taur. n. 10.* 77 *Caron. in paratitl. lib. 5. Decretal. in præfat.*

terpretationibus Doctorum qvam authoritatem habeant in Cauſarum Deciſionibus, ubi Caſus è Jure omiſſi vel obſcurè poſiti occurrunt. De qvo breviter in ſeqventi Capite.

CAPUT VIII.

De Interpretationibus & Opinionibus Doctorum.

I. SI omnia illuſtrium Juriſconſultorum Romanorum volumina (ex qvibus Pandectæ compoſitæ ſunt) jam ſupereſſent, inanes fuiſſent *Accurſii* & Doctorum Interpretationes, cum Controverſiarum humanarum Deciſiones hauriri potuiſſent ex fontibus claris & puris, qvales Orbis terrarum non poterit unqvam conſeqvi, & non opus eſſet rivulis & deductionibus Interpretum, ſæpe ſuperfluis, aliqvando confuſis & barbaro idiomate adNos transmiſſis; vel ſi omnes actionum humanarum Cauſæ ex Libris *Juſtiniani* clarè decidi poſſent, inutiliter confugeremus ad Doctorum Interpretationes; qvibus evolvendis ætas humana non poteſt ſufficere.

II. *Juſtinianus* qvidem licet Legibus ſuis

ſuis Commentarios adjici Edicto 1 ſuo vetuerit, proſpiciens tamen omnia negotia humana Legibus ſuis non eſſe comprehenſa, *Salvium Julianum* & *Hadrianum* Imp. imitatus, Legum ſuarum Interpretationes & Controverſiarum omnium qvæ deinceps emerſuræ eſſent Deciſiones, ab Auguſtâ & Imperiali Majeſtate petendas eſſe, 2 ſancivit: qvæ certè propria & genuina eſt Interpretatio, cum Legum Conditio & Interpretatio ejuſdem poteſtatis 3 ſint, & ab eodem fonte hauriendæ. Imperii vero Romani ruina uti Sanctionis *Juſtinianæ* metum ſuſtulit, & infinitos Legum Romanarum Commentarios induxit, ita & *Cæſares* adeundi, ab iiſqve Interpretationes petendi nobis viam præcluſit. Illud autem Juriſconſulti Romani *Julianus*, *Ulpianus* & *Pomponius* profitentur, omnes Cauſas humanas Legibus non eſſe comprehenſas 4, nec comprehendi poſſe, plures eſſe Res & Negotia 5 qvam Leges & Verba, inutileſqve eſſe Leges humanas niſi iiſdem Interpretatio 6 accommodetur.

F III. In-

1 *L. 1. §. noſtram. 12. C. de veter. jur. enucl.* 2 *L. 2. §. ſed qvia divino. C. de vet. jur. enucl.* 3 *C. ideo. 25. qv. 1. c. ſicut enim. 11. qv. 1.* 4 *L. non poſſunt. 12. ff. de Legib.* 5 *L. natura 6. ff. de præſcr. verb.* 6 *L. 2. §. his Legibus 5. ff. de Orig. jur.*

III. Interpretatio ergo noſtra, cum à Cæſaribus haberi non poſſit, petenda eſt ab Interpretibus & Doctoribus noſtris, qvi in eorum locum ſuccedunt, qvibus Imperatores jus de Jure reſpondendi dabant; hi enim ex ratione 7 interpretantur Jus Romanum, ſicut *Cæſares* ex Poteſtate ſuâ, ideoqve Interpretationem *Cæſaream* appellant noſtri Authoritativam 8 & neceſſariam, cui ex ſola Authoritate & Mandato Interpretantis ſine aliâ ratione parendum eſt. Interpretationem verò Doctorum appellant Magiſtralem & probabilem tantùm, qvæ omnem vim ſuam habet à ratione naturali, & non valet, niſi ratione probari poſſit.

IV. Et licet plures ſint, qvi juſtitia, acumine & eloqventiâ Legum Romanarum capti, velint Cauſas tantùm in judiciis decidi per Leges *Juſtinianeas*, rejectis Interpretum omnium Commentariis 9 & Scriptis ut inutilibus, diſcordantibus & con-

7 *L. Vinc. C. de Profeſſ. qvi in Urbe Conſtantinop. lib. 12. L. ſi unus. 27. §. præcluſ. ff. de Pact.* 8 *Did. Percr. in Ordin. Regn. Caſtell. in proœm. qv. 1. Nic. Everard. in Loc. Legal. in Loc. ab Authorit. n. 3. Suarez. lib. 3. de Legib. cap. 3. n. 14. Luc. Caſtellin. de Elect. & confirm. Prælat. in prælud. §. 2. n. 4.* 9 *Molina. ad l. 1. §. ſimpliciter. n. 47. ff. de verb, oblig. Jo. Dauth. in Com. de Teſtam. in proleg.*

confusis; hi tamen gentium omnium Christianarum Usu satis confutantur *10*, qvæ admittunt judicia Causarum omnium à Doctoribus peti, ubi Causa Legibus Romanis expressè non est decisa. Rejicere enim Doctorum Sententias & Interpretationes, ubi Casus non est in Jure expressus, non aliud est, qvàm omnes Causas arbitrio & conjecturis judicantium decidendas relinqvere, ex Communibus tantùm Juris Regulis, in qvibus ut plurimùm solet perniciosè errari; Interpretesqve nostri plerìq; in Causarum arduarum & Rerumpublicarum administratione exercitati, & ad Consilia Principum vocati, industriâ & acumine mirabili Causarum ferè omniũ Decisiones in scriptis suis nobis reliqverunt, pluresq; Controversiarũ sorensium determinationes eorũ Scriptis qvàm Legibus ipsis *11* attribuere debemus, atqve ìnde omnes ferè agnoscunt Jus Civile Romanorum sine *Accursio*, *Bartolo* & reliqvis Interpretibus non posse consistere. Ita enim *Andr. Alciatus 12*, *Eguinar. Baro 13*,

10 *Matth. Wesenbec. de jur. Stud. recte instit.* 11 *Wesenbec. in loc. citat.* 12 *Alciat. in L. apud Labeonem. in fin. de verb. sign.* 13 *Eguin. Baro in Comment. ad instit. Ever. Bronchorst. in lib.* συνωπορανῶ *in princ.*

Viglius Zuichemus 14 non Juris tantùm peritiâ, ſed & Literarum ſcientiâ illuſtres, de iis ſtatuerunt, ex *Ulpiani*, *Pauli Martiani*, *Papiniani* Commentariis non ſatis potuiſſe Controverſias in foro & judiciis decidi, niſi *Accurſii*, *Bartoli*, *Baldi*, *Alexandri* reliqvorumqve Interpretationes acceſſiſſent. Id tantum concedit *Alciatus 15* nos Laboribus *Accurſii* & Doctorum carere potuiſſe, ſi Jurisconſultorum Romanorum Volumina ex Edicto *Juſtiniani* non periiſſent.

V. Hanc verò poteſtatem, qva Doctores noſtri uſi ſunt in Legibus explicandis & reſpondendo de jure, ortam fuiſſe exiſtimat *16 Zaſius* ex ea poteſtate, qvam Imperatores conceſſerunt Juriſconſultis Romanis reſpondendi de Jure, qvorum reſponſa Judices Romani in Sententiis ſuis ſeqvi tenebantur, cum hoc ſolo diſcrimine, qvod illorum Reſponſa vim Legis *17* habuerunt, & ſecundùm ea omnes Romani Imperii Judices Sententias pronunciare debebant. Scripta verò noſtrorum Interpretum non habent aliam Authoritatem, qvam

14 *Vigl. ad §. ult. Inſtit. de Rer. Diviſ.* 15 *Alciat. in d. L. apud. Labeonem.* 16 *Zaſ. ad l. 2. §. & obiter. v. Authoritatem. n. 6. de Orig. jur. Math. Steph. diſp. 2. p. 1. §. 9.* 17 *L. 2. §. primus D. Auguſtus. de Orig. jur. L. Jus Civile. 7. de Juſt. & jur.*

qvam ex Consvetudine & Ratione, qvæ tamen imperio Legum non sunt inferiores qvoties *18* Contrarium in Legibus Romanis non est expressum. Rationis enim naturalis tanta est potentia, ut sola vim Legis *19* habeat in omne genus humanum, habeaturqve pro Lege Scripta, multaqve à Jurisconsultis Romanis decisa habemus *20* ex sola ratione naturali, rectéqve asserunt *Baldus* & *21* eum insecuti, Imbecillitatem esse humani intellectus in qvacunqve Causa Legem qværere, ubi rationem naturalem inveneris; & Lege deficiente, solamRationem naturalem ad decisionem Causarum sufficere *22* omnes asserunt.

18 *Decian. lib.2. Tract. Crimin. cap.31.n.9.Schrader. de feud. p.9.in princ. p. 2. sect.3. n.130. Steph. d. disput. 2. §. 9.* 19 *Angel. cons. 345. Tiraquell. in fallent.Reg.jur.Civil. in Reg. Cessante Causa.* 20 *L. scire oportet.13. §.sufficit ff. de Excus. tutor. & ibi gl. & Dd.* 21 *Bald.in d.L.scire oportet.§.sufficit. col.4. Jas.in L.quoties.n.25. C.de Rei vendic. Rebuff. ad L. unic.C.de senten.qvæ pro eo qvod inter.n.4. Gomez. var.resolut.c.10.de Individuis.* 22 *Jas. ad L. illam. n.10. C.de Collat. Abb. ad c. cum fuit. n.4. de decim. And.ad Exc.ad c.1.deConstit.n.449.Tiraqv.in Tract. Cessant.Causa Limit.1. n.74. Surd.decis. Mant.229. n. 2. Cened. ad c. ex parte 11. n.3. de transact. Greve ad observ. Gail. in præm. conclus. 15.*

VI. Hinc est, qvod, Lege deficiente, ex Sententia unius Doctoris expressa Causa judicari debet, qvando in Terminis 23 Controversiam definit; tantaqve est *Accursii* Authoritas, ut ex ejus Sententia Causa judicanda sit, qvoties insignis aliqvis Interpres 24 ei adhæret. Ei multi Principes in suis Dominiis Interpretationibus & Opinionibus Doctorum Vim Legum concesserunt. Lege enim *Lusitanâ* Judicibus 25 mandatum est, ut deficientibus Legibus Regni & Jure Civili Romanorum, ad *Accursii* glossas & *Bartolum* recurratur, Legibusqve Regni Castellæ Judices debent Causas dijudicare ex Opinionibus *Joannis Andreæ* & *Panormitani* in Jure Canonico & *Bartoli Baldiqve* in Jure Civili 26, in defectum Legum Regiarum & Juris *Cæsarei*; & in Germania *Carolus Qvintus* Imperator in Constitutionibus suis Criminalibus 27 mandavit consulenda esse Doctorum

23 *Afflict. decis. 169. n. 8. Cavalcan. decis. 30. n. 38. p. 1. Greva. d. conclus. 5. n. 123.* 24 *Everard. in Loc. à Contrar. sent. n. 41.* 25. *Ordin. Lusit. lib. 2. Tit. 5. Fragos. de regim. Reip. Christian. p. 1. lib. 4. disp. 10. §. 3. n. 187. August. Barbos. ad Tit. de nov. Cod. fac. n. 12.* 26 *In Legib. Ordin. lib. 4. Tit. 1. l. 4. Diaz. de Montalu. ad Leg. For. Hisp. lib. 1. Tit. 6. n. 1. in addit.* 27 *Constit. Carol. 5. Criminal. cap. ult.*

ctorum Juris Romani Collegia in Academiis constituta pro Interpretatione, si qvid Ambiguum aut Obscurum in Constitutionibus suis suboriatur.

VII. In infinitâ verò negotiorum humanorum varietate qvandoqve occurrunt Controversiæ Legibus non determinatæ, qvæ vix humani ingenii acumine possunt dissolvi, qvalis est illa apud *Ulpianum 28*, de bonorum possessione aviti Liberti Nepoti concedenda: & illa qvæ coram *Cn. Dolobellæ* Proconsule Asiæ proponebatur, in qva adeò hæsitabant Proconsul & Assessores, ut eam Athenienstium Areopago demandarent, iidemqve æqvè incerti, accusatorem & reum anno centesimo adesse *29* jusserunt; & ardua Qvæstio illa de Reo Criminis Capitalis: An possit ex vehementibus judiciis condemnari *30* ad mortem? & alia Qvæstio in jure Primogeniorum, de Successione inter Patrem & Nepotem ex Filio primogenito; qvam arduam & inextricabilem 31 appellant,

28 *L. Divi fratres. 17. ff. de jur. patron.* 29 *Gell. lib. 12. Noct. Attic. cap. 7. Valer. Max. lib. 8. cap. 1.* 30 *Charond. du droict. Franc. lib. 3. Resp. 66.* 31 *Molin. de Majorat. Tract. 2. disp. 632. Gam. Decis. Lusitan. 174.*

lant, aliæqve ſimiles Qvæſtiones apud Juriſconſultos noſtros ſæpè occurrunt.

VIII. In his verò ſimilibuſqve, in qvibus Lege expreſſa deſtituimur, neceſſe eſt ut ad Interpretes confugiant Judices 32, ex qvibus de jure partium poſſint pronunciare. In qvo ab omnibus communiter receptum eſt: Qvoties interpretes inter ſe conſentiunt & Communem Opinionem conſtituunt, eam omnes Judices 33 in Sententiis ſuis ſeqvi tenentur. Et ſi Judices contra Communem Opinonem pronunciaverint, cenſentur per imperitiam 34 judicaſſe, & Litem 35 ſuam faciunt. Tantaqve eſt potentia Communis Opinionis, ut ſi ſupremæ Principum Curiæ vel Rota Romana contra Communem Interpretum Opinionem 37 pronunciaverint, ab iis

32 *Math. Weſenb. de jur. Stud. recte inſtit. Ant. Cucch. Inſtit. Major. lib. 1. Tit. 1.* 33 *Abb. ad c. 1. n. 25. de Conſtit. Andr. ab Exc. in c. 1. de Conſtit. n. 45. Rebuff. ad Auth. habita. C. ne fil. pro patr. Guid. Pap. qv. 277. Decian. lib. 2. Tract. Crimin. cap. 31. n. 9. Menoch. lib. 2. præſum. 71. Azogud. lib. 3. Com. Opin. cap. 4.* 34 *Gail. lib. 1. obſer. 153. n. 51.* 35 *Bald. & Dd. ad l. 2. C. de pœn. jud. qui mal. judic. Maran. diſp. 10. n. 38. Jo. Vand. lib. 1. qv. 10.* 36 *Menoc. lib. 2. præſum. 71. Ant. Corat. d. Com. opin. Tit. 9. Caſ. 10. & 15. Dionyſ. Gothofr. lib. 1. Prax. Civil. Tit. 2. Card. Tuſch. concluſ. 368. n. 5.*

iis discendendum sit, & Judices omnes Communi Opinioni debeant adhærere, cum ex rerum veritate non Judicum Exemplis sit *37* judicandum, nisi in Curiis è Rotis Principum toties sit judicatum, ut ex iis inducta fuerit Consvetudo; neqve enim duæ Sententiæ inducunt Consvetudinem, qvod voluit *38 Accursius*, sed probant *39* jam inductam, si in contradictorio judicio latæ fuerint: atqve ea Statuta Principum, de qvibus jam dictum est, Judices seqvi debere, dicta *Accursii*, *Bartoli* vel *Panormitani* ita intelligenda esse tradidit *40 Menochius*, modo eadem per Communes Interpretum Opiniones non fuerint reprobata.

IX. Cum vero Judicibus pro Tribunalibus suis sæpè occurrant Controversiæ valdè ambiguæ, qvæ ex juribus Litigantium utrinqve probabilibus sæpè suspensos teneant Judicum animos, iidemqve Legibus expressis deficientibus ad Doctorum Interpretationes & Opiniones recurrunt, qvos sæpè inter se contrarios, eosdemqve sibimet ipsis qvandoqve repugnantes inve-

37 L. nemo. C. de sent. & interloc. Om. Jud. 38 *Accurs. in L. de qvib. ff. de Legib.* 39 *Jac. Godefred. ad consvet. Reform. Norman. v. consvetudines in princ.* 40 *Menoch. lib. 2. præsum. 71. n. 2.*

niunt, dum in Commentariis, Tractatibus, Consiliis, unus idemqve sæpè contraria asserit, de qvo *Baldus* præsertim notari solet, in qvo tamen nihil præter constantiam desiderari potest. Ideo pro distingvendis Doctorum contrariis Opinionibus, Regulæ nobis traditæ sunt, vel ex eorum numero, vel ex scribendi modo, vel ex Causarum naturâ, vel Interpretum personis, vel temporis Cursu, vel aliundè sunt desumptæ, qvas hîc breviter apponendas esse censui.

X. Primò cum Interpretes contrarias sententias amplectuntur, Judices eam partem seqvi debent, qvam Major *41* pars tuetur: illaqve est communis Opinio qvæ à majore Doctorum numero asseritur; numeranturqve potius qvàm ponderantur Sententiæ. Sicut de Jurisconsultis Romanis constituit Imperator *Theodosius 42*, solo *Papiniano* anteposito, qvi numerum duorum implet, iisdemqve, qvorum Responsa in Pandectas sunt relata, parem autho-

41 *C. in Canonicis dist. 19. c. de qvibus dist. 20. Alciat. reg. 1. præs. 51. n. 1. Azogud. lib. 3. Com. Opin. c. 4. Fragos. de regim. Reip. Christian. p. 1. lib. 4. disp. 10. §. 3. n. 183. Grevæ. concluf. 154. Consider. 1. n. 5.*

42 *L. vinc. C. Theodos. de Respons. Prudent.*

authoritatem *43* videtur tribuere *Justinianus*, ut ex numero Authorum, non ex pondere, Opinio prævaleat. Qvod tamen intelligendum est juxta ea qvæ jam subjicimus.

XI. Secundò, eorum Interpretum sententiæ prævalent, qvas ex professo in scriptis suis asserunt, easdemqve arguunt, discutiunt & demùm concludunt, præ aliorum sententiis, qvas obiter & per transitum, & perfunctoriè priores solùm imitati *44* tradiderunt. Omnesqve in hoc acqviescunt *Martini Navarri 45* judicio, qvi ait se eam pro Communi Opinione habere, qvam sex aût septem Interpretes insignes ex professo agentes affirmant, præ illa, qvam qvinqvaginta alii sola præcedentium authoritate ducti obiter effutiunt; justèqve à multis asseritur, Doctores nostros sæpiùs esse gruibus avibusq; similes *46*, qvarum unâ volante reliqvæ inconsultò seqvuntur.

43 L. tanta. 2. §. ne autem 20. C. de vet. jur. enucl. *44 Alciat. Reg. 1. præsum. 51. n. 2. & lib. 2. parerg. cap. 17. Menoch. lib. 2. præsum. 71. n. 39. Mascard. conclus. 1138. n. 11. Fragos. d. disput. 10. §. 3. n. 184. August. Barbos. ad c. 1. de Constitut.* *45 Navarr. in Manual. cap. 27. n. 289. Abb. ad c. ut debitus n. 22. de appellat. Dec. cons. 494. n. 15.*

XII. Tertiò, cum Doctores inter se sæpiùs dissentiant, iidemq; sibi aliqvando contrarii sint, aliud in Commentariis & Tractatibus, aliud in Consiliis & Responsis asserentes, acerrimam de hoc Articulo contentionem exercuerunt inter se *Andr. 47 Alciatus*, & *Tib. 48 Decianus*; dum ille pro Commentariis & Tractatibus contendit, hic pro Consiliis, qvòd Consilia magis deliberate plerumqve scribantur; ex qva ratione alii ad *Decianum 49* accedunt, & multarum Italiæ Civitatum Statuta & Curiæ Principum Germaniæ hanc partē confirmant, dum mandat Judicibus Causas ambiguas ex consilio *50* Sapientis dijudicare. Sed ex gravioribus rationibus alii defendunt *51 Alciatum*, qvod in Commentariis plerumqve cessent cupiditas æris, gratia, odium & omnis affectus, qvæ omnia in Consiliis & Responsis sæpè interveniunt: ideoqve suprema Camera Imperii Germanici magis credendum Interpreti-

47 *Alciat. 12. parerg. c. fin.* 48 *Decian. in apolog. adverſ. Alciat.* 49 *Magon. deciſ. Lucen. 15. n. 27. Boer. dec. 155.* 50 *Jo. Dauth. in Commen. de Teſtam. in proleg. n. 7.* 51 *Menoch. lib. 2. præſumpt. 71. n. 48. Cravett. de antiqv. temp. p. 1. §. propoſitis. n. 48. Pariſ. conſ. 91. n. 48. lib. 3. Rittershuſ. in Conſc. Raph. Fulgoſ. in princ.*

pretibus in Commentariis qvam in Consiliis sæpè 52 censuit.

XIII. Qvarto, ubi Canonum & Juris *Cæsarei* Interpretes inter se dissentiunt, si de Religione Christianâ & animæ Salute agitur ut peccatis occurratur, Canonistæ 53 seqvendi sunt. Ita cum Causæ Usurarum & Matrimoniales sint de foro Canonico, etiamsi Theologi à Canonistis dissentiant, ex Sententia Canonistarum Causæ 54 sunt decidendæ. In iis verò qvæ ad Leges & forum Principum spectant, ex Sententiis Interpretum Juris Civilis 55 judicandum est. De qvo in superioribus aliqvid dictum est.

XIV. Qvinto, cum Doctorum sententiæ inter se pugnantes reperiuntur, eos potissimùm seqvendos esse existimavit clarissimus Galliæ Jurisconsultus *Gvido Coqvillus* 56, qvi dignitates & fortunas contemserunt, qvales fuerunt *Bartolus* Castrensis Speculator, *Masnerius*, *Petrus Jacobi*, *Carolus Molinæus* aliiqve, qvi in jure inve-

52 *Minsing. Cent. 6. observ. 60.* 53 *Lanfranc. ad c. qvoniam. contra v. testes de probat. Ant. Corat. de Com. Opin. Cas. 30. Dionys. Gothofr. in prax. Civil. lib. 1. Tit. 2. Gail. lib. 2. observ. 141.* 54 *Menoch. lib. 2. præsum. 71. n. 49. Alb. Gentil. lib. de Nupt. passim.* 55. *Ant. Corat. de Comm. opin. d. Cas. 30.* 56 *Guid. Coqvil. in Comm. ad Consvet. Nivernens. in præfat.*

inveſtigando affectibus ſuis & ſordibus non indulſerunt.

XV. Sextò, cum interpretum Opiniones ſeneſcant (ut res humanæ omnes) & Curſu Temporis mutentur, poſterioreſqve Interpretes Uſu rerum & Experientia docti ab antiqvioribus recedant, ſicut de filiâ ſemel à feudo exclusâ ob maſculos ſuperſtites in perpetuum excludendâ tradit 57 *Jul. Clarus*, cum poſteriores Interpretes contrariam Opinionem induxerint contra antiqviores; Judices ſeqvi debent Opinionem poſteriorum 58 Interpretum, atqve ita in ſupremis Principum Curiis 59 ſæpè judicatum eſt.

XVI. Multa alia de Communibus Doctorum Opinionibus dici poſſent, qvæ longè accuratius habentur apud eos, qvi de iis ex propoſito 60 tractarunt. Mihi tantùm ſufficit ea attigiſſe, ex quibus conſtare poteſt, qvalem vim habeant Interpretum Scripta in Jure Civili Romanorum vel ſupplendo

57 *Clar. §. feudum. qv. 20.* 58 *Matheac. lib. 2. de via & rat. jur. cap. 25.* 59 *Rot. Roman. in Noviſſ. Deciſ. 72. n. 2. p. 1. Vin. Deciſ. 402. n. 33. Chriſtinæ. Deciſ. Belg. 2. n. 1. & 3. vol. 1.* 60 *Sylv. Nuptial. lib. 5. Menoch. lib. 2. præſum. 71. Maſcard. conclus. 1138. Bonacoſſ. Azogud. & alii in Syntagm. Com. Opin. Dionyſ. Gothofred. in prax. Civil. lib. 1. Tit. 2.*

plendo cum deficit, vel interpretando & explicando ubi ambiguum vel obscurum est.

XVII. Post Doctorum Interpretationes & Commentarios supereſt Authoritas Sententiarum, Judicum & Rerum Judicatarum, qvas multi contendunt inter Juris Civilis partes esse ascribendas: qvibus repugnat Imperatoris *Justiniani* Sanctio & Communis Interpretum nostrorum Sententia: in qvo Articulo primâ instituti Tractatus nostri partem concludemus.

Conclusio Libri primi *De Authoritate Rerum Judicatarum.*

I. SEntentias Supremarum Curiarum in Dominiis singulorum Principum Jus facere, & secundùm eas in similibus Causis aliis Judicibus judicandi necessitatem imponi multi existimarunt. Ita enim Jurisconsulti Gallici Arresta supremorum Senatuum suorum inter Juris sui partes [1] enumerant; & in aliorum Principum Dominiis, sententiis Supremarum Curiarum Autho-

[1] *Lud. Servin. lib. 2. Blaydoy. 60. qv. 5. Petr. Belonim. de jurisprud. Gallic. in præfat.*

Authoritas Juris 2 sæpè tribuitur, qvam alii Judices in Decisione Causarum seqvi debent, sicut Decreta Senatus Romani vim Juris obtinuisse etiam sub Imperatoribus *Ulpianus 3* videtur asseruisse.

II. Verùm Imper. *Justinianus 4* hanc Authoritatem Juris revocat ad solas Sententias ab Imperatore prolatas, penes qvem solum Leges ferendi & Interpretandi 5 jus est: Sententiis verò aliorum Judicum qvorumcunqve, etiam Præfectorum Prætorio vel supremorum Senatuum, vim Legis non tribuit, sed Exemplorum tantùm, qvæ alios Judices movere & excitare possunt, sed necessitatem ita Judicandi 6 non imponunt. Penes Senatum autem Romanum Juris potestas solùm erat in Republ. liberâ, qvam retinebat postea sub aliqvibus Imperatoribus, qvi specie *Aristocratici* Imperii Senatum Populumqve Romanum demulcere cupientes, illis ramum ejus potestatis 7 concesserunt, cujus radi-

2 *Ant. Gamm. Decis. Lusitan. 33. in fin. Num. de Escob. de ratiocin. administrat. Comput. 13. Fragos. de regim. Reip. Christian. p. 1. lib. 4. disp. 10. §. 3. n. 193.* 3 *L. non ambigitur. 9. ff. de Legib.* 4 *L. nemo 13. C. de sent. & interloc. Om. Jud.* 5 *L. fin. C. de Legib.* 6 *Desider. Herald. lib. 2. de authorit. rer. Judicat. cap. 1.* 7 *Forcatul. ad L. ex hoc jure. n. 11. ff. de Just. & jur.*

radicem ab iis acceperant, iisdemqve radiumLucis suæ primævæ communicarunt, & *Ulpiani* dictum de Authoritate Senatus in Jure condendo, referunt *8* ad Historiam Juris, non ad Jus qvo ea ætate utebantur.

III. Communis verò Interpretum nostrorum Sententia est, Sententias solas *9* ab Imperatore vel supremo Principe (qvi Jus Legis condendæ habet) prolatas, vim Juris habere, qvæ alios Judices in Causis similibus dijudicandis ad necessitatem similiter judicandi obligant. Reliqvorum verò Judicum Sententias etiam in Supremis Curiis proponi tantùm posse pro *10* Exemplis, libertate aliis Judicibus relicta, utrum Causis coram se agitatis existiment convenire, certum verò Jus non constituere, neqve aliorum Judicum conscientias obstrictas *11* tenere; qvia Decreta Judicum obligant eos solos inter qvos prolata *12* sunt; & Res inter alios actæ aliis præjudicium *13* non faciunt, & lubrica sit dijudica-

8 *Herald. d. lib. 2. cap. 1. 9 Cabet. decis. Lusitan. 212. Gamm. decis. Lusit. 288. Coræs. ad L. ingenuum. ff. de stat. hom. Herald. d. cap. 1. 10 L. nemo. & ibi Bald. n. 1. & 2. C. de Sentem. & interloc. Om. Judic. 11 Herald. d. c. 1. 12 L. de unoquoque. 47 ff. de re Judic. 13 L. 1. ff. de Except. Rei Judic. 101. C. qvib. Res Judic. non noc. l. 1. C. Res inter al. act.*

dijudicatio Causarum ex similibus Sententiis, cum sæpè mutentur Sententiæ & Opiniones, & Circumstantiæ Causarum rarò conveniant, difficileqve sit probare, idem Factum, easdem Circumstantias, eadem momenta Temporum in utraqve Causa *14* concurrere.

IV. Inde asserunt, Decisiones Supremarum Curiarum, etiam Rotæ Romanæ, Jus non *15* constituere, sed esse tantum Decisiones Magistrales, & non aliam vim habere qvàm responsa Prudentum, Doctoresqve sæpè consulere contra Decisiones Rotæ Romanæ, Rotamqve sæpè judicare contra Decisiones suas, Rotæqve non uiterius esse deferendum qvàm ipsius Ratio *16* valet, & si contra communem Doctorum Sententiam sit judicatum, communem potius essè seqvendam, qvàm Rotæ *17* Decisionem.

V. Sententiæ tamen Senatuum, præsertim Supremorum, reverenter observandæ sunt

14 *Sichard. de Contract. cons.2. n. 5.* 15 *Fr.de Pavin.in præfat.Extravagan. Ant. Cucch. Instit. Major. lib. 1. Tit. 1. Cabed.d.decis.212.* 16 *Menoch.lib.2. præsum. 71. Salgad.de.Reg.Protect. p.1.c.1.prælud. 5. n.272.Card. Tusch.v.Roman. Rota conclus. 368. n. 5. Theodos.Rube.Singular. ex Decis.Rot.Rom.p.2.Circa Styl. Rot.§.3.* 17 *Dionys. Gothofred. in prax. Civil, lib. 1. Tit. 2.*

dæ ſunt in Deciſione ſimilium Cauſarum, ut monet *Math. 18* de Afflictis, & ab iis nonniſi ex gravibus Cauſis *19* eſt diſcedendum, præſertim ſi in Curiis Supremis aliiſve inferioribus in aliqvo genere Controverſiarum Ambiguarum eodem modo fuerit continuo uſu judicatum; tum enim Res eodem modo judicatæ tranſeunt in Conſvetudinem, Judiceſq; in Similibus Cauſis *20* obligant & vim Juris ſortiuntur, & ex *Severi* Imp. Reſcripto *21 Rerum perpetuò ſimiliter judicatarum Authoritas vim Legis obtinere debet.* Neqve tamen duæ Sententiæ in eodem genere Conſvetudinem inducunt, qvod voluit *22 Accurſius*, niſi adducantur duæ Sententiæ in Contradictorio Judicio latæ, ut conſvetudinem inductam *23* probent. Res ergo eodem modo ſimiliter & perpetuò judicatæ obſtringunt Judices ex vi Conſvetudinis, & non qvòd ullam Juris partem con-

18 *Afflict. deciſ. 45. Gamm.d.deciſ. 228.* 19 *Conan. lib.1. Comment. jur.Civil. cap. 15.* 20 *Cabed. d. deciſ. 212.Herald.d.lib.2. c.1.Fragoſ. d. diſp. 10. §. 3. n. 194.* 21 *L. nam. Imperator. 38. ff. de Legib. Gam. d. deciſ. 228. Gentil. lib.1. de jur. Bell. c. 11. Servin. Playdoy.jur. le teſtam.du Contr.de Laval.qv.5.& in princ.* 22 *In L. de quibus ff. de leg.* 23 *Jac. Godefred.in Conſvet.reform.Norman.§ Conſvet.in princ.*

conſtituant, qvod videtur innuere *Paulus Chriſtinæus* aſſerens Deciſiones ſupremi Senatûs in Ordinatoriis Judiciorum non in Deciſoriis *24* ſeqvendas eſſe.

VI. Reſtringendæ ergo ſunt Res judicatæ ne Juris partem conſtituant, & coërcendum ſit Jus Civile Romanorum intra Doctorum Interpretationes, qvæ tamen ex confuſis eorum Commentariis in tantam molem excreverunt, ut ad purgandam hanc ſqvalentem Legum Romanarum Sylvam, (ut utar verbis *25 Tertulliani*) novo *Juſtiniano 26* jam opus ſit.

VII. Hucusqve conatus ſum deſcribere Initium & Incrementum Juris Civilis Romanorum, dum Major pars Orbis Terrarum Imperio & Legibus eorum pareret; & qvomodo deinceps labente hoc magno Imperio in Occidens, ad hoc Jus acceſſerint Jura Feudorum & Canonicum, cum Doctorum undeqvaqve Interpretationibus, qvæ Omnia in unum Corpus coaluerunt. Supereſt jam altera pollicitationis meæ Pars, ut demonſtrem qvem Uſum & Authoritatem habeat Jus Romanorum in ſingulis Occidentalis Imperii Provin-

24 Chriſtina. deciſ. 356. vol. 1. 25 Tertullian. in Apologetic. cap. 4. 26 Herman. Vultc. in Juriſprudenc Rom. in proleg. de ſtud. jur.

Provinciis & qvomodo Principes Christiani cum Constitutionibus, Legibus Municipalibus, Moribusqve & Consvetudinibus suis Leges Romanorum admiserint. Qvod Libro Secundo jam aggrediemur.

LIBER

LIBER SECUNDUS

Caput I.

De Dominio Imperatoris Romani *in Orbem Terrarum.*

I. SI Principes Europæi etiamnum manent ſub Poteſtate Imperatorum Romanorum, iiſdemqve adhuc de jure tenentur obtemperare, qvod à plurimis Juris Utriuſqve Interpretibus ſæpè aſſeritur, facilis erit hæc Diſputatio de Legibus Romanis; cum omnes Populi Principum ſuorum Legibus teneri debeant, ſive ſponte, ſive jure Belli devicti Principum ſuorum imperio ſe ſubmiſerint. Generale qvippe pactum eſt humanæ Societatis, obedire Regibus, ait *1 D. Auguſtinus*; & Populi debellati Victorum ſuorum leges *2* ſeqvi debent,

1 *Lib. 3. confeſſ. c. 18. c. qvæ contra. diſt. 8.* 2 *Bald. ad l. 1. ff. de Conſtit. Princ. Decian. reſp. 19. n. 98. vol. 3. Alber. Gentil. lib. 3. de jur. bell. cap. 11.*

debent, qvia Leges arguunt Imperium, videnturqve se submittere Imperio Legislatorum 3, qvi eorum Legibus utuntur; & inter Supremæ Majestatis primum est 4 Caput Leges Populis Civibusq; suis dare: si verò iidem Principes vel nunqvam fuerunt Imperio Romano subditi, vel ex justis titulis se in libertatem asseruerint, Obsequium qvod præstant Romanis Legibus est spontaneum, non ex potestate Imperantium, sed ex vi Rationis, cui omne genus humanum teste *Baldo* 5 tenetur obedire.

II. Imperatores autem Romanos fuisse Dominos non modò Provinciarum Orbis Christiani, sed & totius Mundi, multi Interpretes nostri acriter contendunt; de qvarum Singularum Jure agendum erit, cum de Juris Civilis usu in Singulorum Principum Dominiis tractabimus: modò discutiemus breviter illam Communem Sententiam, qvæ Romanos Imperatores Mundi Dominos esse asserit. Hanc verò Sententiã tuentur præcipuè Jurisconsulti Itali

3 *Roman. cons.70.n.13. Menoch. cons. 21. n. 10. & cons.75.n.22. Math.Steph. de jurisd. lib.2.p.1. cap. 7. n.347. 4. L. 1. ff. de Constit. Princ. Bodin. lib. 1. de Rep.cap.10. 5 Baldad L.nemo.C.de sent. & interloc. Om. Jud.*

Itali & Germani, qvi ſuperſtitiosè inhærentes verbis Conſtitutionum Impp. *Autonini 6* & *Juſtiniani 7* tradunt, Imperatorem Romanum eſſe Orbis Terrarum Dominum, omneſqve Reges & Populos ei ſubeſſe. Sibiqve pariter ablanditus poſtea *Fredericus Primus* ſe Urbis & Orbis gubernacula tenere *8* gloriatus eſt; eumqve qvi hanc Sententiam non ſeqvitur, Hæreticum appellat *9 Bartolus*, & peccare mortaliter *Hoſtienſis 10* ait. Cujus Cenſuræ metu, de facto aliqvos Principes non parere Imperatori, de Jure verò omnes ei ſubeſſe debere *Petrus* de *Bellapertica 11* in Gallia docens, aliiqve pluret *12* aſſerunt, & *Gulielmus Maynerius 13 Senator Tholoſanus* de hac qvæſtione agens non auſus eſt Sententiam ſuam explicare, ſed ſe Judicio Eccleſiæ remittit.

III. Hanc

7 *L. deprecatio. 9. ff. de Leg. Rhod. de jact. 7 L. bene à Zenone. C. de qvadrienn. præſcript. l. 1. C. de rapt. Virg. L. properandum. 13. in princ. C. de Judic. Authent. de conſul. 105. in fin.* 8 *Oth. Friſing. in vit. Fred. 1. cap. 30.* 9 *Bart. ad L. hoſtes. n. 7. ff. de Capt. & poſtlim.* 10 *Hoſtien. ad c. venerabilem. de Elect.* 11 *Petr. de Bellapert. in repet. L. cunctos populos. n. 4. C. de ſum. Trinit.* 12 *Alber. Gentil. lib. 1. de jur Bell. cap. 23. Franc de Ponte. de potest Prerg. Tit. 11. n. 26.* 13 *Mayner. ad L. qvod jußu. n. 20. ff. de Reg. jur.*

III. Hanc tamen Sententiam plurimi *14* tuentur, eamqve argumentis è Sacris Literis & à Jure Naturæ Gentiumqve petitis conantur probare, qvæ omnia Communiter refelluntur ab Interpretibus fæpe antiqvis,& à recentioribus fere omnibus, Gallis præfertim & Hifpanis, qvi prolixè docent *15*, hoc ex Sacris Literis non poffe elici; & Naturæ Gentiumqve Juri effe repugnans & impoffibile, ut omnes Orbis terrarum populi poffint fub unius Principis Imperio juftè gubernari; & abhorrere ab ipfis Legibus Romanis, in qvibus plures Populi hoftes *16* Romanorum, alii exteri nec Hofpitio nec Amicitiâ cum iis conjuncti *17*, & fruftra de Poftliminii fictione jureq; ita fubtiliter difceptatur *18*, fi omnes Populi funt fub Imperio Roma-

G no, ei-

14 *Faf. ad L. cunctos populos. n. 6. C. de fum. Trinit. Caftald. de Imper. qv. 52. Cott. in Memorabil. v. Imperator. Vin. lib. 1. Comm. Opinm. opin. 369.* 15 *Jo. Igne. in repetit. L. neceffarios. §. non alias. ff. de Senatus. Syllan. n. 252. Menoch. conf. 2. n. 100. lib. 1. Vafq. lib. 1. Controverf. ill. c. 26. n. 31. Covarr. ad c. peccatum. p. 2. §. 9. n. 5. Cæval. cin. con. com. qv. 227. Victor. relect. 5. de Indis. fect. 2. Grot. lib. 2. de jur. Bell. cap. 22. n. 12.* 16 *L. poftliminii 5. §. in pace. ff. de Capt. & poftl. L. mercatores 4. C. de Commerc.* 17 *L. apud hoftes. 9. L. hoftes. 24. ff. de Capt. & poftl.* 18 *D. l. 5. §. in pace. ff. de Capt. L. poftliminium. 19. in princ. ff. Eod. tit.*

no, eiqve parere debeant. Nec etiam validam esse hujus Sententiæ probationem, qvæ ex Legibus Romanis depromitur, & Imperatores de sui Imperii finibus non esse idoneos Judices *Testesve 19*, cum in causa sua contra alios Principes testimonium dicunt; eosdemqve, dum se Mundi Dominos prædicant, per hyperbolen & per arrogantiam locutos esse Interpretes *20* asserunt: Eandemqve Sententiam esse ridiculam *21* & explodendam *22*, ejusqve Sententiæ Authores nullas alias habere rationes qvam eas qvæ eorum dictis & testimoniis *23* innituntur.

IV. Hanc igitur Disputationem de Dominio Imperatorum Romanorum in orbem Terrarum, esse potiùs qvæstionem Facti qvam Juris rectissimè statuit *Fulvius 24 Pacia-*

19 L. nullus. 10. ff. de Testib. 20 Alber. ad l. 1. n. 8. C. de sum. Trinit. Navarr. ad c. novit. de Judic. Notab. 3. n. 52. Chassan. in Catal. gl. mun. p. 2. consider. 32. Carrar. de Interpret. regg. jur. Can. qv. 3. art. 9. Fr. de Amay. lib. 1. obser. jur. cap. 1. n. 69. Soto. lib. 4. de Just. & Jur. qv. 4. art. 2. Bodin. lib. 1. de Rep. cap. 9. 21 Forcat. in Cupid. cap. 9. n. 5. Grot. lib. 2. de jur. Bell. cap. 22. n. 13. 22 Oldrad. cons. 69. Menoch. cons. 2. n. 98. lib. 1. Molin. de Just. & jur. Tom. 1. Tract. 2. disp. 25. 23 Arniss. lib. 1. de jur. Majest. cap. 2. n. 5. 24 Pacian. lib. 2. de probat. cap. 35. n. 52.

Patianus, in qvo non tam de Jure Imperatorum agitur, qvod nullis rationibus defendi poteſt, qvàm ex qvæſtione facti dependet, qvas ſcilicet Mundi partes Romani ſubjugaverint, & qvâ Armorum Juſtitiâ vel Romani ipſas acqviſiverint, vel ipſæ à Romanis Imperatoribus iterum deſciverint. Licet enim Romani debellaverint Europam magnamqve Aſiæ & Africæ partem, apud omnes tamen 25 conſtat; multas Orbis Terrarum partes Romanorum Imperio nunqvam ceſſiſſe; Scythæ nempe & Sarviatæ, Perſæ, Indiqve & univerſus Oriens ultrà Euphratem nunqvam Romanis paruerunt, genteſqve Europææ (de qvibus agit hic Tractatus) à Romanis devictæ, de injuſtitia Bellorum Romanorum ex eorum Cauſis plerumqve conqveſtæ ſunt; Potentiâqve Armorum Romanorum coactæ per aliqvot Sæcula eò uſqve qvietè vixerunt ſub eorum jugo, donec ſingularum Europæ nationum Principes ex imbecillitate & declinatione Romani Imperii opportunum tempus aſſerendæ ſuæ Libertatis nacti, Regna ſua propria conſtituerunt, nullius Superioris (poſt

25 *Jo. Igne. in repetit. d. §. non alias. n. 253. de Senat. Syllan. Navarr. d. notab. 3. n. 52. Forcat. in Cupid. cap. 9. Fred. Scot. lib. 1. reſp. 1. n. 119.*

Deum ſolum) Poteſtati obnoxia, eademqve tot ſæculis ab Impetatorum Dominatione Libera poſſederunt, ut, ſi omnes alii tituli deeſſent, ex ſolâ tanti temporis Præſcriptione ſe adverſus Romanum Imperatorem tueri poſſent.

V. Eſt enim communiter à noſtris Interpretibus recepta Sententia *26*, poſſe Principes Populoſq; Liberos merum Imperium & Poteſtaten Supremam adverſus Imperatorem privativè præſcribere, eandemqve ſicut Privilegio & conceſſione acqviri, ita & Præſcriptione defendi poſſe: præſertim cum Imperatorum tacitus conſenſus acceſſiſſe præſumatur, ex qvo nullâ interpellatione per tempus longiſſimum uſi, Provincias reliqvas Europæas (præter Germaniam) pro derelictis habuiſſe cenſendi ſunt: in qva tamen Diſputatione Canoniſtæ nullã Præſcriptionem admittunt adverſus Pontificem *27* Romanum, qvòd Principes Populiqve, Juris à Chriſto demandati Apoſtolis ſuis pro ſalute animarum Gregis ſui, non ſint capaces.

VI. Qvi

26 Bart. ad L. hoſtes. ff. de capt. Caſtald. de Imper. qv. 54. Menoch. conſ. 2. n. 70. lib. 1. Bald. de præſcript. 2. par. 5 par. princip. Montan. de regalib. qv. 5. n. 33. Card. Tuſch. concluſ. 70. n. 3. Arniſæ. lib. 1. de jur. Maieſt. cap. 2. n. 4. *27 Card. Tuſch. d. concluſ. 70. n. 3.*

VI. Qvi verò Imperatoris Romani Dominium in Orbem Terrarum asserunt, in eo omnes consentiunt *28*, Dominium ejus comprehendere Jurisdictionem & Protectionem solam: singularum verò Rerum Dominia penes privatos manere. Regimen enim Reipublicæ Romanæ à Senatu Populoqve in Imperatores solùm translatum fuit, ait *29 Arcadius*; Dominia verò rerum singularum ex Jure Gentium descendunt, atqve ita Reges & Principes in Dominiis suis habent supremam Potestatem & Jurisdictionem; Dominia verò rerum singularum ad subditos spectant. Neqve enim ejusdem Rei duo in solidum Domini esse *31* possunt; qvod à *Seneca* recte *32* explicatur, *Omnia Rex Imperio possidet, singuli Dominio: ad Imperatores Potestas omnium pertinet, ad singulos Proprietas:*

28 *Gl. & Bart. in proœm. ff. in princ. Covarr. in c. peccatum. p. 2. §. 9. n. 5. Gail. lib. 1. de pac. publ. cap. 11. n. 4. Molin. de Just. & Jur. Tom. 1. Tract. 2. disput. 30. Peregrin. de jur. fisc. lib. 1. Tit. 2. n. 40. Cons. Illustr. German. p. 1. cons. 22. n. 2.* 29 *L. unic. ff. de off. Præf. Prætor.* 30 *L. ex hoc jure 5. ff. de Just. & jur. Argentræ. ad Consuet. Britann. tit. des approprianc. art. 227.* 31 *L. si ut certo. 5. §. si duobus. ff. Commod.* 32 *Senec. lib. 7. de benefic. cap. 3. & 4. Cujac. lib. 15. observ. 30. Fr. de Amay. lib. 1. observ. jur. cap. 1. n. 70.*

in iis eſt ſuprema Poteſtas & gubernatio, non Proprietas rerum ſingularum; falliturqve *Decius* dum aſſerit *33* poſſe imperatorem & ſupremos Principes de plenitudine Poteſtatis, nullâ ſubſiſtente Causâ, Rerum Dominia Subditis auferre.

VII. Ex iiſdem porrò, qvi Imperatoris Rom. partes tuentur, aliqvi excluſam cenſent *34* Præſcriptionem Principum Chriſtianorum contra Romanum Imperatorē ex uſu Lingvæ Latinæ & Legum Romanarum, eaſdemqve continuam hujus præſcriptionis interruptionem induxiſſe, & ex iis Romani Imperii Dominationem & Poteſtatem adhuc videntur agnoſcere.

VIII. Romani primis Reip. ſuæ temporibus Sermone Græco *35* plurimum uſi ſunt, & Gentibus vicinis rarò uſum ſuæ Lingvæ in Publicis Actis Magiſtratuum concedebant, etiam iis qvibus Jus Civitatis Romanæ dabant, & ſingulari privilegio Cumanis ſupplicantibus *36* illud indulſerunt, donec tandem poſt debellatos Cartha-

33 *Dec. conſ. 269. n. 7. Bart. & Dd. ad L. fin. C. ſi contr. Jus vel util. publ. Coler. de proceſſ. execut. p. 2. cap. 3. n. 334. Salas. Tract. de Legib. 14. diſp. 7. ſect. 7. Fr. de Amay. d. c. 1. n. 70. & ſeq.* 34 *Zoanet. tract. de Rom. Impe. n. 130. 133.* 35 *Dionyſ. Halicarn. lib. 1.* 36 *Liv. lib. 40. Molina. ad l. 1. §. eadem de verb. oblig.*

Carthaginenſes Imperium Orbis Terrarum ſibi ceſſiſſe exiſtimantes, per plerasqve Mundi tum cogniti partes diffuſo Imperio ſuo, ex ſtudio Dominationis ſuæ conſervandæ, Omnes gentes Lingvæ Legumqve ſuarum commercio ut communi vinculo devincire nitebantur, easdemqve à ſe devinctas ad Lingvæ & Legum ſuarum uſum cogebant; hic verò Lingvæ mutandæ juſſus Imperioſus à *D. Auguſtino* 37 dicitur, & in omnibus Romani Imperii Provinciis exactè 38 obſervatus eſt. Romæ enim & in Provinciis omnibus Magiſtratus Sermone Romano 39 Jura reddebant; Actores, Rei, Teſtesqve non alio Sermone utebantur; Prætores & Judices Latinè Decreta & Sententias ſuas ferebant; Proconſules & Præſides Provinciarum Mandata ſua Provincialibus Latinè edebant; Legati exteri Imperatores aut Senatum Romano Sermone tantùm alloqvi, & in eodem Reſponſa accipere vel per Interpretem Romanum de-

37 *Auguſtin. lib. 10. de Civit. Dei. cap. 17. Hottom. de jur. & privil. regn. Gall. cap. 1.* 38 *Alciat. in repet. l. 1. §. eadem. de verb. oblig. Molina. ibid. n. 21.* 39 *Briſſon. lib. de ſolut. lib. 2. Molinæ. d. n. 11. Papon. du premier. Notair. tit. des Stipulation.*

bebant; Contractus & Teſtamenta Romano Sermone facta ſunt; eodemqve Legata & Fidei-commiſſa à morientibus relinqvebantur; & generaliter in omnibus Publicis & Legitimis negotiis non alterius Sermonis uſus admittebatur. Atq; inde Romani non ſolum Imperio ſuo, ſed & Lingvæ ſuæ Majeſtatem qvandam conciliare velle viſi ſunt.

IX. Et licet Romani Græcam Lingvam plurimùm coluerint ob ejus elegantiam variaſqve Scientias in eâ traditas, eamqve publicè doceri *40* permiſerint: poſt Græciam tamen Aſiamqve devictas, Græcos ſub eodem Lingvæ Romanæ Imperio coercuerunt: nam Græcos per Interpretem Romanum etiam in Græcia & Aſia loqvi cogebant, iidem Græcis ubiqve Latinè reſponſa *41* dabant; & *Cicero* reprehenſus fuit â Senatu, qvod apud Syracuſanos *42* Græcè verba feciſſet: *Cæſareſqve* ipſi licet omnium rerum Dominos ſe exiſtimarent, *Tiberius* tamen in Sermone Græco promptus ab eo abſtinuit ſemper *43* in Senatu, & à verbis Græcis in Edictis ſuis; *Claudiuſqve Herodi* Tetrarchæ facto, in ſingulare bene-

40 *Qvintil. lib. 12. Inſtit. cap. 10. Molina. in Loc. cit.* 41 *Valer. Max. lib. 2. cap. 2.* 42. *Cicer. act. 5. in Verr.* 43 *Sveton. in Tiber. cap. 70.*

beneficium conceſſit ut in Senatu 44 Sermone Græco Gratias ageret; & Romani porrò Magiſtratus in Provinciis ſuis non alio qvam Latino 45 Sermone ſalutari, conveniri & interpellari debeant.

X. In hoc tamen Romani diſtinguebant ea qvæ ſunt Juris Qviritii ab iis, qvæ ſunt Juris Gentium. Nam ſolemnes & Legitimi actus Juris qviritum Sermone tantùm Romano celebrabantur, reliqvi autem Græco, Punico, vel alio Sermone 46 fieri poterant: fuitq; Sermo Romanus ita rigidè in omnibus Provinciis ſervatus, etiam ſub Imperatoribus Græcis Conſtantinopoli agentibus, ut non potuerit niſi per contrarias Imperatorum Conſtitutiones abrogari. Nam & *Triphonius* (*Ulpiani* æqvalis ſub *Alexandro Severo*) ait Decreta Prætorum eſſe Latinè interponenda 47, iidemq; Codices *Gregorianus*, *Hermogenianus* & *Theodoſianus* Latinè ſcripti ſatis demonſtrant, exceptis aliqvibus Conſtitutionibus Græcis, qvæ in Codice *Theodoſiano* reperiuntur.

44 *Dio. lib. 58.* 45 *Cont. lib. 1. diſput. jur. Civil. cap. 15.* 46 *L. 1. §. ult. ff. de verb. oblig. L. Græce. 8. ff. de fideiuſſ. L. an inutilis. 8. §. fin. ff. de accept. l. Briſſon. lib. 2. de ſolut.* 47 *L. decreta. 48. ff. de Re Jud.*

XI. Post translatam verò Sedem Imperii à *Constantino*, cum Longobardi, Gothi, Hunni aliæqve gentes barbaræ Italiam & maximam Europæ partem possiderent, Imperatores Romani eorum viribus impares, Româ Italiaqve derelictâ Romanum etiam Sermonem exolescere passi sunt, Græceqve Constitutiones suas ediderunt; qvòd eo Sermone Constantinopoli vulgò uterentur. Et tum editæ sunt Constitutiones *Arcadii & Honorii* 48, Judices tam Græcâ qvàm Latinâ Lingvâ posse sententias proferre, & Constitutiones *Justiniani*, qvibus Testamenta Græcè scribi, Legata, Tutelas & Libertates Græcè dari 49 permissum est, Romæqve veteris Privilegia Urbi Constantinopolitanæ indulta 50 sunt. Aliqvem tamen Romanæ Lingvæ honorem conservat *Justinianus* in Constitutionibus suis, dum eam appellat Patriam Lingvam 51, à qva Leges Romanæ orginem duxerunt; & post *Justinianum* Imperatores Constantinopolitani Leges Græcè scribebant; juraqve per Judices suos Græcè reddebant, Italiâ

48 *L. judices. 13. C. de sent. & interloc. Om. Jud.* 49 *L. hac consultiss. §. fin. C. de testam. L. fideicommissa. 11. de Legat. 3. Brisson. d. lib. 2. de solut.* 50 *L. omni 6. C. de sacros. eccles. L. unic. C. de privileg. Urb. Constantinop.* 51 *Novel. 146.*

liâ & Occidente exuti, excepta parte exiguâ, qvam Ravennæ per Exarchos administrabant. Itapro virtutibus & Lingvâ Romanorum Imperatores Romani Mores & Lingvam Græcorum induerunt, de qvibus verissimè *Horatius* 52,

Græcia capta ferum victorem cepit.

& *Titus Livius* 53, *Græcos nihil à Majoribus suis retinuisse præter Scientias & verba.* Idemqve *Delicias Opesqve Græcorum & Orientis Romanos subjugasse* 54 asserit.

XII. Post translatum verò Romanum Imperium in *Carolum Magnum*, in Occidente adhuc manere Romani Imperii Dominatio videri potest ex usu Romanæ Lingvæ in iis Gentibus qvæ nullam Imperatoris Romani potestatem agnoscunt. Apud Gentes enim Europæas ferè omnes, Judicia ferè omnia in summis Curiis Sermone Romano adhuc exercentur, Scientiæ omnes in Academiis & *Gymnasiis* docentur, non Jurisprudentiâ tantùm Romana, sed & Theologia, Medicina, Philosophia, Scientiæ Mathematicæ & reliqvæ omnes; Contractus omnes coram Notariis publicis eodem Sermone celebrantur, & in plerisqve Provinciis etiam Sacra omnia peraguntur,

52 *Horat. lib. 2. epist. 1.* 53 *Liv. lib. 41.* 54 *Liv. lib. 44.*

guntur, & Scientiarum omnium professores Labores suos non aliter se putant juris publici facere, nisi eo Sermone evulgaverint. Est enim Sermo Romanus commune vinculum omnium Mortalium 55, eumqve ait *Justus Lipsius* 56 Europæos inter se commercio Litterarum & Sermonis conjungere.

XIII. Cum igitur Romani Lingvam suã Europæis à se debellatis primò ex Majestate sua imposuerint, eademqve adhuc maneat ut Romanæ Dominationis indicium: Principes aliqvi, ut hanc maculam eluerent, jusserunt suorum Judicum Decreta Patrio Sermone, non Latino interponi. Ita enim *Ludovicus Duodecimus* & *Franciscus Primus* Galliæ Reges de Parliamenti Parisiensis Sententiis Leges 57 tulerunt: & *Rudolphus* Imperator Germanicus (ex qvâ Causâ non constat) Anno 1273. constituit Mandata, Edicta, Privilegia, & Instrumenta Lingvâ Germanicâ deinceps non Latinâ 58 conscribi, Hic deniqve usus Sermonis

55 *Choppin. de Sacr. polit. in præfat. n. 19.* 56 *Lips. de pronunc. Ling. Latin. cap. 3.* 57 *Hottom. lib. 1. de jur. Regn. Gall. cap. 1. Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 10.* 58 *Spang. in Chron. Saxon. cap. 264. Hering. tract. de fidejussor. cap. 1. n. 134. Freher. in edit. Grac. Rom. in epist. ad Rud. Imp.*

nis Romani inter Europæos non tantùm tribuendus est potestati & Mandatis Romanorum, verùm etiam & ipsius Venustati; in qvo porrò Res maximæ, & Scientiæ omnes ultra alia omnia Idiomata describuntur: ipsiqve Galli, qvi de Lingvâ suâ non immeritò gloriantur, ei tamen Romanam 59 longe anteponunt.

XIV. Legum deniqve Romanarum usus in supremis Curiis & Academiis Principum Christianorum videtur repugnare eorum Præscriptioni adversus supremam Imperatoris Romani Potestatem, qvâ sublatâ Romanæ Leges deveniunt ad eum Casum, unde non possunt incipere. Et per usum videtur conservari *Cæsarum* Dominatio, dum à Legibus *Cæsareis* coguntur exemptionum suarum Præscriptionem petere, ut acutè *Bartolus* 60 aliiqve arguunt. Qvorum argumentorum vim ut declinent Principes, singuli profitentur se in suis Dominiis Superiorem non agnoscere, iidem Legib9 Romanis se obtemperare profitentur, non ex vi Legum, sed Imperio Rationis, qvæ Legibus omnibus humanis est superior;

59 *Papon. Instruct. du premier Notair. Tit. des Stipulat.* 60 *Bart. ad L. hostes. n. 3. & 5. ff. de Capt. Zoanett. tract. de Rom. Impe. n. 132. Arnisæ lib. 2. de jur. Majest. cap. 6. n. 14.*

rior; & dum *Cæsarum* Mandata & Jussa respuunt, eorum Legibus liberè spontevve se submittunt, cum inter omnes Leges humanas non possit par Norma inveniri, ad qvam Leges suas Patrias accommodare possint.

XV. Illud in singulis Principibus eorumqve Dominiis demonstrabimus, qvibus Titulis juribusqve Libertatem ab Imperio Romano acqvisiverint, & qvousqve Leges Romanas inter suas admiserint. Incipiemus verò à Dominiis Imperii Romano-Germanici.

Caput II.

De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Dominiis Imperii* Germanici.

I. Imperium Romanum post translatam Imperii Sedem à *Constantino Magno*, Constantinopoli in Oriente floruit, in Occidente verò ex eo tempore ruere, & labi cœpit, avulsis ab Imperio Italiâ, Galliâ, Hispaniâ, Germaniâ & reliqvis Europæ Provinciis per Longobardos, Gothos, Sarracenos aliosqve Barbaros, qvi Imperatores Constantinopolitanos universâ Europâ

Europâ (præter Exarchatum Ravennæ) excluſerunt, eaſdemqve poſſederunt ſine interpellatione Græcorum Imperatorum poſt *Juſtinianum*; donec tandem *Carolus Magnus Pipini* Regis Galliæ filius, debellatis barbaris in Gallia, Germania & Hiſpania, fuſoqve *Deſiderio* Longobardorum Rege in Italia, Romæ Votis & acclamationibus Senatus Populiqve Romani Imperator Romanorum ſalutatus, â *Leone Tertio* Romano Pontifice circa annum Salutis DCCC. Coronam [1] accepit, & poſtea cum *Irene* (qvæ excæcato filio *Conſtantino* Conſtantinopoli Imperii faſces tenebat) & cum ejus ſucceſſore *Nicephero* pactionem [2] inivit, ut Oriens cum Conſtantinopoli Græcis Imperatoribus, Occidens cum Româ *Carolo* & ejus poſteris cederet.

II. Ita manſit Imperium Occidentis penes *Caroli* poſteros ſupra centum annos, & deinceps Galliam Hiſpaniamqve ſuis Regibus, Italiamqve variis Principibus occupantibus, Imperii jus relictum eſt Germanis, inter qvos Septemviri Electores exinde

1 *Platin. in Leon. 3. Sabellic. Ennead. 8. Pacian. lib. 2. de probat. cap. 35. n. 46.* 2 *Egnat. in Carol. Magn. Bonfin. lib. 9. rer. Hungar. cap. 1.*

inde Imperatores ſuos Electionis Jure 3 conſtituerunt, qvod continuo uſu & conſvetudine inductum, per auream *Caroli Qvarti* Bullam poſtea confirmatum eſt, & ex eo Jure Imperatores Romano-Germanici hodiè deſignantur.

III. Etſi verò plures pro Gallis contendant 4, Imperium Romanorū fuiſſe tranſlatum in Gallos in perſona *Caroli Magni*, qvi & Gallorum Rex fuit, & Galliâ (ut aliqvi aſſerunt) oriundus, ideoq; Gallum æqvè ac Germanum ad Imperium jus habere, poſſeqve Imperatorem deligi; Juriſconſulti tamen Germanici & pleriqve alii Jus ſuum tuentur, aſſerentes translatum fuiſſe Imperium in ſolos Germanos, ad eos ſolos ſpectare jus eligendi & deſtituendi Imperatores, ſolumqve Germanum poſſe Imperatorem eligi; activè nempe & paſſivè Imperiū translatum fuiſſe in Germanos, Interpretes 5 explicant, ideoqvè Impe-

3 *Crompler. de Comit. cap. 1. Moline ad Conſuet. Pariſ. Tit. 1. de fief. Celer. de jur. Imp. Germ. §. 17. Sim. Pist. conſil. n. 13. Greplland. de Weichbild. Saxon. cap. 36.* 4 *Caſtald. de Imper. qu. 7. Ferrald. de jurib. & privil. Regn. Franc. in princ. & privil. 13. Cumber. de Legat. à Later. lib. 2. Tit. de rer. Ordin. n. 223. Molin. de Juſt. & Jur. Tom. 1. diſp. 24.* 5 *Pacian. lib. 2. de probat. caſu. n. 50. Lancellott. de jur. public. 1. cap. 1. qu. 3.*

Imperium potius Germanicum qvàm Romanum *6* appellant, ipſiqve Pontifices Romani, qvi poteſtatem hujus Translationis ſibi vendicant, Imperium fuiſſe translatum in Germanos, in Conſtitutionibus ſuis *7* aſſerunt.

IV. In eo verò omnes conſentiunt, reliqvos Principes Europæos à Poteſtate Romani Imperii ſe exemiſſe, & Libertatem acqviſiviſſe ex variis Titulis, de qvibus in ſingulorum Dominiis dicemus, ipſum verò Romanum Imperium ſupereſſe adhuc in Germania, & à nulla alia Natione Supremam Imperatoris Romani Majeſtatem recognoſci. Qvamvis autem Magni illius Imperii vires adeò jã ſint attritæ, ut illius Umbra *8* & Nomen tantùm remaneat, & infra Germaniæ terminos auguſtos Dominiaqve Imperatoris Patrimonialia ſit *9* concluſum, & Germanicum potius qvam Romanum dicendum videatur; cum tamen Imperium hoc uſqve, ad ſecundum Domini noſtri Adventum & finem Sæculi du-

6 Alvarott. ad tit. qui feud. dar. poſſ. n. 8. Alber. ad l. 1. de Conſtit. Princ. n. 3. Jo. Igne. in d. repetit. §. non alios. n. 255. Æn. Sylv. de author. Rom. Imp. cap. 10. Alciat. de ſing. Certam cap. 326 7 C. venerabilem. 34. de Elect. clem. unic. de jurejur. 8 Sleidan. lib. 3. de ſumm. Imper. 9 Paſchal. lib. 9. oper. corr. cap. 26. Parthen. Litigioſ. lib. 1. cap. 16.

li duraturum Theologi *10* tradiderint, & Sultani Turcici vanè asserant se esse Successores *Constantini Magni 11* in imperio Romano, eadem plane vanitate qva Constantinopolitani Imperatores se successores fuisse *Alexandri Magni* gloriabantur, qvòd Macedonia *12* Romanorum Imperio cessisset: qvin Imperium Turcicum à *Sarracenis* potiùs qvàm Romanis denominandum sit, ideò Romanum Imperium non alibi qvam in Germania *13* consistere potest, cum Germaniæ Populi adhuc repræsentent Populum Romanum, Electorumq; Consessus Senatum Romanum, qvi sub Imperatoribus primariam Imperatoris eligendi potestatem habebat, & Imperatorum per acclamationes Legionum designatorum potestas rata non habebatur, donec in Senatu confirmata esset.

V. Romani igitur Imperii Majestas in Germaniâ adhuc supersit, sive in Imperatore solo, sive in Imperatore & Comitiis ejus Nationis, secundùm eos qvi Imperium

10 *Ad cap. 3. Daniel. Tertull. ad Scapul. in princ. Æna. Sylv. de ortu & authorit. Rom. Imp. cap. 8. Paul. Jov. Histor. lib. 30.* 11 *Lazar. Soranz. in Ottom. cap. 57.* 12 *Codin. Curopol. de offic. eccles. & aul. Constantinopol. cap. 6. n. 51.* 13 *Alber. Gentil. lib. 1. de jur. Bell. cap. 23.*

rium Germanicum Ariſtocraticum *14*, & Imperatorem potius eſſe Adminiſtratorem *15* qvàm Dominum & Monarcham voluerunt. Et hoc Imperium eſt verè Romanum *16* non ei Surrogatum, qvod à Romanis per tot locorum temporumqve mutationes ad Germanos devenit. Et ſi Imperium Germanicum ſit non Romanum, non dicenda erit Translatio *17*, ſed nova Conſtitutio Imperii, & in eodem Jus illius Magni Imperii, licet in multis partibus imminutum, & Authoritas Legum Romanarum adhuc *18* conſervatur.

VI. Germania verò univerſa in Imperio Romano erat ſub Vicario Galliarum, & diviſa erat *19* in Germaniam primam ad Rhenum ſitam, & Germaniam ſecundam ſeu Inferiorem qvæ inter *Moſam* & *Rhenum* ad *Oceanum* Germanicum porrigitur: Hodiè autem ſub Imperatore Romano-Germanico inter varios Principes & Civitates Liberas diviſa eſt, eorumqve Ter-

14 Math. Steph. de Juriſd. lib. 1. c. 1. n. 4. 15 *Math. Steph. lib. 2. de Juriſd. p. c. 1. n. 57.* 16 *Sim. Piſtor. conſ. 1. n. 8. Knich. in relitat. apologet. n. 114. Gentil. d. cap. 23.* 17 *C. venerabilem. de Elect. Sim. Piſt. d. conſ. 1. n. 8.* 18 *Math. Stephan. diſp. 1. vol. 1. n. 26.* 19 *Pancirol. in Notit. dignit. cap. 68.*

Territoria in decem *20* Circulos distributa sunt, Austriacum, Burgundicum (sub qvo continentur Provinciæ Burgundicæ, qvæ Duci Burgundiæ parebant) Electorium Rhenanum, Saxonicum Superiorem, Francicum, Bavaricum, Svevicum, Rhenanum Superiorem, VVestphalicum, & Saxonicum Inferiorem, in qvibus singulis Principes per Judices & Magistratus suos subditis Jus dicunt variè secundum Consvetudines, Statuta & Constitutiones Provinciarum suarum, qvæ tamen omnia Juri Civili Romanornm submittunt, & ad ejus Normam accommodant.

VII. Suprema Imperii Germanici Curia tenebatur olim in Aula Imperiali, ad qvam appellatum est ab omnium Provinciarum inferiorum Judiciis, & in causis Regalium, Dignitatum, Feudorum, & majoribus omnibus, jus petebatur usqve ad annum MCCCCLXXXXV, in qvo à *Maximiliano Primo* & Comitiis Imperii Cameræ Imperialis Judicium constitutum est *21 VVormatiæ*; & ex seqventi Constitu-

tione

20 *Paurmeister. de Jurisd. Imper. Rom. lib. 2. cap. 2. n. 58. Aruma. de Comit. cap. 2. 3. & 4.* 21 *Ordin. Camer. p. 1. Tit. 27. Choppin. de doman. Franc. lib. 2. Tit. 15. n. 11.*

tione *Spiræ 22* ſedem habet, cui ut ſupremo Imperii Tribunali omnes Electores, Principes & Subditi Imperii *23* obediunt, habetqve concurrentem cum Imperatore *24* juriſdictionem, nec ab eâ poteſt Imperator Cauſam *25* avocare, nec ab ejus Sententiâ appellare vel ſupplicare *26* fas eſt, ſed Reſtitutionem ſolam & Reviſionem petere. Tantùm limitatur ejus Poteſtas ad Cauſas Civiles, ſolaqve admittitur accuſatio Criminalis in Camera ex Conſtitutione *27* violatæ Pacis Publicæ; de reliqvis Criminibus non cognoſcit, nec *28* recipit Criminales appellationes, ſicut in omnium ferè Principum Dominiis Appellationes, in Cauſis Criminalibus interdictæ *29* ſunt.

VIII. In Camera præter Præſides, Comites ſcilicet aut Barones, triginta ſex Aſſeſſores

22 *Imp. Jud. Cam. Ordin. p. 2. Tit. 34.* 23 *Mynſing. Cent. 4. obſerv. 5. Gail. lib. 1. obſerv. 42. n. 3.* 24 *Ordin. Cam. p. 2. tit. 35. Math. Steph. de Juriſd. lib. 2. p. 1. c. 3. n. 30.* 25 *Gail. lib 1. obſerv. 1. & 29. Faurmeiſter. lib. 2. de Juriſd. cap. 5. n. 34.* 26 *Bender. de reviſ. act. in proœm. n. 17. Math. Steph. de Juriſd. lib. 2. p. 1. cap. 3. n. 16.* 27 *Mynſing. obſerv. 98. n. 8. Cent. 2. Harprecht. ad §. in ſum. Inſtit. de act. n. 68.* 28 *Ordin. p. 2. tit. 28. Weſenb. ad tit. de appell. recip. in ff. n. 2.* 29 *Andr. Rauchbar. in quæſt. jur. Civil. & Saxon. p. 2. qv. 45. n. 8. Jul. Clar. §. fin. qv. 14. n. 2. Pacian. conſ. 1. n. 70.*

ſeſſores conſtituti ſunt, qvi non admittuntur niſi poſtqvam Leges Romanas & Canones in aliqvâ Academiâ docuerint, aut in earum ſtudio qvinqve Annos poſuerint, iiſdemqve præſcriptum eſt in Conſtitutionibus Imperialibus, ut ceſſantibus Conſtitutionibus, Statutis, Moribuſqve Provinciarum, ſecundùm Jus Commune Romanum *30* judicent, & Cauſas in iis non expreſſas ex Jure Romano dijudicent, illudqve Aſſeſſores, priuſqvam Munus ſuum ſuſcipiunt, Juramento polliceri ex Ordinationibus Imperii *31* coguntur.

IX. Camerâ verò trecentis Annis antiqvius erat Judicium Rotvillenſe à *Conrado* IV. inſtitutum *32* pro Circulis Auſtriæ, Sveviæ & Rheni, præter Conſiſtoria omnia qvæ in ſingulis Principum & Civitatum Territoriis habentur, pro Jure Subditis Imperii Germanici dicundo, in qvibus omnibus ex Conſtitutionibus Imperii Cauſæ ex Jure Romano ſunt decidendæ. Conſtitutiones qvidem Statuta & Conſvetudines in ſingulis

30 *Ordin. Cam. p. 1. Tit. 39. Paurmeiſter. lib. 2. de Juriſd. Imp. Rom. c. 5. n. 42. Gail. lib. 1. obſer. 36. n. 14. Matth. Steph. de Juriſd. lib. 2. p. 1. c. 7. n. 236.* 31 *Ordin. Cam. Imp. tit. 54. & tit. 57. Chriſtinæ. deciſ. 54. n. 5. vol. 2.* 32 *Lorich. in enchirid. arreſt. n. 1337.*

singulis Territoriis inter jura Municipalia habentur, qvæ possunt Juri Romano derogare, ipsæqve Constitutiones Imperiales non aliud sunt qvam Jus Municipale *33* Imperii; solum verò Jus Romanum est Jus Commune *34*, ex qvo Casus in juribus Municipalibus vel non expressi vel obscurè positi terminantur.

X. Hinc communiter receptum est ab Omnibus Jurisconsultis Germanis, Jus Romanū habere adhuc vim Legis in omnibus Imperii *35* Territoriis; ab Omnibus Imperii subditis observandum *36* esse, eoqve non solùm Naturales, sed & Exteros in Imperio Domicilium habentes *37* teneri, omniaqve in Legibus Romanis constituta manere apud Germanos integra & incorrecta, qvibus Jura Gentis ejus Municipalia non derogarunt, ideoqve Germanos teneri ad numerum Testium in Testamentis condendis de Jure Romano

33 *Gilman. in decis. Cam. Imp. 24.* 34 *Bender. de Revis. Tit. 53. p. 3. n. 38. Math. Steph. de offic. Jud. lib. 1. c. 1. n. 2.* 35 *Imp. Jud. Cam. Ordin. p. 3. tit. 54. Matth. Wesenb. cons. 23. p. 1. n. 1. & cons. 43. n. 28. Dionys. Gothofred. in prax. Civil. Tit. 5. Pacian. cons. 18. n. 15.* 36 *Gipban. ad l. 1. C. qvæ sub mod. n. 10.* 37 *Peck. de testam. Conjug. cap. 34. n. 2. Guil. lib. 2. observ. 36. n. 5. Petr. Wesenb. cons. 51. n. 4.*

guntur, & Scientiarum omnium professores Labores suos non aliter se putant juris publici facere, nisi eo Sermone evulgaverint. Est enim Sermo Romanus commune vinculum omnium Mortalium 55, eumqve ait *Justus Lipsius* 56 Europæos inter se commercio Litterarum & Sermonis conjungere.

XIII. Cum igitur Romani Lingvam suã Europæis à se debellatis primò ex Majestate sua imposuerint, eademqve adhuc maneat ut Romanæ Dominationis indicium: Principes aliqvi, ut hanc maculam eluerent, jusserunt suorum Judicum Decreta Patrio Sermone, non Latino interponi. Ita enim *Ludovicus Duodecimus* & *Franciscus Primus* Galliæ Reges de Parliamenti Parisiensis Sententiis Leges 57 tulerunt: & *Rudolphus* Imperator Germanicus (ex qvâ Causâ non constat) Anno 1273. constituit Mandata, Edicta, Privilegia, & Instrumenta Lingvâ Germanicâ deinceps non Latinâ 58 conscribi, Hic deniqve usus Sermonis

55 *Choppin. de Sacr. polit. in præfat. n. 19.* 56 *Lips. de pronunc. Ling. Latin. cap. 3.* 57 *Hottom. lib. 1. de jur. Regn. Gall. cap. 1. Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 10.* 58 *Spang. in Chron. Saxon. cap. 264. Hering. tract. de fidejussor. cap. 1. n. 134. Freher. in edit. Græc. Rom. in epist. ad Rud. Imp.*

nis Romani inter Europæos non tantùm tribuendus est potestati & Mandatis Romanorum, verùm etiam & ipsius Venustati; in qvo porrò Res maximæ, & Scientiæ omnes ultra alia omnia Idiomata describuntur: ipsiqve Galli, qvi de Lingvâ suâ non immeritò gloriantur, ei tamen Romanam 59 longe anteponunt.

XIV. Legum deniqve Romanarum usus in supremis Curiis & Academiis Principum Christianorum videtur repugnare eorum Præscriptioni adversus supremam Imperatoris Romani Potestatem, qvâ sublatâ Romanæ Leges deveniunt ad eum Casum, unde non possunt incipere. Et per usum videtur conservari *Cæsarum* Dominatio, dum à Legibus *Cæsareis* coguntur exemptionum suarum Præscriptionem petere, ut acutè *Bartolus 60* aliiqve arguunt. Qvorum argumentorum vim ut declinent Principes, singuli profitentur se in suis Dominiis Superiorem non agnoscere, iidem Legib9 Romanis se obtemperare profitentur, non ex vi Legum, sed Imperio Rationis, qvæ Legibus omnibus humanis est superior;

59 *Papon. Instruct. du premier Notair. Tit. des Stipulat.* 60 *Bart. ad L. hostes. n. 3. & 5. ff. de Capt. Zoanett. tract. de Rom. Impe. n. 132. Arnisæ lib. 2. de jur. Majest. cap. 6. n. 14.*

rior; & dum *Cæsarum* Mandata & Jussa respuunt, eorum Legibus liberè spontevqe se submittunt, cum inter omnes Leges humanas non possit par Norma inveniri, ad qvam Leges suas Patrias accommodare possint.

XV. Illud in singulis Principibus eorumqve Dominiis demonstrabimus, qvibus Titulis juribusqve Libertatem ab Imperio Romano acqvisiverint, & qvousqve Leges Romanas inter suas admiserint. Incipiemus verò à Dominiis Imperii Romano-Germanici.

CAPUT II.

De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Dominiis Imperii* Germanici.

I. IMperium Romanum post translatam Imperii Sedem à *Constantino Magno*, Constantinopoli in Oriente floruit, in Occidente verò ex eo tempore ruere, & labi cœpit, avulsis ab Imperio Italiâ, Galliâ, Hispaniâ, Germaniâ & reliqvis Europæ Provinciis per Longobardos, Gothos, Sarracenos aliosqve Barbaros, qvi Imperatores Constantinopolitanos universâ Europâ

Europâ (præter Exarchatum Ravennæ) excluſerunt, eaſdemqve poſſederunt ſine interpellatione Græcorum Imperatorum poſt *Juſtinianum*; donec tandem *Carolus Magnus Pipini* Regis Galliæ filius, debellatis barbaris in Gallia, Germania & Hiſpania, fuſoqve *Deſiderio* Longobardorum Rege in Italia, Romæ Votis & acclamationibus Senatus Populiqve Romani Imperator Romanorum ſalutatus, â *Leone Tertio* Romano Pontifice circa annum Salutis DCCC. Coronam [1] accepit, & poſtea cum *Irene* (qvæ excæcato filio *Conſtantino* Conſtantinopoli Imperii faſces tenebat) & cum ejus ſucceſſore *Nicephero* pactionem [2] inivit, ut Oriens cum Conſtantinopoli Græcis Imperatoribus, Occidens cum Româ *Carolo* & ejus poſteris cederet.

II. Ita manſit Imperium Occidentis penes *Caroli* poſteros ſupra centum annos, & deinceps Galliam Hiſpaniamqve ſuis Regibus, Italiamqve variis Principibus occupantibus, Imperii jus relictum eſt Germanis, inter qvos Septemviri Electores exinde

1 *Platin. in Leon. 3. Sabellic. Ennead. 8. Pacian. lib. 2. de probat. cap. 35. n. 46.* 2 *Egnat. in Carol. Magn. Bonfin. lib. 9. rer. Hungar. cap. 1.*

inde Imperatores ſuos Electionis Jure 3 conſtituerunt, qvod continuo uſu & conſvetudine inductum, per auream *Caroli Qbarti* Bullam poſtea confirmatum eſt, & ex eo Jure Imperatores Romano-Germanici hodiè deſignantur.

III. Etſi verò plures pro Gallis contendant 4, Imperium Romanorũ fuiſſe tranſlatum in Gallos in perſona *Caroli Magni*, qvi & Gallorum Rex fuit, & Galliâ (ut aliqvi aſſerunt) oriundus, ideoq; Gallum æqvè ac Germanum ad Imperium jus habere, poſſeqve Imperatorem deligi; Juriſconſulti tamen Germanici & pleriqve alii Jus ſuum tuentur, aſſerentes translatum fuiſſe Imperium in ſolos Germanos, ad eos ſolos ſpectare jus eligendi & deſtituendi Imperatores, ſolumqve Germanum poſſe Imperatorem eligi; activè nempe & paſſivè Imperiũ translatum fuiſſe in Germanos, Interpretes 5 explicant, ideoqvè Impe-

3 *Onuphr. de Comit. cap. 8. Molina ad Conſvet. Paris. Tit. 1. des fiefs. Coler. de jur. Imp. Germ. §. 17. Sim. Piſt. conſ. 1. n. 19. Gryphiand. de Weichbild. Saxon. cap. 36.* 4 *Caſtald. de Imper. qv. 7. Ferrald. de jurib. & privil. Regn. Franc. in princ. & privil. 13. Gambar. de Legat. à Later. lib. 2. Tit. de rer. Ordin. n. 223. Molin. de Juſt. & Jur. Tom. 1. diſp. 24.* 5 *Pacian. lib. 2. de probat. c. 35. n. 50. Lancellott. de jur. publ. lib. 1. cap. 1. qv. 3.*

Imperium potius Germanicum qvàm Romanum *6* appellant, ipſiqve Pontifices Romani, qvi poteſtatem hujus Translationis ſibi vendicant, Imperium fuiſſe translatum in Germanos, in Conſtitutionibus ſuis *7* aſſerunt.

IV. In eo verò omnes conſentiunt, reliqvos Principes Europæos à Poteſtate Romani Imperii ſe exemiſſe, & Libertatem acqviſiviſſe ex variis Titulis, de qvibus in ſingulorum Dominiis dicemus, ipſum verò Romanum Imperium ſupereſſe adhuc in Germania, & à nulla alia Natione Supremam Imperatoris Romani Majeſtatem recognoſci. Qvamvis autem Magni illius Imperii vires adeo jã ſint attritæ, ut illius Umbra *8* & Nomen tantùm remaneat, & infra Germaniæ terminos auguſtos Dominiaqve Imperatoris Patrimonialia ſit *9* concluſum, & Germanicum potius qvam Romanum dicendum videatur; cum tamen Imperium hoc uſqve ad ſecundum Domini noſtri Adventum & finem Sæculi du-

6 Alvarott. ad tit. qui feud. dar. poſſ. n. 8. Alber. ad l. 1. de Conſtit. Princ. n. 3. Jo. Igne. in d. repetit. §. non alios. n. 255. Æn. Sylv. de author. Rom. Imp. cap. 10. Alciat. de ſing. Certam cap. 32. 7 *C. venerabilem. 34. de Elect. clem. unic. de jurejur.* 8 *Sleidan. Lib. 3. de ſumm. Imper.* 9 *Paſchal. lib. 9. oper. corr. cap. 26. Parthen. Litigioſ. lib. 1. cap. 16.*

li duraturum Theologi *10* tradiderint, & Sultani Turcici vanè asserant se esse Successores *Constantini Magni 11* in imperio Romano, eadem plane vanitate qva Constantinopolitani Imperatores se successores fuisse *Alexandri Magni* gloriabantur, qvòd Macedonia *12* Romanorum Imperio cessisset: qvin Imperium Turcicum à *Sarracenis* potiùs qvàm Romanis denominandum sit, ideò Romanum Imperium non alibi qvam in Germania *13* consistere potest, cum Germaniæ Populi adhuc repræsentent Populum Romanum, Electorumq; Consessus Senatum Romanum, qvi sub Imperatoribus primariam Imperatoris eligendi potestatem habebat, & Imperatorum per acclamationes Legionum designatorum potestas rata non habebatur, donec in Senatu confirmata esset.

V. Romani igitur Imperii Majestas in Germaniâ adhuc supersit, sive in Imperatore solo, sive in Imperatore & Comitiis ejus Nationis, secundùm eos qvi Imperium

10 *Ad cap. 3. Daniel. Tertull. ad Scapul. in princ. Æneæ. Sylv. de ortu & authorit. Rom. Imp. cap. 8. Paul. Jov. Histor. lib. 30.* 11 *Lazar. Soranz. in Ottom. cap. 57.* 12 *Codin. Curopol. de offic. eccles. & aul. Constantinopol. cap. 6. n. 51.* 13 *Alber. Gentil. lib. 1. de jur. Bell. cap. 23.*

rium Germanicum Aristocraticum *14*, & Imperatorem potius esse Administratorem *15* qvàm Dominum & Monarcham voluerunt. Et hoc Imperium est verè Romanum *16* non ei Surrogatum, qvod à Romanis per tot locorum temporumqve mutationes ad Germanos devenit. Et si Imperium Germanicum sit non Romanum, non dicenda erit Translatio *17*, sed nova Constitutio Imperii, & in eodem Jus illius Magni Imperii, licet in multis partibus imminutum, & Authoritas Legum Romanarum adhuc *18* conservatur.

VI. Germania verò universa in Imperio Romano erat sub Vicario Galliarum, & divisa erat *19* in Germaniam primam ad Rhenum sitam, & Germaniam secundam seu Inferiorem qvæ inter *Mosam* & *Rhenum* ad *Oceanum* Germanicum porrigitur: Hodiè autem sub Imperatore Romano-Germanico inter varios Principes & Civitates Liberas divisa est, eorumqve Ter-

14 *Math. Steph. de Jurisd. lib. 1. c. 1. n. 4.* 15 *Math. Steph. lib. 2. de Jurisd. p. c. 1. n. 57.* 16 *Sim. Pistor. cons. 1. n. 8. Knich. in relitat. apologet. n. 114. Gentil. d. cap. 23.* 17 *C. venerabilem. de Elect. Sim. Pist. d. cons. 1. n. 8.* 18 *Math. Stephan. disp. 1. vol. 1. n. 21.* 19 *Pancirol. in Notit. dignit. cap. 68.*

Territoria in decem *20* Circulos distributa sunt, Austriacum, Burgundicum (sub qvo continentur Provinciæ Burgundicæ, qvæ Duci Burgundiæ parebant) Electorium Rhenanum, Saxonicum Superiorem, Francicum, Bavaricum, Svevicum, Rhenanum Superiorem, VVestphalicum, & Saxonicum Inferiorem, in qvibus singulis Principes per Judices & Magistratus suos subditis Jus dicunt variè secundum Consvetudines, Statuta & Constitutiones Provinciarum suarum, qvæ tamen omnia Juri Civili Romanornm submittunt, & ad ejus Normam accommodant.

VII. Suprema Imperii Germanici Curia tenebatur olim in Aula Imperiali, ad qvam appellatum est ab omnium Provinciarum inferiorum Judiciis, & in causis Regalium, Dignitatum, Feudorum, & majoribus omnibus, jus petebatur usqve ad annum MCCCCLXXXXV, in qvo à *Maximiliano Primo* & Comitiis Imperii Cameræ Imperialis Judicium constitutum est *21 VVormatiæ*; & ex seqventi Constitu-

tione

20 *Paurmeister. de Jurisd. Imper. Rom. lib. 2. cap. 2. n. 58. Arumæ. de Comit. cap. 2. 3. & 4.* 21 *Ordin. Camer. p. 1. Tit. 27. Choppin. de doman. Franc. lib. 2. Tit. 15. n. 11.*

tione *Spiræ 22* ſedem habet, cui ut ſupremo Imperii Tribunali omnes Electores, Principes & Subditi Imperii *23* obediunt, habetqve concurrentem cum Imperatore *24* juriſdictionem, nec ab eâ poteſt Imperator Cauſam *25* avocare, nec ab ejus Sententiâ appellare vel ſupplicare *26* fas eſt, ſed Reſtitutionem ſolam & Reviſionem petere. Tantùm limitatur ejus Poteſtas ad Cauſas Civiles, ſolaqve admittitur accuſatio Criminalis in Camera ex Conſtitutione *27* violatæ Pacis Publicæ; de reliqvis Criminibus non cognoſcit, nec *28* recipit Criminales appellationes, ſicut in omnium ferè Principum Dominiis Appellationes, in Cauſis Criminalibus interdictæ *29* ſunt.

VIII. In Camera præter Præſides, Comites ſcilicet aut Barones, triginta ſex Aſ-

ſeſſores

22 *Imp. Jud. Cam. Ordin. p. 2. Tit. 34.* 23 *Mynſing. Cent. 4. obſerv. 5. Gail. lib. 1. obſerv. 42. n. 3.* 24 *Ordin. Cam. p. 2. tit. 35. Math. Steph. de Juriſd. lib. 2. p. 1. c. 3. n. 30.* 25 *Gail. lib 1. obſerv. 1. & 29. Paurmeiſter. lib. 2. de Juriſd. cap. 5. n. 34.* 26 *Bender. de reviſ. act. in proœm. n. 17. Math. Steph. de Juriſd. lib. 2. p. 1. cap. 3. n. 16.* 27 *Mynſing. obſerv. 98. n. 8. Cent. 2. Harprecht. ad §. in ſum. Inſtit. de act. n. 68.* 28 *Ordin. p. 2. tit. 28. Weſenb. ad tit. de appell. recip. in ff. n. 2.* 29 *Andr. Rauchbar. in quæſt. jur. Civil. & Saxon. p. 2. qv. 45. n. 8. Jul. Clar. §. fin. qv. 14. n. 2. Pacian. conſ. 1. n. 70.*

ſeſſores conſtituti ſunt, qvi non admittuntur niſi poſtqvam Leges Romanas & Canones in aliqvâ Academiâ docuerint, aut in earum ſtudio qvinqve Annos poſuerint, iiſdemqve præſcriptum eſt in Conſtitutionibus Imperialibus, ut ceſſantibus Conſtitutionibus, Statutis, Moribuſqve Provinciarum, ſecundùm Jus Commune Romanum *30* judicent, & Cauſas in iis non expreſſas ex Jure Romano dijudicent, illudqve Aſſeſſores, priuſqvam Munus ſuum ſuſcipiunt, Juramento polliceri ex Ordinationibus Imperii *31* coguntur.

IX. Camerâ verò trecentis Annis antiqvius erat Judicium Rotvillenſe à *Conrado* IV. inſtitutum *32* pro Circulis Auſtriæ, Sveviæ & Rheni, præter Conſiſtoria omnia qvæ in ſingulis Principum & Civitatum Territoriis habentur, pro Jure Subditis Imperii Germanici dicundo, in qvibus omnibus ex Conſtitutionibus Imperii Cauſæ ex Jure Romano ſunt decidendæ. Conſtitutiones qvidem Statuta & Conſvetudines in ſingulis

30 *Ordin. Cam. p. 1. Tit. 39. Paurmeiſter. lib. 2. de Juriſd. Imp. Rom. c. 5. n. 42. Gail. lib. 1. obſer. 36. n. 14. Matth. Steph. de Juriſd. lib. 2. p. 1. c. 7. n. 236.* 31 *Ordin. Cam. Imp. tit. 54. & tit. 57. Chriſtinæ. deciſ. 54. n. 5. vol. 2.* 32 *Lorich. in enchirid. arreſt. n. 1337.*

ſingulis Territoriis inter jura Municipalia habentur, qvæ poſſunt Juri Romano derogare, ipſæqve Conſtitutiones Imperiales non aliud ſunt qvam Jus Municipale *33* Imperii; ſolum verò Jus Romanum eſt Jus Commune *34*, ex qvo Caſus in juribus Municipalibus vel non expreſſi vel obſcurè poſiti terminantur.

X. Hinc communiter receptum eſt ab Omnibus Jurisconſultis Germanis, Jus Romanũ habere adhuc vim Legis in omnibus Imperii *35* Territoriis; ab Omnibus Imperii ſubditis obſervandum *36* eſſe, eoqve non ſolùm Naturales, ſed & Exteros in Imperio Domicilium habentes *37* teneri, omniaqve in Legibus Romanis conſtituta manere apud Germanos integra & incorrecta, qvibus Jura Gentis ejus Municipalia non derogarunt, ideoqve Germanos teneri ad numerum Teſtium in Teſtamentis condendis de Jure Romano.

33 *Gilman. in deciſ. Cam. Imp. 24.* 34 *Bender. de Reviſ. Tit. 53. p. 3. n. 38. Math. Steph. de offic. Jud. lib. 1. c. 1. n. 2.* 35 *Imp. Jud. Cam. Ordin. p. 3. tit. 54. Math. Weſenb. conſ. 23. p. 1. n. 1. & conſ. 43. n. 28. Dionyſ. Gothofred. in prax. Civil. Tit. 5. Pacian. conſ. 18. n. 15.* 36 *Giphan. ad l. 1. C. qvæ ſub mod. n. 10.* 37 *Peck. de teſtam. Conjug. cap. 34. n. 2. Guil. lib. 2. obſer. 36. n. 5. Petr. Weſenb. conſ. 51. n. 4.*

no *38* reqvisitum, & pactum negativum ne Mater Liberis succedat in Germania valere, cum sit Juri Imperiali Consentaneum, consuluit *Carolus 39 Molinæus*. Et appellatio ab Interlocutoria Sententia non admittitur in Camera Imperiali secuta *40* Jus Civile; ad qvod etiam accessit Concilium Tridentinum *41*, prohibens appellationes à gravamine, licet Jus Canonicum eas appellationes admiserit, aliaqve similia passim traduntur.

XI. In Germania plura antiqvitùs erant Jura Municipalia & Provincialia, qvibus Principes Populiqve ejus Gentis pro Moribus suis utebantur, priusqvam Jus Romanum ab Imperatore *Lothario* esset restitutum; eademqve adhuc apud eos manent, sed in multis jam immutata per Juris Civilis æqvitatem prudentiamqve, & in omnibus ab eodem Interpretationem accipiunt.

XII. Præ reliqvis omnibus celeberrimum est Jus Saxonicum, qvo non Saxones soli, sed & Lusati, Silesii, Brandeburgici, Brunsvicenses, Lunæburgenses, Hessi; Idem-

38 *Everard. in Loc. à rat. Leg. Tit. 35.* 39 *Molin. cons. 15. n. 14.* 40 *Gail. lib. 1. obser. 220. L. ante sententiæ. C. qvor. appell. non recip.* 41 *Chok. ad reg. Cancell. 37. n. 7.*

Idemqve extra Imperium Poloni & Lithuani *42* amplexi sunt. Erat enim Saxonum gens bellicosa & severa, qvi non armis tantùm Dominationem auxerunt, sed & judicia justè exactèqve exercuerunt, Criminaqve rigidè punierunt, pro Moribus Consvetudinibusq; Gentis suæ, qvas sine scripto *43* habebant, easdemq; reliqvi Germaniæ Populi paci conservandæ aptissimas censentes seqvebantur. Est autem hoc Jus antiqvissimum, ejusdemqve usum *Carolus Magnus 44* Saxonibus post diuturnum bellum devictis, pace cum iis initâ, concessit, idemqve adhuc Saxones aliiqve Populi Germanici retinent; fuitqve diu sine Scripto Moribus servatum, donec *Eccardus* à *Repichaw* Nobilis & Jurisperitus Consvetudines Saxonicas in tribus Libris Latinè *45* composuit, qvos Speculum Saxonicum Land-recht appellavit, eosdemqve *Otho Primus* Imperator confirmavit; Idemq; conscribi jussit Consvetu-

H dines

42 *Coler. in Orat. de Jure Saxon. Math. Steph. lib. 2. de Jurisd. p. 1. cap. 7. n. 330.* 43 *Brust. ad L. admonendi. n. 1175. de jure jur. Gryph. de Weichbild. Saxon. cap. 44. Coler. in d. Orat. de jur. Saxon.* 44 *Gryph. de Weichbild. Saxon. cap. 22. 23. Coler. in d. orat.* 45 *Brust. in d. L. admonendi. Colet. decis. 107. n. 28. & cons. 6. & 14. Gryph. de Weichb. cap. 36. & 51.*

dines Magdeburgenſes, alteram Juris Saxonici partem, precibus *Edithæ* Imperatricis filiæ *Edmundi* Regis Angliæ (in cujus gratiam Magdeburgum condidit, idemq; in Donationem propter Nuptias ei conceſſerat) & VVeichbild *46* appellari juſſit, totumqve hoc Jus Saxonicum multis deinceps Doctorum Juris Civilis Commentariis explicatum & illuſtratum eſt. Et Jus ipſum Saxonicum Jus Civile Romanum Lingvâ Saxonicâ deſcriptum aliqvi ea de Cauſa *47* appellant. Poſt Leges enim Romanas à *Lothario* reſtitutas, Germania univerſa eas amplexa eſt, multiqve Articuli hujus Juris, qvi nimis aſperi viſi ſunt, per *Eugenium Qvartum* in Concilio Baſileenſi, & per Conſtitutiones Electorum Saxoniæ *48* ſublati, totumqve ad æqvitatem Legum Romanarum eſt redactum.

XIII. Hæ enim Regulæ in Interpretatione Juris Saxonici communiter admiſſæ ſunt, Jus Saxonicum eſſe ſtrictè interpretandum, & ultra caſus in eodem expreſſos non poſſe extendi *49*; Idem Jus in ambi-

46 Coler. de proceſſ. Execut. p.1. c.2. n.26. Coler. in d. Orat. 47 Philipp. Ablaniba. in armis Svevic. Guſt. Adolph. ad ann. 1631. 48 Coler. d. c.2. n. 26. 49 Goden. conſ.15. n.12. Pruckman. conſ.31. n.9.

ambiguis & obscuris Interpretationem à Jure Romano 50 accipere; In Casibus omissis & ubicunqve Jus illud deficit, admitti Jus 51 Romanum, eaqve de Causa debitoribus concessum est beneficium 52 Cessionis Bonorum, qvod asperitas Juris Saxonici non concessit; & revocatum est Juramentum Calumniæ in Judiciorum usum, qvod Moribus Saxonicis in desvetudinem abierat; qvæ & in Noris Constitutionibus Ducatus Prussiæ 53 renovata sunt: & post Jus Saxonicum nullum aliud Jus Commune præter Romanum 54 agnosci.

XIV. In Causis qvidem expresse decisis in Jure Saxonico, Electores adhuc solicitè conservarunt Authoritatem Juris sui, & ex ea Causa cum *Carolus Qvintus* Imp. Constitutionem edidisset de solis Fratrum Filiis admittendis ad Successionem Patrui cum Fratribus Jure Repræsentationis sicuti Jure Civili sancitum est, Elector Saxo-

50 *Schneidewin. in §. item. i. Instit. de oblig. qvæ ex delict. Goden. d. cons. 15. n. 12. Coler. in d. orat.* 51 *Hartm. Pist. lib. 1. qv. 31. n. 5. Coler. decis. German. 135. n. 11. Carpzov. in Jurisp. Rom. Sax. p. 2. Const. 16. definit. 15. Schrader. de feud. p. 10. sect. 13. n. 14.* 52 *Coler. d. decis. 135. n. 11. & decis. 117. n. 10.* 53 *Jus Ducat. Pruss. edit. ann. 1620.* 54 *Lud. Schrader. cons. 6. n. 31. Brust. in d. L. admonen. n. 220. Coler. in d. Orat.*

nicus 55 proteſtatus eſt, nec ſe nec ſubditos ſuos eâ teneri, qvod Juri ſuo Saxonico contraria eſſet. In iis verò qvæ in Jure Romano conſtituta ſunt, qvibus Jus Saxonicum non repugnat, ea ultrò in Saxonia recipiuntur. Et Electores ſemper contenderunt, ut Jus ſuum ad concordiam cum Jure Civili, qvantū fieri poſſet, redigeretur; ſoliqve Juris Civilis Profeſſores in Saxonum Academiis Jus docent, & in Curiis judicant: & de Conſvetudine Saxoniæ teſtatur 56 *Sichardus*, qvod Judices Saxonici eas ſolum ferant Sententias, qvæ à Doctoribus Juris Civilis præſcriptæ ſunt.

XV. Adeò autem invaluit Authoritas Juris Civilis in Germania, ut Brunſvicenſes, Lunæburgenſes, Bremenſes, Pomerani, Megapolenſes aliiq; Populi 57 adjacentes, qvi olim Jure Saxonico uſi ſunt, jā ab eo in pleriſq; Caſibus receſſerint, & ad Jus *Cæſareum* 58 redierint, & in iiſdem Provinciis, qvæ Jus Saxonicum receperunt, ſi Controverſiæ incidant, in qvibus Jus Saxonicum à Jure Civili diſſidet, ſeqvendum potius

55 *Bruſt. in d. L. admonendi. n. 176. ff. de Jure jur. Schneidewin. ad Inſtit. Tit. de hæred. ab inteſt. §. Tertia concluſio.* 56 *Sichard. in L. ab eo. n. 13. C. qvom. & qvan. Jud.* 57 *Cothman. reſp. 21. n. 167.* 58 *Arnisæus. diſcurſ. 3. ad aur. Bull.*

potius esse Jus Civile Romanorum qvàm Jus Saxonicum Germani *59* existimant: Provinciamqve Romano Imperio subditam imperii Legibus & Jure Communi regi *60* præsumendum est.

XVI. In Germania porrò memorantur, Jus Lubecense *61* ex Jure Saxonico & Canonico plerumqve compositum, qvod à *Frederico Primo* Imp. confirmatum est, qvo etiam aliæ vicinæ Civitates usæ sunt, & Jus Culmense *62* in Prussia, qvod aliæ etiam Civitates & Populi vicini usu receperunt, donec *Sigismundus* Marchio Brandenburgensis Ann. MDCXX. Jus Novum pro Ducatu Prussiæ *63* componi jussit, ad Jus Romanum, Saxonicum & Culmense proximè accedens, ex qvo adhuc in eo Ducatu Jus dicitur. Cæteriqve omnes Principes & Civitates Imperii Germanici Statuta sua promulgant, & secundùm ea cum Romanis Legibus conjuncta Subditis suis Jura reddunt.

XVII. Ista verò Statuta Saxonica, Lu-

59 Cothman. cons. 223. 60 Ant. Coler. de Jur. Imp. Germ. n. 64. 61 Krantz. in Vandal. Cothman. resp. 40. n. 52. Math. Steph. lib. 2. de Jurisd. Imp. Rom. p. 1. c. 7. n. 340. 62 Math Steph. d. c. 7. n. 330. & disput. 1. vol. 1. 63 Jus Provinc. Ducat. Pruss. edit. ann. 1624.

becenſia, Culmenſia & alia qvæcunqve Germanica, ſecundum Jus Civile Romanorum intelliguntur, & ab eo interpretationem recipiunt. In omnibus enim Imperii Germanici Provinciis & Territoriis generaliter traditum eſt à Jureconſultis Germanicis, Statuta non poſſe aliam Interpretationē recipere qvàm a Jure Communi *64* Romanorum, Statuta cum Juri Romano derogant eſſe ſtrictiſſimè *65* interpretanda, & non extendi poſſe ad Caſus in iiſdem non expreſſos, in iiſdem evitandam eſſe omnem Juris Communis *66* Correctionem, Eademqve per Jus Commune ſolùm interpretanda *67* & intelligenda eſſe.

XVIII. Tanta etiam eſt Juris Civilis Romanorum in Germania Authoritas, ut licet in omnibus aliis Regnis Dominiiſqve conceſſa fuerit Jure Romano poteſtas condendi Statuta de Jure Civili derogantia,

64 Denaiſ. in Compend. Jur. Camer. Tit. 164. 65 Gail. lib. 1. obſerv. 33. n. 8. Gilman. deciſ. 50. Cam. Imp. lib. 2. n. 41. Schrader. de feud. p. 10. ſect. 4. n. 18. 66 Gail. lib. 2. obſerv. 140. n. 12. Chriſtinæ. deciſ. 113. n. 78 Tom. 1. conſ. Illuſtr. German. p. 2. conſ. 73. n. 10. 67 Harprecht. in §. non ſolum n. 20. Inſtit. de Injur. Bender. de reviſ. act. Tit. 53. p. 3. Chriſtinæ. deciſ. 54. n. 5. Vol. 2. conſ. Illuſtr. 53. n. 56. p. 2.

tia, ut omnes Romani Juris Interpretes *68* asserunt; Principes tamen & Civitates Germaniæ non possunt Statuere contra Prohibitionem *69* Juris *Cæsarei*, eaqve de causa non possunt Statuere *70*, ut *Bona Naufragorum* cadant in Commissum, & à Dominis Territoriorum Mari Fluminive Vicinis capiantur, cum omnes istiusmodi Consvetudines & Statuta *Frederici* Imp. Constitutione declarentur nulla *71*, & ex Decreto Lateranensis Concilii capientes porrò Excommunicati *72* declarentur. Authoritatiqve Juris Civilis ejusdemqve unioni cum Jure Canonico in Germania tribuendum est, qvod, post ejuratam Romani Pontificis Potestatem, Principes aliqvi Germanici adhuc Juris Canonici usum in Ditionibus suis *73* conservent, de qvo superiùs aliqvid dictum est.

XIX. Supereſt ergo in Germania cum Imperio

68 Dd. ad L. fin. C. de Testam. ac. ad L. omnes populi. de Just. & jur. Gail. lib. 2. observat. 124. n. 2. Grave concluſ. 36. n. 6. 69 Salas. de Legib. qv. 98. disp. 7. sect. 5. Puckm. §. soluta Potestas. c. 3. n. 125. 70 Bart. & Zas. ad L. omnes populi. de Just. & jur. Gail. lib. 1. observ. 13. n. 2. 71 Auth. Navigia. C. de furt. 72 C. excommunicationi. de raptor. 73 Carpzov. in Jurispruden. Rom. Saxon. p. 1. Constit 31. definit. 2. Math. Steph. de Jurisd. Imp. Rom. p. 1. cap. 7. n. 335.

Imperio Romano Poteſtas Legum Romanarum, Solumqve Jus Romanum in Ordinationibus Imperii Jus Commune 74 appellatur, in ipſâ Camera Imperiali nemo in Aſſeſſorem aut Advocatum recipitur, niſi qvi in aliqva Academia Jus Civile 75 profeſſus fuerit, aut in ejusdem Studio qvinqve Annos poſuerit, in Academiis Germaniæ ſoli Juris Civilis Doctores Jus docent. Et in ſola Germania viginti qvinqve Academiæ numerantur, in qvibus Jus Civile docetur; & in iisdem Doctorum Juris Civilis numerus centeſimum excedit 76, qvi Jus Civile Romanorum publicè interpretantur. Et *Carolus Qvintus* Imperator Conſtitutionum ſuarum Interpretationem à Profeſſoribus Juris Romani in Academiis petendam eſſe 77 ſancivit.

XX. *Hactenus* de Imperio Romano-Germanico, in qvo Legum Romanarum Authoritas neceſſariò Majeſtatem Imperii Romani ſeqvitur. In reliqvis Principum Chriſtianorum Dominiis difficilior erit Autho-

74 *Ordin. Imp. p. 2. Tit. 31. §. Ult. Ordin. Camer. p. 3. Tit. 54. Denaiſ. in Compend. jur. Cam. Tit. 14.* 75 *Ordin. Camer. Tit. 3. Ord. jud. Camer. p. 1. Tit. 3. Denaiſ. d. Tit. 14.* 76 *Parthen. Litigioſ. lib. 1. cap. 7. n. 24.* 77 *Conſtit. Crim. Carol. 5. cap. ult.*

Authoritatis Legum Romanarum defensio: dum singuli ferè sibi vendicant Supremam Potestatem & libertatem contra Imperium Romanum, & omnes tamen Leges Romanas, licet variis modis, admittunt. De singulis dicemus in seqventibus. Et primò de Principibus Italiæ.

CAPUT III.

De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Dominiis Principum* Italiæ.

I. ROmam & Italiam fuisse Magni illius Imperii Legumqve Romanarum Sedem & fontem omnes agnoscunt, eædemqve, omni Imperatoris Romani Dominatione exclusa, Romanarum Legum Authoritatem adhuc conservant. Illud demonstrabimus in singulis ItaliæDominiis: primò qvomodo singuli Principes suarum ProvinciarumDominationem excussa omni Imperatoris Potestate acqvisiverint; & deinceps, qvomodo Leges Romanas adhuc admittunt, atqve ita, deturbatis sive Jure sive Injuria Imperatorum Romanorum fascibus, Legibus tamen Imperialibus sponte obediunt.

II. Ecclesia Romana possidet in Italia

Urbem Romanam cum Territorio, Romandiolam qvam per Exarchos Imperatores Orientis diu tenebant, Marchiam Anconitanam, Ducatum Beneventanum & Spoletanum, Bononiam, Ferrariam, Urbinum, aliasqve plurimas cum Territoriis amplisſimis, qvæ à multis ſpeciatim recenſentur 1; & Civitatem Avenionenſem in Gallia cum omni Territorio *Jannæ* Siciliæ Regina 2 *Clementi Sexto* Pontifici Romano ex pactione concesſit. Urbs Romana verò cum variis Provinciis illi Sedi acceſſiſſe perhibetur ex Donatione ſive *Conſtantini* 3 ſive 4 *Ludovici* Imperatoris poſt *Carolum Magnum*, aliæ ex Donatione *Matildæ* Comitiſſæ, aliæ ultrò ſe dediderunt, vel ex variis Titulis in Romani Pontificis Dominium pervenerunt. Cum verò anceps ſemper fuerit diſceptatio de Donatione *Conſtantini*, pro qva vehementer plerumqve contendunt Utriuſqve Juris 5 Interpretes, aliiqve etiam auſi fuerint.

1 *Caſtald. de Imper. qv. 10. & 54. Jo. Fr. Leo. in theſaur. for. eccleſ. p. 1. c. 1. n. 22. Molin. de Juſt. & jur. Tract. 2. diſp. 25. Card. Tuſch. concluſ. 66. v. Papa vide Bull. in Cœna. Dom. 2. Choppin. lib. 1. de Doman. Franc. cap. 11. n. 16.* 3 *C. Conſtantinus. diſt. 96.* 4 *C. Ego Ludovicus. diſt. 63.* 5 *Card. Alban. ad Bart. in Conſtit. 1. ff. Covarr. lib. 4. Var. reſol. cap. 16. Caſtald. de Imp. qv. 10. Fr. Burſat. conſ. 124. lib. 2.*

rint eam pari contentione *6* oppugnare, tutius visum est recentioribus qvibusdam Jus Sedis Romanæ in Dominiis suis ex præscriptione *7* tueri, cum ea omnia plurimave per octingentos annos à *Carolo Magno* absqve interpellatione Legitima possederit, eamqve à *Ludovici* Imperatoris Donatione etiam invalida incipere posse asserunt.

III. Hinc omnes Jurisconsulti affirmant, Pontificem *8* Romanum esse Dominum Supremum in suis Dominiis Temporalibus, omnia posse facere qvæ Reges in Regnis suis & Imperator in Imperio possunt, non habere in suis Dominiis aut Superiorem aut parem, posse Leges generales condere, posse Duces, Marchiones & Comites creare, Feudaq; Regalia concedere sicut Principes Supremos, habere intentionem fundatam qvoad Jurisdictionem

6 Vall. in orat. contr. Donat. Constantin. Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 9. 7 Feuron. in annot. ad statut. urb. in Rubr. n. 33. Ascan. Tamburin. de jur. Abbatiss. disp. 8. qv. 10. Card. Bellarm. de Rom. Pontif. lib. 5. cap. 9. 8 Bald. cons. 353. lib. 1. Anchar. cons. 142. Ranor. cons. 82. n. 4. lib. 1. & cons. 61. lib. 1. Alex. cons. 2. lib. 1. Castald. de Imper. qv. 54. Marh. de Afflict. in Constitut. Regn. prælud. qv. 2. Card. Tusch. conclus. 64 & 66. v. Papa. Card. Put. decis. 323. lib. 2.

nem in dominiis ſuis, ſicut alium qvemlibet Principem Supremum. E diverſo etiam Imperatoris Romani Poteſtatem adeò eſſe extinctam *9* in Dominiis Pontificis, ut in iis habendus ſit pro privato, non poſſit Romæ aut in Dominiis Pontificis exiſtens Legitimare, nec alium qvemvis actum Jurisdictionis exercere, nec Legem aut Conſtitutionem generalem promulgare, neqve Citationem Verbalem exeqvi, mandare & ad Urbem Romanam accedentem pro Corona Imperiali accipienda, non poſſe in ea manere ultra tres dies, & Coronâ accepta debere infra unum diem Româ *10* diſcedere. Et ex hoc Dominio Pontificis Romani in Urbe Romæ, Juriſconſulti Romani docent, Delinqventes in aliorum Principum Territoriis, Florentiæ putà vel in Anglia, non eſſe *11* remittendos, ſed Romæ puniendos ex Conſtitutione Imperatoris *Antonini 12*, qvâ omnes in Orbe Romano Cives Romani facti ſunt; & qvia

9 Bart. in extravag. ad reprimend. n. 9. Bald. conſ. 357. lib. 1. Caſtrenſ. conſ. 200. lib. 2. Card. Tuſch. concluſ. 64. v. Papa. in temporal. 10 *Affict. ad c. in inveſtitura. in fin. de nov. form. fidelit.* 11 *Oldrad. conſ. 124. Petr. Barboſ. ad l. 2. §. Legatis. ff. de Judic. Farinac. in prax. Crimin. qv. 7. n. 12.* 12 *L. in Orbe. 17. de ſtat. hom.*

qvia Romam Communem esse Patriam constitutum 13 est.

IV. Præ reliqvis omnibus Italiæ Principibus aut Populis, Civitas & Respublica Veneta ferè Libera suiqve Juris dici potest, qvæ ante mille & ducentos Annos cœpta & ædificata metu Hunnorum sub Rege *Attila* Italiam invadentium, ab eo tempore Jure Reipublicæ liberæ 14 usa est, qvæ duratio sub una Regiminis forma nulli unqvam Terrarum Orbis Imperio, Regno aut Reipublicæ contigit. Ejus verò libertatem ab omni Imperatoris Romani aut alterius Superioris Potestate immunem, Jurisconsulti ex variis Titulis defendunt: alii ex Jure Gentium, qvòd in Mari 15 ædificaretur, qvod in nullius Dominio erat; alii ex Concessione & Privilegio Imperatorum, qvod se sub aureâ Bullâ vidisse testatur *Albericus 16* de Rosate; alii ex Præscriptione tanti temporis 17, in qvo nec Imperatoris Romani, nec alterius Supe-

13 *L. Roma. 33. ff. ad Municipal. Anastas. Germon. lib. 3. de sacr. immunit. cap. 8. n. 50.* 14 *Contareu. lib. 1. de Rep. Venet.* 15 *Bald. ad rubric. ff. de rer. divis. Jas. ad L. ex hoc Jure. de Just. & jur. Castald. de Imper. qv. 54.* 16 *Alber ad l. 1. n. 20. C. de sum. Trinit.* 17 *Gabriel. in Com. conclus. lib. 5. tit. 1. Matheac. de via & rat. jur. cap. 36. Tusch. conclus. 70. n. 3.*

Superioris Dominationem unqvam recognoverunt, sed naturali Libertate suâ semper *18* hucusqve gavisi fuerint. Veneti enim sub alio Superiore nec de jure nec de facto unqvam fuerunt (ut Communiter asserunt Interpretes *19* nostri) & cum *Carolus Magnus* pacisceretur cum *Irene* & *Nicephoro* de Imperii Divisione, utrinqve consenserunt, Venetos ab alterutrius Potestate liberos *20* conservandos esse; & ut Veneti suis Legibus uterentur.

V. Qvocirca Dux & Senatus Venetorum sunt Supremi, habent omnia Jura Regalia *21*, possunt Leges condere pro Arbitrio suo, omniaqve jura Majestatis exercere, & à Duce Venetorum *22* non appellatur, cum Superiorem non habeat; nec enim est Vis in nomine Regis, Ducis aut Consulis *23*, modò Supremæ Majestatis Juribus utantur; atqve ita Venetiarum Civi-

18 *Bald. consil. 445. lib. 4. Menoch. cons. 2. n. 104. lib. 1. Tusch. conclus. 71.* 19 *Castren. cons. 424. lib. 1. Peregrin. lib. 1. de jur. fisc. Tit. de his qvi hab. fisc. jur. n. 69. Tusch. de conclus. 71. Arnisæ. lib. 1. de jur. Majest. cap. 2 n. 4. August. Barbos. ad c. per venerabilem. n. 27. qvi. fil. sint. Legit.* 20 *Sabell. Emend. 8. & 9. Sigon. lib. 4. Hist. Ital.* 21 *Peregrin. de fidei-com. art. 52. n. 123. Gig. de Crim. læs. Majest. lib. 1. qv. 28.* 22 *Scac. de appell. qv. 16. Limit. 11.* 23 *Vasq. illustr. qvæst. in præfat. n. 119.*

Civitatem Novam Romam *24* rectè appellant.

VI. Florentini, poſt Romani Imperii Poteſtatem extinctam in Italiâ à Gothis & Longobardis, iiſdem diu paruerunt, qvibus Italiâ pulſis Florentini redierunt *25* in Poteſtatem Imperatorum uſqve ad *Rudolphum primum*, qvi acceptis duodecim millibus *26* aureorum libertatem Florentinis conceſſit, iidemqve ab eo tempore Reipublicæ Jure uſi ſunt; licet ſæpius gubernationes formam mutaverint. Et in ea libertate manſerunt uſqve ad Annum MDLXIV. qvo *Coſmus Magnus* Dux Hetruriæ conſtitutus *27* & creatus eſt à *Pio Qvinto* cum Conſenſu Florentinorum, qvi Seditionum & Factionum pertæſi (ut in Populis liberis plerumq; fit) non aliam ſalutis ſuæ conſervandæ rationem qvam in unius Dominatione invenire potuerunt. Et *Pius Qvartus* ſtatuerat *Coſmum* Hetruriæ Regem creare *28*, ut filius ejus viduam Principis *Luſitaniæ* in uxorem duceret, ſi Rex

24 Fulgoſ. conſ. 62. Peregrin. d. n. 123. 25 Machiavell. lib. 1. hiſtor. Florent. 26 Platinan Honor. 4. 27 Laur. Cherubin. Bullar. in Pio. 5. Conſit. 88. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 35. n. 69. Loyſran. de Seigneur. cap. 2. n. 84. 28 Thuan. hiſtor. lib. 26. Loyſran. d. c. 2. n. 84.

Rex *Philippus* annuiſſet, ſed *Pius Qvintus* eum creavit Magnum Hetruriæ Ducem cum Titulo *Sereniſſimi* 29 & omni Regia dignitate, etiam reclamante *Maximiliano Secundo* Imperatore, Cauſaqve ad Imperii Comitia relatâ, Creatio *Coſmi* ab Electoribus Germaniæ confirmata eſt.

VII. De Poteſtate verò Florentinorum & Magni Ducis omnes conſentiunt; Florentinos ſcilicet, dum Reipublicæ Jure uſi ſunt, neminem Superiorem recognoviſſe, Leges condidiſſe, omniaqve Jura Regalia Supremorum Principum juſtè exercuiſſe, Juriſconſulti illorum Sæculorum 30 aſſerunt; paremqve Poteſtatem jam Magnos Hetruriæ Duces habere, eſſe Supremos Pincipes, iiſdemqve Jura omnia Majeſtatis competere, Juriſconſulti hujus Sæculi 31 teſtantur.

VIII. Et Reſpublica Lucenſis eâdem Libertate adhuc gaudet, ex ſimili Conceſſione Libertatis pro duodecim Millib9 Aureorum à *Rudolpho* Habſpurgenſi Imperato-

29 *Baptiſt. Adrian. hiſtor. lib. 20. Pacian. de probat. lib. 2. cap. 35. n. 69.* 30 *Bart. in L. hoſtes. de Captiv. & poſtlim. Caſtald. de Imper. qv. 54. Pet. de poteſt. Princip. cap. 32. n. 213.* 31 *Rol. à Vall. de jur. dot. qu. 3. n. 4. Decian. conſ. 79. Caball. in reſol. Crimin. caſ. 99.*

ratore *32*; atq; ab eo tempore Lucam fuisse Rempub. Liberam, Jura omnia Supremorum Principum habuisse, & neminem recognoscere Superiorem Jurisconsulti *33* pariter asserunt. Et porrò Imperatorem in Ditione Florentina vel Lucensi non posse Legitimare aut alium actum *34* potestatis suæ exercere.

IX. Mediolanenses ut & reliqvi Italiæ Populi, pulsis Longobardis Libertatem obtinuerunt ex pacto cum *Frederico* Imperatore in Pace *35* Constantiæ, eorumqve Dominationem primò *Galeatii*, deinde *Sfortiæ* acqvisiverunt sub Titulis Vice-Comitum & postea Ducum, primusqve *Joannes Galeatius* Vice-Comes creatus est Dux Mediolani & Vicarius Imperii Anno MCCCLXXXXV. à *Ladislao* Imperatore *36*; à cujus filiâ Valentina nuptâ Duci Aurelianensi Jus Regum Galliæ in eo Ducatu ortum est, qvibus postea ejectis per *Sfortias*, *Carolus V.* Imp. Ducatum *Francisco Sfortiæ*

32 *Platin. in Honor. 4. Choppin. lib. 2. de Deman. Franc. tit. 1. n. 9.* 33 *Castald. de Imper. qu. 54. Petr. de potest. Princ. c. 32. n. 213.* 34 *Gabriel. in Com. conclus. lib. 5. concl. 3.* 35 *Tit. de pace Constant. in usib. Feudor.* 36 *Bald. cons. 326. lib. 2. Card. Tusch. concl. 165. n. 1.*

Sfortiæ 37 restituit, idemqve postea caducus factus sub Imperio Regum Hispaniæ ex ejusdem Ducatus Titulo jam tenetur.

X. De duce verò *Mediolani* constans est Jurisconsultorum *38* Sententia, Eum non recognoscere Imperatorem, posse in suis Dominiis omnia facere qvæ potest Imperator, ejusdemq; Vicarii munere fungi, habere Potestatem Legum ferendarum, & omnia Jura Majestatis, ut reliqvos omnes Supremos Principes. Contra vero Imperatorem esse in iis Dominiis Privatum, non posse in iis Jurisdictionem ullam *39* exercere; dici Polum Antarcticum, qvi non est nostri Hemisphærii, omniaqve jura Imperialia fuisse in Ducem Mediolani ejusq; Hæredes translata, eundemqve posse committere Causam judicandam appellatione *40* remota, qvod solis Supremis Principib9 competit, eademqve

37 *Fr. Crass. de Orig. jur. Mediolan. & Constit. Mediolanen. in princ. Camell. Borrell. de Cath. Reg. præstan. cap. 46. n. 261. Franc. Guicciard. histor. lib. 1.* 38 *Bald. cons. 359. lib. 3. Dec. cons. 61. n. 10. Castren. cons. 34. vol. 2. Menoch. con. 2. n. 104. & cons. 307. lib. 2. Jas. ad L. ex hoc Jure de Just. & jur. Castald. de Imp. qv. 54. Tusch. conclus. 518.* 39 *Gabriel. conclus. 3. lib. 5. Card. Tusch. conclus. 165.* 40 *Socin. cons. 195. lib. 3. Tusch. d. conclus. 165. n. 17.*

qve de Cauſa à Sententia Ducis Mediolani appellari *41* non poſſe.

XI. Dux verò *Sabaudiæ*, licet in Principatu Pedemontano Neminem Superiorem recognoſcat, de *Sabaudia* tamen ejus Poteſtas controvertitur, qvòd plures aſſerant eam *42* eſſe Imperii Feudum, *Sabaudiæqve* Comitem fuiſſe Ducem, creatum à *Sigiſmundo* Imperatore, eundemqve eſſe Imperii Vicarium & Vaſallum. Juriſconſulti tamen recentiores omnes *43* affirmant, eundem per Inveſtituram accepiſſe Supremam & Imperatoriam Poteſtatem, Duceſqve *Sabaudiæ* omnes poſt primam Inveſtituram fuiſſe Supremos Principes, Legum ferendarum & omnia jura Majeſtatis eos jam habere, eoſdemqve fuiſſe inveſtitos de omni Imperio & Juriſdictione, de omnibus Juribus Imperialibus & Regalibus etiam privativè qvoad Inveſtientem, *Ozaſchus 44* Senatus Taurinenſis Præſes ait, & ab iiſdem & à Supremis Prin-

41 *Scacc. de appell. qv. 16. Limit. 11. & 12.* 42 *Bald. conſ. 217. vol. 3. Menoch. conſ. 2. n. 104. lib. 1. Bodin. lib. 1. de Repubi. cap. 9.* 43 *Rol. à Vall. conſ. 4. lib. 3. Gabriel. concluſ. 3. lib. 5. Tuſch. concluſ. 819. Cam. Borrel. de Cath. Reg. præſtan. cap. 31. n. 24.* 44 *Ozaſch. deciſ. Pedemont. 19. n. 24. & deciſ. 155. Sola. in Conſtit. Sabaud. in proœm. gl. 1.*

Principibus non posse appellari *45* receptum est.

XII. Genua Caput Liguriæ post expulsos Italiâ Longobardos per octingentos Annos libera fuit & Reipublicæ Jure usa est. Galli tantùm superiore Sæculo eâ brevi tempore potiti ab *Andreæ Doria 46* ejecti sunt. Hac libertate fruuntur adhuc Genuenses sub potestate Ducis, in qvem tamen & ipsi potestatem habent, cum eum eligant pro biennio tantùm, eundemqve ex Causâ possint deponere *47*; qvia non est à Superiore confirmatus, cum Genuenses superiorem non habeant. Nam Jurisconsulti Itali *48* attestantur Genuenses liberos esse à Potestate Imperatoris, possеqve Leges condere, & habere omnia Regalia & Majestatis Jura, qvæ qvidem per Ducem suum exercent, ideoqve ab eo, ut à Principe Supremo, appellationem non concedi.

XIII. Ferraria est feudum Ecclesiæ Romanæ *49*, qvam Illustris Familia Estensium,

45 *Scacc. de appell. qv. 16. Limit. 12.* 46 *Baz. lib. 3. de stat. Ital. cap. 3. Fr. Guicciard. histor. lib. 19.* 47 *Bald. cons. 325. lib. 5. Card. Tusch. conclus. 1. v. Genua civitas.* 48 *Bald. cons. 152. lib. 5. Tusch. d. conclus. 1. Menoch. resp. 2. Caus. Finar. art. 1. & cons. 2. lib. 1.* 49 *Castren. cons. 102. lib. 2. Card. Tusch. v. Ferraria Civitas. conclus. 95.*

ſium, primò ſub Marchionum, deinde ſub Ducum Titulis, diu tenuerunt ſub annuo Cenſu uſqve ad annum MDLXVI. in qvo per mortem Alphonſi Eſtenſis Ferrariæ Ducis, nullo hærede relicto, Ducatus Ferrariæ omniaqve ejus Dominia 50 ad ſedem Romanam devoluta, utileqve Feudi Dominium cum Directo conſolidatum ex Conſtitutionibus *Pii Quinti* & *Clementis Octavi* declarantur. Duces verò Ferrariæ fuiſſe inveſtitos cum omnibus Juribus, Regalibus & Imperatoriis, fuiſſe Principes Supremos, potuiſſe Leges condere, ab omni poteſtate Imperatoris liberos, ipſoſqve habuiſſe omnia Jura Imperatoris in ſuis Dominiis, Juriſconſulti 51 ſimiliter affirmant.

XIV. Sedis etiam Romanæ Feudatarii ſunt Duces Urbini 52 & Duces Mutinæ 53, & Duces Parmæ 54, habentqve Poteſtatem

50 *Lauren. Cherubin. in Bullar. Clem 8. Conſtit. 52. p. 3.* 51 *Alex. conſ. 84. lib. 1. Ruin. conſ. 21. vol. 1. Pariſ. conſ. 1. vol. 1. Bertazzol. conſ. 240. lib. 1. Decian. reſp. 56. vol. 5. Borrell. de Cath. Reg. præſtant. cap. 31. n. 24. Tuſch. de concluſ. 95. Servin. Playdoy. des biens des Card. & duc. d. Ferrar.* 52 *Card. Tuſch. concluſ. 295. v. Urbini Dux.* 53 *Pacian. conſ. 149. Tuſch. concluſ. 439. v. Mutinæ Civitas.* 54 *Barboſ. ad c. per venerabilem. n. 73. qui fil. ſint Legit.*

teſtatem Supremam in ſubditos ſuos, qvam in Conceſſionibus & Inveſtituris ſuis acceperunt; qvibus anumerandi ſunt Duces Mantuæ & Marchiones Montisferrati 55, qvi ab Imperatoribus in Dominiis ſuis ſunt inveſtiti, pluresqve alii ſunt duces, Marchiones, & Comitis in Italia, qvorum alii ab Imperatoribus, alii à Pontificibus Romanis ſunt inveſtiti.

XV. Omnes verò poſt inveſtituram perpetuam, ſibi & hæredibus ſuis Supremam Poteſtatem habent in ſubditos ſuos, in qvos exercent omnia Imperialia & Majeſtatis Jura, ſicuti Juriſconſulti Itali conſtanter 56 aſſerunt. Licet enim qvoad Inveſtientes, à qvibus Feuda acceperunt, dicantur tantùm utiliter poſſidere Dominia ſua, eademqve ab iis recognoſcant; qvoad ſubditos verò habent eandem poteſtatem, qvam Imperator & Supremi Principes, qvi in Subditos ſuos plenã & directam poteſtatem exercent, & qvoad eos à ſupremis Regibus

55 *Rot. à Vall. de Liur. dec. qv. 3. n. 4. Tuſch. concluſ. 73. v. Mantua. Dux. Barbo ſ. ad d. c. per venerabilem. n. 34.* 56 *Curt. Jun. conſ. 61. n. 10. Pariſ. conſ. 99. vol. 1. Menoch. conſ. 2. lib. 1. & conſ. 302. Decian. conſ. 41. vol. 2. Facian. conſ. 149. Petr. de poteſt. Princ. cap. 3. qv. 4.*

Regibus & Principibus 57 non differunt; neqve enim ratio eſt habenda nominis, utrum Duces, Marchiones, vel Comites dicantur, modo plena & ſuprema poteſtate in ſubditos fruantur, 58 ait *Baldus*. Eos enim licet Feudatarios & Vaſallos poſſe Leges & Statuta Subditis ſuis 59 condere, & ab eorum ſententiis non licere Subditis 60 ſuis appellare.

XVI. Ita cum omnes Italiæ Principes in Dominiis ſuis omnem Imperatorum Romanorum poteſtatem excuſſerint, Legibus tamen Romanis omnes ſe ſubmittunt, obedientiamqve ſpontaneam præſtant. Qvod in ſingulorum Dominiis breviter conſtabit, & de ſingulis dicendum ſupereſt.

XVII. Romæ & in Dominiis Sedis Romanæ Jus Civile Romanorum in omnibus Cauſis Civilibus ubiqve obſervatur. Statuto Urbis Romæ proviſum eſt, 61 qvod in Urbe ejusqve Territorio ex Jure

57 *Bald. in proœm. ff. n. 11. Petr. de poteſt. Princ. p. 1. cap. 6. n. 50. Borrell. d. cap. 31. n. 15.* 58 *Bald. conſ. 328. n. 6. lib. 1. Vaſq. controverſ. illuſtr. in præfat. n. 119.* 59 *Petr. de poteſt. princ. d. c. 6. n. 76. Borrell. d. cap. 31. n. 18.* 60 *Bald. in proœm. ff. n. 11. Decian. reſp. 56. n. 4. vol. 5. Peregrin. de jur. fiſc. lib. 1. Tit. 2. Pacian. conſ. 149.* 61 *Statut. Urb. Rom. cap. 42.*

Jure Civili ſit judicandum, & non recurratur ad Canones, niſi ubi Jus Civile deficit, qvia Jus Civile ibi ortum eſt, & inde ad alios Populos dimanavit. Et Rota Romana in Judiciis Cauſarum non æqvitatem Canonicam, ſed Jus Civile *62* ſeqvitur, niſi occurrat Caſus, in qvo Jus Civile correctum eſt per Jus Canonicum; ut in pœnis fœminarum ſecundò nubentium infra Annum *63* Luctus, qvia Jus correctum Juris vim amiſit. Ideoqve *Margaretha* de S. Cruce nubens *Gvidoni* de Baleonibus infra annum Luctus in Rota Romana *64* abſoluta fuit. Bononiæ etiam ſtatutum eſt, qvod, ubi Jus Municipale ejus loci deficit, Jus Civile debet *65* obſervari. Ex Statuto Urbis Anconæ Cauſæ terminandæ ſunt primò per Jus *66* Civile, ſecundò per Jus Canonicum. Et in erectione Tribunatis Rotæ Marchiæ Ancovitanæ conſtitutum eſt per *Sixtum Qvintum*, ſolos Juris Utriusqve Doctores in Auditores illius Rotæ *67* eſſe admittendos,

62 Card. Seraphin. deciſ. 487. & deciſ. 519. Theod. Rubr. in ſingul. de Interp. Statut. ex Rot. Rom. lib. 6. n. 2. 63 Capr. conſ. 70. n. 12. Theod. Rubr. d. lib. 6. 64 Farinac. in deciſ. Crim. lib. 2. deciſ. 65. 65 Statut. Bonon. lib. 6. & ibi Annibal. Montenſ. v. jus Civile. 66 Ant. de Amat. deciſ. Rot. March. 59. n. 4. 67 Steph. Gratian. in deciſ. Rot. March. in Bull. Sixti Qvinti.

dos, & Avenioni in ejus Provinciæ Rota ſingulariter ſtatutum eſt *68*, Cauſas ſolùm ex Jure Canonico eſſe decidendas. De cætero ubi Jus Civile deficit, vel in Caſibus ſuperiùs expreſſis, Jus Canonicum in Dominiis Eccleſiæ Romanæ ſervandum *69* eſt: ſicut à Doctoribus communiter receptum *70* & in Rota Romana ſæpiùs judicatum eſt, Romæqve Profeſſores Jus Civile publicè docuiſſe ſuo Seculo *70 Andreas* & *Petr. Ancharanus* teſtati *71* ſunt.

XVIII. Veneti verò ex omnibus aliis Italiæ Populis minimè Romanas Leges admiſerunt, & ut Libertatem ſuam primævam contra omnem Imperatorum Romanorum vim & poteſtatem conſervarunt, ita & Legibus ſemper ſuis uſi ſunt; cum hoc ſummum in omnibus Gentibus Libertatis ſit teſtimonium, Legibus & Moribus ſuis uti. Ideo Interpretes noſtri dum de Venetis loqvuntur, alii dicunt *72* eos regi Conſvetudinibus & Jure non ſcri-

I pto;

68 Hier. à Laurent. deciſ. Aven. 68. n. 8. 69 Feron. in annot. ad Statut. Urb. cap. 42. n. 4. 70 Ceph. conſ. 556. n. 6. vol. 4. Farinac. deciſ. Crimin. num. 15. lib. 2. Deciſ. Rot. Rom. per Duran. 236. n. 2. p. 1. Montenſ. ad Statut. Bonon. lib. 6. v. Jus commune. 71 Jo. Andr. ad c. ſuper ſpecula. n. 6. de privileg. Anchar. ad c. cum de diverſis n. 3. de exceſſ. Prælat. 72 Ant. de Butr. ad c. ſuper ſpecula. n. 6. de privileg. Alber. ad l. 1. C. de ſum. Trinit. n. 26.

pto; alii Jure Naturali & Gentium 73, atqve ita Venetorum teſtamenta valere coram duobus teſtibus, & Sententias eorum nunqvam tranſire 74 in Rem judicatam, qvia volunt poſſe eas de facto revocare. *Bartolus* verò de Venetis teſtatur 75 eos manu Regiâ & pro arbitrio ſuo judicare: nam & in Statutis Venetorum reformatis ſub Duce Venetiarum, *Jacobo Theapolo*, ſancitum eſt 76, Judices debere Cauſas ex iis Statutis judicare, & ſi in iis aliqva non deciſa occurrant (cum ſint plura Negotia qvam Statuta) Judices debent æqvum & bonum ferre ex arbitrio ſuo, de qvo poſſint coram Supremo Dei Tribunali rationem reddere.

XIX. Negari tamen non poteſt, Venetos Jus Civile Romanorum colere & venerari, immeritòqve eos ſuperbiæ redarguunt 77 aliqvi, qvod non dignentur Legibus Imperialibus parere, qvia Juris Civilis Profeſſorum ut Aſſeſſorum in Judiciis ſuis operâ & Conſilio 78 utuntur, pluresqve Senten-

73 *Caſtren. conſ. 424. lib. 1. Card. Tuſch. concluſ. 71. v. Venetorum Civitas.* 74 *Felin. ad c. qualiter & qvando. n. 15. de accuſat.* 75 *Bart. in l. rerum. n. 3. ff. rer. amat. Oliban. in Comment. de act. lib. 3. c. 2. n. 9. p. 1.* 76 *Statut. Venet. in prolog.* 77 *Bolognet. in addit. ad Jo. Anan. conſ. 53.* 78 *Angel. Matheac. de via & rat. jur. cap. 36.*

Sententias Auditorum Venetorum in Scriptis promulgatas se Venetiis vidisse 79 ait *Decianus*, in qvibus Jurisconsultorum Responsa descripta sunt, qvod in Italiæ Civitatibus freqventissimum est, ut Judices ex consilio Sapientis pronunciare debeant, atqve ita Statutis plurimis cavetur; Judicesqve Veneti in appellationibus *Patavinis* 80 secundùm Jus Civile pronunciare debent; nam & Civitas Patavina Jure Communi regebatur 81, priusqvam in ditionem Venetorum incideret. Et Serenissimæ Reipublicæ Venetorum curam de conservando Jure Civili, unica Academia Patavina demonstrat, ad qvam Clarissimos Italiæ Jurisconsultos magnis Stipendiis invitant pro docendo Jure Civili, in qvâ præter alios plurimos Jus Civile nuper professi sunt *Tib. Decianus*, *Jacob. Menochius*, *Franc. Card. Mantica*, & *Anton. Peregrinus*, qvi tantum Lucis & Ornamenti Juri Civili attulerunt.

XX. De reliqvis Italiæ Dominiis minor est dubitatio. Florentini se obligatos putant Legibus Imperialibus iisqve utuntur, qvamvis possint & nolle uti, ait *Castrensis*

79 *Decian. in apolog. advers. Alciat. cap. 9.* 80 *Choppin. de Comm. Gall. Consvetud. p. 2. §. 4.* 81 *Peregrin. cons. 63. n. 5. vol. 1.*

ſtrenſis 82. Et ſtatutum Florentiæ conditum idem ſtatuens cum Jure Civili inutile habetur, qvia Jus Civile apud Florentinos eſt Jus *83* Commune. Et in Repub. Lucenſi pariter Jus Civile ſervatur *84*; idemq; eſſe Jus commune apud Lucenſes Juriſconſulti Lucenſes *85* atteſtantur: eaq; de causâ Statuta Lucenſia mandato Senatûs Lucenſis à maximis ejus Sæculi Juriſconſultis Caſtrenſi & Imola *86* facta & accommodata ſunt, eſſeqve ideo intelligenda non ut idiotæ, ſed ut Juriſconſuti intelligunt.

XXI. Mediolanum Civitas antiqviſſima Legibus Romanis diu paruit uſqve ad Longobardorum Regum Dominium, ſub qvo per ducentos Annos Legibus Longobardicis regebatur, qvibus extinctis per *Carolum Magnum* Jura & conſvetudines Feudorum ſub illius Succeſſoribus orta ſunt, qvi immenſa Liberalitate pleraſqve Italiæ Ditiones ſub Ducum, Marchionum, & Comitum Titulis in Feuda conceſſerunt, eademqve, per Juriſconſultos Mediola-

82 *Caſtren. conſ. 171. lib. 1. Tuſch. concluſ. 344. v. Princ. Francia. 98. n. 12.* 83 *Magon. deciſ. Florent. 98. n. 10.* 84 *Tuſch. concluſ. 445. v. Lucana Civitas.* 85 *Magon. deciſ. Lucen. 91. n. 10. & deciſ. 6. n. 5. Cornarron. deciſ. Lucen. 236. n. 8.* 86 *Magon. deciſ. Lucen. 15. n. 48.*

diolanenſes *87* ſub *Frederico Barbaroſſa* Imp. compoſita ſunt, qvibus hodiè utimur: poſtea verò Civitate liberatâ per pactionem *Frederici* in pace Conſtantiæ, atq; iterum à Galeatiis primò, deinde à Sfortiis in poteſtatem eorum redactâ, varia Decreta, Statuta, & Conſtitutiones editæ ſunt uſqve ad *Carolum Qbintum* Imp. cujus auſpiciis à *Philippo Sacco*, Senatus Mediolanenſis Præſide, *Fr. Lampugnano* & *Ægidio Boſſio* Senatoribus & Juriſconſultis inſignibus in unum volumen compoſita ſunt, qvæ hodie Jus Mediolanenſe conſtituúnt: qvæ omnia à *Franc. Craſſo* Juriſconſulto Mediolanenſi *88* exactè recenſentur.

XXII. Has verò Conſtitutiones & Statuta Commentariis illuſtrarunt *Cattellianus Cotta* & *Anton. Rubeus* Juriſconſulti Mediolanenſes *89*, qvas etiam ad Jus Civile Romanorum ut ad Jus Commune in Judiciis accommodant, & ab eo Deciſiones Cauſarum in ſtatutis & Conſtitutionibus omiſſarum *90* petunt. Et in Conſtitutionibus Mediolanenſibus ſtatutum eſt, in Senatum Mediolanenſem (qvi conſtat uno

87 *Tit. de feud. cognit. lib. 2.* 88 *Franc. Craſſ. in Libell. de orig. jur. Mediolan.* 89 *Edit. Bergom. Ann. 1594.* 90 *Ruginell. ad Conſtitut. Mediolan. de appell. cap. 1. n. 3.*

Præside & duodecim Senatoribus Juris Civilis Doctoribus, in qvibus tres plerumqve sunt Hiſpani) neminem admittendum *91* niſi Juris Civilis Profeſſorem, & in ſingulis Civitatibus Poteſtates debere ſibi aſciſcere qvatuor Legum Doctores *92* Aſſeſſores ſuos; & teſtatur *Baldus 93* Mediolani ſicut & *Patabii* pro Jure Civili docendo Academiam antiqvitùs conſtitutam fuiſſe.

XXIII. Genuæ Jus dicitur per Judices Rotæ Juris Civilis Profeſſores (plerumqve exteros non ſuæ Gentis) ex Statutis & Jure Civili Romanorum *94*, ad qvod in caſibus omiſſis & pro Statutorum interpretatione recurrunt. Et Duces Mantuæ teneri legibus Imperialibus à multis traditū eſt *95*, qvod ab Imperatore inveſtiti ſunt: atqve ita in Senatu Mantuæ *96* ſeptem ſunt Judices Juris Civilis profeſſores, qvorum unus Præſidis locum habet, & Mantuani Jure Civili Romanorum ut Jure ſuo Communi *97* utuntur. Licet verò Duces Mutinæ ſint Vaſalli

91 *Statut. Mediolan. cap. 414.* 92 *Statut. Mediolan. Rubr. de Poteſt. cap. 6.* 93 *Bald. conſ. 77. lib. 5. Tuſch. concluſ. 167. v. Mediolan. Civitas.* 94 *Flamin. Chartar. deciſ. Rot. Gen. 5. n. 16. & deciſ. 1. Rot. Gen. Cauſ. execut. n. 2.* 95 *Alex. conſ. 1. lib. 2. Tuſch. concluſ. 73. v. Mantuæ Dux.* 96 *Avity. in deſcript. Ducat. Mantuæ. §. gouvernement.* 97 *Burſat. Mantuan. conſ. 199. n. 41. lib. 2.*

Vaſalli Eccleſiæ Romanæ, in omnibus tamen Judiciis Civilibus Jus Civile *98* potiùs qvam Canonicum ſeqvuntur.

XXIV. Duces verò Ferrariæ cum fuerint à Sede Romanâ inveſtiti, plerumqve Jus Canonicum in Curiis ſuis ſecuti ſunt *99* ex *Cephali* & aliorum Sententiâ ; ſed contra eos *Tiberius Decianus* ſtrenuè defendit *100*, Jus Civile tantùm ſeqvendum eſſe in Civilibus & prophanis Cauſis in Dominio Ferrariæ, cum Duces à Pontificibus fuerunt inveſtiti omnibus Juribus Supremorum Principum ; ateq; ideò à Sententiis Judicum Ferrarienſium ad Ducem, non ad Pontificem fuiſſe appellandum, & apud eosdem Jus Civile *101* habet vim Juris Communis ; atqve ideo Ferrariæ, cum Jus Civile & Canonicum contraria ſunt, Judices benigniorem partem *102* pro evitatione pœnæ ſeqvi debent.

XXXV. Duces etiam Sabaudiæ Supremos Senatus inſtituerunt , Camberiaci pro Ducatu Sabaudiæ, Turini pro

98 *Angel. conſ. 29. Tuſch. concluſ. 439. v. Mutina. Civitas.* 99 *Ceph. conſ. 586. n. 6. vol. 4. Card. Zabar. conſ. 2. Tuſch. concluſ. 95. v. Ferraria Civitas.* 100 *Decian. reſp. 56. vol. 5.* 101 *Bertarrol. conſ. 190. n. 3. & conſ. 205. n. 6.* 102 *Bertarrol. conſ. 465. n. 14. lib. 2.*

Principatu Pedemontano, in qvibus, ex earum Provinciarum Statutis *103* non alii qvàm Legum Doctores admittuntur in Præsides, Senatores & Advocatos, & in iis Jus Civile non esse tantùm Jus Commune, sed & floresçere, præter doctissimas Senatus Pedemontani decisiones, ab Ozascho ejus Senatûs Præside editas, solus *Antonius Faber* acutissimus superioris Sæculi Jurisconsultus in Codice Fabriano decisionum ejusdem Senatus demonstrat. Et Urbini pariter & Parmæ *104* Jus Civile in Judiciis observatur, nulliqve præter Juris Civilis Professores ad Jus dicendum admittuntur: & in Dominiis Ducis Urbini illud singulare est *105*, qvod Advocati possint coram Senatu tantùm allegare Leges *Justinianeas*, & ex Doctoribus solos *Accursium*, *Bartolum*; *Baldum*, *Aronem*, *Alexandrum*, *Castrensem* & *Jasonem*, in criminalibus solùm Angelum de Maleficiis; Juris Canonici verò Interpretum omnium possunt authoritate uti.

XXVI. Et generaliter apud Jurisconsultos receptum est, Jus Civile Romanorum

103 *Neviran. in sum. Statut. Sabaud. n. 3.* 104 *Avity. in Descript. Ducat. Parm. §. gouvernement.* 105 *Avity. in descript. Ducat. Urbin. §. gouvernement.*

rum esse Jus Commune *106* in Italiâ, Italosqve post Statuta sua ad Juris Romani observationem teneri; & decisiones causarum in Italiâ â Jure Civili Romanorum peti, Libri decisionum in omnibus Italiæ Principum supremis Curiis, qvos editos habemus, abunde testantur.

XXVII. Qvamvis verò omnes Italiæ Principes & Respublicæ sua Statuta condere soleant, qvæ sunt eorum propriæ & Municipales Leges, iisqve omnes homines à naturâ favere solent: Juris tamen Romani tanta est apud eos omnes veneratio, ut ei Leges suas postponant, easdemqve per Jus Romanum suppleant, explicent, illustrent & interpretentur; & qvoties inter Statuta sua & Jus Romanum repugnantia aut correctio incidit, libentiùs Statuta sua qvàm Jus Romanum corrigi patiuntur.

XXVIII. Statuta sunt eæ Leges, qvas Municipales Romani appellârunt; qvarum ferendarum Jus Municipibus suis *107* con-

106 Ant. de Butr. ad c. super specula. n. 6. & ibi Jo. Andr. n. 2. de privil. Petr. de potest. Princ. c. 3. qv. 4. n. 48. Ald. Muscard. de interpret. Statut. conclus. 2. n. 89. Peregrin. cons. 63. n. 5. vol. 1. Car. Molin. cons. 15. n. 14. Roland. sum. art. Notar. p. 3. §. de Jure Civili. Coqvill. ad Consvet. Nivern. in præfat. 107 *Paurmeister. lib. 2. de jurisd. Imp. Rom. cap. ult.*

cesserunt, qvi ad Jus & Munera Civium Romanorum admittebantur. Eorum sæpe mentio est in Legibus *108* Romanis, sed Statuta dici cœperunt à *Frederico 109* Secundo. Atq; ab eo tempore Leges, à Principibus & Civitatibus Italiæ latæ, Statuta dici cœperunt, & idem apud Nos qvod apud Romanos Leges *110* Municipales denotant. Et unicuiq; Principi vel Reipublicæ concessum est Leges & Statuta *111* condere pro commodis Populi sui in iis, qvæ præter Jus commune accidunt, & aliqvando in iis qvæ Juri communi cõtraria sunt, qvoties salus & utilitas Reipublicæ mutationem postulat. De iis verò, qvæ Jure communi deposita sunt, si Statutum idem sanciat, Jus commune seqvendum; Statutum verò ut inutile & superfluum *112* rejiciendum est, idemqve potiùs Jus Romanum qvàm Municipale dicendum est.

XXIX. In cæteris verò si Statuta utiliter

108 *L. gradatim. 11. §. et si leg. leg. de muner. & honor. l. 2. §. Divus de sepul. violat. l. 2. ff. de novat. l. 1. C. de emanc. liber.* 109 *Anth. Cassa. C. de sacros. eccles. Auth. omnes C. com. de succes.* 110 *Alciat. ad l. provincialium. 46. n. 3. de verb. sign. Decian. lib. 2. Tract. Crmin. cap. 32.* 111 *Bart. & Dd. ad l. omnes populi. de Just. & Jur.* 112 *Decian. lib. 2. Tract. Crimin. cap. 32. n. 8. Magon. decis. Florent. 98. n. 10.*

liter disponunt, sunt tamen semper stricti *113* Juris, strictèqve interpretanda. Et pro Casibus in Statuto omissis recurrendum est ad Jus *114* commune, eademqve à Jure communi interpretationem passivam recipiunt *115*; puta, si de homicidio agat Statutum, intelligendum est secundùm Jus commune, modo cum dolo commissum sit. Si Statutum agat de confiscatione bonorum, intelligenda tantùm sunt bona Mobilia, non Feuda, & ita in aliis omnibus qvæ à jure communi constituta sunt. Contra verò, Statuta non admittere interpretationem activam à Jure communi *116*, ut extendantur ad Casus in Statutis non expressos, de qvibus in Jure communi Romano constitutum est; eademq; si in pluribus Jus commune corrigere possunt, ita esse interpretanda, ut qvā minime fieri possit Jus commune *117* corrigant & lædant. Ita enim de interpretatione Statutorum in Domi-

113 *Asin. de execut. c.1.n. 3. Coqvill. in d. præfat.* 114 *Grat.dec.Rot.March.177. n. 9. Amat. decis. Rot. March. 29. n.23.* 115 *Alder. Muscard. de statut.interpret. concl.2. n.3. Bertarrol. cons.281.n.4.lib.2. & cons.405. n.14.lib.2.* 116 *Bart. ad l. omnes populi. n. 60. de Just. & Jur. Muscard. d. conclus. n.236.* 117 *Ant. de Butr. & Dd. ad c. cum dilectus de Consvet. Muscard. d. n. 236.*

Dominiis Italiæ Jurisconsulti Noſtri tradiderunt. De Statuto Florentino Magonius & Aſinius *118* Florentini. De Statuto Lucenſi Corvarronius *119* Auditor Lucenſis. De Statuto Mediolanenſi *Ruginellus 120* Mediolanenſis. De Statuto Ferrariæ *Bertarrol. 121* Conſiliarius Ducis Ferrariæ. De Statuto Placentino *Fulgoſius 122* Placentinus. De Statuto Genuæ *123* Chartarius *Rotæ* Genuenſis Auditor. De Statuto Mantuano *Eurſatus 124* Mantuanus. De Statuto Anchonitano *Stephanus Gratianus 125 Rotæ Marchiæ* Auditor. De Statuto Avenionenſi *Hieronymus* à Laurentiis *126* Rotæ Avenionenſis Decanus. De Statuto Fiviranenſi *Cabalcanus 127* Fiviranenſis.

XXX. Et in Interpretatione Statutorum Italiæ ſæpè orta eſt controverſia, cum una Civitas alteri dominatur, ut Florentia Civitati Piſanæ, Venetiæ Patavio, ſi Statutum

118 *Magon. deciſ. Florent. 109. n. 6. Aſin. de execut. §. 4. cap. 82.* 119 *Corvarron. deciſ. Lucen. 236. n. 8.* 120 *Ruginell. ad Conſtitut. Mediolan. de appell. c. 1. n. 3.* 121 *Bertarrol. conſ. 201. n. 28.* 122 *Fulgoſ. conſ. 26. n. 71.* 123 *Chartar. deciſ. Rot. Gen. 5. n. 20.* 124 *Burſat. conſ. 189. lib. 2. n. 41.* 125 *Gratian. deciſ. Rot. March. 5. n. 9.* 126 *Laurcn. deciſ. Aven. 68. n. 8.* 127 *Cavalcan. p. 3. de ult. volunt. deciſ. 12. n. 12.*

tum inferioris Civitatis mandat ſervari Jus commune extra Caſus in ſtatuto expreſſos, an recurrendum ſit ad Jus Civitatis Dominantis, eoqve deficiente ad Jus Civile Romanorum; an verò ſolùm Jus Commune Romanorum intelligatur? Et pro Jure Civitatis Dominantis reſponderunt *Ludovicus* Romanus *128*, aliiqve tradentes, Jus Romanum non eſſe ſervandum, niſi deficientibus Statutis Civitatis ſuperioris. Sed freqventiùs recepta eſt contraria Sententia *129* in iis ſtatutis intelligi ſolùm Jus Civile Romanorum, atqve ita Florentiæ ſæpius judicatum fuiſſe aſſerunt.

XXXI. Deniqve & illud in decus Juris Civilis in Italiâ cedit, qvod tradit *Baptiſt. Aſinius 130* Jurisconſultus Florentinus, in ſingulis Italiæ Dominiis Exteros & non ſubditos teneri tantùm ad Statuta locorum in ordinariis; qvæ cauſarum forenſium proceſſus inſtruunt; cum in iis etiam per Exteros qvaſi contrahatur, in deciſoriis

128 *Roman. conſ.218. n. 6. Matheac. de via & rat. jur. lib. 1. cap. 35. Peregrin. conſ.63. n. 5. vol.1.* 129 *Dec. ad c. Licet cauſam. de probat. Mandoſ. ad d. conſ. Rom.218. in addit. Decian. lib. 2. Tract. crimin. c.23. n. 4. Turamin. ad l. de qvibus n. 4. ff. de legib. Muſcard. de interpret. concluſ.2. n. 88. Cavalcan. deciſ.12. n.8. Burſet. conſ. 189. n.45. lib.2.* 130 *Aſin. tract. de execut. cap.78. n.12.*

riis verò eos ex solo Jure communi Romanorum obligari.

XXXII. Et facilis qvidem est probatio Romanos & Italos Legibus Romanis obligari, qvibus solis regebantur usqve ad Gothos & Longobardos, qvi immani barbarie & Leges Romanas & Literas omnes pessumdare & obruere contendebant, & ipsum nomen Romanum extingvere nitebantur: verùm iis pulsis redierunt Itali ad nativas & propriasLeges,iisqve jam fruuntur. Et qvæ hactenus dicta sunt,eò demum redierunt, ut explicent potissimùm varios modos qvibus Italiæ Principes Leges Romanas admiserunt, postqvam libertatem & immunitatem ab omni Imperii Romani Dominatione acqvisiverant.

XXXIII. Et jam in Galliam transeundum esset, nisi supereesset illa Italiæ pars, qvæ Apuliam & Calabriam & reliqvas Regni Neapolitani partes & Siciliam continet, ex qvibus coaluit Regnum Neapolitanum & Siciliæ. Nam Insulæ Italiæ pars Italiæ sunt, & cujusqve Provinciæ, ait *131 Ulpianus*, & Sicilia modico freto ab Italiâ separata, pars *132* Italiæ habetur.

De

131 *L. insula.9. ff.de judic.* 132 *Castren. & Dd. l. Insula.Pancirol.in Notit.Occident.Imper.cap.53.*

De Regno igitur Neapolitano & Siciliæ proximè dicendum eſt.

CAPUT IV.

De Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Neapolis & Siciliæ.

I. REgnum Neapolitanum (qvod complectitur Apuliam, Calabriã, aliaſqve Italiæ Provincias) unà cum Siciliâ, continet mediam Italiæ Partem 1, & Italia Orientalis dici poteſt. Neapolitani verò & Siculi in fide Populi & Imperatorum Romanorum conſtanter manſerunt uſqve ad Honorium Imperatorem, circa Annum Chriſti CCCCXII. qvo tempore Gothi 2 eos debellârunt: & poſt eos Longobardi 3 per ducentos Annos iis dominati ſunt, uſqve ad *Carolum Magnum*, qvi extincto Longobardorum Imperio in Italiâ, hujus Regni

1 *Magin. ad Ptolom. Geograph. lib. 2. cap. 14.* 2 *Procop. lib. 1. hiſtor. Goth. Mich. Ritius de Regn. Sicil. Freher. in edit. jur. Græc. Rom. in epiſt. ad Rudolph. 2. Imp.* 3 *Paul. Warnefud. de reb. geſt. Longobard. lib. 1. Mich. Ritius de Regn. Sicil. Decian. in apolog. adverſ. Alciat. cap. 8. Freher. ad. epiſt. ad Rud. Imp.*

Regni ſucceſſionē 4 Imperatoribus Francicis reliqvit, qvi à Saracenis ſpoliati circa Annum DCCCCXXIX. eoſdem à Normannis poſtea ſpoliandos demandârunt, è qvibus *Guiſcardus* & *Rogerius* hoc Regnum adepti ſunt 5 ex Donatione *Hadriani* IV. Pontificis Romani Anno MCLXXXVI. qvi ab eo tempore anteaqve hujus Regni conceſſionem in Feudum Sedi ſuæ vendicabant; cum interea tamen Imperatores Conſtantinopolitani aliqvam hujus Regni partem ſub Imperio ſuo 6 tenuiſſent.

II. Normannorum ſobole extinctâ *Henricus* VI. *Frederici Ænobarbi* filius in hoc Regno ſucceſſit ex conceſſione *Celeſtini* III. Anno MCLXXXXI. poſt qvem aliqvi Imperatores ſucceſſerunt. E qvibus Conrado mortuo, cum *Manfredus* Nothus ejus frater Regnum ſine Authoritate Pontificis occupâſſet Anno MCCLIV. ad eum oppugnandum *Urbanus* IV. Regem creavit *Carolum* 7 Andegavenſem *Ludovici* Galliæ

4 *Colenucc. lib.2.hiſtor. Neapol. cap.1.2.3. Paul. Warnefud.de geſt. Longobard.lib.1. 2.6.* 5 *Colenucc. lib.2.hiſtor. Nepol. c.3.* 6 *Colenucc.d. lib.2. cap. 4.* 7 *Colenucc.d.lib.2.cap.* [illegible] *6. Thuan. hiſt. l. 1. Chopp. l.2.de doman. Franc. Tit. n. 12. Ant. de Nigr. in Conſtit. Regn.in oralud.n.1.*

Galliæ Regis fratrem, à qvo *Manfredus* Regno & vitâ ſpoliatus eſt. *Caroli* Poſteri ſucceſſerunt usqve ad *Ludovicum* Andegavenſem, cujus ſoror *Joanna* Regni hæres adoptavit *Carolum* alterum filium Ducis Andegavenſis, & deinceps Alphonſum 8 Arragoniæ Regem, qvi in Regno ſucceſſit, idemqve reliqvit Arragoniæ Regibus usqve ad Ferdinandum, qvi à *Carolo* VIII. & *Ludovico* XII. Galliæ Regibus Regno pulſus eſt; & poſt hoc brevi intervallo *Ferdinandus* Arragoniæ Rex ductâ *Iſabellâ Caſtellæ* Reginâ hoc Regnum virtute Magni Conſalvi 9 recuperavit,& mortuus Anno MDXVI. *Carolo* V. & Hiſpaniæ Regibus transmiſit, qvi hujus Regni poſſeſſione & Jure adhuc potiuntur.

III. Utrinqve verò & Andegavenſes & Arragonii & ante eos Normanni hoc Regnum ex conceſſione Romanorum Pontificum ſemper adepti ſunt, qvod inter Feuda Romanæ Sedis ab omnibus 10 enumeratur, & Romanæ Eccleſiæ obtigit, ſive ex do-

8 *Colenucc. d.cap.5. Bodin.lib.1.de Rep. cap.9.* 9 *Thuan.hiſtor.lib.1.* 10 *Afflict. deciſ.282. Grammat. deciſ.1. n.21. Card. Tuſch. v. Rex Neap. concluſ. 346. Choppin. d. Tit.1. n.12. Bodin. d.lib.1. cap.9. Ant. de Nigr. in Conſtit. Regn.Neap.in prælud. n.11. Arniſæ. de jur. Majeſt.lib.1.cap.5.*

ex donatione *Conſtantini* 11, ſive ex conceſſione earum Civitatum & Provinciarum, qvæ ab *Othone* I. *Joanni* XII. donatæ 12 ſunt. Ex hac Ratione hoc Regnum recenſetur in Patrimonio *D. Petri*, appellatur Feudum 13, Feudum Eccleſiæ à Pontificibus Romanis Jure beneficii conceſſum, Emphyteuſis 14 Eccleſiæ (unde ſuccedunt in eo Fœminæ ut in Emphyteuſi) Reges hujus Regni ſunt Vaſalli & Ligii 15 Sedis Romanæ, & obnoxii juramento fidelitatis (niſi illius juramenti relaxatio per *Celeſtinum* III. facta ſucceſſoribus etiam proſit, de qvo qværit 16 *Cujacius*) inveſtituram accipiunt ſub Annuo cenſu Eccleſiæ Romanæ præſtando, (qvi aliqvando fuit XLVIII. millium ducatorum Annuorum poſtea in unum eqvum ſive 17 Achiream converſus) per qvam utile Dominium tantum adipiſcuntur, directo Dominio penes Eccleſiam Roma-

11 *Afflict. in Conſtitut. Neapol. in præluc. qv. 24. n. 1.* 12 *Jo. Franc. Leo. in Theſaur. for. eccleſ. p. 1. c. 12. n. 8.* 13 *Card. Tuſch. v. Rex. Sicil. concluſ. 351. & in v. Rex Apulia. concluſ. 391.* 14 *Tuſch. d. concluſ. 351.* 15 *Franc. Gvicciard. lib. 1. hiſtor. Bodin. d. lib. 1. cap. 9. Ant. de Nigr. in d. prælud. n. 11.* 16 *Cujac. ad c. veritatis. 14. de jurejur.* 17 *Socin. jun. conſ. 126. n. 39. lib. 3. Mar. Muta. in Capitul. regn. Sicil. in proœm. Reg. Jacob.*

Romanam *18* manente, & ex hoc Jure (vacante hoc Regno) Pontifices ſæpe conceſſerunt Feuda *19* Baronibus ejuſdem Regni; & Reges non poſſunt exercere Juriſdictionem in Clericos hujus Regni, niſi de Feudo *20* agatur. Et Bannitus Neapoli habetur pro Bannito in omnibus Eccleſiæ Romanæ *21* Dominiis, qvia eſt de Diſtrictu Eccleſiæ; & Reges habent Juriſdictionem in hoc Regno à Romanâ Eccleſiâ, eamqve ob Cauſam *Franciſcus* I. Galliæ Rex monuit Cardinalem Bibirnum *22* Pontificis in Gallia Legatum, ne Pontifex pateretur *Carolum Qvintum* Imperatorem aſſumere Titulum Regis Neapolis & Siciliæ, qvòd illud Regnum Sedis Romanæ Feudum eſſet.

IV. Hæc verò de Dominio Civili intelligenda ſunt, non de illa poteſtate qvam hi Reges in Regno Siciliæ vendicant, de qvâ egit Cardinalis *Baronius* XI. Tomo Annalium ſuorum, qvem *Philippus* Hiſpaniæ Rex à Subditis ſuis teneri Edicto ſuo Anno

18 *Tuſch. d. concluſ. 351.* 19 *Afflict. deciſ. 282. n. 11. Tuſch. v. Rex. Neap. concluſ. 346. n. 11.* 20 *Grammat. deciſ. 61. n. 17. Tuſch. in loc. cit.* 21 *Farinac. in pract. Crimin. qv. 103. n. 24. Layſcan. des ſeigneur. cap. 2. n. 82.*

An. MDCX. gravib9 pœnis *23* prohibuit.

V. Reges verò Neapolis & Siciliæ esse liberos ab omni Imperatoris Potestate, sicut & plerosqve Europæ Principes, habendos esse in hoc Regno pro Imperatoribus & Monarchis, habere Jura Supremorum Principum, omnes *24* agnoscunt, eosdemqve, qvamvis investitos à Pontifice, qvoad Subditos suos exercere Jura Supremorum Principum, & posse Leges contra Jus Romanum *25* constituere: iidem tamen Leges Romanas admiserunt non ex Imperatorum Potestate, sed vi rationis. Et rectè arguit *Andr.* de *26* Isernia, non valere Argumentum, hujus Regni Incolas non teneri Romanis Legibus, qvia Imperatorum Dominationi subditi non sint.

VI. Inter has Dominantium Mutationes

23 *Edict. Philipp. 2. contr. Card. Baron. Avity. in Geograph. Tit. de Sicile.* 24 *Afflict. in Constit. Neapol. in pralud. qv. 20. n. 1. & decis. 128. n. 4. Ant. de Nigr. ad Capit. Regn. in pralud. n. 10. & 31. Ant Surgens. lib. 1. de Neap. illustrat. cap. 14. Peregrin. cons. 4. n. 6. lib. 1. Tusch. v. Rex. Apul. conclus. 340. Mart. Frecc. de subfeud. lib. 1. de orig. Baron. n. 35. Carol. de Grassal. de except. Excep. 1. n. 11. Thuan. histor. lib. 1. Borrell. de Cath. Reg. præstan. cap. 31. n. 20.* 25 *Afflict. in d. pralud. qv. 2. Ant. de Nigr. in d. pralud. n. 31. 32.* 26 *Andr. de Isern. ad 1. Constit. Neapol. in prolog. n. 2.*

nes Leges Romanæ ſolæ valebant uſq; ad Imperium Gothorum, qvi Legibus & Literis infeſti nullas in Italia Leges relinqvebant. Longobardi verò cum Italis *27* humaniùs agebant, multa Pietatis ſuæ teſtimonia in Eccleſiam Romanam reliqverunt, multaſqve Leges condiderunt, qvas Capitularia *Caroli* appellari dicit *Alvarottus 28*: Eædemqve ita invaluerunt, ut poſt deletos Longobardos *Carolus Magnus* eas in Italia conſervaverit, iiſdemqve *Carolus Magnus* & Imp. inſeqventes & Reges hujus Regni poſtea varias Conſtitutiones ſuas adjecerint, Legeſqve Longobardicas *Carolus* Rex hujus Regni in unum librum congeſſit, qvi adhuc extat. Leges verò Longobardorum Rotharis, eorum Rex; primò ſcriptis *29* mandari juſſit Anno DCXLIV. multæqve harum Legum reliqviæ in Italiâ & præſertim in hoc Regno *30* adhuc manent, harumq; Legum æqvitatem & prudentiam *Andr.* de Iſernia aliiqve plurimi *31* in multis laudârunt, multaſqve

27 Cod. Leg. antiqv. p. 1. poſt præfat. 28 *Alvarot. in proœm. feud. n. 15. Choppin. de doman. Franc. p. 2. §. 4.* 29 *Ciron. lib. 5. Obſerv. jur. Canon. cap. 3.* 30 *Ciron. d. cap. 3.* 31 *Andr. de Iſern. ſuper Feud. paſſim. Jul. Ferret. in annot. ad Bart. de differen. jur. Civil. & Longobard. ad Rubric. Molinæ. ad Conſuet. Pariſien. Tit. 1. n. 37. Kranz. in Dania. lib. 3. cap. 22.*

taſqve Leges Longobardicas refert Hoſtienſis 32 eam ob cauſam in Jus Canonicum relatas & Canonizatas fuiſſe.

VII. Longobardi tamen inter ſuas Leges etiam Romanas coluerunt, & in multis obſervârunt 33 uſqve ad *Carolum Magnum*, qvi eodem ſtudio Jus Romanum & Codicem *Theodoſianum* 34 confirmavit, & in Longobardorũ Regno totâqve Italiâ Jus Romanum, præſertim in Succeſſionibus, Contractibus & Jurejurando obſervari 35 juſſit; & Subditis ſuis in Italia libertatem indulſit, qvâ Lege vivere vellent 36, Longobardicâ an Romanâ, eandemqve libertatem concesſit in Galliâ, ut utrâ vellent Lege, Salicâ vel Romanâ, uterentur.

VIII. Ita Leges Longobardicæ in Italiâ & in hoc Regno valebant uſqve ad *Lotharium* Imperatorem, à qvo Jus Civile Romanorum reſtitutum tantam ſui admirationem apud omnes excitavit, ut ab eo tempore Juriſconſulti noſtri Leges Longobardorum contemnere videantur; & qvoties

32 *Hoſtien. ad c. Raynutius. n. 30. de teſtam.* 33 *Jul. Ferrett. in d. Rubric. ad Bart.* 34 *Ciron. d. lib. 5. cap. 4. & 7.* 35 *Ciron. d. cap. 4. & 7.* 36 *Chriſtina. dec. Belg. 212. n. 76. vol. 4. Ciron. d. lib. 5. cap. 4.*

qvoties in earum mentionem incidunt, Jus Longobardorum barbarum, asininum, Lex sine ratione, Fæx non Lex, per homines barbaros & ratione carentes conditum ab iis 37 appellatur, idemq; ex eâ causâ ab Aula recessisse & in desvetudinem abiisse 38 affirmant. Extincto enim Longobardorum Imperio in Italiâ, & leges eorum exterminatas fuisse 39 censendum est. Atqve ita, si reliqviæ hujus Juris Longobardici supersunt, in iis tantùm locis manent ubi Consvetudine receptæ sunt, neqve vim habent à ratione, sed à Consvetudine, qvæ precariam vim solam habet, & à Legis Imperio pendet 40, per qvam potest revocari.

IX. Ex his constat, magnam semper fuisse Juris Romani in hoc Regno Authoritatem, qvod Longobardi in multis Legum suarum Articulis secuti sunt, & *Carolus Magnus* ejusqve Successores confirmârunt,

37 *Luc de Penn. ad l. Conductores. C. de conductor. Isern. in prælud. feud. qv. 2. n. 35. Caravit. super Rit. Magn. Cur. Vicar. Rit. 292. n. 2. Maran. cons. 27. n. 7. Fab. de Ann. cons. 28. Christina. d. decis. 212. n. 76.* 38 *Alvarott. in proœm. feud. n. 15. Fab. de Ann. d. cons. 28. Maran. disp. 2. n. 10. Christina. d. decis. 212.* 39 *Bald. ad c. translati de Constit. Christina. d. n. 76.* 40 *Bart. & Dd. ad l. de qvibus. ff. de Legib.*

runt, & Pontifices Romani hujus Regni Dominium adepti, non mutârunt, qvod licet pro Poteſtate ſuâ facere potuiſſent, cum tamen non mutaverint, ad Reges per eos inveſtitos cum his Legibus Regnum 41 tranſivit, easdemqve hi Reges conſenſu ſuo confirmarunt, exceptis ſolum iis caſibus, in qvibus Juri Romano, vel Conſvetudine & ex Conſtitutionibus Regum eſt derogatum.

X. Qvamvis verò Leges Longobardicæ in aliqvibus hujus Regni locis obſerventur, ut Salerni, Amalphi, & alibi: non tamen habent aliam vim qvàm ex Conſvetudine. Ideoqve affirmanti, Civitatem aliqvam uti Jure Longobardico, incumbit 42 probatio, ſicut ea, qvæ ſunt facti, ſemper probari debent; pro Jure enim Romano Communi præſumitur. Et Longobardorum Jus in hoc Regno cenſetur 43 ſpeciale, Romanum verò Commune,

41 *Afflict. ad Conſtit. Neapol. in prælud. qv. 20. n. 1. Jul. Ferret. in addit. ad Bart. in d. Rubr.* 42 *Luc. de Penn. in d. l. Conductores. Iſern. in prælud. feud. qv. 2. n. 35. Maran. conſ. 34. n.* 1. *Fab. de Ann. conſ. 28. n.* 10. *Caranit. Rit. 292. n. 3. Chriſtinæ. d. deciſ. 212. Car. Tapia. lib.* 1. *de jur. Regn. Neapol. ad Conſt. Puritatem. in annot. v. 6. Andr. Molſos. ad conſ. Neap. n. 2. qv. 29. n. 14.* 43 *Afflict. ad Conſtit. Puritatem. n. 8. Luc. de Penn. ad d. l. Conductores.*

mune, cui, ut generi per ſpeciem, derogari non poteſt, cum receptum ſit in diverſis Legibus generi per ſpeciem *44* non derogari, tantoqve potentius eſt Jus Romanum Longobardico, ut in aliqvibus Articulis veluti in ſucceſſionibus Jus Romanum *45* ubiqve in Regno valeat, & in iis locis in qvibus Jure Longobardico utuntur, in caſibus non expreſſis in Jure Longobardico ad Jus Romanum ut ad Jus Commune *46*, recurrunt & ab eo Juris Longobardici ambiguivel obſcuri Interpretationem *47* petunt.

XI. Inter omnes etiam hujus Regni Leges qvamvis prima Authoritas deferatur à Regibus Conſtitutionibus ſuis, cum ſint Supremi Principes, Legesqve condere, abrogare & mutare poſſint, eamqve ob cauſam multi aſſerant eas eſſe Jus Commune *48* hujus Regni; freqventius tamen Juriſconſulti Neapolitani & Siculi affir-

44 *L. Sanctio legum 41. ff. de pœn. Dec. ad l. toto Jure n. 10. ff. de reg. jur. Dyn. ad c. generi de reg. jur. in 6.* 45 *Maran. conſ. 27. n. 7. 8.* 46 *Afflict. ad Conſtit. obſcuritatem. Rubr. 40. Jul. Ferret. ad Bart. in d. Rubr. Chriſtinæ. d. deciſ. 212. n. 76.* 47 *Afflict. ad d. Conſtit. obſcuritatem. Ferret. ad d. Rubric.* 48 *Ant. de Nigr. in Conſtit. Regn. in prælud. n. 33. Maran. de conſ. 27. n. 7. Fab de Ann. conſ. 28. n. 11.*

mant Jus Civile Romanorum esse Jus Commune 49 hujus Regni; & hi Reges, Constitutiones suas ad Jus Civile Romanorum reduci, & ab eo interpretationē accipere 50 mandaverunt. Ideoqve non extendi ultra Casus in iisdem 51 expresse nominatos, atq; ita in Constitutione contra Delinqventes non puniri Mandantes: itaqve esse interpretandas Constitutiones suas ut, qvam minime fieri possit, Jus Romanum corrigant & lædant, & in Casibus omissis in Constitutionibus suis ad Jus Civile Romanorum 52 recurrendum esse.

XII. Deniqve cum *Fredericus* Rex in Constitutione sua Anno MCCXXI, mandaverit 53 Jus dici in hoc Regno, primo ex Regum Constitutionibus, deinde ex Consvetudinibus Locorum, postea Jure Longobar-

49 *Afflict. ad Constit. purit. n. 8. Maran. d. n. 7. Ant. Surgens. lib. 1. de Neap. illustrat. cap. 17. n. 10. Gasp. de Leo. cons. 77. n. 17. inter consil. diversi. Fab. de Ann. cons. 28. n. 10. Christin. d. decis. 212. n. 76. Paul. Balearon. ad lib. Feud. in prælud. qv. 3.* 50 *Afflict. ad Constit. Neapol. in prælud. qv. 20. Surgens. d. cap. 17. n. 10. Ant. de Nigr. ad Capit. Regn. in prælud. n. 33. & 45.* 51 *Ant. de Nigr. d. n. 33.* 52 *Gloss. in Constit. pœnam. eorum & ibi Afflict. Ant. de Nigr. in d. prælud. n. 46. Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 577.* 53 *Constit. purit. in Constit. Regn Neapol.*,

gobardico, & demum ex Jure Romano, eam Conſtitutionem relativè & qvalificativè (ut loqvuntur) *54* interpretantur, ut in iis ſolùm Civitatibus & locis Jus Longobardicum Romano præferatur, in qvibus Jure Longobardico ex Conſvetudine utuntur. Et cum aliæ Conſtitutiones Regni jubeant Cauſas dijudicandas eſſe ſecundum Conſtitutiones, Conſvetudines & Jura *55*, communis earum eſt Interpretatio, in iis denotari primò Jus Romanum ante Longobardicum, tum ob excellentiam ejuſdem, tum qvod Jus Romanum hujus Regni Jus commune *56* ſit.

XIII. Ex his conſtat, qvæ ſit Authoritas Juris Civilis Romanorum in Dominiis Principum Italiæ. Jam de ejuſdem Authoritate in Galliâ qværendum erit, de qva in ſeqventi Capite.

54 *Afflict. in d. Conſtit. purit. n. 8. & in Conſtit. Juris gentium. n. 26. Maran. Conſ. 27. n. 7.* 55 *Afflict. ad Conſt. Juris gentium. n. 26. & in prælud. qu. 20. Chriſtinæ. d. deciſ. 252. n. 76.* 56 *Luc. de Penn. ad d. l. Conductores. Afflict. in d. Conſtit. Juris gentium. n. 26. Burg. de Par. ad d. l. 2. Tam. n. 521. Ant. de Nigr. in d. prælud. n. 45.*

CAPUT V.

De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Galliarum.

I. SUperatis Alpibus devenimus ad amplissimum Galliarum Regnum, è qvo dum Galli contendunt Imperatorum Romanorum Dominationem & Legum Romanarum Authoritatem excludere, easdem interea præ omnibus aliis Gentibus exornârunt, soliqve Galliæ Jurisconsulti superioris Sæculi incipiendo à *Gulielmo Budæo* (ut antiqviores taceam) tanto in Leges Romanas studio incubuerunt, tantamqve literarum omnium Græcarum, Latinarum, Juris humani diviniqve omnis cognitionem ad eas illustrandas attulerunt, ut à Theologis reliqvarumqve Scientiarum omnium Professoribus se superari passi non fuerint. Et Jurisprudentia Romana, si apud alias gentes extincta esset, apud solos Gallos reperiri posset. In usu porrò Forensi tanta est Fori Gallici eloqventia, ut sola Romanâ sit posterior, & ad illam admirandam Fori Romani eloqventiam, proxime accedat. Ignea siqvidem Gallorum ingenia penetrant omnia, ut, ad

ut,ad qvodcunqve ſe intendant,ſive Artes ſive Eloqventiam, ſive Arma feliciſſimè 1 aſſeqvantur.

II. Sed, dum de legibus Romanis in Galliâ agimus, qværendnm primò, qvamdiu fuerit Gallia ſub Imperio Romano: & deinceps de Romanis Legibus, qvomodo apud Gallos in uſu olim fuerint,& modo habeantur.

III. Inter Romanos & Gallos ante *Julium Cæſarem* varia bella geſta ſunt & ancipiti marte ſæpe pugnatum.Unde à rerum Romanarum Scriptoribus traditum 2 eſt, Romanos cum cæteris gentibus de gloriâ, cum Gallis de ſalute certâſſe. Et cum certa ætas pro ſtipendiis faciendis eſſet definita, in belloGallico necSexagenarii nec Sacerdotes Militiâ ſoluti erant. Tandem verò *Julius Cæſar* poſt decennale bellum univerſam Galliam ſub Imperium Romanum redegit,Galliq; communi orbis Terrarum fato Romanis cedere coacti ſunt. Ante *Julium Cæſarem Occitabia*, Provincia *Delphinatus* & Sabaudia erant in Provinciæ formam 3 redactæ à Romanis, & Magiſtratus Annuos cũ mero Imperio Roma

1 *Scalig.contr.Cardan.* 2 *Thuan. hiſtor.lib.* 1. *ex Saluſt.* 3 *Maynard.deciſ.Tholoſ.*98.*n.*4.*lib.*4.*idem in qvæſt.de droict. eſent.lib.*7.*cap.*26.

missos accipiebant; & postea universa Gallia à *Cæsaris* ætate Romanis Imperatoribus paruit, primò à Legatis & Proconsulibus, post *Constantinum* à Præfectis Prætorii Galliarum & Vicariis Galliarum administrata usqve ad *Honorium* Imperatorem 4, qvi Vandalorum, Alanorum & postea Gothorum armis oppressus *Athaulpho* Gothorum Regi Aqvitaniam & Narbonensem cedēre 5 coactus est; eidemqve cessit sub pacto, ne in Italia pedem figeret. Et sub ejus Imperio *Franci Rheno* trajecto, Galliam ingressi sunt, & Regem suum *Pharamundum* constituerunt circa annum Christi CCCCXX. cujus Posteri & Successores Gallorum Monarchiam adhuc possident.

IV. Romanorum tamen Dominatio non fuit extincta in Galliâ usqve ad Clodoveum, qvi occiso Præfecto Prætorii, Imperatoris vindictam metuens, Romanos milites & Magistratus omnes Galliâ expulit 6 circa

4 *Pancirol. ad Notit. Imper. Occident. cap. 68. Franc. de Amay ad l. præcipimus. C. de Canon. Largit. lib. 10.* 5 *Jornand. de reb. Goth. cap. 30. Ant. Dominic. de prærog. allod. cap. 5.* 6 *Hottoman. de antiqv. jur. regn. Gall. lib. 2. cap. 2. Anth. Fontan. in Edict. & Ordin. Reg. Tom. 1. in præfat.*

circa Annum Christi CCCCLXXXVIII. & sub eo cœpit Regnum Franco-Gallorum 7 qvod adhuc in Galliâ manet & efflorescit. Atqve ita Romanorum potestas in Galliâ ad Francos translata est, sed parī injustitiâ. Neqve enim Romanis aut Francis justa fuit bellorum causa in Gallos: & qvi horum bellorum causas examinant, utrinqve justitiam desiderant, & Francos non habuisse justam Galliæ invadendæ causam 8 asserunt.

V. Qvamvis verò *Johannes Igneus* & aliqvi Jurisconsulti Gallici, præ nimio libertatis Patriæ tuendæ studio, tradant 9 Galliam nunqvam fuisse Romano Imperio subditam, neqve Romanos Galliam per decem Annos continuos unqvam possedisse; atqve ea de causâ Gallos non habuisse patriam potestatem in liberos Romano Imperio 10 subditos: communiter

7 *Thuan. lib. 1.* 8 *Salas de Legib. Tract. 14. disput. 7. sect. 12. Card. Bellarm. lib. 3. de Laicis. cap. 6.* 9 *Jo. Igne. in repetit. L. necessarias §. non alias ff. de SC. Sillan. n. 66. Jo. Ferrald. de privil. regn. Franc. privil. 1. Jac. Godefred. ad consvet. reform. Norman. v. reformees. in princ.* 10 *Gl. ad §. Jus autem. Instit. de nupt. Dauth. in Comm. de testam. §. qui testam. fac. poss. n. 169.*

tamen fatentur Scriptores Gallici *11*, Romanos Imperatores Gallis, ut Subditis ſuis, dominatos fuiſſe uſqve ad *Honorium 12*, & ex eorum juſſu & imperio Romanorum Lingvâ & Legibus uſos fuiſſe Gallos uſqve ad tempora *Franciſci Primi*, Galliamqve inde alteram Romam habitam fuiſſe; qvod & clariſſimè conſtat ex Reſcriptis Imperatorum ad Præfectos, Proconſules & Legatos ſuos in Galliam *13* tranſmiſſis, qvæ in Libris *Juſtinianæis* reperiuntur. Et *Accurſii* argumentum multis *14* ineptũ videri, dum Gallos non fuiſſe ſubditos Romano Imperio aſſerit, qvia in Filios patriam poteſtatem non habuerunt: & in eo etiam plures egregii Juriſconſulti Galliæ ab *Accurſio* diſcedunt, aſſerentes *15* Gallos non ſo-

11 *Jo. Tilius lib. 1. de reb. Gall. cap. 1. Hottom. d. lib. 2. cap. 2. Imbert. in Enchirid. jur. Gall. §. Gallorum filii. Coqvill. ad Conſvetud. Franc. cap. 2.* 12 *Hotoman. de antiqv. jur. regn. Gall. lib. 1. cap. 2. Pancir. in Notit. Occident. Imp. cap. 3. & 68. Caſtald. de Imper. qv. 13. Knich. de jur. ſuper. cap. 4. n. 83.* 13 *L. ſpadonem. 15. §. ult. ff. de excuſ. l. 2. §. jubemus. C. de off. præf. Prat. Affric. l. Grauluts. C. de adulter. l. 2. C. de municip. & origin. lib. 10.* 14 *Imbert. d. §. Gallorum filii. Borrell. de Cath. Reg. præſtan. cap. 65 n. 2.* 15 *Choppin. de Com. Gall. conſvet. cap. 2. n. 2. Imbert. d. §. Gallorum filii. Rovillard. reliefs forenſ. Tit. puiſſance paternelle Pimell. ad Rubr. C. de bon. matern. n. 12.*

non ſolum in Provinciis Juris Scripti, ſed & in Conſvetudinariis Patriæ poteſtatis Jus in Libros ſuos in Gallia habere. Unde filius familias etiam poſt contractū matrimonium non poteſt condere Teſtamentum *16*, niſi Patre Authore: & filiafam. poſt nuptias manet ſub patriâ poreſtate, & non eſt in poteſtate mariti *17* ultra dotem & operas, qvas marito debet.

VI. Poſt Romanos Galliâ pulſos & Franco-Gallorum Regnum â *Pharamundo* conſtitutum, Gallorum Reges ſucceſſione continuâ (interjectis tantùm aliqvibus Familiarum mutationibus) florentiſſimum hoc Regnum tenuerunt per mille ducentos Annos; qvod nulli magno regno aut Monarchiæ unqvam contigit; ſuaqve Dominia libera ab omni Imperatorum Romanorum Dominatu conſervarunt. Gallorum etiam Reges fuiſſe ſemper ſupremos Principes & Imperatoribus Romanis non ſubditos aut obnoxios, Juriſconſulti omnes non Galli ſolùm, ſed & Itali Hiſpaniqve conſentiunt, eoſdemqve præ cæteris Regibus Orbis Chriſtiani ſummis Elogiis celebrant.

VII. Rex Galliæ eſt Imperator & Monarcha

16 *Choppin. d. cap. 2. n. 2.* 17 *Rovillard. d. §. puiſſante paternel.*

narcha *18* in ſuo Regno, omniaqve Jura Imperialia, qvæ Imperatori competunt, ad Regem Galliæ *19* ſpectant, juraq; omnia conceſſa Imperatori habent locum in Rege *20* Galliæ; habent Jus Leges & Conſtitutiones *21* promulgandi, habet intentionem ſuam fundatam in univerſo Regno ſuo qvoad Juriſdictionem *22* & Imperium, Superiorem non recognoſcit, cum à Deo immeditatè Regnum *23* teneat. Qvoad ſubditos ſuos à Canoniſtis dicitur temporalis Deus *24* & Polus Antarcticus, qvi non eſt eorum hemiſphærii: inter reliqvos Reges eſt ut Stella *25* Matutina, qvæ pro omnibus aliis Stellis emicat & fulget, ſolumqve Imperatorem & Regem Galliæ habere Jus imagines ſuas aureis nummis impo-

18 *Bald. ad l. exempla. C. de probat. Petr. Rot. ad Conſuet. Pict. tit. 1. des fiefs art. 1. Bouteill. aũ grand. Couſtum. lib. 2. Tit. 1.* 19 *Boer. deciſ. 8. Franc. de Claper. conſ. 23. qv. 1.* 20 *Franc. de Claper. in deciſ. Provinc. conſ. 1. qv. 1. Cavall. com. con. com. qv. 824. n. 2.* 21 *Borrell. de Cath. Reg. præſtan. cap. 31. n. 24.* 22 *Benedict. ad c. Raynutius. v. uxorem. nom. Adelaſ. n. 17. & 170. de teſtam.* 23 *Terrien. de droict. Civil. de Normand. lib. 1. cap. 3. v. loix.* 24 *Prob. ad Jo. Monach. Rubr. de ſum. Trinit. in. 6. n. 2.* 25 *Bald. ad c. fin. de prohib. feud. per alienat. per Fred. n. 24.*

imponendi *26* traditum eſt, & qvia arbitrio ſuo Leges condit, in Conſtitutionibus & Edictis ſuis ſemper ſubjungit Clauſulam *27* (*Tel eſt noſtre Plaiſir.*) Sola verò reqviritur in iis approbatio & Conſenſus Curiarum Supremarum, Parliamentorum *28*, ne qvid à Rege emanat, qvod contra Leges Regias aut utilitatem Regni ſit, aut Jus Tertii lædat.

VIII. Hinc etiam aſſerunt Galli, Regem ſuum poſſe cogere Barones alioſqve, qvi Jura Regalia exercent, ad oſtendendum & probandum *29* titulum ſuum; cum Jura Regalia antiqvitus penes Reges ſolos eſſent, qvæ nemo exercebat ſine Delegatione Regiâ. Eademqve primus *Hugo Capetus* ejusqve poſteri inferioribus Dominis conceſſerunt, Utili tantum Dominio *30* in eos translato, directo Dominio apud Reges ipſos remanente. Et ampliorem habere Regem Galliæ poteſtatem in ſuo Regno, qvàm Imperatorem in Imperio, aliqvi *31* tradiderunt.

IX. Com-

26 *Procop. lib. 3. de bell. Goth. Annæ. Robert. lib. 2. rer. judicat. cap. 1. Servin. lib. 2. Playdo. 60. qv. 5.* 27 *Panon. au. troiſeſm. Notair. Tit. de Clauſ. Cur. lib. 5.* 28 *Petr. Baſſol. ad Inſtit. Tit. de jur. Nat. gent. & Civil.* 29 *Molinæ. ad Conſuetud. Pariſ. tit. de Cenſib. §. 73. n. 3.* 30 *Coqvill. in reſponſ. ad conſuet. Franc. cap. 6.* 31 *Bourcill. in grad. Conſt. lib. 2. Tit. 1.*

IX. Communis verò omnium Sententia eſt 32, Regem Galliæ neminem Superiorem in Regno ſuo recognoſcere, Imperatori Romano non eſſe ſubditum, eove inferiorem. Idemqve Pontifices Romani in Reſcriptis ſuis 33 agnoverunt, licet ipſi in multos alios Europæ Principes Jus Supremū Sedi ſuæ vendicent. Qvamvis verò *Johannes Teutonicus* in Gloſſis ſuis ad ea reſcripta adjecerit 34, Regem Galliæ de facto non recognoſcere Imperatoris Romani poteſtatem, de Jure verò recognoſcere debere: id fuiſſe illius commentum nullâ ratione excogitatum dicunt Juris Canonici & Legum Interpretes, aſſerentes 35 Galliæ

32 *Jo. Igne. in repetit. d. §. non aliàs. Boer. deciſ. 8. n. 4. Caſtald. de Imper. qv. 53. Caſſanæ. in Catalog. glor. mund. p. 5. conſider. 28. Duaren. de feud. cap. 1. Ferrald. de privileg. regn. Franc. privil. 1. Carol. de Graſſal. de Regal. Franc. lib. 1. Tit. 6. Bellug. in ſpec. Princ. Rubr. 11. §. his igitur. Cæuall. com. con. com. qv. 824. Card. Tuſch. v. Rex. Franciæ. concluſ. 344.* 33 *C. per venerabilem. qui filii ſint Legit.* 34 *Gl. in d. per venerabilem. v. recognoſcant.* 35 *Innoc. & Alb. in d. c. per venerabilem. Felin in c. novit. de judic. Oldrad. conſ. 69. Petr. de poteſt. Princ. cap. 3. qv. 4. n. 26. Afflict. in Conſtit. Neapol. in prælud. qv. 20 n. 5. Menoch. conſ. 2. n. 102. lib. 1. Gabr. Com. concluſ. lib. 5. concluſ. 3. Salas. de Legib. tract. 14. diſp. 7. ſect. 8. Card. Tuſch. d. concluſ. 344. Borrell. de Cath. Reg. præſtan. cap. 65.*

liæ Regem non esse Imperatori subditum, eumq; nec de Jure nec de facto debere recognoscere. E diverso iidem porrò docent, Imperatorem in Gallia esse tanqvam privatum *36*, nullum in Gallia habere territorium, nec posse Jurisdictionem *37* exercere. Notarium Imperialem in Galliâ non posse Instrumenta publica *38* rogare, & cum Imperator & Rex Galliæ in eodem loco conveniunt, Imperatorem non præcedere, sed simul cum Rege Galliæ *39* procedere debere; Regemqve Galliæ nec Imperatori nec ulli Principi fuisse unqvam Feudatarium prædicat *40 Cujacius*, qvòd de aliis Regibus pauciſſimis dici potest. Ex his omnibus consequens est, Leges Romanas nullam habere Authoritatem in Gallia ex potestate Imperii Romani, sed ex Imperio Rationis, easdemqve ex solo Regum consensu admissas esse.

X. Cum verò Leges Romanæ non dedem modo admissæ fuerint in singulis Galliæ partibus, eædemqve aliter in Aqvitaniâ & Narbonensi Gallia, qvam in Gallia Celtica

36 Rebuff. ad l. Bartarius. n. 31. ff. de off. Prætor. 37 Ferrald. de privil. regn. Franc. privil. 1. & cons. 506. lib. 2. 38 Boer. decis. 242. n. 4. Tusch. d. conclus. 344. 39 Guid. Pap. decis. 239. n. 2. 40 Cujac. lib. 1. de feud. Tit. 1.

Celtica & Belgica receptæ fuerint, distingvendæ sunt Galliæ partes, ut constet, qvomodo in Singulis Provinciis Galli Romanis Legibus obtemperaverint.

XI. Gallia universa divisa fuit â *Julio Cæsare* in Galliam Aqvitanicam, Celticam & Belgicam, qvibus *Augustus* addidit *41* qvartam Narbonensem: inter eas verò sola Aqvitānica, Narbonensis & Celtica, sunt sub Imperio Regis Christianissimi. Belgicæ verò partes aliqvæ aliis Principibus cesserunt, & inter eas Provincias, qvæ hodie in Gallhâ enumerantur, aliæ semper Leges Romanas observârunt, aliæ Consvetudines & Mores proprios. Ideoq;, pro instituti nostri ratione, seqvenda est ea divisio Galliæ, qvâ utuntur Jurisconsulti Gallici, Galliam universam in duas partes dividentes *42*, in Provincias nimirum Juris Scripti, qvæ Jure Romano in Libris *Justinianeis* scripto utuntur; & Provincias Consvetudinarias, qvæ Moribus & Consvetu-

41 *Pancirol. ad Notit. Imper. occident. cap. 68. Severt. in sum. Cas. reservat. in Gall.* 42 *Steph. Anfrer. in Styl. Cur. Parlam. Paris. f. 41. Gul. Ranchin. lib. 2. var. lect. cap. 3. Guesnoys conferen. des Coustumes de Franc. in præfat. Estien. Pusqvier. Recherch. de Franc. lib. 9. c. 40. Ciron. lib. 5. observ. jur. can. cap. 6.*

ſvetudinibus propriis reguntur, qvæ tamen omnes uruntur Jure Romano variis modis, ut mox docebimus, & poſtqvam enumeratæ fuerint Provinciæ Juris Scripti, conſtabit qvæ pro Provinciis Conſvetudinarii habendæ ſint.

XII. Provinciæ Juris Scripti numerantur *43* Aqvitania, Gallia Narbonenſis, Præfectura Lugdunenſis cum Matisconenſi & Foreſia, & generaliter omnes Provinciæ, qvæ ſunt ſub territoriis Parlamentorum Tholoſani, Burdegalenſis & Gratianopolitani; in qvibus omnes Cauſæ ſecundùm Jus Civile Romanorum exactè dijudicantur. Ad has Provincias Italiæ finitimas Leges Romanæ facilè pervenerunt. Gallia Narbonenſis (qvæ prius Bracchata picta eſt) à *Fabio Maximo* domita inter Provincias Romanas qvarta *44* recenſetur, & Jus Italicum conſecuta *45* immunitatem habuit à tributo & Cenſu, multiqve Narbonenſes

43 Gul. Benedict. ad c. Raymtius. v. & uxorem nom. Adclaſ. n. 498. de teſtam. Anna. Robert. lib. 2. rer. Judic. c. 1. Servin. lib. 2. Playd. 60. qv. 5. Romillard. d. §. puiſſance paternell. Paſq. d. lib. 9. cap. 40. Anton. Dominic. in prarog. allod. c. 10. Avity. in Geogr. Europ. Tit. de royaume de France. 44 *L. 2. §. 32. ff. de orig. jur.* 45 *L. fin. ff. de Cenſib. Jo. Fab. ad §. per traditionem Inſtit. de rer. diviſ.*

nenſes in Senatum Romanum electi ſunt ante *Auguſti* tempora atqve Gallia Togata dicta *46* eſt, qvod Jus Civitatis Romanæ & Jus Togæ Romanæ geſtandæ Narbonenſes haberent. Præterea Aqvitania, Delphinatus & Sabaudia erant Provinciæ Romanæ ante *Julium 47 Cæſarem*, & Legibus Romanis utebantur, omneſqve hæ Provinciæ Leges Romanas ſervabant, & per Præſides & Proconſules Romanos regebantur uſqve ad *Honorium*, qvi Jus ſuum in iiſdem *Athaulpho* Gothorum Regi ceſſit.

XIII. Gothici Reges has Provincias adepti Romanas Leges eis permiſerunt; è qvibus Theodoricus erat Romani Juris ſtudioſiſſimus, ejuſqve Conſiſtorium more Romano adornatum depingit eo Sæculo *Sidonius 48 Apollinaris*, & *Alaricus II.* Rex Gothorum pro Aqvitanis & Narbonenſibus Codicem *Theodoſianum* edidit *49* Anno Chriſti DVI. per *Anianum* Cancellarium ſuum, qvi ad eum Codicem & Pauli Sen-

46 Maynard. d. ciſ. Tholoſ. 8. lib. 4. n. 4. *47 Maynard. qvæſt. du droict. eſcrit. lib. 7. cap. 26.* *48 Sidon. lib. 1. epiſt. 2. Ant. Dominic. de prærog. allod. c. 6.* *49 Paſq. Rocherch. d. lib. 9. cap. 40. Ciron. lib. 5. obſerv. jur. Canon. cap. 1. Dominic. d. cap. 6.*

Sententias Cajiqve Inſtitutiones Notas aſcripſit. Fuitqve deinceps Codex *Theodoſianus* apud gentes Chriſtianas valde celebratus, qvo uſus eſt *Ethelbertus* noſter Cantii Rex, & dicebatur Lex Romana, fuitqve in magna veneratione apud Patres Eccleſiæ in Conciliis, ejuſdemqve Authoritatem *Ino* & *Gratianus* in Decretis ſuis deinceps adhibuerunt.

XIV. Alarico autem poſtea cæſo, Gothiſqve expulſis Aqvitaniâ & Narbonenſi per Clodoveum Francorum Regem, à Regibus Francicis conſervatæ ſunt Leges Romanæ in his Provinciis; manſitqve in iisdem Jus Romanum *59* illæſum à *Clodoveo* uſqve ad *Carolum Magnum*; Franciqve in his Provinciis non induxerunt legem Salicam, qvæ Francorum propria erat, ſed iiſdem Legum Romanarum uſum conceſſerunt; qvod alii tribuunt humanitati Francorum, alii Majeſtati Legum Romanarum, qvas poſtea Franci Victores ab his Populis victis mutuati ſunt: & per Leges Romanas diſtingvebantur hæ Provinciæ à reliqva Gallia. Nam hæ Gallia Romana, reliqvæ Galliæ partes Gallia Francica dicebantur. & Narbonenſes Aqvitaniqve dicti ſunt

50 *Ciron. lib. 3. obſerv. jur. Canon. cap. 2. & 6. Dominic. de prærog. allod. cap. 7.*

ſunt Romani, qvæ omnia ex *Marculphi* Formula corumqve Sæculorum Scriptoribus abundè conſtant.

XV. *Carolus Magnus*, Franciæ Regnum & Occidentis Imperium conſecutus in his provinciis Leges Romanas *51* conſervavit. Nam *Innocentius III.* teſtatur *52* eum confirmâſſe Leges *Theodoſianas*; & *Carolus* in Capitularibus Leges Romanas laudavit in multis, eumqve in his Provinciis Leges Romanas omnes approbaſſe & iis nihil derogaſſe, doctiſſimus Academiæ Tholoſanæ Cancellarius *Innocentius Cironius 53* exiſtimavit. Ideoqve Capitulum *Caroli Magni* CCLXIX. lib. ſexto, qvod prohibet uſum Legum Romanarum in Judiciis adulterinũ *54* eſſe arguit: qvia in primis *Caroli* Capitularibus Leges Romanæ ſæpe allegantur & confirmantur, & eſt inter ea Capitularia qvæ confuſè congeſſit Benedictus Levita, idemqve potius è Legibus Gothicis in Codice Viſigothorum petitum fuiſſe. Et poſt exceſſum *Caroli Magni* ſub *Carolo Calvo* & Succeſſoribus

51 *Dominic. de prærog. allod. cap. 12.* 52 *C. novit. 13. de judic.* 53 *Ciron. ad C. ſuper ſpecula. de privil. in 5. Collect. Honor. & lib 5. obſerv. jur. Canon. cap. 4. Ciron. d. cap. 4. Dominic. d. cap. 12.*

ribus *Carolinis* in his Provinciis Leges Romanas ſemper obſervatas fuiſſe, earum Provinciarum Juriſconſulti *55* teſtantur, inter qvos eximia Scientia *Antonii Dominici* in Libto de Allodiis conſpicitur.

XVI. Sub Tertia verò Regum Lineâ in his provincis uſq; ad hunc diem Leges Romanas fuiſſe obſervatas, Hiſtorici & Juriſconſulti Gallici omnes conſentiunt, & Arelatenſes, Galliam ſcilicet Narbonenſem, ſuo Sæculo uſos fuiſſe Jure Scripto *Antonius* de Butrio *56* teſtatur.

XVII. Hæ verò Provinciæ uſæ ſunt Jure Romano Regum ſuorum Conſenſu & Conſvetudine diuturnâ : ex qva ita horum incolarum Mores cum Jure Romano coaluerunt, tantuſqve hujus Juris amor eos inceſſit, ut, cum earum Provinciarum aliqvæ per Reges Galliæ alienatæ ad Coronam redierint ex Teſtamento vel ex Donatione vel alia Succeſſione, Cõditio ſemper appoſita fuit, ne Legibus & Conſvetudinibus Gallicis obnoxia eſsẽt, ſed omnia inter eos Judicia ex Jure Romano exercerentur, ſicut antea obſervatum fuerat. Comitatum Tholoſanũ acceperunt Reges Galliæ ex Donatione

55 *Dominic. de prærog. allod. cap. 14. Ciron. d. lib. 5. cap. 8.* 56 *Anton. de Butr. ad c. ſuper ſpecula de privileg.*

natione ultimi Comitis, ſub conditione 57 ut Incolæ & Subditi ſervarent antiqva Jura & privilegia ſua, eademq; per hanc unionem cum Regno Galliæ non amitterent; & ut Rex Galliæ eſſet Comes Tholoſanus. Atqve ita Comitatus fuit unitus Regno Galliæ principaliter; non acceſſoriè, ut loqvitur *Bartolus*; per qvod genus unionis 58 antiqva Jura non extingvuntur. Et in eâ unione Contractus initus eſt inter Regem Galliæ & Ordines ejus Provinciæ 59, ut in eo Comitatu & tota *Occitabia* Incolæ Jure Romano uterentur, & ne exteri ibi morientes Jure *Albinatus* tenerentur. In Comitatu Provinciæ & *Delphinatus* ſucceſſit *Ludovicus XI.* ex Teſtamento *Caroli* Comitis Provinciæ, familia Andegavenſi ultimò mortui, cum fideicommiſſo 60 ut Incolas in antiqvis Juribus & Moribus conſervaret. Unde, cum Legibus Romanis antea ſemper uſi fuerant, non poſſunt Reges eas abrogare, & ſubjicere populum Legibus

57 *Maynard. deciſ. Tholoſ. 58. n. 58. Fr. de Claper. in deciſ. Provinc. conſ. 1. qv. 1. n. 17.* 58 *Bart. ad. L. ſi convenerit. §. ſi nuda ff. de pign. act. Felin ad. c. tranſlato. d. conſtit.* 59 *Gul. Benedict. ad c. Raynutius v. & uxorem nom. Adelaſ. n. 499.* 60 *Fr. de Claper. in deciſ. Provinc. conſ. 1. qv. 1. n. 14. & conſ. 3. qv. 2.*

Legibus aut Moribus Gallicis, ſicut hæres gravatus ſervo libertatem dare *61*, non poteſt operas aut jugum aliqvod ſervitutis imponere.

XVIII. In Provinciis Juris Scripti ea eſt Authoritas Legum Romanarum, ut omnia Cauſarum Judicia à Jure Romano petenda ſint, Conſtitutiones Regiæ illæ ſolùm admittuntur; qvæ pro expeditiore litium proceſſu editæ ſunt, & ut loqvuntur Juriſconſulti Gallici 62, in Præparatoriis Judiciorum Conſtitutiones Regiæ ſervantur, in Deciſioriis Jus Romanum prævalet. Poſtqvam verò Sententiæ latæ ſunt in his Provinciis ſecundùm Jus Scriptū, ſi ab iis appellatum fuerit ad Supremum Senatū Pariſienſem (qvi eſt in Provincia Conſvetudinaria, & Jure Conſvetudinario plerumq; utitur) Cauſæ appellationū in ſecunda Inſtantia ex Jure Romano decidendæ *63* ſunt. Atqve ita in Inſtitutione Parliamenti Pariſienſis Edicto *Philippi Pulchri* ſancitum eſt: & cum aliqvæ partes harum Provinciarum à Parliamento Burdegalenſi ad Pariſienſe

61 L. Campanus. §. ſi qvis hac ff. de oper. libert. 62 *Benedict. in d. v. & uxorem nom. Adelaſ. n. 499. Maynard. deciſ. Tholoſ. 57. n. 2.* 63 *Choppin. de Com. Gall. Conſvetud. p. 2. §. 2. n. 4. Joly. in addit. ad Girard. de edict. Creat. offic. lib. 1.*

ſienſe translatæ eſſent, conſervatū eſt iiſdem beneficium Juris Scripti, & Caoſæ eorum ſecundùm Jus Scriptum in Senatu Pariſienſi judicandæ *64* ſunt. In his Provinciis Teſtamenta conduntur, Contractus celebrantur, & Judicia omnia exercentur ſecundùm Jus Civile *65* Romanorum; & Sermone etiam Romanæ uſæ ſunt, uſqve ad *Franciſcum Primum*, qvi, Majeſtatis Romanæ minuendæ vel ſuæ augendæ ſtudio, lingvâ Gallicâ omnia agi permiſit.

XIX. In his Provinciis multa Privilegia conceduntur ex Jure Romano, qvæ in Provinciis Conſvetudinariis permiſſa non ſunt. In his bona damnatorum non vindicantur Fiſco *66* niſi in Crimine læſæ Majeſtatis, qvia ab Imperatore *Juſtiniano* ita conſtitutum eſt. In his Teſtamentum filiæfam. octodecim Annorum *67* non valet, qvia Jus Romanum in eâ ætate Minori teſtandi facultatem non concedit, & in iiſdem, qvia ſunt Jura Patriæ poteſtatis ſicut in Jure Qviritum, filiafam. etiam poſt contractum Matrimonium non eſt ſui Juris,

64 Choppin.d. p.2.§.4. 65 Papan.du prem. Notair. Tit.de ſtipulat. Rovillard.d. §. puiſſance paternell. 66 Choppin.d.§.2.n-4. Authent.bona damnatorum C.de bon.præſcript. 67 Rovillard.d.§.puiſſance paternell.

ris,nec ſine Authoritate Parentis *68* teſtari poteſt.In his Provinciis valet pactum,'ne Mater ſuccedat liberis *69*,qvia Jure Romano ita conſtitutum eſt. In iiſdem,prior licitator per oblationem ſecundi liberatur ſecundùm Jus Civile,cum in reliqvis Galliæ partibus aliter *70* obſervetur. In iiſdem Conſvetudines Feudales *71* admittuntur, qvia Jus Romanum eas admittit, licet in reliqvis Galliæ Provinciis Jura Feudorũ *72* non recipiãtur,qvia proprias Conſvetudines Feudales habent. Ideoqve etiam in his Provinciis,cum de Feudis qvæſtiones incidunt,prius ad JusRomanum qvam ad Jura Feudorum recurrendum eſſe exiſtimavit *73* *Carolus Molinæus*.Et in his Provinciis porrò Juris Romani Authoritas maximè apparet ex Appellationibus à Sententiis Judicum; in qvibus Formulæ & Clauſulæ Legum Romanarum adhibentur, omniaqve ſecundùm Leges Romanas aguntur. A qvibus reliqvæ Provinciæ Conſvetudinariæ multùm differunt in appellationibus, eaſdem-

68 *Choppin.d. §.2.n.2.* 69 *Carol.Molinæ.conſ.15. n. 14.* 70 *Franc. de Claper.in deciſ.Provinc.conſ.2. qv.1.n.20.* 71 *Choppin. d. §. n.4. Franc. de Claper. conſ.10. qv.1.n.20.* 72 *Molinæ.ad Conſvet. Pariſ. Tit. des fiefs.n.106.Gueſſn.conſerv.des Couſtum. de Franc. in Præfat.Chriſtin.deciſ.Belg.212.n.78.* 73 *Molinæ.d. n. 196.*

tur, & in his Provinciis habent locum 76 Conſvetudinum, & Latino ſermone Scripta ſunt, qvæ plurimi Juriſconſulti Galliæ Commentariis ſuis è Jure Romano ductis 77 illuſtrârunt; eandemqve vim apud eos habent, ut Statuta in ſingulis Italiæ 78 Civitatibus. Conſvetudines tamen iſtæ ſunt Jus privatum earum Provinciarum, ſed Jus Commune nullum habent præter Jus 79 Romanum. Et generaliter Jus Civile Romanorum in his Provinciis eſſe Jus Commune à Gallis omnibus communiter 80 receptum eſt.

XXII. Reliqvæ provinciæ Galliæ, ſcilicet Gallia Celtica & aliqvæ Regiones Belgicæ ſunt Conſvetudinariæ, qvæ numero & amplitudine Provincias Juris Scripti multùm ſuperant. Hæ verò Conſvetu-

76 *Gveſn. conferen. des conſtumes de Franc. in præfat.* 77 *Choppin. de leg. And. municipal. in præfat.* 78 *Gveſn. in d. præfat.* 79 *Charond. memorabl. obſervat. du droict. Franc. Tom. 2. v. droicts.* 80 *Eguein. Baro. ad l. ſi reus. ff. de pact. & lib. 1. de jur. benefic. Tit. 3. Molinæ. ad d. Tit. 1. des fiefs n. 105. & couſ. 15. n. 14. Papon. du prem. Notair. Tit. des Jugen. Charon. du droict. Franc. Tit. des Legs. lib. 3. & Tom. 1. lib. 4. c. 13. Annæ. Robert. lib. 2. rer. Judic. c. 1. Maynard. qvæſt. de droict. eſcrit. cap. 90. Coqvill. ad Conſvet. Nivern. in præfat. Buſſot. ad Inſtit. de jur. natur. gentt. & Civil.*

ſvetudinibus ſuis & Conſtitutionibus Regum reguntur, qvæ è Legibus Romanis maximâ ex parte petitæ ſunt, iiſdemqve deficientibus, ad Jus Civile Romanorum in Judiciis & Deciſionibus Cæſarum confugiunt, ut mox conſtabit.

XXIII. Poſt Romanos Francorum armis Galliâ ejectos, præter Conſvetudines generales permixtas cum Legibus Romanorum (qvibus diu paruerant) ſingulæ Provinciæ ſuas Conſvetudines inter ſe multùm diſcrepantes & retinuerunt, variæqve Conſvetudines novæ ortæ ſunt, ex conflictu Francorum, Vandalorum, Burgundionum, aliorumqve Populorum in variis Galliæ partibus ſeſe mutuò expellentium, qvarum uſum Reges Francorum iis permiſerunt; dum interea Gothi in Aqvitania & Narbonenſi Gallis Romani Juris uſum conceſſerunt, ut jam dictū eſt.

XXIV. Et præter has Conſvetudines, Reges Francici ſuas addiderunt Conſtitutiones pro regimine Gallorum, qvæ omnes generali nomine Lex Salica dictæ ſunt. Ea verò primò à *Pharamundo* Rege primò aſcitis Sapientiſſimis & Juriſcõſultiſſimis

81 *Raudenſ. deciſ. Piſan. 41. n. 17. Gothofred. ad Conſvet. Norman. v. reformeres.*

mis Francorum Gallorumqve Anno CCCCXXIV. condita est *82* (de qvo tamen inter Gallos *83* non convenit) & ad eum plures Reges Francici insequentes Constitutiones addiderunt usqve ad *Carolum Magnum*, qvi Legem Salicam auxit suis Capitularibus *84*, in qvibus XXIII. Articulos addidit Legi Salicæ. Alioqvi; condiderunt *Ludovicus* & *Lotharius* ejus filii, qvorum primi Libri qvatuor exactè collecti sunt per Abbatem *Ansegisum*. Tres verò editi sunt postea, sed non pari fide, per Benedictum Levitam *85*, qvi in illis multa adulterina vel ex Scriptoribus non probatis immiscuit. In hac Lege Salicâ celeberrimus est ille Articulus de fœminarum Successione in Terra Salica, de qvo Angli Galliqve bello diuturno certarunt, & Jurisconsulti Gallici adhuc *86* contendunt: an de Terrâ Coronæ Regiæ solâ, an etiam de privatorum hæreditatibus intelligendus sit.

XXV. Ita regebantur Galli Lege Sali-

82 *Benedict. ad c. Rainutius v. in eodem testamento. n. 166. Papon. in prolegom. ad Arrest. Cur. Franc. Pet. Rat. ad consuetud. Pict. Tit. des fiefs. art. 1.* 83 *Anth. Fontan. in Constit. & edict. Franc. in præfat. Tom. 1.* 84 *Fontan. in d. præfat.* 85 *Dominic. de prærog. allod. cap. 7.* 86 *Fontan. in d. præfat. Tom. 1.*

Imperium in Galliâ *89* remanſerunt multi Romani, qvibus uti Romanis Legibus permiſſum fuit. Unde conſvetudines multæ Gallorum ex Romanorum Legibus petitæ ſunt, eædemqve inter Conſvetudines Gallicas ſunt antiqviſſimæ. Conſvetudines verò, qvas à Francis habuerunt, ſunt poſteriores, earumqve plures poſt *Hugonem Capatum* ortas fuiſſe *90* cenſent: nam & Leges Salicæ multæ à Jure Romano petitæ ſunt, & in iis Leges Romanæ laudantur, & ob ſterilitatem Legum Salicarum, qvia plures Cauſæ occurrebant, qvæ non poterant Lege Salica terminari, Galli eo tempore ad Leges Romanas *91* recurrebant. Et probabilis eſt eorum Sententia, qvi exiſtimant *92 Eginhartum* intelligi de Legibus Salicâ & Romanâ, ubi affirmat, in Gallia ſub *Carolo Magno* duas *93* Leges fuiſſe.

XXVII. Et diverſitate Conſvetudinum in his Provinciis laudant Galli Clementiam Regum *94* ſuorum, qvi ſingulis ha-

89 Coqvill. in d. præfat. ad Conſvetud. Nivernen. 90 Coqvill. d. cap. 314. 91 Ciron. ad d. c. ſuper ſpecula. n. 5. & lib. 5. obſerv. jur. Canon. cap. 6. & 7. 92 Ciron. d. lib. 5. cap. 7. 93 Eginhart. in vita Carol. Magn. 94 Annæ. Robert. lib. 2. rer. judic. cap. 1. Godofred. ad Conſvet. reform. Norman. v. reformees.

rum Provinciarum Populis, uniuscujusqve Provinciæ Consvetudinibus uti, indulserunt. Præ reliqvis verò laudant *Carolum VII.* Gallorum Regem, qvi, post Anglos ex suis discordiis & defectione Ducis Burgundiæ debellatos, recuperatâ Regni Gallici Dominatione, primam curam habuit Legum & Reipub. confusæ per diuturna Anglorum bella componendæ, & ante omnia Consvetudines singularum Provinciarum per viros Juris Romani Consultissimos, ad postulationem Ordinum singularum Provinciarum, delegatos componi jussit, & in scripta redegit *95* ad evitandam probationis Consvetudinum difficultatem per turbas testium: iisdemqve singulæ Provinciæ adhuc utuntur. Et earum Interpretationem habemus ex Jure Civili Romanorum per doctissimos Galliæ Jurisconsultos, qvi in describendis Consvetudinibus singularum Provinciarum maximam partem hausserunt ex Jure Romano, ut constat *96* in Consvetudinibus Bituri-

95 Baro. ad l. nonnunqvam 11. de Just. & Jur. Charon. memorabil. observat. du droict. Franc. Tom. 2. v. droicts Coqvill. ad Consvet. Nivern. in præfat. Godofre. ad d. v. reformecs. Annæ. Robert. d. lib. 2. cap. 1. Gvesn. conseren. des coustum. de Franc. in præfat. 96 *Pasq. Recherch. lib. 9. cap. 38.*

Bituricenſibus aliiſqve, iidemqve ſingularum Provinciarum ConſvetudinesCommentariis ſuis *97* ex JureCivili petitis illuſtrârunt: & poſt eum in eandem Curam incubuerunt *98 Ludovicus XI.* & *XII. Franciſcus I. Henricus II.* & demum *Henricus III.* in Conventu ordinum Bleſenſi Juris Gallici conponendi munus ex Conſvetudinibus Provinciarum & Regum Conſtitutionibus demandavit celeberrimo *Barnabæ Briſſonio 99* aliiſqve primariis Galliæ Juriſconſultis, qvi illud perfeciſſent, ſi infelix Regis *Briſſonii* mors felix propoſitum non inpediviſſet. Idemqve Juriſconſulti Galliæ conjunctis votis adhuc videntur *100* exoptare.

XXVIII. Apud Reges verò magna fuit ſemper veneratio & Authoritas Juris Romani in his Galliæ Provinciis à primis Regum Francicorum temporibus. *Agathias 101* teſtatur Gallos ætate *Juſtiniani* Jus Romanum in Contractibus, & Matri-

97 *Choppin. de Legib. And. municipal. in præfat. Coqvill. in d. præfat. ad Conſvet. Nivern.* 98 *Gveſn. in d. præfat. in conferenc. des Couſtum.* 99 *Charon. Pandect. du droict. Franc. lib. 1. cap. 25. Tom. 1. Choppin. de Commun. Gall. conſvetud. p. 1. §. 4. n. 5.* 100 *Gveſn. in d. præfat. Charon. in reſp. du droict. Fran. in præfat. & lib. 1. cap. 25.* 101 *Agath. lib. 1. de bell. Goth.*

moniis & in aliis ſervaſſe. Atqve ita ſub primis Regibus plurima apparent Legum Romanarum veſtigia *102*, Scriptoreſqve Gallici ab initio Monarchiæ Frācicæ multa Judiciorum Exempla, ſecundùm Leges Romanas, exhibent. In prima Regum Linea ſub *Dagoberto*, filii Ducis Aqvitaniæ paternâ hæreditate fuerunt privati per Sententiam in publico Gallorum Concilio latam *103* ſecundùm Leges Romanas, qvod Patris interfecti necem ſecundùm Leges Romanas non vindicâſſent. Et *Gregorius* Turonenſis commemorat *104 Guntranum* filium *Clothárii Primi*, qvendam *Andarchium* peritum in Codice *Theodoſiano* ad ſummos Honoris gradus evexiſſe.

XXIX. In ſecunda Regum Linea *Carolus Magnus* juſſit qvoſdam per qvæſtionem habitam *105* ſecundùm Leges Romanas, ut læſæ Majeſtatis reos, damnari, qvi Pontificem ſuum depoſuerant; eundemqve *Carolum* in univerſa Gallia Leges Romanas

102 *Papon. in arreſt. Cur. Franc. in proleg. Coqvill. in d. præfat. ad conſvet. Nivernen.* 103 *Aymon. de geſt. Franc. lib. 4. cap. 28. Cabot. lib. 2. diſput. cap. 1.* 104 *Grēgor. Turon. lib. 40. cap. 40. Antumn. conferen. de droict. Franc. ad Tit. 1. de orig. jur. lib. 1.* 105 *Rovillard. reliefs forenſ. tit. puiſſance paternell. ex chron. veter.*

nas approbâſſe, laudâſſe & in multis ſervâſſe, Galli *106* probant. Hucuſqve verò Galli nihil de Jure Romano habuerunt, præter Codicem *Theodoſianum* & aliqvas ejus Juris partes. Libri autem *Juſtinianæi* hactenus delituerunt uſqve ad *Lotharii* tempora, poſt qvæ Jus Romanum deinceps in Academiis & Judiciis Galliæ ſemper floruit. Et ſub tertia Regum Linea Jus Romanum viguiſſe in Judiciis ſatis conſtat per Ordinationes Curiæ Supremæ Pariſienſis in veteri ſtylo, qvæ pro maxima parte ex Jure Romano tranſcriptæ ſunt, Codiciſqve *Juſtinianæi* translationem antiqvam in Lingvam Gallicam fuiſſe factam à temporibus *Lotharii 107* Imperatoris multi opinantur, eandemqve *Cujacius 108* ſæpe laudat.

XXX. Cum igitur Jus Gallicum in his Provinciis conſtet ex Conſvetudinibus Provinciarum & Conſtitutionibus Regiis; inter has qvem locum habeat Jus Civile Romanorum, non videntur Juriſconſulti Gallici inter ſe convenire. Alii enim nul-

106 *Ciron. lib. 3. obſerv. jur. Canon. cap. 4. 5. & 7.* 107 *Freher. in Edit. jur. Græc. Rom. in Epiſt. ad Rud. 2. Imp.*
108 *Cujac. lib. 16. obſerv. 24. & in præfat. ad lib. 11 Cod.*

lum agnoſcunt Jus Commune *109* in Galliâ Conſvetudinaria præter Conſvetudines, easdemqve vel ambiguas vel obſcuras eſſe illuſtrandas per alias Conſvetudines vicinarum Provinciarum, præſertim Pariſienſis, qvæ reliqvarum Mater eſt, & ab iisdem debere Interpretationem recipere. Jus verò Romanorum non habere vim Legis in Galliâ, qvæ nullas alias Leges agnoſcit præter ſuas: ſed in judiciis tantùm ut Rationem, ut Exemplum, ut Æqvitatis normam, ut Authoritatem Prudentium, ut veram Juſtitiæ rationem, ut Artem & Scientiam Juris poſſe adduci & allegari. Legesqve Romanas non aliam habere vim in Gallia qvam bonos *110* Mores: ideoqve interdictum fuiſſe à *Philippo III.* & *IV.* Leges *Cæſareas* contra Conſtitutiones ſuas in Judiciis Galliæ *111* alle-

109 Rebuff. in proœm. Reg. Conſt. gl. 5. n. 19. Molin. ad Conſvet. Pariſ. Tit. des fiefs. n. 106. Imbert. in Enchirid. jur. Gall. §. error. Coqvill. in qvæſt. ad Conſvet. Franc. c. 2. & ad Conſvet. Nivern. in præfat. Mayner. qvæſt. du droict. eſcrit. lib. 1. c. 26. Servin. lib. 2. playd. 60. Sur. la Cauſ. du teſtam. de Conte de Laval. qv. 5. Godefrid. ad Conſvet. Reform. Normann. v. Conſvetudines. 110 *Imbert. in d. §. error.*

111 allegare, Regesqve Galliæ in Academiis erigendis pro Juris Romani studio semper apponere Clausulam, se propterea non agnoscere Jus Romanum habere vim Legis in Gallia. Eaqve de Causa Jurisconsultos exteros de hoc Articulo tractantes affirmare, Leges Romanas non habere Legis Authoritatem in *112* Galliâ, Gallosqve Legibus Romanis pro arbitrio suo uti vel non uti *113* posse, Judicesqve Gallorum in admissionibus suis ad Judicum Munera solenni sacramento *114* promittere, se Constitutiones Regias & Consveludines (nulla mentione facta de Legibus Romanis) observaturos.

XXXI. Alii verò in his Provinciis Juri Romano vim Juris Communis attribuunt, & ad illud observandũ, etiam in Supremis Curiis

111 *Choppin. de doman. Franc. lib. 2. Tit. 15. n. 5. Charon. ad lib. 11. Cod. Henr. Tit. 1. art. 3. Coquill. ad Consv. et. Franc. lib. 1. 2. Delomm. de jurisprud. Gall. in præfat.* 112 *Bald. ad l. nemo. C. de sent. & interloc. Om. Jud. n. 1. Arened. ad Constit. Reg. lib. 1. Tit. 2. in Rubr. n. 14. Molin. de primogen. Hispan. lib. 3. cap. 12. n. 11. Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 515. Svarez. lib. 3. de Legib. human.* 113 *Castren. consv. 171. lib. 1. Card. Tusch. v. Jus Civile. conclus. 532.* 114 *Rebuff. ad Constit. Reg. in proœm. gl. 5. n. 20. Blacnod. in apol. contr. Buchanan. cap. 10.*

Curiis *115* teneri Judices, & ex eo debere ſub pœna nullitatis *116* Sententias ferre. Et fuit hæc qvæſtio olim agitata inter duos Senatûs Pariſienſis primarios ſucceſſivè Præſides, *Petrum Lizetum* & *Chriſtophorum Thuanum 117*; in qva *Lizetus* contendebat Jus Civile Romanorum eſſe Gallorum Jus Commune, ideoqve Conſvetudines & Conſtitutiones, qvæ ſunt Jus Gallicum, eſſe Jus ſtrictum, ſtrictèq; interpretandum. *Thuanus* verò dicebat Conſvetudines & Conſtitutiones eſſe Gallorum Jus Commune; Jus verò Romanum tantùm Rationis Scriptæ in Galliâ locum habere. Et hæc Opinionum diverſitas ad inſeqventes Galliæ Juriſconſultos dimanavit.

XXII. In eo autem Omnes Juriſconſulti Gallici *118* conſentiunt, in Omnibus Cauſis, in qvibus deficiunt Conſvetudines &

115 *Rebuff. de reprob. Teſt. n. 175. Charon. du droict. Fran. lib. 3. reſp. 66. & ad Edict. Franc. l. de ſecun. nupt. lib. 3.* 116 *Paſq. Recherch. lib. 9. c. 38.* 117 *Coquill. ad Conſvet. Nivernen. in præfat.* 118 *Molinæ d. n. 106. Tit. des fiefs. Baro. in Conſtit. ad Senat. & omn. Pop. & de re beneſic. lib. 1. Tit. 3. Choppin. de Com. Gall. Conſvetud. p. 2. n. 2. & 4. Terrien. du droict. de Norman. lib. 1. c. 2. v. Loix. Cheſn. notab. qvæſ. de droict. Tit. 64. Girard. des offic. lib. 1. Tit. 2. Delomm. de Jurib. Regalib. lib. 1. cap. 16.*

nes & Conſtitutiones Regiæ, debere Judices ad Jus Romanum recurrere, & ex eo judicare; & acerrimè *119* reprehendunt illos Judices ſuos, qvi, deficientibus Conſvetudinibus & Conſtitutionibus ſuis, putant ſe poſſe Arbitrio ſuo uti, ſeqve teneri ad Jus Romanum ex ſola ratione, qvam Arbitrii ſui faciunt. Qvorsũ enim tam ſeverum examen in admiſſione Judicum Galliæ, non ſolùm de vitâ & Moribus, ſed & de peritiâ & Studio Legum Romanarum, niſi ad eas neceſſariò *120* tenerentur & vim Legis haberent? Eaſdemqve poſt Leges ſuas Galli neceſſariò ſeqvendas imponunt Judicibus ſuis *121* ex ſumma earum æqvitate, juſtitia & prudentia, ob qvas reliqvæ etiam Gentes Europææ eaſdem ſeqvuntur, & ad illud Jus, ut ad ἐυνομίαν *122* confugiunt. Voluerunt ſcilicet Reges Galliæ, cum Mores & Leges ſuæ deficerent: ut Judices ſui uterentur eo Jure, qvo Roma omnium Gentium & Terrarum Orbis Domina uſa eſt, & ut magis ex Legis neceſſitate, qvàm ex arbitrio ſuo jura *123* red-

119 *Baro. de re benefic. lib. 1. Tit. 3. Ranchius. lib. 2. var. lect. cap. 3.* 120 *Paſq. Recherch. lib. 9. cap. 38. Ranchin. d. c. 3.* 121 *Charon. reſp. du droict. Franc. lib. 3. Tit. des legs. & lib. 3. cap. 87. & ad Edict. Franc. 1. lib. 3.* 122 *Baro. ad l. ſi reus. C. de pact.*

123 reddcrent. Et agnoſcunt porrò Galli Leges Gallicas pro maximâ parte cum Jure Romanorum 124 convenire ; præſtantiſſimam partem Legum Galliæ è Jure Civili 125 deſumptam eſſe ; Jus Galliæ eſſe multò magis incertum 126 qvàm Jus Romanum ; Leges Romanas Gallicis longè præferendas 127 eſſe, magisqve exerceri Gallorum ingenia 128 in explicatione Legum Romanarum, qvàm Gallicarum, licet gentes univerſæ ſoleant ſuis potiùs Legibus qvàm peregrinis delectari. Præſertim verò in Cauſis Criminalibus Galli omnes ſeqvuntur Jus Civile in omnibus Provinciis, non ſolùm Juris Scripti, ſed & in Conſvetudinariis: ubi per Conſvetudinẽ aut Conſtitutioem non eſt ei 129 derogatum, idemqve ut rationem clariſſimam in Criminalibus puniendis laudant & exeqvuntur. Et deſiderant Galli Legum ſuarum reformationem, cupientes ex Edictis Regiis,

123 *Carol. Fabrott. in edit. Βασιλικῶν in epiſt. ad Cancell. Franc.* 124 *Godefred. ad Conſvet. Norman. v. conſvetudines.* 125 *Delomm. de Juriſprud. Gall. in præfat. & lib. 1. de jurib. Regal. cap. 16. Rovillar. d. §. puiſſance paternell.* 126 *Charon. du droict. Franc. lib. 3. reſp. 66. Ranchin. d. lib. 2. cap. 3.* 127 *Cabot. lib. 2. diſput. cap. 1. & 4. Charon. d. reſp. 66.* 128 *Godefred. in d. v. conſvetudines.* 126 *Papon. au ſecond. Notair. Tit. des juges.*

Regiis, Sententiis Supremarum Curiarum & Jure Romano novum Codicem Juris Gallici *130* componi.

XXXIII. Consvetudinum etiam Galliæ maximam partem à Jure Romano *131* petitam fuisse asserunt. Ideoqve consvetudines ex eodem Jure esse supplendas, & ab eo interpretationem accipere debere. Ideoqve, cum certa ætas Testamenti condendi ex Consvetudine Britanniæ non esset definita, judicatum est *132* Majorem qvatuordecim Annis posse Testamentum condere, qvia Jure Romano ita est constitutum; & ex eadem Causa in Provincia Melodimensi Testamentum Virginis natæ qvatuordecim Annos fuit validum, qvia ex Consvetudine Melodimensi *133* non fuit prohibitum. Si qvæ verò Consvetudines sunt contra Jus Romanum *134*, ut Retractus Gentilitius aliæqve, habentur pro odiosis & strictè interpretandis; & Stylus Judiciorum in Gallia præter Jus Romanum

130 *Charo. du droict. Fran. in præfat.* 131 *Coquill. resp. ad consvetud. cap. 6. & c. 314. Delom. d. cap. 16. Rovillar. d. §. puissance paternell.* 132 *Servin. d. playd. 60. en la caus. du Testam. de Contr. de Laval. in princ. & qv. 5.* 133 *Bouchel. & Iely arrests. cap. 33.* 134 *Bouteill. au grand. Coustum. Tit. 1.*

num admittitur; ſecus verò, ſi cum Jure Romano *135* pugnèt. Atqve ita Conſvetudo Laodunenſis, rejiciens Fœminas à Teſtimonio judiciali, rejecta eſt.

XXXIV. Ex eadem ratione conſentiunt Juriſconſulti Gallici omnes, Gallos uti Legibus Romanis, ut Romani uſi ſunt *136* Legibus *Rhodiis*. Illis verò uſi ſunt Romani in cauſis Maritimis, ubicunqve LegibusRomanis non adverſarentur, propter *Rhodiorum* inſignem juſtitiam & peritiam *137* Rei Navalis; ideoqve iiſdem, in Societatem ſuam aſcitis, Libertatem permiſerunt. Rejecerunt verò Leges *Rhodias* in iis ſolùm Caſibus, in qvibus contrariæ erant *138* Legibus *Cæſareis*: uti in ea Lege *Rhodiâ*, per qvam bonaNaufragorū à Fiſco occupata ſunt, qvæ damnata fuit ab Imperatoribus. Et ex ea cauſa neglectas Leges *Rhodias* à Romanis, & rarò in Codice *Juſtinianæo*

135 *Chop. de Comm. Gall. conſvetud. in præfat. pag. 4.* 136. *Cujac. ad Paul. ſentent. lib. 1. tit. 7. Papon. arreſt. Cur. Franc. in proleg. Choppin. de do man. Franc. l. 2. Tit. 15. n. 5. Gueſn. conferen. des couſtum. de Franc. in addit. ad Tit. 1. de feud. Bouch. & Iely. arreſt. de Paris c. 33.* 137 *Forcat. in Cupid. cap. 9. Cujac. d. Tit. 7.* 138 *L. deprecatio. ad. l. Rhod. de jact.*

ſinianæo commemoratas fuiſſe, aliqvi *139* exiſtimârunt.

XXXV. Atqve ita Jus Romanum factum eſt Jus Gallicum *140*, ex Conſvetudine Galliæ, qvæ illud recepit; & ex Conſenſu Regum Galliæ, qvi ei Juris Authoritatem tribuerunt. Neqve aliam Authoritatem Juri Romano in Gallia concedunt, præter eam, qvæ à Regúm Conſenſu & Moribus Gallorum indulta eſt. Atqve inde Conſvetudo in Gallia inolevit, qvòd cum Galli opus habent Reſtitutione in Integrum, qvæ à Jure Civili conceditur, veluti de læſione Minorum, de Circumventione ultra dimidium juſti precii, de reſciſſione Contractuum ex Dolo vel fraude, de Beneficio Senatuſconſulti Vellejani, aliiſqve remediis, qvæ ex æqvitate Juris Civilis dantur, non poſſunt Judices ea decernere Litigantibus ſine Literis Regiis è Cancellaria *141* impetratis, ne viderentur *Cæſarum* Poteſtatem agnoſcere. Sed ſi petatur Reſtitutio aliqva ex Conſvetudine vel Conſtitutione Regiâ, veluti de nullitate Contractuum

139 *Truchman. §. ſoluta poteſtas cap. 3. n. 125.* 140 *Antumn. conferen. des ordonnanc. lib. 1. Tit. 2. Paſq. d. lib. 2. cap. 38. Ranchin. d. c. ap. 3.* 141 *Imbert. in enchirid. jur. Gall. §. Contractus. Ciron. lib. 5. obſerv. jur. Can. cap. 8.*

ctuum uſurariorum, vel contractuum cum Uxoribus ſine conſenſu Maritorum, vel ſimilibus, Judices Gallici, ſine Literis Regiis, poſſunt ea omnia concedere.

XXXVI. Conſtitutionibus etiam *Cæſareis* non eandem ſemper Galli Authoritatem tribuunt, ſed illorum præſertim *Cæſarum* Conſtitutiones amplectuntur, qvi Romam tenuerunt, Galloſqve ſub Imperio habuerunt. Poſteriorum verò Imperatorum Conſtitutiones, qvi Conſtantinopoli ſedem habuerunt, non æqvè agnoſcunt, ſcilicet *Valentiniani III. Martiani, Zenonis, Anaſtaſii, Juſtini & Juſtiniani*; qvia ſub iis Franci, Galliam ingreſſi, Romanorum Dominationem excuſſerant, qvod obſervavit *Guido Coqbillius* Nivernenſis *142* Procurator Fiſci in Provincia Nivernenſi: qvem Patriæ ſuæ alterum *Papinianum* celeberrimus *Ludovicus Servinus* advocatus Regius *143* appellat.

XXXVII. In Academiis Galliæ Jus Civile Romanorum cœpit efflorescere, qvamprimùm *Irnerius* ſub *Lothario* Bononiæ illud profeſſus fuiſſet. Mox enim amplis ſtipendiis accerſiti ex Italia *Placentinus*

142 *Coqvill. in Com. ad conſvet. Nivernen. in præfat. & in reſp. ad conſvet. Franc. cap. 1. & 2.* 143 *Servin. d. playd. 60. qv. 5.*

tinus & *Azo* in Academia *144* Montiſpeſſulana, in Tholoſana *145 Franciſcus Accurſius* junior, & *Petrus* de Bella-Pertica: aliiq; libros *Juſtinianæos* publicè legerunt diu, ante Academias in Gallia pro Legum ſtudio inſtituras; eratq; Legum Profeſſio in Academia Pariſienſi *146* ante Academias Legum erectas, & ante prohibitionem *Honorii III.* Pontificis, qvi Anno Chriſti MCCXX. Jus Civile Pariſiis *147* legi prohibuit. Nam Aurelianenſis Academia pro Legum ſtudio prima inter Gallicas erecta fuit *148* per *Clementem V.* & *Philippum Pulchrum*, Galliæ Regem Anno MCCCXII. & poſtea reliqvæ Academiæ Gallicæ pro Legum Cæſarearum ſtudio per Reges Galliæ, & Pontifices inſtitutæ ſunt (ſcilicet Tholoſana, Andegavenſis, Pictavienſis Montiſpeſſulana, Cadomenſis, Burdegalenſis, Bituricenſis, Caduricenſis, Nannetenſis, Valentinia, Gratianopolitana, Remenſis)

144 *Pancirol. lib. 2. de Clar. Leg. interpret. cap. 20. Paſq. Recherch. d. lib. 9. cap. 37. Ciron. d. lib. 5. obſerv. jur. cap. 5. & ad d. c. ſuper ſpecula.* 145 *Pancirol. d. lib. 2. cap. 29. & 46. Paſq d. cap. 37.. Ciron. d. cap. 5.* 146 *Charon ad lib. 11. Cod d' Henry. Tit. 1. art. 3. Choppin. lib. 3. de Doman. Franc. Tit. 27. n. 13. Ciron. ad d. c. ſuper ſpecula.* 147 *C. ſuper ſpecula. de privileg.* 148 *Choppin. d. lib. 3. Tit. 27. Paſq. d. lib. 9. cap. 37.*

menſis) è qvibus Cadomenſem Academiam in Normannia pro Legibus Romanis *Richardus II.* Angliæ Galliæqve Rex *149* excitavit. Adeo enim ad Leges *Cæſareas* propenſa ſemper fuerunt Gallorum ingenia, ut ante Academias ſuas pro Legibus erectas, publico conſenſu invitarent præſtantiſſimos Jurisconſultos ſuos Italoſqve, magis ſtipendiis, ad docendum Jus Civile in priſtinis Academiis *150* ſuis, qvibus tantùm Theologiæ, Philoſophiæ, & Artium docendarum facultas hactenus conceſſa fuerat.

XXXVIII. Qvæ autem fuerit Cauſa Prohibitionis illius per *Honorium III.* promulgatæ Galli variè opinantur. *Rebuffus 151* eam latam fuiſſe pro Clericis ſolùm, non pro Laicis, eoſdemqve ſolos obligare aſſerit; neqve etiam eum potuiſſe obligare Laicos ex defectu poteſtatis, cenſuit *Carolus 152 Molinæus.* Alii putant, *153 Honorium* ita juſſiſſe favore ſtudii Theologici, & ne in primaria Regni Civitate Regumqve Sede Leges Imperatoriæ viderentur agnoſci,

149 *Choppin. & Paſq. in loc. citat.* 150 *Paſq. d. lib. 9. cap. 35.* 151 *Rebuff. Tract. Nominat. qv. 5.* 152 *Paſq. d. c. 35.* 153 *Coqvill. ad conſvet. Franc. c. 1. 2. & ad conſvetud. Nivern. in præfat. Girard. des offic. lib. 1. Tit. 2.*

agnoſci, (atqve ita in antiqva Collectione Decretalium reperiri) & ne reliqvæ Academiæ vacuæ relinqverentur, omnesqve eò concurrerent pro Legibus audiendis, cum tamen nulla tum eſſet Academia pro Legum Profeſſoribus. Eorum verò conjectura eſt maximè probabilis, qvi exiſtimant *154 Honorium* voluiſſe conciliare Authoritatem Juri Canonico, & ut ex eo ſolo omnes Cauſæ Gallicæ, præſertim Eccleſiaſticæ, deciderentur; eademqve ex verbis Decretalis *Honorii* apertè colligitur. Eandem tamen Prohibitionem Reges poſteriores *Carolus IX.* & *Henricus III.* Edictis ſuis promulgârunt. Interdixerunt enim Jus Civile Pariſiis *155* doceri, aut gradus Academicos in eo Jure conferri, ne ſubmittere ſe viderentur Legibus imperialibus in Sede Regni ſui & Curiis ſuis Supremis, & ne reliqvæ Academiæ ſuæ negligerentur. Eandemqve prohibitionem Senatus Pariſienſis Decretis ſuis nuper *156* confirmavit.

XXXIX. Tantum verò honorem Juri Civili

154 *Ciron. d. c ſuper. ſpecula. & lib. 5 obſer. jur. Can. cap. 8. Paſq. d. cap. 35.* 155 *Charon. ad. l. b. 11. Cod. d. Henr. Tit. 1. art. 3.* 156 *Arreſt. Parlam. Pariſ. ann. 1577. Fontan. in Edict. & Conſtit. in præf.*

Civili Romanorum deferunt Galli, ut in Academiis ſuis nullæ aliæ Leges publicè doceantur, præter Leges Romanas *157*; in ſolo Jure Civili gradus Scholaſtici in Academiis Gallicis conferuntur; nemo in Gallia admittitur *158* in Judicem aut Advocatum, niſi in Utroqve aut altero Jure Doctor aut Licentiatus fuerit; iis ſolùm Dignitatum porta in Curiis Galliæ Supremis aperta eſt, ſicut & apud reliqvas Europæ Nationes (pauciſſimis exceptis) ſoli Juris Romani Conſulti Judicum & Advocatorum munera *159* exercent. Tantumqve eſt Juris Romani apud Gallos ſtudium, ut plures numerentur in Gallia Juris Civilis ſtudioſi & Profeſſores *160*, qvam in Germaniâ, Italia & Hiſpania; & adjiciunt aliqvi plures lites in Curiis Galliæ, qvam apud reliqvas gentes vicinas univerſas *161* reperiri. Et in illa magna copia Juris Civilis Pro-

157 *Baro. ad epiſt. Juſtin. ad Tribon. Girard. des offic. lib. 1. Tit. 2. Servin. d. playd. 60. qv. 6. Delom. de jurib. Regal. Tit. 1. cap. 16.* 158 *Baro. l. nonnunqvam 11. ff. de Juſt. & jur. Gueſnoyſ. conferen. des Ordonn. lib. 1. Tit. 21. & lib. 2. Tit. 5. Paſqv. d. lib. 9. cap. 38. Bernard. de la Roche Flanin. des Parlamen. de Franc. lib. 3. cap. 6. Servin. d. qv. 5.* 159 *Cabot. lib. 2. diſput. jur. cap. 4.* 160 *Paſqv. d. c. 38.* 161 *Godefrid. ad conſuet. reform. Normann. v. conſvetudines in princ.*

Professorum in Gallia superiore Seculo, qvi numerantur in Schola & in Foro, unicus *Jacobus Cujacius* non potest reticeri, cui tot encomia Galli meritò tribuunt, ut appellent eum Jurisconsultorum sui & retrò Seculorum *162* Principem, à qvo nativam Juris lucem & Scientiam ea Ætas habuit; & postera debitura est Tholosæ suæ & orbis decus *163*, & qvod nulla ætas Jurisconsultum doctiorem, acutiorem, aut judicii sincerioris vidit aut *164* videbit.

XL. Nec omitti debent Burgundiæ & Belgicæ ditiones, qve olim pars Galliæ fuerant; qvarum aliqvæ adhuc Regis Galliæ Imperio parent; aliqvæ cesserunt aliis Principibus, qvæ tamen eodem modo, ut in Gallia, jure Civili Romanorum adhuc utuntur. Burgundiæ olim Reges *165* imperarunt, postea Duces, utriqve Principes Supremi. Eademqve primò per matrimonium Regno Franciæ *166* unita, ex alio matrimonio cum *Mariâ 167 Caroli* ultimi Ducis

162 *Thuan. histor. lib. 62. & lib. 99.* 163 *Giron. in paratit. Decretal. in præfat.* 164 *Causabon. in Not. ad Lamprid. v. Africanus.* 165 *Chassanæ. ad consuet. Burgund. in proœm. Loysean. des seigneur. cap. 2. n. 70.* 166 *Chassanæ. ad consuet. Burgund. tit. des fiefs. Rubr. 3. §. 5.* 167 *Camill. Borrell. de Cath. Reg. præstan. cap. 254.*

Ducis Burgundiæ filiâ Hiſpanis ceſſit. Sed hi Duces poſtea fuerunt Regum Galliæ Feudatarii, Pares Franciæ & in Coronatione Regum Galliæ Jus Auguſtum Diadema *168* geſtandi habuerunt, paremqve Romanis Authoritatem conceſſerunt. Burgundiam enim inter Provincias Juris Scripti enumerat *169 Chaſſanæus*; atqve ideo Jus Civile Romanorum eſſe Jus Commune in Burgundia; & Conſvetudines Burgundiæ Interpretationem accipere debere à Jure Romano; & eſſe ita interpretandas, ut Jus Romanum minimè corrigant aut lædant; & pro deciſione omnium Cauſarum in Conſvetudinibus Burgundiæ omiſſarum ad Jus Romanum eſſe *170* recurrendum.

XLI. Belgicæ verò Ditiones (qvæ ex iiſdem Nuptiis cum *Maximiano* Auſtriaco in familiam Auſtriacam *171* illatæ ſunt) pro aliqvâ parte ſunt Conſvetudinariæ, reliqvæ Juris Scripti; & in iiſdem poſt Conſvetudines & Edicta Principum Cauſæ ex Jure Scripto ſunt decidendæ; & ex eo-

168 Choppin. lib. 3. de Doman. Franc. Tit. 8. n. 1. 169 Chaſſan. ad conſvet. Burgund. tit. des ſucceſſiones. Rubric. 7. 170 Chaſſan. in concluſ. conſvet. Burgund. 171. Choppin. de doman. Franc. lib. 2. Tit. 4. n. 12.

ex eorum Principum Edictis in Casibus omissis ad Jus Romanum 172 est recurrendum; & in omnibus harum Provinciarum Curiis, 173 tam Parlamento Mechlinensi, qvàm Cancellariâ Brabantiæ aliisque inferioribus locorum Tribunalibus, Præsides & Consiliarii omnes sunt legum Doctores aut saltem Licentiati; Causasqve dijudicant ex Jure Civili & Canonico, post locorum Statuta, consvetudines & Constitutiones Principum: qvæ tamen ita promulgantur, ut cum Jure civili & canonico plurimùm conveniant. Atq; ita constitutum fuit à *Iohanne* Burgundiæ Duce in pluribus Edictis suis, quod & postea confirmatum est à *Carolo* Burgundiæ Duce, cum senatum Mechlinensem *174* institueret, appellationibus ad Parlamentum Parisiense deinceps interdictis.

XLII. Inter Belgas verò Batavi *175* præcipui gloriantur, se nunquam fuisse à Populo Romano debellatos; nec Bataviam fuisse unquam inter Provincias Romanas

172 *Paul. Christinæ. decis. Belg. 343. vol. 1. Franc. Zypæ. in Notit. jur. Belg. Tit. de legib.* 173 *Lud. Guicciard. in descript. Provinc. Belg. §. descriptio generalis.* 174 *Damhouder. in prax. rer. Civil. cap. 5. n. 3. Lud. Guicciard. in Loc. citat.* 175 *Tacit. de mor. German.*

Populi Romani vel *Cæsarum:* sed in societatem Romanorum admissos, & ab iis Socios, Amicos & Fratres Populi Romani & Imperii Romani dictos *176* fuisse, atqve ita, ex mutua utriusqve Populi Societate, Amicitiâ & Commerciis, Leges Romanorum à Batavis fuisse receptas. De tempore verò, qvo Batavi receperint Leges Romanas, ipsi hæsitant. Alii conjiciunt cœpisse harum Legum usum à Constitutione *Antonii Pii 177*, per qvam omnes in Orbe Romano Cives Romani facti sunt; atqve ita eos, ut cæteros omnes Cives Rom., eorum Leges amplexos fuisse. Alii putant, eos justitiâ & pulchritudine Legum Romanarum incitatos; easdem recepisse, postqvam Imperator *Justinianus* eas ordine pulchro concinnaverat. Alii libentiùs referunt originem Legum Romanarum apud Batavos ad tempora *Gvilielmi* Hollandiæ Comitis filii, qvi, Imperator Imperii Occidentalis ab Electoribus creatus, voluit, ut Batavi Jure Imperiali & Romano deinceps uterentur. Alii (cum origo Legum Romanarum apud Batavos tam incerta sit) arbitran-

176 *Grot. de antiqvit. Reip. Batav. cap. 3. & 5. Lud. Gvicciardin. in descript. Holland. §. anacephalæsis.* 177 *L. 17. ff. de stat. hom. & Novell. 78. cap. 5.*

trantur Batavos paulatim *178* & tacitè eas recepiſſe, Patronis Cauſarum eas ob earum præſtantiam allegantibus, & Judicibus ex Regulis Juris Romani Cauſas dijudicantibus. Sed omnes demum in hoc conſentiunt, *179* Batavos diu Jure Romano uſos fuiſſe, & modo uti in Judiciis ſuis, ubicunqve Cauſa propoſita per Leges aut Conſvetudines Provinciæ non eſt determinata. Et in hoc deniqve prædicanda eſt Batavorum gloria, qvi fortitudine & conſtantiâ ſuâ Leges Romanas ſuaſqve ad remotiſſimas Orbis Terrarum Partes in Aſiâ, Africâ, Americâ propagârunt.

XLIII. Atqve ita Galliam ſine invidiâ poſſunt Galli appellare veram Juriſprudentiæ Romanæ *180* Sedem; qvi, dum contendunt contra Authoritatem Legum Romanarum pro Majeſtate Regum ſuorum tuendâ, ipſi eaſdem præ reliqvis Gentibus exornârunt, & ab iiſdem vicisſim ornamentum acceperunt. Et hæc de Gallia dicta ſint, qvantum ex Juriſconſultis Gallicis

178 *Franc. Zypæ. in Notit. jur. Belg. Tit. de Legib. ex Grot. Iſag. jur. Holland. lib. 1. cap. 2.* 179 *Paul. Merula in ſynopſ. prax. Civil. in Provinc. Holland. Zeland. & West-Friez. lib. 1 Tit. 4. cap. 1. Edit. ann. 1619. Zypæ. d. cap. 2.* 180 *Paſq. Recher. lib. 9. cap. 39.*

assequi potui. Exactam porrò Juris Romani in Galliâ delineationem expectamus omnes è Tractatu eximii Antecessoris Tholosani *Jo. Costæ* de Origine Juris in Gallia; qvem *Innocentius Cironius* Cancellarius Tholosanus *181* laudavit. E Gallia transeundun jam est ad Regna potentissimi Regis Hispaniæ, de qvibus in seqventi Capite tractandum erit.

181 *Ciron. lib. 5. observ. jur. Canon. cāp. 6. & 7.*

Caput VI.

De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regnis* Hispaniæ.

I. INgredimur jam Hispaniam, cujus Regna olim inter varios Reges divisa sub potentissimi Regis Hispaniarum *Philippi* Corona modò coierunt. Hispanis verò Romanæ Leges semper placuerunt, ex eâ similitudine Morum & Virtutum, qvæ inter utrumqve Populum intercessit. Cùm inter Europæas Gentes nulla propius accedat ad Romanam, gravitate, constantiâ & prudentiâ qvàm Hispanica. Ipsiqve Galli, Hispanorum æmuli, Gentem Hispanicam

nicam esse admodum sagacem 1; bellicosissimam & cæteros Europæ Populos ingenii præstantiâ superare 2, testantur; & Imperium Gallicum Hispanicæ Magnitudini cedere agnoscunt; &, ubi Galli desierunt, Hispanos rerum potiri incepisse.

II. Dum verò de Legibus Hispanicis & Romanis tractamus, ante omnia cognoscendum, qvamdiu Hispani sub Romanorum Dominatione fuerunt: iisqve pulsis qvamdiu Alanis, Vandalis, Svevis & Gothis, postea verò Mauris & Sarracenis paruerunt. Et deniqve, qvando ad libertatem propriam sub Regibus suis à se constitutis redierunt; cum verissimè asserat *Antonius Olibanus* 3 in Regio Concilio Arragoniæ Senator, Legum, uniuscujusqve Provinciæ veram cognitionem ab Antiqvitatibus & Historiis cujusqve Gentis petendam esse.

III. Hispaniam primò aggressi sunt Romani per *Cn.* & *P. Scipionem* Africanos initio secundi Belli Punici, qvod Saguntini in fide Carthaginensium Sociorum suorum constantes extremo passi sint, & demum perierint. Tum verò licet magna

1 *Jac. Aug. Thuan. hist. lib. 1.* 2 *Bodin. lib. 5. de Rep. cap. 1.* 3 *Ant. de Oliban. in Com. de act. p. 1. lib. 3. cap. 2. n. 1.*

pars Hiſpaniæ, per fortitudinem Africani, Romanis acqviſita fuerit: tamen inter Hiſpanos & Romanos per ducentos poſtea Annos ancipiti fortunâ dimicatum eſt, ſub *Indibili* Rege & *Sertorio* Duce fortiſſimo, aliiſqve, Hiſpaniâ interea aliqvando à Romanis poſſeſſa, aliqvando amiſſa; donec poſtea ſub *Auguſto* Cantabri demum debellati ſunt, & univerſa Hiſpania Romanis ſtipendiaria [4] facta eſt.

IV. Ab eo tempore Hiſpania Romanis paruit uſqve ad Annum [5] Chriſti CCCCX. qvo Gothi Hiſpaniam Romanis ereptam tenuerunt. Interea verò Populus Romanus aliqvas Hiſpaniæ partes per Prætores ſuos, plerumqve *Cæſares*, totam Hiſpaniam Populo Romano ereptam per Proconſules, Legatos, Præſides, &, poſt *Conſtantinum Magnum*, per Præfectos Prætorio Galliarum, Comites aut Vicarios gubernabant; qvod ex Scriptis Jurisconſultorum Romanorum in Pandectis, & Conſtitutionibus, Reſcriptisqve Imperator-

4 *Pancir. Notit. Imper. Occident. cap. 67. Thuan. hiſtor. lib. 1.* 5 *Covarr. ad c. peccatum. §. 9. n. 9. de reg. jur. in 6. Pancir. de Notit. c. 71. Thuan. lib. 1.*

peratorum in Codice abunde 6 constat. Omnesqve ferè Jurisconsulti Hispani aliiqve agnoscunt 7, Hispaniam universam fuisse diu sub Dominatione Romanorum. Solus *Martinus Navarrus* 8 negat, Hispanos fuisse subditos Romanis, sive, qvod vi injustà & sine titulo idoneo devicti sunt; sive, qvod aliqvi Hispaniæ Populi, præsertim Navarræi & Cantabri, in eorum Dominationem nunqvam consenserunt.

V. Post attritas deinceps *Cæsarum* vires in Occidente, Vandali, Svevi & Alani 9, à Stilicone acciti, Hispaniam aliqvandiu tenuerunt. Ad qvos expellendos *Honorius* Imp. usus opera Gothorum, iis dedit Aqvi-

6 *L. relegatorum. §. interdicto. ff. de interd. & releg. l. 2. §. Capta. ff. de Orig. jur. L. precia rerum. §. fin. ff. ad L. Falcid. L. servus. §. 1. ff. de statu lib. L. cum possessor. ff. de Censib. l. 2. C. de offic. præf. prat. Afric. L. si à furioso. C. de donat. ante nupt. L. cum servum. C. de serv. fugit. L. vitia. C. de acq. poss. L. fin. C. si per vim.*

7 *Castald. de Imper. qv. 53. Oliban. in Comm. de act. p. 1. lib. 3. c. 2. n. 3. Matiens. in dialog. relator. p. 3. c. 34. n. 6. Gutierr. pract. quæst. lib. 3. qv. 13. n. 2. Bellug. in spec. Princip. rubr. 14. §. veniamus. n. 12. per cap. 8. lib. Macchabæ. Franc. de Amay. ad L. præcipimus. C. de Canon. Largit. lib. 10.* 8 *Navarr. in relect. ad c. novit. de Judic. not. 3. n. 160.* 9 *Roder. Toletan. lib. 2. Rer. Hispan. c. 4. Covarr. lib. 1. pract. quæst. c. 1. n. 1. Thuan. d. lib. 1.*

taniam & Galliam Narbonenſem, qvibus non contenti Reges Gothorum, Hiſpaniam invadunt, qvam, exactis Romanis, qvietè poſſederunt per trecentos ferè annos usqve ad Annum Chriſti DCCXIV. *10* qvo Mauri & Sarraceni, per fretum Herculeum Hiſpaniam ingreſſi, Gothos profligarunt, *Roderico*, ultimo Gothorum Rege, cæſo (in qvo prælio omnis fere Gothorum nobilitas cecidit, & tota Hiſpania ceſſit Ditioni Sarracenorum; præter eos Gothos *11* qvi in Aſturorum & Cantabrorum montibus ex eo tempore remanſerunt, à qvibus præcipua hodie inter Hiſpanos nobilitas originem ſuam repetit.) Ideoqve Biſcaynos Hiſpani tradunt *12* eſſe originarios Hiſpaniæ Populos, cum aliis Populis nunqvam commixtos; eorumqve idioma fuiſſe unum ex iis ſeptuaginta duabus Lingvis, qvas Deus in confuſione Turris Babylonicæ Gentibus inſpiravit: eâdemqve de Cauſa Biſcaynos originarios omnes Hidalgos & Nobiles eſſe prædicant. Mauri verò Sarraceniqve Hiſpaniam tenuerunt, ſupra ſeptingentos An-

10 *Covar. d. c.1. n.1. & ad c. peccatum. §. 9. n. 9.*
11 *Navarr. d. Notab.3. n. 160. Gutierr. d. lib.1.qv.17. n.160.Covarr.d.c.1.n.1.Thuan.d.lib.1.* 12 *Navarr. & Gutier.in Loc.cit.*

Annos usqve ad Annum MCCCCXCII. qvo *Ferdinandus* & *Isabella* eos Hipaniâ universa *13* expulerunt, præter illas Maurorum reliqvias, qvas *Philippus II.* è Granatæ Regno hoc Sæculo ejecit.

VI. A Sarracenorum verò & Maurorum tyrannide primi se liberârunt Navarræi & Legionenses *14*, Regesqve sibi elegerunt, illi *Hennecum*, hi verò *Pelagium*, ob res strenuè gestas contra Mauros. Eosqve reliqvi Hispani imitati sub electis à se Regibus, vel sub aliis Hispaniæ Regibus contra Mauros auxilia suppeditantibus, in varia Regna se divisérunt; qvæ omuia, per admirandam ejus Gentis vel prudentiam vel felicitatem, sub unius Regis Dominatione hodie *15* concurrunt. Arragoniæ Regnum fuit recuperatum per *Hennecum* Regem Gentis Gothicæ à Mauris, & ab eo transmissum ad *Ramirum*, Regnum *Castellæ* per *Pelagium*. Regnum Valentiæ & Cathaloniæ Dominium per Regnum Arragoniæ. Regnum Toleti per *Alfonsum*. *Qbartum* Castellæ Regem. Cordubæ & Granatæ Regnum per *Ferdinandum* filium

13 *Covarr. pract. qvæst. lib. 1. c. 1. n. 1. Thuan. in Loc. cit.* 14 *Garribai. Histor. Hispan. lib. 3. c. ult. Navarr. in d. Notab. 3. n. 117.* 15 *Camill. Borrell. de Cath. Reg. præstan. c. 46.*

Regis *Legionis.* Murciæ Regnum per *Alfonſum Decimum* Regem Caſtellæ. Galliciæ Regnum per *Alfonſum* Regem Aſturiæ & Legionis. Granatæ & Gibraltaris Regna per *Ferdinandum* & *Iſabellam.* De ſolo Navarræ Regno eſt Controverſia inter Hiſpanos & Gallos : qvia Regnum illud per *Hennecum* à Mauris recuperatum Anno DCCCCXII. penes ejus Poſteros manſit. Idemqve ad Gallos deinceps tranſivit, ex Nuptiis *Gaſtonis* Comitis Fuxenſis cum *Elenoræ* filia *Joannis* Regis Caſtellæ; & *Blanchiæ* Reginæ Navarræ, qvorum filia *Catharina* Fuxenſis nupſit *Joanni Labretano*, Patri *Hen. Labretani*, cujus filia *Joanna Labretana* nupta *Anthonio* Bourbonio peperit *Henricum Magnum*, in qvo Jus Regni Navarræi ad Coronam Galliæ acceſſit.

VII. Sed *Ferdinandus* Rex Catholicus, ſub Jure Regni Arragoniæ, per Concesſionem *Julii II.* Pontificis Romani, idem *Joanni Labretano* Regi Navarræ ademit; cui *Julius* Sacris interdixerat, qvod negaverat *16* tranſitum Copiis *Ferdinandi* & *Henrici Octavi* Regis noſtri, pro Pontificis auxilio contra *Ludovicum XII.* Regem Galliæ

16 Thuan. lib. 1. Bodin. lib. 1. de repub. c. 9.

Galliæ missis; & *Joannem* Regno Navarræ exutum Benearnum se recipere coëgit. Idemque Reges Hispaniæ, *Ferdinandi* Posteri, adhuc possident. Et pro Jure Hispanorum in regno Navarræ scripserunt Jurisconsulti *17* Hispanici contra *Mart. Navarrum*, *Bodinum* & *Carolum Molinæum*, qvi asserunt, *18* teneri Reges Hispaniæ Navarram *Labretani* Posteris restituere. Ex qvo consilio deliberavit *Philippus II.* Anno MDLIX. de concedendâ Sardiniâ aut aliâ Provincia cum Supremo Imperio, Regi Navarræ *19* in compensationem Regni sui; qvem tamen postea, alio consilio usus, elusit.

VIII. Ita, pulsis tandem ex Hispania universa Mauris & Sarracenis, & cæteris Hispaniæ Regnis per uniones & Affinitates ad Regnum Castellæ prosperè accedentibus

70 *Jo. Lup. de retent. Navarr. p. 5. §. 3. Ant. de Padill. ad l. per agrum. C. de servit. & aq. n. 22. Ant. Nebrissen. de bell. instit. Ferdin. & Isabell. contr. Navarr. Borell. de Cath. Reg. præstan. c. 46. n. 104. Anastas. Germon. de sacr. immunit. lib. 3. c. 13. n. 41.* 18 *Navarr. lib. de finib. humanar. act. Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 9. Carol. Molinæ ad consvet. Paris. p. 1. §. 39. n. 4.* 19 *Thuan. histor. lib. 23. Famian. Strad. histor. Belg. Dec. 1. lib. 3. ann. 1562. Servin. playdoy. qvestion. sur les hants Navarrois.*

tibus, Hiſpani ad miram Imperii amplitudinem pervenerunt. Acqviſitis porrò in Europâ, Regno Neapolis & Siciliæ, Ducatu Mediolanenſi, Burgundiâ & præcipuâ parte Belgii, inſigni parte Africæ & Aſiæ, cum Americâ pæne univerſâ, Romanos Imperii ambitu ſuperarunt. Et Gens, hactenus inter Pyrenæos montes, Oceanum & Mare Mediterraneum concluſa, exterisqve Gentibus per multa Sæcula parere aſſveta, præcipuis Orbis Terrarum partibus imperare videtur, *20*, nomenqve Hiſpanorum, ante obſcurum, Terrarum Orbi formidoloſum eſſe cœpit.

IX. Dum verò de Authoritate Legum Romanarum in Hiſpaniâ agimus, illud Hiſpanorum & reliqvarum Europæ Gentium conſenſu receptum eſt; Reges Hiſpanorum nullo modo ſubeſſe Romano Imperio, ſed eſſe Principes ſupremos & ſui Juris, Legibusqve Romanis non aſtringi. Eaſdem in Hiſpaniâ non ex vi Sanctionis & Imperii, ſed ex earum Juſtitiâ & Ratione, receptas fuiſſe. Omnes enim Juriſconſulti, non Hiſpani modò, ſed & Galli Italiqve, aſſerunt, Reges Hiſpaniæ eſſe liberos & ſolutos ab omni Dominatione Imperatorum

20 *Thuan. d. lib. 1.*

torum Romanorum; qvòd proprio ſangvine & expenſis, ſine auxilio Romanorum, Sarracenos & Mauros Hiſpaniâ 21 ejecerint; qvòd teneant ſua Regna, ut res captas in bello 22 & Jure Gentium; qvòd Imperatores, Hiſpaniam pro derelictâ 23 habentes, Jus qvod habuerunt amiſerint; qvòd per tempus immemoriale, Hiſpanos pro Jure ſuo non interpellaverint 24; & qvòd, ſine lapſu tanti temporis, & ceſſante Sarracenorum extruſione, potuerant Hiſpani ſtatim Romanorum Dominationem exuere, ſi vires nanciſci potuiſſent; qvia Romani ſine

21 *Gl. in c. Adrianus. diſt. 63. Abb. & Dd. ad c. novit. de Judic. Bald. ad l. ex hoc Jure. de Juſt. & jur. Abb. ad c. per venerabilem. qui fil. ſint Legit. Navarr. d. Notab. 3. n. 105. Caſtald. de Imper. qv. 53. Corſet. de poteſt. reg. p. 3. qv. 22. n. 19. Redin. de Majeſt. princ. in Princ. n. 15. Oldrad. conſ. 69. Bellug. in ſpec. Princ. Rubr. 14. §. veniamus. n. 25. Vaſq. lib. 1. Controv. illuſtr. cap. 22. n. 11. Card. Tuſch. v. Rex Hiſpaniæ. concluſ. 345. n. 1. Gyphiand. de Weichbild. Saxon. lib. 1. cap. 10. 22 Arened. ad Conſtit. Reg. lib. 4. Tit. 1. n. 16. Anendan. de enequem. reg. mand. c. 3. n. 3.* 23 *Villalob. in antin. jur. Civil. & Hiſpan. in princ. n. 1. Bellug. §. veniamus. n. 25.* 24 *Felin. in c. cum non liceat. de præſcript. Covarr. ad c. peccatum. p. 2. §. 9. n. 9. de reg. jur. in 6. Vaſq. lib. 2. controv. illuſtr. c. 82. n. 21.*

ſine Titulo *25*, per vim & injuſtè Hiſpanis imperârunt; & ad Hiſpaniam amiſſam poſtliminiò redire potuerunt. Nec *Carolus Magnus* Hiſpaniam poſtea Jure Imperatoris Romani recuperavit, qvod aſſerit *Jo. Faber 26*, qvia *Alfonſus* Galliam & Aſturiam, reliqvas Hiſpaniæ partes Sarraceni tenebant, Sæculo *Caroli Magni* & uſqve ad tempora *Ferdinandi* & *Iſabellæ*, qvi *27* eos exterminabant.

X. Ex his rationibus Reges Hiſpaniæ neminem Superiorem *28* recognoſcunt, ſed in ſuis Regnis ſunt Imperatores & Monarchæ; ſuiqve Juris & Supremi Leges pro Subditis poſſunt condere *29*, Juris Romani Sanctionibus derogantes; & nullius Superio-

25 *Caſtald.de Imp.qv.53.Villalob.d.n.1. Vaſq. d. n. 21.* 26 *Jo.Faber.in proœm.Inſtit.n.10.* 27 *Gryphiand. de Weichbild. Saxon.lib.1.c.10.n.7.* 28 *Navarr. d. Notab. 3. n.161.Perez. ad Ordinat. Regn. Caſtell. in proœm.qv.1.Greg.Lopez.ad l.17.tit.27. p. 3. Gomez. ad §.Injuria.Inſtit.de act.Salgald.de reg.protect. p.1. c.1.n.26.* 29 *Afflict.in Conſtit.Reg. in prælud.qv.2. Bellug.in d.§.veniamus.n.13. Arened.in Reg. Conſtit. in prælud.lib.2.Tit.1.Pinell. ad Rubr. C.de bon. matern.n.12.Olan.in antinom.jur.Civil.& Can. in præfat. n. 2.*

Superioris *30* Legibus tenẽtur; nec de Jure nec de facto Imperatores Remanos *31* recognoſcunt. Et cum hæc Controverſia olim agitata eſſet inter *Henricum* Imperatorem Romanum & *Ferdinandum* Regem Hiſpaniæ in Concilio Turonenſi ſub *Victore II.* Pontifice Romano; ubi Imperator apud Pontificem per Legatos ſuos conqveſtus eſt contra *Ferdinandum*, qvòd diceret, Se exemptum ab omni Jure Romani Imperii, & ſe Imperatorem nominaret; & rogavit, ut coram Legatis à Pontifice conſtitutis hæc Cauſa diſceptaretur. Qvi auditis utrinq; litigatoribus, pro Libertate Regis Hiſpaniæ *32* pronunciârunt: Regeſqve Hiſpaniæ non modo Imperatores & Monarchæ, ſed & Summi Regum *33* omnium, inter Chriſtianos, prædicantur. In hac tamen Regum Hiſpaniæ immunitate

30 *Perezr. in d. proœm. qv. 1. Villalob. in antinom. jur. Civil. & Hiſpan. in pr. n. 1. Borrell. de Cath. Reg. præſtan. c. 31. n. 21. Cabed. deciſ. Luſitan. 211. n. 3.* 31 *Engelbert. Ab. de Ortu. & interit. Rom. Imper. c. 16. Menoch. conſ. 2. n. 102. Corſet. de poteſt. Reg. p. 3. qv. 22. n. 19. Gabriel. Com. concluſ. lib. 5. concluſ. 3. Salaſ. de Legib. qv 95. diſp. 7. ſect. 8.* 32 *Marian. lib. 9. de reb. Hiſp. c. 5. Azor. inſtit. Morall. p. 2. lib. 11. qv. 5.* 33 *Burg. de Par. in proœm. relect. ad leg. Taur. n. 144. Carol. de Graſſal. de except. excep. 1. n. 21.*

tate à Dominatione Imperatorum illud à pleriſqve Jurisconſultis conceditur, eum pro Ducatu Burgundiæ eſſe Imperatori ſubditum; & habere ſuffragii Jus in Comitiis Imperii Germanici; eundemqve Juriſdictioni Cameræ Imperialis eſſe obnoxium *34*, contendunt.

XI. Neqve ſoli Hiſpaniæ univerſæ Reges, Se liberos à Romani Imperatoris poteſtate eſſe, aſſerunt, ſed & ſingulorum Regnorum Hiſpaniæ Reges eandem immunitatem ſibi ſemper vendicârunt. Ita Caſtellæ Reges eſſe Supremos Principes ſuiqve Juris, & non ſubeſſe Romanis Imperatoribus, ſed Caſtellam, ut res in bello captas *35* poſſidere Hiſpani aſſerunt. Eandemqve Libertatem poſtulant Reges Legionis, qvi primi Hiſpanorum, pulſis Sarracenis, Jus priſtinum recuperârunt, & neminem poſtea Superiorem *36* recognoverunt. Idemqve Regnum poſtea Caſtellano unitum, eidem tamen poſtpoſitum eſt, qvòd Legio-

34 *Gail. de pac. publ. cap. 6. n. 14. Mindan. de proceſſ. lib. 1. cap. 38. n. 15. Math. Stephan. d. Juriſd. 1. l. 2. c. 7. n. 19.* 35 *Avendan. de exeqven. mandat. reg. Hiſp. c. 1. n. 1. Aremed. ad conſtit. Reg. l. 4. tit. 1. n. 11.* 36 *Gl. in c. & ſi neceſſe v. reſtitnere. de donat. int. vir. & ux. Navarr. d. Notab. 3. n. 117. Borrell. de Cath. Reg. præſtan. c. 46. n. 170.*

Legionenſe olim erat Caſtellano Feudatarium. Qvam Sententiam adverſus *Carolum Molinæum Ludovicus 37 Molina* defendit. Eâdem ratione Reges Navarræi, ſe eſſe ſolutos à Poteſtate Imperatorum Romanorum, aſſerunt, qvòd Regnum ſuum à Sarracenis proprio Marte recuperaverint; atqve ideo ſe poſſe Leges contra Jus Civile Romanorum *38* promulgare.

XII. Deniqve Arragoniæ Reges eâdem Libertate contra jugum Imperii Romani gaviſi ſunt, qvia ſe recuperârunt à Sarracenis; & inter Supremos Principes *39* enumerantur; utuntur Titulo *(per la gracia de Dios)*; poſſunt Leges condere *40* contra Jus Romanum. Qvorum etiam Poteſtas licet videatur coërceri, qvòd non poſſint Leges condere; niſi in Comitiis Regni ſui, & cum conſenſu *41* Procerum, Epiſcoporum, Militum & Civium; dicuntur tamen Reges Supremi; & eorum Leges appel-

37 *Molin. de Majorat. Tract. 2. diſp. 614.* 38 *Navarr. d. n. 117. Afflict. in conſtit. Regn. in prælud. qv. 2.* 39 *C. Abbate. & ibi gl. & Innoc. de ſent. & re jud. in 6. Burg. de Par. in proœm. relect. ad leg. Taur. n. 31. Borrell. de Cath. Reg. præſtan. c. 46. n. 53. Card. Tuſch. concluſ. 339.* 40 *Afflict. in conſtit. Reg. in prælud. qv. 2. Bellug. in ſpec. Princ. Rubr. 13. §. qvædam.* 41 *Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 8.*

appellantur Leges Regis; ipſeqve illis eſt 42 ſolutus; ſolusq; poteſt Legum violatores punire & cum iisdem diſpenſare. Eodemqve Jure utitur Princeps Cathaloniæ & Comes Barcinonæ (qvæ eſt Cathaloniæ Metropolis) eodemqve modo in Comitiis leges ſancit. Et licet Cathalonia fuerit Arragoniæ unita, ea tamen unio facta fuit principaliter & non acceſſoriè, qvæ ex Sententia *Bartoli* 43 priora Cathaloniæ Jura conſervat. Et Principes Cathalonii ſuis Legibus Juribusqve 44 fruuntur, paremqve poteſtatem cum Regibus Arragoniæ habent.

XIII. Ex his conſtat, qvomodo Hiſpania primò Romanis, deinde Vandalis, Alanis & Svevis: poſtea Gothis, demum Mauris & Sarracenis ceſſerit, & deniqve Libertatem ſub propriis Regibus adepta fuerit. Jam ſupereſt à nobis qværendum, qvas Leges Hiſpani habuerunt in tot Dominantium mutationibus; & in ſingulis qvomodo Romanas Leges admiſerunt; & qvem

42 *Salas de Legib. qv. 95. diſp. 14. ſect. 2. §. 2.* 43 *Bart. ad l. ſi convenerit. 2. §. ſi index. ff. de pign. act. Joſ. de ſeſſ. deciſ. Arragon. 113. n. 30. Aug. Barboſ. ad c. per venerabilem. qui fil. ſint Legit.* 44 *Oliban. in Com. de act. p. 1. lib. 3. c. 2. n. 9. & c. 3. n. 7. Ciron. lib. 5. obſer. jur. canon. cap. 6.*

qvem locum inter Leges Hiſpaniæ Jus Civile Romanorum hodie ſortiatur.

XIV. Dum Hiſpania erat ſub Romanis Imperatoribus, ſolis utebantur Hiſpani Legibus Romanis, ut Juriſconſulti Hiſpani *45* tradunt; idemqve Conſtitutiones & Reſcripta Imperatorum in Pandectis & Codice clariſimè probant, de qvibus ſupra dictum eſt. Poſt eos Vandali, Alani & Svevi, dum Hiſpaniâ potiebantur, vel incerto Jure utebantur *46*, vel, ſi certas habebant Leges, non conſtat de aliis qvā Romanis. Gothi deinceps iis ſuccedentes primo erāt valde propenſi in Leges Romanas, & eorum Rex *Athaulphus* Anno CCCCXII. Edicto mandat Subditis ſuis, ut Romanas *47* Leges ſimul cum Gothicis ſervent. Et *Athalaricus* in Conſtitutione ſuâ ad populum Romanum, idem Jus Romanis & Gothis commune futurum *48* eſſe pollicetur. Poſt eos *Alaricus* Rex Gothorum Codicem *Theodoſianum* per *Anianum*, Cancellarium ſuum, promulgari *49* juſſit, qvi etiam Notas in *Pauli* Sententias, &

Caii

45 *Matien. in dialog. Relat. p. 3. cap. 34. n. 5. Oliban. in d. lib. 3. c. 2. n. 3.* 46 *Oliban. d. cap. 2. n. 14.* 47 *Melch. Goldaſt. conſtit. Imper. Tom. 3.* 48 *Melch. Goldaſt. d. Tom. 3.* 49 *Cirond. lib. 5. obſerv. jur. Can. cap. 2.*

Caii Institutiones *50* composuit. Sed insequentes Reges Gothorum, odio Romani Nominis, & æmuli Legum Romanarum, earumque memoriam delere cupientes, Codicem *Theodosianum 51* ampliùs ferre non potuerunt, sed Leges Genti suæ condiderunt.

XV. Primus autem *Evaricus* seu *Theodoricus* Leges Gothis scripsit, quæ postea per *Alaricum* ejus filium, & *Lenvilgeldum*, Regesque Gothorum insequentes ex suis Decretis *52* auctæ fuerunt. Et demum Codicem Legum Visigothorum (qui fuerunt Gothi Occidentales in Hispaniâ, sicut reliqui Gothi in Galliâ & Italiâ Orientales Gothi seu Ostrogothi dicti sunt) duodecim Libris *53* comprehensum imitatione Codicis *Justinianæi* promulgârunt, in quod prohibetur usus Romanarum omniumque aliarum Legum, præter Leges Gothicas *54* in eo Libro contentas. Sed in eo tamen Codice plurima ex Legibus Romanis

50 *Decian. in apolog. adverſ. Alciat. lib. 2. cap. 7.* 51 *Ciron. lib. 5. obſerv. jur. canon. cap. 1. & 4.* 52 *Ciron. d. lib. 5. cap. 2.* 53 *Decian. in apolog. d. c. 7. Choppin. lib. 2. de doman. Franc. Tit. 15. n. 5.* 54 *Cod. leg. antiqu. edit. per Lindenbrog. p. 1. poſt. præfat.*

nis 55 petita ſunt, idemqve magnam deinceps authoritatem conſecutus eſt inter Burgundiones 56, Saxones alioſqve Populos; & in Conciliis Eccleſiæ hæ Leges Gothorum ſæpe laudantur. Atqve ita Leges Gothicæ cum Romanis permixtæ obſervatæ ſunt, non ſolum à Gothis, ſed & à Sarracenis, & demum ab Hiſpanis 57 uſq; ad *Alfonſum Decimum*, qvi abrogatis ex deſvetudine Gothicis Legibus, Romanas introduxit, & Leges Romanas Hiſpanico ſermone ſcriptas 58 Hiſpanis edidit. Neq; enim Leges Gothicas unquam abrogatas fuiſſe 59 conſtat in Hiſpaniâ aliter, qvàm per deſvetudinem; cùm in pleriſqve Hiſpaniæ Regnis valuerunt uſqve ad *Alfonſum Nonum*, qvi Leges Romanas in Hiſpaniam poſtliminiò reduxit, & in pleriſqve Hiſpaniæ Regnis uſqve ad *Alfonſum* obſervatæ fuerunt. Ita *Raimundus* Princeps Cathaloniæ compoſuit Uſaticos Barcinonenſes ex Legibus Gothicis & Conſvetudinibus Feudorum pro ſupplendo Jure Gothico

55 *Anti. Auguſtin. lib. 2. de emend. Gratian. dial. 2. Decian. d. c. 7. Ciron. d. lib. 5. cap. 7. Choppin. d. n. 5. Cod. leg. 5. Antrin. de Viſigoth. Legib. lib. 2. Tit. 1. & 9.* 56 *Ciron. d. lib. 5. cap. 2.* 57 *Ciron. d. lib. 5. cap. 7.* 58 *Covarr. lib. 1. var. Reſol. cap. 14. n. 5. Choppin. d. n. 5.* 59 *Ciron. d. lib. 5. obſervat. cap. 1.*

thico *60* ubi defecit. Et in Regnis Arragoniæ Legioniſqve *Alfonſus* Rex Legibus Gothicis, pro Cauſis de novo emergentibus *61*, ſuas adjecit, & in Caſtellæ Regno, uſqve ad *Alfonſum* Sapientem, Authoritatem habuerunt.

XVI. Poſt ejectos Sarracenos & Mauros, Hiſpaniæ Reges, relictis Legibus Gothicis, Jus ſuum pro Subditis ſuis conſtituerunt: qvod in Conſtitutionibus, Ordinamentis, Pragmaticis, Conſvetudinibus, Legibuſqve Fori & Legibus ſeptipartitis (qvas alii *Alfonſo Nono*, alii *Decimo* aſcribunt, forſan qvia ille componi juſſit, hic confirmavit) continetur *62*. Ex his omnibus componitur Jus, qvod Hiſpani Jus Regium appellant: qvanqvam Leges ſeptipartitæ, qvas *Alfonſus* (ex eo ſapiens dictus) promulgavit, potius Leges Romanæ, qvam Hiſpanicæ *63* dicendæ ſint. Nam *Alfonſus* Romanas Leges Idiomate Hiſpanico pro uſu Gentis ſuæ edi juſſit, uſus operâ *Petri Lopez* & *Bartholomæi* d' Arienza in Jure Civili peritiſſimorum; eaſqve Leges appellavit Romanas in Lingvam Hiſpa-

60 *Oliban. Corum. de act. p. 1. lib. 3. cap. 2. n. 9.* 61 *Reder. Toletan. lib. 5. cap. 19. Ciron. d. c. 6.* 62 *Recopil. de las Leyes por. Philipp. 2.* 63 *Borrell. de Cath. Reg. præſtan. cap. 68. n. 8.*

Hiſpanicam *64* translatas; & fuiſſe *65* petitas, aſſerit, ex Imperatorum Conſtitutionibus in Codice *Juſtinianæo*, & Jurisconſultorum Scriptis in Pandectis; & vix unqvam reperiri contrarias *66* Legibus Romanis: atqve ideo ad Leges Romanas eſſe *67* reducendas, ne iis derogent; & à Legibus Romanis earum Interpretationem petendam *68* eſſe, & ita eſſe interpretandas, ut evitetur inter eas omnis diſcordia *69* & contradictio. Cum Conditorum propoſitum fuerit Leges Hiſpanicas reducere ad Romanas *70*, qvantum verba pati poſſunt *71*. Et ad Leges Partitarum adjecerunt Gloſſas eximii Profeſſores Juris Romani, *Gregorius Lopez*, *Diar de Montalbo* aliiqve, qvi eas à Jure Civili & Canonico petierunt.

Inter

64 *Covarr. lib.1.var.reſolut.cap.14.n.5. Avity. in deſcript.Europ.Tit.deHiſpan.* 65 *Choppin.de doman. Franc.lib.2.Tit.15.n.5.* 66 *Burg. de Par. in elect. ad l.1. Taur. n.443. & 565. Villalob.in antinom. Jur.Civil.& Hiſpan. in princ. n. 15.* 67 *Burg.de Par. ad d. l.1.n.565.* 68 *Covarr. lib.1. var.reſolut. cap.14. n.1.* 69 *Gonral.ad reg.8.Camell.de menſib.gl.43.n.80.Burg. de Par.d.n.565.* 70 *Villalob. in d. præfat. n. 15.* 71 *Petr. Barboſ. ad Tit. Cod. de non Cod. facien. n. 11. Goural.ad d. reg.8. gl. 9. cap.n.111. p.1. Olan.in Concord.jur.Com.& Hiſpan.in præfat.ad Lector.*

Inter eos autem laudatur præ cæteris *Gregorius Lopez*, cui & Rota Romana 72 plurimùm defert.

XVII. De hoc verò Jure Regio in Hiſpaniâ & Jure Civili Romanorum inter maximos Hiſpaniæ Jurisconſultos diu controverſum fuit: an ſolùm Jus Regium habeat vim Juris Communis; an etiam Jus Romanum pro Jure Communi ſit habendum. Nam alii ſolum Jus Regium aſſerunt eſſe Jus Commune in Hiſpaniâ, & Jus Romanum habere vim rationis ſolam: alii verò etiam hujus Juris vim Romano ſimul cum Jure Regio attribuunt. Rurſus de Jure *Cæſareo* & Canonico diſceptatur; nam aliqvando Jus *Cæſareum* pro Canonico, aliqvando Jus Canonicum pro *Cæſareo* admittitur. Deficiente Regio, pro Moribus uniuscujusqve Regni, aliqvi etiam relinqvunt Arbitrio Judicis, qvod Jus primò ſeqvendum ſit, prout ex Cauſæ qvalitate ſibi æqvius viſum fuerit. De ſingulis hiſce Articulis aliqvid eſt dicendum.

XVIII. Prima Opinio, qvòd ſolum Jus Regium vim Juris Communis habeat, multo-

72 *Gonral. d. gl. 9. cap. 1. Barboſ. d. n. 11.*

multorum Sententiis 73 confirmatur. Qvi pro tuenda Majestate Regum suorum asserunt, Hispanos Legibus & Imperio *Cæsarum* non teneri; & Leges Romanas non aliter admittunt in Hispania, qvam ut Rationem naturalem, & Dicta Sapientum, & non aliter, qvam ut concurrunt cum Jure Regio Hispaniæ, idemqve confirmant; nec nisi per Regias Constitutiones approbatæ fuerint. Et eam ob causam Legem fuisse latam in Hispaniâ prohibentem sub pœnâ Capitis, Leges Romanas in Judiciis 74 allegari, cujus Legis post Oldradum plures Jurisconsulti Hispani meminerunt.

XIX. Secunda Opinio à multis etiam

N Hi-

72 *Jo. Lup. in repetit. Rubr. de donat. int. vir. & ux. n.19. Did. Perez. ad Ordin. regn. Castell. in proœm. qv.2. Molin. de primogen. lib.3. cap.12. n.11. Villalob. in antinom. jur. Civil. & Hisp. in princ. n.10. Morl. in Empor. quæst. p.1. Tit.1. qv.16. n.13. Bellug. in spec. princ. Rubr. 11. §. his igitur. n.3. Gutierr. de juran. confirm. prel.3.c.14.n.5. Arened. ad Constit. Reg. lib.2. Tit.2.n.1. Lopez. in pract. Crimin. c.147. Salas de Legib. qv.95. disp.7. sect.9.* 74 *Oldrad. cons. 69. Jo. Andr. & Dd. ad c. super specula de privileg. Mich. Ulcur. de regim. Mund. p.1. qv.2. n.9. Molina. de Monarch. Franc. cap. 30. Salas de Legib. qv.95. disp.7. sect.8. Arened. ad constit. reg. lib.2. Tit.1. n.2. Lopez. in pract. crim. c.147. & ibi Dirz. Suartz. lib.3. de Leg. human. §.8. n.4.*

Hiſpaniæ Jurisconſultis 75 defenditur, ſcilicet Jus Romanum in Hiſpania Juris Communis vim habere, &, deficiente Jure Regio, Cauſas ex Jure Civili Romanorum eſſe dijudicandas; & Leges Romanas appellari ſæpe Jus Commune in Legibus Partitarum & Ordinamenti, & in Legibus Madriti editis Anno MDII. & Leges Hiſpanicas ex Jure Civili Romanorum eſſe interpretandas; easdemqve, ſi ſunt correctoriæ Juris Communis, eſſe ſtrictiſſimè interpretandas; & non extendi ad Caſus omiſſos (ſed hos eſſe relinqvendos diſpoſitioni Juris communis) eaſqve deviantes à Jure Communi eſſe reſtringendas, qvantum fieri poteſt; & Jus Commune Romanorum, ut Jus Commune Hiſpaniæ à Legibus in Lege prima Tauri eſſe approbatum; atqve ideo Legem partitarum, prohibentem alienationem rerum Eccleſiaſticarum, cenſeri prohibuiſſe 76 conceſſione uſûs-fructûs, qvia ita in Jure Civili cõnſtitutum eſt. Et ex eadem ratione cum appellans,

75 *Burg. de Par. in relect. ad l. 1. Taur. n. 548. & 590. Oldrad. in Com. de Act. p. 1. lib. 3. c. 2. n. 8. Gomez. ad reg. 8. Cancell. ad gl. 43. n. 80. Caſtell. Soto Major lib. 1. quotid. controverſ. c. 1. n. 52. Pinell. in repet. Rubr. C. de bon. Matern. p. 2. n. 12. 96 Lit. Tit. 7. p. 7. Caſtell. Soto Major. lib. quotid. controverſ. c. 54. n. 54.*

pellans, in Causâ appellationis succumbens, ex Legibus Castellæ 77 sit condemnandus in expensis, ea Lex intelligenda est secundùm Jus Civile, exqvo appellans justam habens appellandi Causam excusatur 78 ab expensis: qvia non est credendum Leges Castellæ voluisse facilè recedere à dispositione Juris Civilis.

XX. In Cathalonia etiam post Usaticos & Consvetudines, iisqve deficientibus recurritur ad Jus Civile 79 Romanorum, atqve ideo responsum est 80, Laudum duorum Arbitrorum de tribus absente tertio valere, qvia Leges Romanæ servantur in Cathalonia, nisi Canonibus contrariæ sint.

XXI. Navarræ verò Regnum licet fuerit unitum Regnò Castellæ principaliter non accessoriè seu submissivè, ut loqvuntur Jurisconsulti Navarræi: tamen utuntur Legibus suis, iisqve deficientibus 81 recur-

77 *L. 1. Tit. 23. lib. 4. Ordinan. Castell. Armed. ibid. n. 25. Covarr. pract. qvæst. c. 37. n. 4.* 78 *Bald. ad l. eos §. Cautione. n. 4. C. de appellat. Petr. Barbos. ad l. eum qvi. n. 79. ff. de Judic.* 79 *Oliban. in Com. de act. p. 1. lib. 3. cap. 2. n. 9.* 80 *Cels. Hugo. cons. 51. n. 10.* 81 *Martin. de Olan. in concord. antinom. jur. Com. & Hispan. in præfat. n. 8. & 9. Recopilas de las leyes de Navarr. lib. 1. Tit. 3. l. 4. Armendariz. in addit. ad Leg. Navarr. d. lib. 1. Tit. 3. l. 4.*

runt ad Jus Civile. Qvamvis autem *Jo. Martinez* de Olano vehementer contendat, Navarræos poſt Leges & Conſvetudines ſuas debere ſeqvi Jus Regni Caſtellani primò, & non Jus Civile Romanorum; qvia Regnum incorporatum debet ſeqvi Leges Regni, cui incorporatur, ut loqvitur: fatetur tamen Navarræos omnes ſummè elaborare pro Jure Romano poſt Leges ſuas & ita in eo Regno Praxi receptum eſſe, ut Jus Civile ſeqvantur; Regeſqve ſuos, cum Regno initiantur, illud Juramento promittere. Indoſqve, poſtqvam ab Hiſpanis debellati Hiſpanorum Imperio ceſſerint, Jure Regio Hiſpaniæ & Jure *Cæſareo* Regi *82* traditum eſt. Maximiqve Hiſpaniæ Juriſconſulti aſſerunt *83*, Leges Romanas, non ex Juriſdictione *Cæſarum*, ſed ex patientia & tolerantia Regum ſuorum in Hiſpania, vim Juris habuiſſe; eaſdemqve ab Hiſpanis hoſpitio voluntario receptas eſſe; & in Hiſpania Jus Regium & Jus Romanum in ſocietatem coaluiſſe; & unum idemqve Jus habendum eſſe; & præter-

82 *Fran. de Avil. in leg. Prætor. in præfat. v. iſtis. p. 12. n. 13.* 83 *Fern. Vaſqv. lib. 3. de ſucceſſ. creat. §. 26. limit. 31. n. 70. Pinell. ad rubric. C. de bon. Matern. p. 2. n. 12. Burg. de Par. ad d. l. 1. Taur. 521.*

Digitized by Google

præsertim in pœnis infligendis in Hispania *84* Jus Regium & Romanum concurrere; & Jus Regium in pœnis Jus Civile seqvi.

XXII. Cum etiam Regnum Castellæ, inter Regna Hispaniæ maximum, per uniones ex prudentia ejus Gentis & successu temporum reliqva Hispaniæ Regna ad se attraxerit, ideo propalant Castellam *85*, cæteros Hispanos omnes debere seqvi Jus Regium Castellæ, deficientibus Legibus & Consvetudinibus propriis, qvia membra Caput suum seqvi oportet. Arragonii tamen, Lusitani & reliqvi Hispani omnes vehementer *86* renituntur, cum Regna sua unita fuerint Regno Castellano principaliter non accessoriè, eidemqve non submissa, sed (ut loqvuntur) adæqvata; adqve ideo, ubi Leges patriæ non disponunt, admittunt tantùm Jus *Cæsareum* & Canonicum; Leges verò Castellanas respuunt, cum non habeant Legum potestatem ultra Territorium ejus Regni; & non major Authoritas iis tribuatur, qvam Sen-

 tentiæ

84 Gomez. Tom. 3. var. resolut. c. 1. n. 39. Matien. in dial. Relat. p. 3. c. 4. n. 8. Salas de Legib. Tract. 14. 85 *Martin. de Olan. in Concord antinom. jur. Com. & Reg. in præfat. n. 8.* 86 *Jos. de sess. decis. Arragon. 113. n. 29. Burg. de Par. in relect. d. l. 1. n. 451. Oliban. Com. de act. p. 1. lib. 3. c. 2. n. 8. & 9.*

tentiæ unius *87* Doctoris; eademq; Regna poſt uniones cum Caſtellâ manſiſſe in primævâ Libertate; & non admitti inter eadem Regna remiſſionem delinqventium. *88* affirmârunt.

XXXIII. Poſt Jus Regium Hiſpaniæ in iis Cauſis, de qvibus in Jure Regio nihil eſt ſtatutum, an recurrendum ſit primò ad Jus Canonicum, an ad Jus *Cæſareum*, inter Juriſconſultos Hiſpanos non ſatis convenit. Alii, deficiente Jure Regio, Jus Canonicum ſolum pro Jure Communi agnoſcunt, & ad illud pro deciſione Cauſarum recurrendum eſſe, affirmant *89*; qvod in Jure Canonico maxima ſit æqvitas, iidemqve in Foro Regio, ubi agitur de animæ periculo & de peccato, Jus Canonicum Juri Regio Hiſpaniæ anteponunt; & in Regno Arragoniæ, deficientibus Legibus Fori, judicandum eſſe ex Jure Canonico, à *Jacobo*

87 Fragoſ. de regim. Reip. Chriſtian. p. 1. lib. 4. diſp. 10. §. 3. n. 183. 88 *Petr. Barboſ. ad l. hæres abſens. §. proinde. n. 141. ff. de Judic.* 89. *Did. Perez. ad Ordin. Regn. Caſtell. in proœm. qv. 3. Gutierr. de juram. confirm. p. 3. c. 17. n. 8. Amat. Roderig. de proceſſ. in Cauſ. Civil. c. 10. n. 26. Azoned. ad Conſt. Reg. lib. 4. Tit. 1. l. 1. n. 16. Auguſt. Barboſ. ad Tit. de emend. Cod. in proœm. n. 7. Suar. de Legib. lib. 3. §. 8. n. 5.*

Jacobo Rege *90* Arragoniæ ſtatutum eſt.

XXIV. Alii contrariam Sententiam defendunt *91*, qvod deficiente Jure Regio in Hiſpania, recurrendum ſit ad Jus Civile Romanorum, non ad Jus Canonicū; qvod Leges Hiſpaniæ maximâ ex parte petitæ ſint è Jure Civili, non è Jure Canonico; & Jus *Cæſareum* multò magis conducat ad Reip. gubernationem qvàm Jus Canonicum; & qvod Senatores Regii Judicesqve in Prætoriis Regiis & omnibus aliis Curiis Regiis, ubi deficit Jus Regium, Cauſas ex Iure Civili Romanorum dijudicant; ipſiqve Reges Hiſpaniæ in Legibus ſuis Ius Civile Romanorum ſæpe Ius Commune *92* appellant. Alii verò inter utramqve opinionem fluctuantes hanc controverſiam religioni & arbitrio Iudicum *93* relinqvunt; qvi perpenſis Partium Iuribus & Cauſarum Circumſtantiis Ius Civile vel Canonicum ſeqvantur, prout ſibi æqvius

90 *Joſ. de ſeſſ. deciſ. Arrag. 92. p. 1. n. 9.* 91 *Burg. de Par. d. n. 520. Oliban. Com. de act. p. 1. lib. 3. c. 2. n. 8. Matien. in dial. Relat. p. 3. c. 34. n. 8. Pinell. ad. Rubr. C. de bon. Matern. p. 2. n. 12. Choppin. de doman. Franc. lib. 2. Tit. 15. n. 5.* 92 *L. 3. Tit. 11. lib. 1. Ordin. l. 1. Taur.* 93 *Flor. Diez. de Mena. lib. 1. pract. quæſt. qu. 2. n. 4. Martin. de Olan. in concord. antinom. jur. in præfat. n. 4.*

visum fuerit, ubi in Aliqvo Articulo Jus Civile & Canonicum dissentiunt.

XXV. Alii demum aptissimè has Opinionum varietates conciliant 94, distinguentes de Tribunalibus, scilicet in foro Ecclesiastico post Jus Regium, & aliqvando etiam postposito Jure Regio, Jus Canonicum sequendum esse. In foro autem sæculari, ubi Jus Regium silet, Judices debere sequi Jus Civile, exceptis solùm iis Causis, in qvibus Jus Civile à Jure Canonico correctum est, veluti Matrimoniis, Usuris, Præscriptionibus aliisq;, in qvibus observatio Legum Romanarum peccatum inducit. In ista verò Opinionum varietate, illud ab omnibus concessum 95 est, etiam ab iis, qvi Jus Canonicum Civili anteponunt; qvod si in aliqva Causa nec Jure Regio Hispaniæ nec Jure Canonico aliqvid cautum est, debere Judices in utroqve Foro ex Jure Civili judicare.

XXVI. Inane verò est illud argumentum, qvo Interpretes nostri sæpe utuntur adver-

94 *Morl. in empor. quæst. forens. p. 1. tit. 1. qv. 16. n. 13. Burg. de Par. in relect. l. 1. Taur. n. 590. Fregos. de regim. reip. Christian. p. 1. lib. 4. disp. 10. §. 3. n. 189.* 95 *Morl. in d. quæst. 16. n. 13. Arened. ad constit. Reg. lib. 2. tit. 1. n. 17. Salas. de Legib. Tract. 14. disp. 7. sect. 10.*

adversùs Juris Civilis Authoritatem & *Cæsarum* Poteſtatem in Hiſpania, petitum à Lege antiqvâ Hiſpaniæ, qvæ prohibebat Cauſarum Patronos & Judices, ſub pœnâ capitis, allegare Leges *Cæſareas* in Judiciis, cum multi Juriſconſulti Hiſpaniæ aſſerant, non ſatis conſtare talem Legem fuiſſe unqvam in Hiſpania latam: &, ſi talis unqvam fuerit Lex, fuiſſe conditam à Regibus Gothicis, non Hiſpanis. Et Hiſpani conſentiunt univerſi, eam Legem per deſvetudinem & contrarium multorum ſæculorum uſum fuiſſe abrogatam.

XXVII. Talem verò fuiſſe olim Legem in Hiſpania, primò & præcipuè tradit *96 Oldradus*, ejuſqve teſtimonio freti ſeqventes Juriſconſulti Hiſpaniæ & aliarum Gentium *97* ejuſdem Legis meminerunt: qvod nimis freqventer accidit in Juris noſtri Interpretibus, inter qvos cum eximius aliqvis Doctor qvid tradiderit, in-

96 Oldrad. conſ. 69. 97 Greg. Lopez. ad l. 6. tit. 44. p. 4. Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 513. Morl. de qvæſt. 16. n. 18. Arened. ad Conſtit. Hiſp. lib. 2. tit. 1. n. 2. Ignat. Lopez. in pract. Crimin. c. 147. & ibi Diaz. n. 3. Mic. Ulcur. d. regim. mund. p. 2. qv. 2. n. 9. Caſtald. de Impe. qv. 53. Suarez. lib. 3. de leg. human. §. 8. n. 4. Sala. de legib. qv. 95. diſput. 7. ſect. 8. Blacnoda. contr. Bochan. cap. 10.

seqventes Juriſconſulti, re non perpensâ, eum inconſultò ſeqvuntur, qvòd in iis *Panormitanus*, *Ph Decius* 98 aliiqve reprehendunt. Hiſpani verò ſeqventes, qvi magis exactè de hac Lege qvæſiverunt, aſſerunt, ſibi non conſtare certo teſtimonio Hiſtoriarum aut Juriſconſultorum talem Legem 99 fuiſſe conditam. Iiqve qvi *Oldradi*, eumqve ſeqventium Authoritati acqvieſcunt, eam aſcribunt primis Regibus Gothicis, in Hiſpania imperantibus 100, qvi, Arrianam hæreſin amplexi, infenſiſſimi erant *Theodoſio* Imperatori; qvi in Conſtitutione ſua graviſſimas pœnas contra Arrianos ſanxerat (qvam poſtea *Juſtinianus* primam in ſuo Codice inſeruit) eâqve de Cauſa Codicem *Theodoſianum* & Leges Romanas abolere cupiebant. Et *Carolus Molinæus* eam tribuit *Alarico* 101 primo Gothorum Regi, eandemqve, ut barbaram & inhumanam 102, inſectatur. Et hoc eſt, qvod innuere videtur *Johannes Andreas* 103, qvi tradit hanc Legē fuiſſe latam in Hi-

98 *Abb. ad c. ut debitus. n. 22. de appell. Dec. conſ. 494. n. 15.* 99 *Bellug. in ſpec. Princ. Rubr. 11. §. his igitur. n. 2.* 100 *Molinæ. de Monarch. Franc. n. 30. Ciron. lib. 5, obſerv. jur. Can. cap. 4.* 101 *Molinæ. d. n. 30.* 102 *Molinæ. ad conſuet. Pariſ. tit. des fiefs. Bodin. lib. 1. de repub. c. 8.* 103 *Jo. Andr. ad c. ſuper ſpecula. de privileg.*

in Hiſpaniâ, cum Gentiles in ea dominarentur, qvi, forſan hiſtoriarum non ſatis peritus, intellexit Gothos; ii verò Chriſtiani qvidem erant, ſed, Arrianâ hæreſi infecti, perperam de Chriſto ſentiebant.

XXVIII. Omnes verò Juriſconſulti Hiſpaniæ inſeqventes ſunt *104* concordes, eam Legem per multa Secula fuiſſe abrogatam, qvod uſus omnium Judiciorum Hiſpaniæ clariſſimè comprobat. Et priori Legi ſimile Edictum Regni Valentiæ memoratur, ex qvo prohibiti ſunt Advocati ſub pœna decem Marcarum, ne in Judiciis Leges *Cæſareas* aut Decretales, ſed tantùm foros *105* Valentiæ allegarent: ab his tamen omnibus Hiſpani per multorum Sæculorum deſvetudinem penitùs receſſerunt.

XXIX. Reges enim Hiſpaniæ in Regnis ſuis diu permiſerunt Jus *Cæſareum* & Canonicum in Academiis ſuis *106* publicè doceri; & per aliqvot ſæcula Juris Profeſſores in iis Academiis non docuerunt *107* alia Jura,

104 *Bellug. in ſpec. Princ. Rubr. 11. his igitur. n. 2. Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 548. Oliban. in Com. de Act. p. 1. lib. 3. c. 2. n. 8. Matien. in dial. relator. p. 3. c. 34. n. 8.*
105 *Fer. Valent. 3. in proœm. Morl. in Empor. d. qv. 16. n. 13.* 106 *L. 1. & 2. Taur. Nov. Recopil. lib. 2. l. 1. & 2. Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 443.* 107 *Oliban. in Com. de act. p. 1. lib. 3. c. 2. n. 8.*

Jura, præter *Cæsarea* & Pontificia; eademqve Jura in Legibus suis post Jura Municipalia, uniuscujusqve Regni Jura Communia *108* appellant; eaq; in omnibus Judiciis & Curiis suis per Judices & Causarum Patronos allegari *109* concesserunt, (qvod diuturno multorum Seculorum usu in Hispania invaluit) & Lege Hispaniæ tribuitur vis Legis, non solùm Juri *Cæsareo* & Canonico, sed & Doctorum *110* Interpretationibus; in *Cæsareo*, *Bartolo* & post eum *Baldo*; in Canonico *Johanni Andreæ* & post eum *Panormitano*. Qvæ lex licet postea revocata fuerit, qvoad illorum Doctorum dicta *111*, valuit tamen nec abrogata est, qvoad omnium Doctorum Interpretationes, qvorum Communem Opinionem Judices Hispaniæ seqvi tenentur. Hispaniqve Legibus suis non alias Glossas & Commentarios adjecerunt, qvam ex utroqve Jure *Cæsareo* & Pontificio *112*, peritos,

108 *Lib. 1. Ordinam. tit. 11. l. 3. leg. Madrit. ann. 1502. in prælud.* 109 *Montalv. in l. Fin. tit. 6. lib. 1. Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 528. Oliban. d. c. 2. n. 8. Choppin. de doman. Franc. l. 2. tit. 15. n. 3.* 110 *Recopilat. de las leyes. lib. 2. tit. 1. l. 3. lib. 4. Ordinam. tit. 1. lib. 4. Diaz. de Montalv. ad leg. for. lib 1. tit. 6. in addit. n. 1.* 111 *Diaz. de Montalv. d. n. 1. Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 7.* 112 *Burg. de Par. ad d. l. 1. Taur. n. 571.*

petitos, à qvibus omnes Legum Hiſpaniæ Interpretationes accipiunt. Et in Hiſpaniæ Prætoriis & Curiis omnibus Regiis nulli admittuntur in Judices aut Advocatos *113*, niſi per decennium in Academiis Juris Civilis & Canonici ſtudio incubuerint, eademqve prælegerint.

XXX. Æqviſſimum enim cenſuerunt Reges Hiſpaniæ, ut in Cauſis, qvæ Legibus Regiis non ſunt deciſæ, Judices ſui ſecundum juſtiſſimam Legum Romanarum normam Sententias ferre debeant, & non relinqvantur *114* arbitrio ſuo, qvo nihil in Judiciis magis injuſtum & pernicioſum eſſe poteſt. Eaqve de Cauſa *Jacobi Menochii* librum de Arbitrariis Judicum Qvæſtionibus, qvamvis elegantem & doctiſſimum, aliqvi vehementer reprehendunt, & *Menochium* damnant, qvòd Judices ſub ſpecie Arbitrii ſui, affectibus, corruptelis, ſordibusqve ſuis uti docuerit.

XXXI. Deniqve illud ſolùm vim & Authoritatem Juris Civilis Romanorum in Hiſpania ſatis demonſtrat, qvòd, poſt Pandectas à *Lothario* Imperatore conſtitutas pulſosqve Mauros & Sarracenos à Regibus,

113 *Burg. de Par. ad d. l. 1. n. 528. & ad l. 2. Taur. n. 8.*
114 *Oliban. in d. Com. lib. 3. cap. 2. n. 21. Burg. de Par. ad d. l. 1. Taur. n. 559.*

bus Hiſpaniæ, ita excoluerunt Hiſpani Jus Romanum, ut, præter antiqvos interpretes varios, Hiſpania ſuperiore Seculo produxerit multos in Jure *Cæſareo* celeberrimos: ſcilicet *Antonium Auguſtinum*, Virum uſqve ad miraculum doctum (à qvo Pandectæ Florentinæ, *Gratianus* & utrumqve Jus præcipuam lucem acceperunt): *Didacum Covarrubiam* in Utroqve Iure & omnibus Literis peritiſſimum (de qvo meritò gloriantur *Caſtellani* eum nihil non ſcripſiſſe): *Martinum Navarrum* Juris Utriuſqve & Divini porrò conſultiſſimum; *Ferdinandum Vaſqvium* utrumqve *Garciam*, *Burgenſem* de Paz, *Jo. Guttierrez*, *Lud. Molinam*, *Eman. Svarez*, *Alfonſum Azebedum*, aliosqve plurimos; qvorum ſcripta ſplendorem Juri Romano attulerunt, eademqve omnes Gentes Europæ amplectuntur.

XXXII. Supereſt Regnum *Luſitaniæ*, qvæ eſt pars Hiſpaniæ, eamqve Romani inter Provincias [115] Hiſpaniæ numerârunt; eademqve per Reges Caſtellæ & Legionis à Mauris recuperata Regnisqve ſuis unita, demum ab *Alfonſo VI.* ſeparata, ſuos diu Reges habuit, rerum geſtarum gloriâ, per

[115] *Liv. lib. 55. Pancir. Notit. Occiden. Imper. cap. 67.*

per omnes Terrarum Orbis partes, clarissimos, usqve ad *Philipum II.* Regem Hispaniæ, à qvo ejusqve Filio & Nepote reunita, rursus jam Regem suum consecuta est; de qvorum Jure disceptatio ad me non spectat. Illud solum pro mei Instituti ratione mihi dicendum restat, qvam vim & usum habeat Jus Civile Romanorum in Regno *Lusitaniæ*; de qvo in seqventi Capite breviter agendum erit.

CAPUT VII.

De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Lusitaniæ.

I. ACcessimus modò ad Lusitaniam, ultimam Hispaniæ partem, qvæ ab Italia remotissima, diutissimè se defendit adversus vim Romanorum, sed tandem communi reliqvarum Gentium Fato, Romanorum Armis & Legibus cedere coacta est.

II. Dum Carthaginenses cum Romanis de Orbis Imperio decertârunt, Lusitani Carthaginensium Partes seqvuti sunt ex antiqva Amicitiâ, qvæ inter utramqve Gentem intercessit, fœderaqve perpetua & mutua

mutua Connubia contraxerunt; &, ex Nuptiis inter *Amilcarem* Carthaginenſem & uxorem Luſitanam natum fuiſſe *Hannibalem*, Luſitani 1 meritò gloriantur; Gentemqve Luſitanicam non ingeniorum tantùm & Scientiarum, ſed & fortitudinis gloriâ clariſſimam fuiſſe omnes teſtantur. Atqve ex hoc uno ſatis conſtat, qvòd poſt everſam Carthaginem, ſoli Luſitani Romanos continuo fere bello per ducentos Annos 2 exercuerunt, duoqve Luſitani Duces *Viriatus* & *Q. Sertorius* à Romanis Scriptotibus celebrantur, qvorum ille 3 Romanos Prætores *M. Vetilium* & *C. Plautium* vicit; hic verò 4 cum *Decio Bruto*, *Cn. Pompejo*, & *Julio Cæſare* diu anceps iti Marte dimicavit. De ſolo *Viriato L. Florus* 5, ex Venatore Latro, ex Latrone ſubito Dux & Imperator, & ſi fortuna ceſſiſſet Hiſpaniæ *Romulus*; *Sertorioqve* ſoli ſe non potuiſſe reſiſtere Romani 6 exiſtimabant, niſi *Metello* Numidico *Cn. Pompejum* addidiſſent. Sed *Auguſti* fortunæ

1 *Marian. lib. 1. hiſtor. Hiſpan. cap. 6.* 2. *Navarr. ad c. notit. Notab. 3. de judic. n. 160.* 3 *Liv. lib. 52. & 54.* 4 *Plutar. in Sertor. Appian. lib. 1. de bell. Civil.* 5. *Flor. lib. 2. cap. 17.* 6 *Flor. lib. 3. cap. 22. Thuan. lib. 1.*

tunæ cessit Lusitania 7, qvi eam cum Hispaniâ fere universa debellavit.

III. Post *Augustum* Imperatores sequentes Lusitaniam per Proconsules & Præsides; post *Constantinum M.* per Comites & Vicarios Hispaniarum 8, per præfectos Prætorio Galliarum administrabant. Et paruerunt *Cæsaribus* Lusitani usqve ad Alanorum, Svevorum, Gothorum, Sarracenorum deniqve invasiones, & amplissima ab Imperatoribus Rom. Privilegia consecuti sunt; pluresqve Romanæ Coloniæ in Lusitaniæ deductæ sunt, qvas enumerat *Paulus* 9 Jurisconsultus, aliiqve, & Lusitanis Juris Italici immunitatisqve Tributorum beneficium 10 tributum est.

IV. Qvamvis autem *Martinus Navarrus* 11 asserat, Romanos non habuisse Jus & Imperium in Lusitanos, qvia nullum Dominii titulum habuerunt, sed per vim & rapinam Lusitanos pertinacissimè repugnantes coëgerunt; Lusitanos tamen Romanorum Imperio paruisse Jurisconsultorum Romanorum 12 testimonia, & Juris-

con-

7 *Pancirol. Notit. Imper. Occiden. cap. 67.* 8 *Pancir. d. Notit. cap. 77.* 9 *L. in Lusitania ff. de Censib.* 10 *Gutierr. pract. qvæst. lib. 3. qv. 4. n. 4.* 11 *Navarr. d. c. novit. Notab. 3. n. 160.* 12 *D. l. in Lusitania. l. relegatorum. §. interdicet c. ff. de Interd. & releg.*

consulti Hiſpanici *13* ſatis probant. Tenuerunt Romani Luſitaniam, donec Alani & Sveri maximam Luſitaniæ partem adepti fuiſſent. Ad qvos pellendos *Honorius 14* Imperator Luſitaniam, & reliqvas Hiſpaniæ partes Gothis, à ſe evocatis, conceſſit. cum retinere non poſſet, atqve ita Gothi in Luſitania & reliqva Hiſpania dominati ſunt usqve ad Annum DCCXIV. poſt qvem Mauri & Sarraceni, pulſis Gothis, in Luſitania & reliqva Hiſpania dominati ſunt, ut ſuperiùs de Hiſpania dictum eſt.

V. Inter Hiſpanos Narræi conſtituto Rege *Ennecho*, & Legionenſes electo Rege *Pelagio* primi ſe à Sarracenorum & Maurorum tyrannide liberârunt. Reges verò Legionenſes poſt acqviſitum etiam Regnum Caſtellæ & Legionenſi unitum, primi aliqvam Luſitaniæ partem à Mauris recuperârunt, eamqve *15* tenuerunt usqve ad *Alfonſum VI.* Legionis & Caſtellæ Regem : qvi *Henrico*, Ducis Burgundiæ filio, ob res ſtrenuè contra Mauros geſtas, *Tareſiam* filiam uxorem dedit, eidemqve eas Luſitaniæ partes, qvas habebat ſub Comitis

13 *Parlador. lib. 2. rer. qvotidian. cap. 21. n. 3.* 14 *Covarr. ad c. peccatum. §. 9. n. 9. p. 2. & pract. qvæſt. lib. 1. cap. 1.* 15 *Navarr. d. c. novit. Not. 3. n. 117. Molin. de Juſt. & jur. Tom. p. 1. diſp. 576.*

tis Titulo, in dotem *16* assignavit. Idem postea *Henricus* Lusitaniæ Comes reliqvas Lusitaniæ partes Sarracenis ademit, & in acie contra qvinqve Reges Sarracenorum dimicaturus acclamationibus Lusitanorum Rex *17* Lusitaniæ est constitutus, circa Annum MCXXXIX. eundemqve Titulum *Alexander III.* Pontifex Romanus *18* literis suis confirmavit. Post *Henricum* Posteri ejus tenuerunt Regnum Lusitaniæ separatum à Regnis Legionis & Castellæ usqve ad Annum MDLXXX. qvo *Sebastiano* Rege Lusitaniæ in Africa; & mox *Henrico* patruo sine liberis defuncto, *Philippus II.* Hispaniæ Rex Lusitaniæ Regnum *19* adeptus, idem *Philippo III.* & *Philippo IV.* transmisit qvod ad *Joannem IV.* Regem Lusitaniæ Jure *Catharinæ* Brabantiæ Duci nuptiæ (qvæ fuit Neptis *Emanuelis* Regis Lusitaniæ ex *Edvvardo* filio suo) jam rediit.

VI. Reges verò Lusitaniæ, rerum ab iis

16 *Borrell. de Cath. Reg. præstan. cap. 46. n. 216. Garribai histor. Hispan. lib. 34. cap. 8.* 17. *Garrib. d. lib. 34. cap. 10. Lud. Molin. de Majoratib. tract. 2. disp. 632.* 18 *Garrib. d. lib. 34. cap. 13. Choppin. de doman. Franc. lib. 2. tit. 1. n. 11. Conimbricen. de succes. regn. Portugall. qv. 1. art. 2. n. 13.* 19 *Thuan. lib. 69.*

iis per omnes Mundi partes gestarum gloriâ clarissimi extiterunt, & amplissima Dominia in Asia, Africa & America Regno Lusitaniæ adjecerunt. Siqvidem *Alfonsus III.* Regnum Algarbiæ *20* acqvisivit; *Sancius*, ejus Successor, multas Æthiopiæ *21* partes; *Emanuel* omnium maximus præcipuam partem Indiæ *22* Orientalis subegit, & utramqve Indiam cis & ultra Gangem, Sinumqve Persicum & Arabicum præsidiis suis munivit, Lusitanis porrò ad alias Mundi partes arma sua admoturis, nisi Hispanorum Dominatione coerciti fuissent.

VII. Post Sarracenos & Mauros Lusitaniâ pulsos, Reges Lusitaniæ, eodem Titulo se esse liberos ab omni Romanorum Imperatorum Dominatione, qvo reliqvi Hispaniæ Reges, postulant; scilicet, qvod, ab imperatoribus Romanis derelicti, proprio Marte se à Maurorum tyrannide liberaverint. Neqve enim justiorem fuisse titulum Romanorum ad Lusitaniæ Imperium, qvam Gothorum postea & Sarracenorum,

20 *Mich. Ritius de Reg. Hispan. lib. 3. Botrell. d. c. 46. n. 216. Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 9.* 21 *Thuan. lib. 1. Castald. de Imper. qvæst. 53.* 22 *Osor. de reb. gest. Emanuel. Thuan. lib. 1. Bodin. d. cap. 9.*

norum, qvi omnes vi & Jure armorum ſolo Luſitaniam tenuerunt. Eorumqve jugo per Luſitanos jam excuſſo, Reges Luſitaniæ eſſe Supremos Principes & neminem Superiorem recognoſcere Juriſconſulti omnes *23* agnoſcunt; & ex ea Cauſa Reges Luſitaniæ eodem Titulo uti, qvo cæteros omnes ſupremos Principes (*per la gratia de Dios*) eoſdemqve poſſe condere *24* Leges, *Cæſareis* Legibus *25* derogantes, aliaqve omnia facere, qvæ Regibus Supremis competunt.

VIII. De Pontificum verò Romanotum poteſtate in Reges Luſitaniæ, major eſt controverſia. Itali contendunt Regem primum Luſitaniæ *26* *Henricum* fuiſſe conſtitutum Authoritate *Alexandri III.* eoſdemqve eſſe Pontificum Cenſuales, eaqve poteſtate uſum *Innocentium IV.*

Sancio

23 *Gl. in c. Adrianus. diſt.63. Navarr.in d.c. novit.Not.3.n.165.Pinell.in repet. Rubr. c. de bon. Matern. p.1.n.12.Ferrett.de juſt.& injuſt. bell. n. 24. Canall.com.contr. Com. Tom.4.qv.897.n.391. Joſ.de ſeſſ. deciſ.Arragon.187.n.106.Franc. Salgad. de reg. protect. p.1.c.1.n.26.* 24 *Burg. Par. in proœm. Relect. ad leg. Taur.n.32.* 25 *Aſſlict. ad Conſtit.Reg.in prælud.qv.2.Cabed.deciſ.Luſitan.211.n.3. p.1.* 26 *Card. Tuſch.concluſ.448.v.Rex Portugall.n.1.Laurent.Cherubin.in Bullar.Pii 5.Conſtit.88.*

Sancio Regi Lusitaniæ prodigo & negligenti Curatorem dedisse *27* Comitem Bononiensem, fratrem suum. Idqve feciſſe *Innocentium*, qvia Imperium Germanicum tum vacabat, ut divinant *28* aliqvi Interpretes. Vel illud tribuendum fuiſſe potiùs ſocordiæ Regis Legionenſis, qvi Jus Feudi habuit in Regno Luſitaniæ, ut contendunt *29* Hiſpani. Omnes verò Hiſpani ſimul & Luſitani defendunt Reges Luſitanos adversùs Pontificum Romanorum Dominationem, affirmantes, Reges illos eſſe liberos ab omni Imperio Pontificum æqvè ac Imperatorum; eoſqve in temporalib9 Sedi Romanæ *30* non ſubeſſe. Subjungit *Innocentius*, ſe de hæreditate Regni, contra Regem *Sancium* vel ejus filium, poteſtatem non vendicare.

IX. In his omnibus Imperii Luſitanici Mutationibus, dum qværimus, qvibus Legibus Luſitani uſi ſunt? ſatis conſtat ex iis, qvæ ſupra de Hiſpanis dicta ſunt, Luſitanos & Hiſpa-

27 C. grandi. de ſupplen. negligen. prælat. in 6. Bodin. lib. 1. de Repub c. 9. 28 *Ancher. & Franc. ad d. c. grandi.* 29 *Roder. Toletan. lib. 7. cap. 5. & 6. Parlador. d. c. 21. n. 4.* 30 *Graſſ. de nobilit. Hiſpan. gl. 21. n. 45. Parlador. lib. 2. Rer. qvotidian. c. 21. c. 21. n. 2. Augiſt. Barboſ. de poteſt. Epiſ. p. 1. c. 2. Tit. 3. n. 5. Conimbric. de ſucceſſ. regn. Portugall. qv. 1. art. 2. n. 15.*

& Hiſpanos univerſos qvamdiu Romanorum Imperio paruerunt, Legibus etiam Romanis 31 paruiſſe; & ex iis, per Proconſules, Præſides, Vicarios & Comites Luſitanis Jus dictum fuiſſe, qvòd Reſcripta Imperatorum & Scripta Jurisconſultorum Romanorum demonſtrant. Poſt Romanos, dum Gothi dominabantur in Luſitania, ſuas Leges promulgârunt Reges Gothici, qvibus, cum iure Romano conjunctis, plurimùm utebantur. Neqve conſtat, Mauros, Gentem barbaram, alias Leges induxiſſe. Nam Leges Gothicæ manſerunt, usqvè ad nova Hiſpaniæ Regna conſtituta, de qvibus omnibus in Hiſpania dictum eſt. Poſt Regnum autem Luſitaniæ conſtitutum Reges Luſitaniæ, ut alii Supremi Principes Jure Majeſtatis uſi, ſuas Leges condiderunt, qvæ Ordinamenta & Jus Regium in Luſitania appellantur.

X. Has verò Leges & Ordinationes Luſitaniæ ſimul componi juſſit *Emanuel* Rex Luſitaniæ, qvod reliqvarum ipſius rerum geſtarum gloriæ plurimùm addidit. Et Ordinationum poſt *Emanuelem* promulgatarum novam Recapitulationem componi juſſit *Philippus II.*, in qva *Georgii Cabedo*,

31 *Matien. in dial. Relator. p. 3. cap. 34. n. 5. Oliban. in Com. de Act. p. 1. lib. 3. cap. 2. n. 4.*

bedo 32, Senatoris Lusitanici opera adhibita fuit.

XI. Reges autem Lusitaniæ, præ cæteris omnibus Hispaniæ Regibus, cum Legibus suis, Jus Romanum amplexi sunt. Nam cum in multis Hispaniæ Regnis Jus Canonicum post Jus Regium sæpe omnibus præferatur, in aliis verò controversum sit, an Jus Canonicum vel *Cæsareum* prius à Judicibus sit observatum: & res qvandoq; ad Arbitrium Judicantium redacta fuerit, in Lusitania tantùm est Constitutione Regia, in Casibus in Jure Regio vel omissis vel ambiguis, Judices Sententias ferre debere secundùm jus *Cæsareum 33*. Et si Casus in Jure *Cæsareo* non est expressus, Causæ dijudicationem ex Glossis *Accursii*, *Bartoli*, *Azonis* & aliorum Juris *Cæsarei* Doctorum *34* Interpretationibus, potiùs qvam ex Jure Canonico, petendam esse. Ideò, cum in supremo Senatu Lusitaniæ maritus qverelam instituisset contra adulterum

32 *Cabed. decis. Lusitan. 211. p.1. n. 6.* 33 *Ordin. Reg. lib.3. tit.64. in princ. & lib.2. Tit. Valasch. in prax. partit. c.13. n.8. Suarez. de Legib. lib.3. de Leg. human. n.4.* 34 *Ordin. Reg. d. tit.5. lib.2. Jos. Mascard. lib.3. conclus. 1138. n.2. Fragos. de regim. reip. Christian. p.1. lib.4. disp.10. §.3. n.187. Conimbr. de jur. success. in regn. Portugall. qv 4. art.3. n.18.*

ferum poſt mortem uxoris, qvi Caſus in Legibus Luſitaniæ non eſt expreſſus: Senatus cenſuit *35* qverelam valere, qvia ita in Legibus *Cæſareis* eſt conſtitutum. Et Patria poteſtas, licet Legibus Luſitaniæ non ſit inducta, locum tamen habet *36* in Luſitania, qvia Legibus Romanis ſancita eſt. Et Jus Regium Luſitaniæ ita accommodandum eſt ad Jus *Cæſareum*, ut Caſus in eodem Jure expreſſi, patiantur omnes Interpretationes & extenſiones, qvas Jus Romanum *37* admittit.

XII. Qvamvis autem Juriſconſulti Luſitaniæ freqventiùs tradant, pro Majeſtate Principis ſui tuendâ, Jus Regium eſſe Jus Commune *38* in Luſitania; & Jus *Cæſareum* non habere vim Imperii, ſed Rationis ſolùm; & pœnas Jure Regio impoſitas tollere pœnas Juris *39* *Cæſarei*; & in Luſitania Cauſas eſſe Jure Regio, non Jure

O Ro-

35. *L. miles. 11. §. adulterii. ff. de adulter. l. vim paſſam. 39. §. 2. & l. ult. ff. eod. tit. Cabed. deciſ. Luſitan. 261. p. 1. n. 1.* 36 *Pinell. in repet. Rubr. C. de bon. Matern. p. 2. n. 12.* 37 *Valaſch. in prax. partit. cap. 13. n. 8.* 38 *Cald. Pereyr. in Com. ad typ. erupt. & vendit. cap. n. 5. Valaſch. conſult. 103. n. 8. Gam. deciſ. Luſitan. 315. n. 6. & deciſ. 50. n. 5.* 39 *Cabed. deciſ. Luſitan. 100. p. 1. n. 14. & deciſ. 111. p. 1. n. 4.*

Romano *40* decidendas. Hæc Controverſia per Leges Regias Luſitaniæ ſopita eſt, in qvibus ſtatuitur, Judices in Caſibus omiſſis in Jure Regio, vel ambiguis & obſcuris, debere recurrere *41* ad Jus Romanum & ab eo Juris Regii Interpretationem petere. Atqve eâ de Cauſa magni Nominis Jurisconſulti Jus Romanum in Luſitania Jus Commune *42* appellant: qvia Reges Luſitani illud approbârunt, & in omnibus Cauſis, in qvibus Jus Luſitaniæ ei non derogat, Jus Romanum in Luſitania Jus Commune reddiderunt.

XIII. Inſignis verò Juris Romani Authoritas in Luſitania apparuit in ardua illa Controverſia, de ſucceſſione in Regno poſt mortem *Sebaſtiani* Regis Luſitaniæ Anno MDLXXVIII. in qva Controverſia hæc fuit facti ſpecies.

XIV. *Emanuel* Rex Luſitaniæ mortuus, Anno MDXXI. reliqvit qvatuor filios & duas filias: primum *Joannem III.* ex cujus filio *Joanne* natus eſt *Sebaſtianus*, qvi in Regno ſucceſſit & in Africa ſine liberis

40 *Burg. de Par. ad l. 1. Taur. n. 315. Caleb. d. deciſ. ult. n. 1.* 41 *Cald. Pereyr. d. c. 1. n. 6. Auguſt. Barboſ. ad tit. de Emend. Cod. in proœm. n. 4.* 42 *Pinell. ad Rubr. C. de bon. Matern. p. 2. n. 12. Suarez. de Legib. lib. 3. de Leg. human. n. 3.*

beris mortuus est. Secundum, *Ludovicum*, Patrem *Antonii* Prioris de Crato, mortuum ante *Sebastianum*. Tertium, *Henricum* Cardinalem, qvi *Sebastiano* in Regno successit. Qvartum *Edvvardum*, qvi duas tantùm reliqvit filias, *Mariam*, uxorem Ducis Parmæ & *Catharinam*, uxorem Ducis Brabantiæ. E filiabus *Emanuelis Isabella* nupta *Carolo V.* filium habuit *Philippum II. Beatrix* nupta *Carolo*, Duci Sabaudiæ, filium habuit *Emanuelem Philebertum*, Ducem Sabaudiæ. Post mortem *Sebastiani Henricus* Cardinalis in Regno succedens, primò cogitavit de Nuptiis: â qvibus cum abstineret, sive ex senectute, & corporis imbecillitate, sive ex difficultate obtinendæ dispensationis Romani Pontificis, per *Philippi* Oratores Romæ procurata, ab Ordinibus Regni sui in Comitiis interpellatus, ut controversia de Regni successione per Leges & via Juris definiretur; constituit qvinqve Delegatos seu Gubernatores (inter qvos erat unus *Didacus Lupus* Sola Senatûs Juridici Præses) plenâ potestate iis data, ut hanc Causam dijudicarent, si Regem, ante hanc litem de Regni Successione terminatam, mori contingeret. In qvo ridiculè erratum est à Lusitanis, cum notissimi Juris sit Jurisdictio-

nem regiam & delegatam morte mandantis expirare, & per Edictum ſuum evocavit *Philippum*, Bragantium, Parmenſem, Sabaudum & *Antonium* Competitores, ut de Juribus ſuis docerent. Qvi omnes per Procuratores ſuos comparuerunt; miſitqve *Philippus* 43 *Ludovicum Molinam* & *Rodericum Vaſcum*, Juris Romani peritiſſimos, ut partes ſuas tuerentur.

XV. Cum verò hæc Controverſia Legibus Luſitaniæ non eſſet deciſa, recurrebant Procuratores Bragantini, Parmenſes & Sabaudi ad Jus *Cæſareum*, & implorabant beneficium Repræſentationis 44 ex Jure Romano, per qvam filius in ſucceſſione Patris Loco habetur, & hanc Cauſam ex Jure Romano definiri debere contendebant. Ideoqve *Henricus* Rex conſulit Juris *Cæſarei* Profeſſores in Academia Conimbricenſi 45, *Ant. Valaſchum*, *Lud. Corream*, *Eman. Soarez*, *Rod. Lopez*, *Lud. Baſt.* de Brito, *Alvarum* d' Andrada, alioſqve, qvi omnes pro Bragantino reſpondebant. Pro Parmẽſi reſpondebant Juriſconſulti 46 Patavini,

43 *Thuan. lib. 69. Coneſtagg. hiſtor. d. l' union. de Portugall. a Caſtill. lib. 3.* 44 *Thuan. & Coneſtagg. in loc. citat.* 45 *Conimbricen. de jur. ſucceſſ. Luſitan. qu. 4. art. 3. n. 17.* 46 *Thuan. d. lib. 69. Coneſtagg. d. lib. 3.*

Patavini, & ſinguli Competitores Profeſſorum Juris Romani in variis Academiis Sententias pro ſe conqvirebant. Solus *Philippus* declinabat Jus *Cæſareum*, aſſerens, non Juriſperitorum Opinionibus dari aut adimi Imperia, ſed ea armis qværi & parta iiſdem armis, æqvabili Jure temperatis conſervari. Ideoqve armis uſus *Albarum*, *Toletanum*, Ducem *Albanum*, juſſit exercitum ducere in Luſitaniam, per qvem Luſitanos Imperio ſuo parere coegit, & V. viros tandem pro Jure ſuo provinciare 47 paſſus eſt.

XVI. Cum autem *Philippici* jactarent haſce Principum qvæſtiones ex Jure Gentium, non ex fictionibus Juris *Juſtinianæi*, eſſe decidendas, reſpondit *Albericus* 48 *Gentilis*, in hac qvæſtione adeundos eſſe Juris *Cæſarei* Profeſſores; Juſqve *Juſtinianæum* non eſſe privatorum tantùm, ſed & Naturæ Gentiumqve &, extincto jam Romano Imperio, in omnes Gentes effuſum eſſe. Adeoqve infenſus erat *Philippus* Juriſconſultis Conimbricenſibus, qvi pro Bragantino reſpondiſſent, ut de abolendâ Academia Conimbricenſi cogitaret: qvam tamen injuriam generosè poſtea diſſimulavit,

47 *Thuan. lib. 70.* 48 *Alber. Gentil. lib. 1. de jur. bell. cap. 3.*

lavit, eosdemqve Juris Professores, auctis stipendiis, summo postea favore prosecutus *49* est. In hac tamen unione Regni Lusitanici cum *Castellano* per *Philippum II.* qvia facta fuit æqve principaliter, non accessoriè, singula Regna servarunt sua Privilegia, qvibus usa sunt ante unionem. Ideoqve delinqventes non fuisse remittendos inter Castellanos & Lusitanos, contra opinionem Castellanorum, *Petrus Barbosa*so Senator Lusitaniæ asseruit.

XVII. Deniqve Jus *Cæsareum* in Academia Conimbricensi à Professoribus ejusdem Juris amplis stipendiis docetur: in omnibus Regiis Curiis à Judicibus & Causarum Patronis allegatur: in Lusianiâ nulli alii in Judices aut Advocatos, præter Juris Romani peritos admittuntur, solaqve Lusitania *Ant. Cobeanum*, *Petrum Barbosam*, *Anium Pinellum*, *Eman. Acostam*, *Caldum Pyræram* alioſqve plurimos produxit, qvi Jus Romanum Scriptis suis illustrârunt. Et hæc de Lusitania dicta sint.

XVIII. Post Galliam & Hispaniam debellatas, Romani Oceani terminis noluerunt

49 *Thuan. lib. 73. Conestagg. d. lib. 3.* 50 *Petr. Barbos. ad l. hæres absens. §. proinde n. 103. ff. de Judic.*

luerunt contineri, sed in Britanniam nostram navigârunt, sive ambitione, sive avaritiâ impulsi. Neqvé enim alium justum Titulum habuerunt, & ad Britannos nostros fasces & Leges suas attulerunt, qvas tamen Britanni non facilè admiserunt, sed cum pluribus Imperatoribus Marte dubio diu pugnarunt; qvi Britannici nomen ambientes, illud non sine multis periculis & sangvine comparârunt. Itaqve jam in Britanniam nostram omnium totius Orbis Insularum primùm est transeundum, ut videamus, qvem usum Legum suarum Britannis Romani reliqverint. Cum verò Regis Britanniæ nostræ Dominia contineant tria Regna Angliæ, Scotiæ & Hiberniæ; primo dicendum est de Regnis Angliæ & Hiberniæ, qvæ Legibus inter se conveniunt. De Scotia deinceps agendum erit, qvæ aliis Legibus regitur, & Scoti præ cæteris Britannis omnibus Leges Romanas maximè coluerunt.

Caput VIII.

De Usu & Autoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Angliæ.

I. BRitannia noſtra, ut à toto Terrarum Orbe per Oceanum, ita à reliqvis Gentibus Europæis per uſum Juris Civilis Romanorum diviſa eſt; cum Principes Noſtri non tantam Legibus Romanis Authoritatem inter ſuas Leges, qvantam reliqvi Principes Europæi, conceſſerint. Hinc apud eos vulgò traditum eſt, Jus Civile Romanorum parùm admitti. Scriptoresqve magni Nominis [1] apud Gallos nobis vicinos, nullum Juris Civilis Romanorum uſum eſſe apud Anglos, aſſeruerunt. Qvorum error facilis eſſe potuit, cum non viderant Jus Romanum Scriptis Britannorum, ſicut aliarum Europæ Gentium, elaboratum & illuſtratum; ex Libris verò Legum noſtrarum, idiomate iis incognito conſcriptis, aſſeqvi non potuerunt, qvem uſum & Authoritatem apud Britannos noſtros habeat.

II. De Authoritate verò Juris Civilis Roma-

[1] *Forcatul. de Gallor. Imper. & philoſoph. lib. 7. Choppin. lib. 2. de Doman. Franc. tit. 15. n. 5.*

Romanorum in Britanniâ ut distinctè agamus, explicandum imprimis habeo, sub qvorum Principum Dominatione & Imperio fuerit Britannia à primis temporibus Gentis nostræ. Sub Romanis primùm, deinde Saxonibus, postea Danis, & demum Normannis. Et ita in singulis hisce Imperii Britannici Mutationibus faciliùs constabit, qvæ Leges Britannis Nostris datæ fuerint, & inter eas qvomodo Jus Civile Romanorum admissum fuerit; & qvam hodie Authoritatem apud Nos habere debeat.

III. Britannia Nostra, Oceani terminis concluſa, à nullo Principe extero tentata est, usqve ad *Julium* 2 *Cæsarem*; neqve enim *Hercules* aut *Bacchus* aut aliqvis priorum Principum eum attigerat, ait *Diodorus* Siculus, qvi res Romanorum Sæculo *Julii* & *Augusti* descripsit. Et qvæ de Britannis à Romanis relata erant, pro fabulis habuit prudentissimus 3 *Polybius*: post qvem *Dio Cassius* 4 testatur, nec Græcos nec Romanos de Britannis certi aliqvid noviſſe, eaqve, qvæ de Britannis prodiderunt, conjecturis solis assequtos fuisse. Primus autem Romanorum *Julius Cæsar*, post Gallias debellatas, in Britanniam navigavit,

2 *Diod. Sicul. histor. lib. 4.* 3 *Polyb. lib. 3.* 4 *Diod. lib. 39.*

cum Legionibus Romanis, ſive cauſatus auxilia Britannorum contra Romanos Gallis tranſmiſſa, ſive potius ambitione propagandi Imperii Romani, & poſt aliqvas victorias in Britannos iis tantùm Obſides dare & tributa annua pendere imperavit. Atqve ideo *Cornelius Tacitus* 5 eum Romanis Britanniam oſtendiſſe, potius, qvàm tradidiſſe, aſſerit.

IV. Poſt *Julium*, imperio Populi Romani in *Cæſares* translato, Imperatores inſeqventes ſummis viribus Britanniam acqvirere contenderunt. Nam *Auguſtus* in Britanniam 6 cum exercitu navigare conſtituerat, niſi Pannoniorum primò & poſtea Cantabrorum defectionibus avocatus fuiſſet. Et *Tiberius* Britannorum tributis acqvievit, qvæ cum ſub Claudio denegarent, ille cum exercitu in Britanniam 7 profectus, operâ *Auli Plautii*, *Veſpaſiani* & *Oſtorii Scapulæ*, Britannos inſigni prælio ſuperavit, & Romam rediens de iis eorumqve Duce *Caractaco* ſplendidum triumphum 8 egit, titulumqve *Britannici* aſſumpſit. Poſt eum *Nero* Imperator Britanniam amiſiſſet 9, niſi *Sveronius Paulinus*

5 *Tacit. in vit. Jul. Agric. 6.* 6 *Tacit. in vit. Agric.* 7 *Dion. lib. 60. Tacit. lib. 12. annal.* 8 *Sveton. in Claud. cap. 17.* 9 *Tacit. lib. 14. annal. Sveton. in Neron. cap. 40.*

nus fortiter reſtitiſſet, neqve Britanni, usqve ad *Veſpaſianum* ejusqve filium *Domitianum* Imperatores, debellari potuerunt. Interea verò Britanni cum Romanis æqvo fere Marte per CXXX. Annos *10* pugnaverant. Tum verò Principum ſuorum diſſidiis & factionibus diviſi, bellaqve Civilia inter ſe exercentes facilè à Romanis Ducibus ſuperati ſunt, qvi, ſummâ Gentis noſtræ infelicitate, ſub unius Regis adminiſtratione nunqvam fuerant, ſed inter varios Regulos & Principes diſtributi viam ſervituti Romanæ facilem præbuerunt. Sub *Veſpaſiano* enim & *Domitiano*, poſt Britannos Auſtrales, etiam Septentrionales & *Caledonii* debellati, Inſulæqve Britannicæ Romanorum Imperio adjectæ ſunt, prudentiâ & fortitudine *Petiti Cerealis* & *Julii Agricolæ*. Britanniaqve univerſa tum primum in Provinciæ Romanæ formam redacta eſt, & ex eâ felici amiſſione libertatis [11] Romanos Mores, Leges, Lingvam, Eloqventiam, domorum ſplendidè ædificandarum artificium, viarum publicarum ſtructuram & omnes Romanas artes acqviſivit. Et qvod ſummi beneficii loco eſt, harum rerum omnium geſtarum memoriam, *Cornelii Taciti*, *Agricolæ* Generi, & reli-

[10] *Dio. lib. 55.* [11] *Tacit. in vit. Agric.*

reliqvorum Romanorum, Scriptis debemus, qvæ aliter cum priorum Britannorum gestis, inter Druidum Ceremonias & Jura, oblivione sepulta periissent.

V. De Britannia, jam ad Provinciæ formam redactâ, conservandâ sub Dominatione suâ magis solliciti erant Imperatores insequentes, qvam de reliqvis Imperii Provinciis; & ad coërcendas Britannorum defectiones sepius in Britanniam profecti sunt qvam in reliqvas Provincias &, præ reliqvis Titulis suis, ex victoriis Britannicis se Britannicos appellari ambiebant. Sub *Hadriano* Imp. cum Septentrionales Britanni adversus *Cn. Trebellium* Legatum *Cæsaris* arma moverent, *Hadrianus* Imp. in Britanniam profectus eos in fugam egit &, ut Pictorum Scotorumqve incursiones arceret, murum per LXXX. millia passuum ex stipitibus magnis & cespitibus *12* construxit, qvi barbaros intra suos terminos contineret. Cum verò Picti Scotiqve, muro perfosso *13* iterum Britannos Australes aggrederentur, sub *Antonio Pio* & *Commodo* Imp. *Helvius Pertinax*

12 *Lamprid. in Hadrian. Pancirol. in Notit. Imp. Occident. cap. 89. Fran. de Amay. ad l. 1. C. de annon. & tribut. lib. 10.* 13 *Buchanan. lib. 5. Rer. Scotic.*

nax 14, in Britanniam Præſes miſſus, eos aliqvandiu continuit. Donec, ſub *Septimio Severo*, *Virius Lupus*, Præſes Britanniæ, ferè oppreſſus Britannorum defectionibus Imperatoris auxilium imploraret. Qvi cum *Baſſiano* & *Getâ* filiis, & *Papiniano* Præfecto Prætorio in Britanniam profectus *15* per tres Annos hîc manſit, murum *Hadriani Lapideum* fecit, & Britannos Septentrionales Caledonioſq; cum inſigni tamen Romanorum clade, ſuperavit, & Eboraci tandem mortuus eſt. Qvem *Herodianus*, præ reliqvis Imperatoribus Romanis, bellicis operibus clariſſimum prædicat; & Britannici maximi Titulus ei tributus eſt.

VI. Poſt *Severum*, ejuſqve filium *Caracallam* à ſeqventibus Imperatoribus Britannia vix coërceri potuit, qvod, aliarum Provinciarum bellis avocati, Britannorum defectionibus ſedandis pares non eſſent, pluresqve Romani Duces, aſſumptâ Imperiali poteſtate, Tyrannorum more, Britanniæ dominationem occuparent; è qvibus

14 Herodian. in Peltin. 15 Spartian. in Sever. Herodian. lib. 3. cap. 14. & lib. 4. cap. 3. Dio. lib. 76. in excep. Xiphilin. Bed. lib. 1. hiſtor. Anglic. c. 5. Euſeb. lib. 6. eccleſ. hiſtor. cap. 7. Pancir. in Notit. Occident. Imp. cap. 73.

bus fuerunt *Carauſius* & *Alle&tus* ſub *Diocletiano* Imperatore; contra qvos miſſus *Conſtantius Chlorus* Præſes, Britanniam Romano Imperio reſtituit, idemqve à *Diocletiano Cæſar* declaratus, ex *Helena Coelli*, unius Britanniæ Regulorum filiâ, *Conſtantinum* genuit, qvi poſt Patris obitum à Legionibus Britannicis in Imperio Succeſſor ſalutatus, per eorum fortitudinem *Maxentium*, Imperii æmulum, Româ & Italiâ expulit, ſolusqve Romano Imperio potitus eſt.

VII. Hic Britannorum omnium, qvi unqvam fuerint, longè clariſſimus, non ſolùm Natalium ſuorum gloriam Britanniæ noſtræ attulit, verùm & novam Provinciæ Formam apud nos induxit *16*, conſtitutâ Britanniâ ſub Præfecto Prætorio Galliarum, Duce & Comite Britanniæ, Comite Littoris Saxonici per Britanniam, & Vicario Britanniæ, qvi omnes res belli pacisqve apud Nos adminiſtrabant. Et primus omnium Imperatorum Romanorum Religioni Chriſtianæ libertatem, Lucem publicam & ſplendorem indulſit. *Conſtantinum* verò Magnum fuiſſe in Britanniâ ex *Helena* matre Britanniâ natum,

16 Pancir. in Notit. Occiden. Imp. cap. 69, 72. 73. 89.

natum, constanter asserunt, non soli Historiæ nostræ Scriptores, sed & 17 exteri. Idemqve contra *Julium Firmicum* & *Justum Lipsium* strenuè defendit Reverendissimus *Jacobus Usserius* 18 Archiepiscopus *Armarchanus*, qvi suo merito, ob insignem literarum omnium Scientiam, inter Britanniæ nostræ Ornamenta annumerandus est. In eo solo hic noster *Constantinus* Imperatorum Romanorum sine controversiâ primus infelix fuit, qvòd nimio terminorum Romani Imperii propagandorum studio, Româ Sedem Imperii *Byzantium* transtulerit, locum amœnum æqvèac munitum, & in omnium Orbis Terrarum Gentium qvasi medio collocatum. Nam barbaræ Gentes absentiâ Imperatorum provocatæ, Gothi & Longobardi Italiam, Vandali, Svevi Gothiqve Hispaniam, Franci Galliam, Scoti Pictiqve Britanniam invadunt, & ruina Romani Imperii in Occidente statim seqvuta est.

VIII. Post *Constantinum*, *Constantinus* & *Constantius* ejus filii, & post eos *Gratianus* Imp. Britanniam tenuerunt usqve ad *Valentinianum*, sub qvo *Theodosius*, *Legatus*

17 *Card. Baron. Tom. 3. Annal. eccles. ad ann. 306. §. 14. Forcatul. de Gallor. Imp. & Philosoph. lib. 7.* 18 *Jacob. Usser. de primord. eccles. Britann. cap. 8.*

Legatus Cæsaris, Britanniam, Scotorum & Pictorum incursionibus iterū oppressam, ita pacatam reddidit, ut pars Britanniæ, à *Theodosio* subacta, Valentia *19*, Imperatoris arbitrio, diceretur. Eidem deinceps ad Imperium evecto succesit *Theodosius II.* ejus filius; & post eum *Honorius* ætate minor, cujus adolescentiæ à *Theodosio* Patre præfectus *Stilicho*, Britanniam *20* iterum à Scotis Pictisqve liberavit. Verùm cum postea sub hoc *Honorio* & *Arcadio* Imp. Scoti cum Pictis & Attacotis, Britanniam nostram jam exhaustam (militibus Britannis ad alias Imperii Romani Provincias adversus barbaros tuendas evocatis) iterum ingrederentur omniaqve apud Nos vastarent, miseri Britanni frustra Imperatorum auxilium implorant. Qvorum gemitus *Gildas 21*, primus Scriptorum nostrorum, & post eum *Beda 22* describunt, *Se nimirum à Barbaris ad Mare, à Mari ad Barbaros repelli, & per duo funerum genera jugulari*, frustra qveruntur. Nec enim *Honorius* aut post eum *Valentinianus III.* Britannos defendere potuerunt, Britanniâ Scotis & Pictis,

19 *Ammian. Marcellin. rer. gestar. lib. 28.* 20 *Claudian. de laudib. Stilich. lib. 2.* 21 *Gild. Epist. de excid. Britann. Huntingdon. histor. lib. 1.* 22 *Bed. lib. 1. histor. cap. 13.*

ctis, post qvingentos Annos à *Julii Cæsaris* in Britanniam ingressu, derelictà.

IX. Ita miseri Britanni, Scotis Pictisq; viribus impares, ab iisdem & à Saxonibus deinceps, alii in Britanniam Armoricam in Gallia, alii in VValliam & Cornubiam apud nos sese recipientes, fugâ salutem qværunt: & qvi supererant, Anglo-Saxones Vicinos, Germaniæ Populum, ad expellendos Scotos Pictosqve accersunt. A Romanis vero deserta Britannia circa Annum Christi 23 CCCCXXXV. Anno verò sexagesimo ante Christum natum *Julius Cæsar* Britanniam ingressus est.

X. Saxones à Britannis contra Scotos Pictosqve acciti, post eos fortitudine suâ ejectos, Britannos hospites perfidè tractârunt. Nam Insulæ nostræ amœnitate & ubertate capti, qveruntur stipendia promissa sibi non fuisse soluta, nec se satis esse remuneratos à Britannis, eâq; de Causa 24 *Hengistus* & *Horsa* ex populationibus & spoliis Britannorum mercedem armorum suorum contra Pictos Scotosqve arbitrio suo æstimant; ad eosqve postea aliæ Saxonum

23 *Bed. lib. 1. histor. cap. 15. Chron. Saxon. edit. per doctiss. Wheloc.* 24. *Malmesbur. lib. 1. cap. 1. Buchanan. rer. Scotic. lib. 5. in Eugen. Reg. 41. Camden. in Britann. §. Romani in Britann.*

num Copiæ accedentes, Britannos in variis Insulæ partibus superant, novaqve Regna & Principatus apud Nos constituunt, & demum Septem Regna 25 in variis Britanniæ nostræ partibus condiderunt.

XI. Primum Cantianorum Regnum assecutus est *Hengistus* Saxo, Anno Salutis 455. Secundum Regnum Australium Saxonum initium habuit ab *Ella*, Anno 488. sed post paucos Reges in Occidentalium Saxonum potestatem venit. Tertii Regni Orientalium Anglorum *Offa* fuit primus Rex Anno DLXXV. Qvartum Regnum Orientalium Saxonum cœpit ab *Erchenbbino* Anno DXXVII. Qvintum Regnum Merciorum seu Mediterraneorum Saxonum inchoatum fuit à *Crida* Saxone Anno DLXXXII. Sextum Regnum Northumbrorum fuit primò possessum ab *Ida* Anno Salutis DVIII. Septimum Regnum Occidentalium Saxonum primus acqvisivit *Cerdicus* Anno Salutis DXXI. cujus Successores sive fortitudine suâ, sive viribus Populi sui, omnium Britannorum robustissimi paulatim reliqvos Saxonicos Reges superârunt, & tandem omnes Britanniæ partes à Saxonibus possessæ in

Egberti

25 *Hoved. annal. p. 1. Huntingd. lib. 2. histor. Camden. in Britann. §. Anglo Saxones.*

Egberti Regis Occidentalium Saxonum, poteſtatem (Heptarchiâ extinctâ) venerunt *26* Anno DCCC. Iſqve primus Britanniam noſtram Angliam, & Noſtrates Anglos Edicto ſuo *27* appellari juſſit, & ex eo deinceps ab omnibus Gentibus Angli dicti ſumus.

XII. Poſt *Egbertum* in Regno Angliæ, à Saxonibus acqviſito, ſucceſſit *Ethelwolphus* ejuſqve Poſteri per CLXXV. Annos, in qvo tamen à Danorum incurſionibus inſignes ſæpe clades & damna acceperunt. Tandem Regnum Angliæ per aliqvot Annos amiſerũt à Danis acqviſitum, qvi illud aliqvandiu tenuerunt: donec Reges Anglo-Saxonici Angliam iterum, pulſis Danis, recuperatam, brevi poſtea Ducibus Normanniæ cedere coacti ſunt, qvorum Poſteri adhuc hoc Regno potiuntur.

XIII. Dani verò ſub *Ethelwolpho* *28* Cantium, prædonum more ingreſſi, diripiunt, deinde ſub *Etheldredo* Northumbriam; poſtea ſub *Aluredo* Londinum & Oxoniam; Daniqve tributum *29* ab Anglis exigunt. Et demum *Sweno* *30*, Danorum Rex,

26 Camden. d. §. Anglo Saxones. 27 Polydor. hiſtor. Anglic. lib. 5. Camden. d. §. Anglo-Saxones. 28 *Polydor. lib. 5. & 7.* 29 *Polydor. lib. 7. Camden. in Britann. §. Dani.* 30 *Polydor. d. lib. 7.*

Rex, totius Angliæ Imperium obtinuit Anno MXIV. & poſt eum *Canutus* ejus filius, qvi Regnum 31 Angliæ per XXVIII. Annos tenuerunt Eo autem mortuo Angli, odio Danorum, *Edwardum Ethelredi* Regis filium è Normannia exulem revocant, iſqve, ope *Gulielmi Nothi* Ducis Normanniæ, Rex Angliæ creatus, feliciſſimè magnâ pietatis & juſtitiæ laude per XXIV. Annos in Angliâ 32 regnavit, ediditqve plures Leges adeo juſtas & Anglis gratas, ut apud eos adhuc ſummè celebrentur. Tandemqve inter Divos relatus eſt. *Edwardo* autem ſine liberis mortuo, Regnum Angliæ ambiebat *Edgarus Ethelingus, Edmundi* (qvi ferreum latus dictus eſt) nepos ex filio, Anglis gratiſſimus. Sed, cum puer eſſet & Regni adminiſtrationi parum idoneus, *Haraldus*, *Godwini* Comitis Cantii filius ex ſorore *Canuti* Dani, Regnum Angliæ occupat, & ſe ab Archiepiſcopo Eboracenſi Anno MXLVI. Regem inaugurari procuravit.

XIV. *Gulielmus* Normanniæ Dux ab *Haraldo* Rege Angliæ conſtituto per Legatos

31 *Polydor. lib. 8. Camden. d. §. Dani.* 32 *Ceſtren. lib. 1. cap. 50. Gemeticen. lib. 6. cap. 9. Polydor. lib. 8.*

tos Regnum sibi restitui 33 postulavit, tum qvod proximo affinitatis gradu *Divo Edwardo* conjunctus esset, utpote filius *Roberti* Ducis Normanniæ, per *Emman. Richardi* Normanniæ Ducis filiam, matrem *Divi Edwardi*; tum qvod *Divus Edwardus* hæreditatem Regni Anglicani sibi promisisset, si sine liberis moreretur; & *Haraldus* in Normanniâ auxilium suum *Gulielmo*, ad Regnum Anglicanum acqvirendum, post *Divum Edwardum* Juramento sanctè pollicitus fuisset.

XV. *Gulielmus* ad Jus suum vendicandum, & ad castigandam *Haraldi* perfidiam cum exercitu Angliam ingressus, *Haraldo* cæso, Regnum Angliæ adeptus est Anno 1067. ejusqve Posteri adhuc eo potiuntur. *Gulielmo*, post Regni Anglici administrationem per 21. Annos, mortuo 34, *Gulielmus Rufus* ejus filius *secundò genitus* in Angliâ successit Anno 1088. & post eum, sine liberis mortuum, *Henricus I.* filius natu minor *Gulielmi I.* & in eo post Regnum XXXV. Annorum etiam sine filiis mortuo, omnis *Gulielmi I.* virilis 35 & legitima proles defecit, eiqve successit *Stephanus* Blesensis *Henrici I.* ex sorore *Adela* nepos

33 *Polydor. lib. 8. Camden. in Britan. §. Normanni.* 34 *Polydor. lib. 10.* 35 *Polydor. lib. 11.*

nepos Anno MCXXXV I. *Stephano Henricus II.* & poſt eum *Ricardus I.* ejus filius, Atqve ita Normannorum & exterorum Imperium apud Nos ceſſavit; nam *Ricardus* ejuſq; Poſteri fuerunt Angli, in Anglia nati, moribusqve Anglicanis uſi. Id qvoq; gloriæ Gentis Anglicanæ tribuendum eſt, qvod, cum Normanni Anglos odio haberent, eorum Leges abrogare Moreſqve ad Normannicos trahere contenderent, Anglorum tamen nomen 36 conſervârunt, ſummo ſibi honori ducentes Anglis imperare. Atqve adhuc apud eorum Poſteros manet Anglorum Nomen & Regnum; iiſdemqve Regnum Scotiæ per feliciſſimæ memoriæ *D. Jacobum* acceſſit.

XVI. Ex his ſatis conſtat, qvas principum Mutationes Britannia noſtra hucuſqve paſſa fuerit. Jam redeundum ad Leges Britannorum in his ſingulis Imperii Britannici mutationibus; & inter eas, qvem uſum Romanorum Leges ſortitæ fuerint, & qvæ Legum Romanarum Authoritas in Angliâ adhuc ſuperſit.

36 *Polydor. lib. 13.*

PARS SECUNDA.

I. ANte Romanorum ingreſſum in Britanniam, Duce *Julio Cæſare*, nulla extat,

extat, nec rerum gestarum in Gente nostrâ Historia, nec Legum memoria, præter illam, qvam à Romanis Scriptoribus habemus. In Britanniâ verò & Galliâ, refert *Cæsar 37*, Sacrorum & Legum potestatem fuisse penes Druidas; eorum Judices simul & Sacerdotes, eosdemqve de omnibus Controversiis publicis privatisqve constituisse; &, si qvod admissum facinus vel cædes facta, vel de hæreditate aut finibus controversia esset, eosdem præmia pœnasqve decrevisse; eiqve, qvi eorum Decretis non staret, Sacrificiis interdicebatur. De eorum verò Legibus aut Ceremoniis Sacrorum nihil extat: nam literis aliqvid mandare non erat *38* illis permissum. De Legibus verò in Britanniâ nihil mutavit *Cæsar*, qvæ suis Regibus concessa, & suis Legibus usa *39* est; tantùm Obsides & Tributa imperata sunt; Britanniamq; ante Claudium sui Juris *Seneca 40* appellat.

II. Claudius verò Britanniam ingressus, in ea parte Insulæ, qvam debellavit, Leges Romanas indixit, atq; ideo *Druidas* Edicto

37 *Cæsar. lib. 6. de bell. Gallic.* 38 *Cæsar. d. lib. 6. de bell. Gall. Anth. Fanton. in Ordin. Reg. Gall. in præfat. Giron. lib. 5. Obser. jur. Canon. cap. 7.* 39 *Dio. lib. 53. Camden. §. Romani in Britann.* 40 *Senec. in Octav.*

Edicto suo 41 sustulit, unde de morte Claudii lusit *Seneca* 42:

Ille Britannos / *Collaxatenis*
Ultra noti / *Jussit, & ipsum*
Littora Ponti: / *Nova Romane*
Et cæruleos / *Jura Securis*
Scuta Brigantes / *Tremere Oceanum.*
Dare Romuleis,

Claudiumqve Coloniam duxisse Cameloduni, narrat *Tacitus*, 43 *Ut esset subsidium adversus Rebelles, & imbuendis Sociis in officia Legum.* Et de Claudii temporibus antiqvum Poëtam intelligit Magnus *Jos* 44, *Scaliger:*

Cernitis ignotos Latiâ sub Lege Britannos,
Sol citra nostrum flectitur Imperium.

III. Sub *Nerone* postea recenset *Tacitus* Britannorum qverelas 45: *Singulos sibi olim Reges fuisse, nunc binos imponi, è qvibus Legatus in Sanguinem, Procurator in Bona sæviat, & externos fremitus in Curia* 46 *eorum audiri.* Universam etiam deinceps Britanniam, præsertim fortitudine

41 *Sveton. in Claud. cap.* 25. 42 *Senec. in Lud. de morte Claudii.* 43 *Tacit. lib.* 12. *Annal.* 44 *Scalig. in Catalect. Camden. d. §. Romani in Britan.* 45 *Tacit. in vit. Agric.* 46 *Tacit. lib.* 14. *Annal.*

dine & prudentiâ *Julii Agricolæ* debellatam, in provinciæ Formam redegerunt. Imp. *Vespasianus* & *Domitianus*. Iidemqve & seqventes Imperatores, usqve ad *Honorium* & *Valentinianum III.* Britanniam per Leges Romanas gubernârunt; Britannisqve per Magistratus Romanos, Proconsules, Præsides, Legatos, Prætores, Præfectos Prætorio, postea Comites Britanniæ, eorumqve Vicarios, abrogatis Legibus Britannicis, ex Legibus Romanis Jus dixerunt.

IV. Sub *Domitiano* autem ita Leges Romanæ in Britanniâ invaluerunt, ut *Agricola* Britannos hortaretur, ut Templa *47*, Fora, Domos extruerent; Britanniqve adeo se ad Artes Romanas accommodaverant, ut à Gallis Eloqventiam Romanam & peritiam *48* Advocatorum didicerint. Posteaqve sub *Marco Antonio* Imp. *Aristides* Orator Græcus inter encomia Romæ ponit *49*, *qvod Leges suas omnibus etiam Britannis communes reddidisset, eosdemqve terminos Imperio & Legibus suis posuisset.* Romaqve deinde à *Claudiano 50 Armorum Legumqve Parens*, & à *Sidonio*

47 *Tacit. in vit. Agric.* 48 *Juvenal. Satyr. 6.* 49 *Aristid. in Rom. encom.* 50 *Claudian. lib. 2. de Laud. Stilic.*

Apollinari postea *51 Legum Domitilium* appellata est.

V. Romanarum etiam Legum usus & exercitium in Britanniâ evidẽtissimè constat ex eo, qvòd sub *Septimio Severo* Imp. *Æmylius Papinianus* Eboraci Præfecti Prætorio Munus (qvod in Imperio Romano Supremum fuit) gesserit & Jus dixerit. Cujus rei fides tribuenda est *Dioni Cassio* viro Consulari, qvi sub *Severo* vixit & res gestas *Severi 52* scripsit, licet à reliqvis Historiæ Romanæ scriptoribus omittatur.

VI. *Severus* enim cum *Antonio Caracalla* & *Geta* filiis, ad evitandum Legionum otium & Filiorum luxuriam Romæ, in Britanniam veniens, relicto *Geta* filio cum Consiliariis & amicis antiqvissimis in interiore parte Insulæ, qvæ Romanis parebat, ut Juri dicundo rebusq; administrandis præesset, ipse cum *Antonino* & exercitu in Caledonios profectus est, &, dum simul eqvitarent, *Antoninus* refræna to eqvo magno silentio gladium distrinxit, ut Patrem feriret; à qvo facinore, clamore militum avocatus, abstinuit. *Severus* autem rem dissimulavit, donec rebus compositis, ad Prætorium rediret, ubi filium, cum

51 *Sidon. Apollin. lib. 1. epist. 6.* 52 *Jo. Leunclav. in vit. Dion. Cass.*

cum *Papiniano* & *Castore*, amicis intimis, ad se vocat, gladiumqve in medio collocari jubet, &, filium increpans qvod tantum facinus, Sociis & hostibus videntibus, ausus esset attentare, eum porrò ita alloqvitur: *Si me sublatum cupis, manu tu. â me interfice; vel hic adest* Papinianus 53 *Præfectus. Prætorio, cui jubere potes ut me interficiat, isqve Mandatis tuis, cum Imperator sis, obtemperabit.* *Papinianus* enim fuit primus omnium in Consiliis 54 *Severi*, tum ob insignem præ reliqvis omnibus Juris Scientiam, tum qvod *Severo* ex secundâ uxore affinitate conjunctus 55 esset.

VII. *Severus*, post suos *Caledonios* Eboracum rediens, ibi promulgavit Legem illam, 56 qvâ constitutum est, Servum alienum acqvirere Dominium bonæ fidei possessori, sive ex re ejus sive ex operis suis, malæ autem fidei possessori nihil acqvirere. Qvæ data fuit Eboraci *Faustino & Rufo Coss.* qvi fuit ultimus 57 Annus Imperii *Severi*, (qvo *Severus* Eboraci mortuus est) eademqve scripta fuit à *Papiniano*, qvia Interpretes nostri opinantur, 58, Omnes

P 2

53 *Dio. lib. 76. in excerpt. Xiphilin.* 54 *Lamprid. in Sever.* 55 *Spartian. in Caracall.* 56 *L. 1. C. de rei vendic.* 57 *Cont. in fast. Consular.* 58 *Marth. Wesenbec. in Papinian.*

nes Conſtitutiones *Severi* & *Antonini*, qvæ in Codice *Juſtinianæo* reperiuntur, à *Papiniano* multâ cum deliberatione conſcriptas fuiſſe: neqve *Papinianum* ſolùm, ſed *Vlpianum* etiam & *Paulum* fuiſſe hic in Britannia Aſſeſſores in Prætorio cum *Papiniano* Præfecto, Viri doctiſſimi 59 exiſtimarunt; eoſdemqve omnes *Getæ* Conſiliarios fuiſſe aſſignatos. Et inter Britanniæ noſtræ decora numerandum eſt, qvod *Papinianus* in eâ Jus dixerit, *Primus* 60 *Omnium Juriſconſultorum, qvi fuerunt vel futuri ſunt, qvem nemo unqvam Juris Scientiâ ſuperabit, nec in poſterum æqvare poterit*, ut eum prædicat *Cujacius* 61: magiſqve Britanniam noſtram ornat, ſi *Ulpianus* & *Paulus* (primi poſt *Papinianum*) in Auditorio *Papiniani* hic aſſidebunt.

VIII. Britanniam noſtram ſub Legibus Romanis adminiſtratam fuiſſe, habemus etiam teſtimonia *Ulpiani* & *Javoleni* in Pandectis. Filiifam. apud Britannos erant in patria poteſtate ex Jure Romano, & Patres

59 *Selden. diſſertat. ad Fl. t. cap. 4. ex Lamprid. in Alex. Sever. & l. lecta. ff. ſi cert. petat.* 60 L. *cum Papinianus. 14. C. de ſentent. & interloc. om. Jud. Jac. left. in Orat. de Æmyl. Papinian.* 61 *Cujac. in proœm. ad qvæſt. Papinian.*

'atres filiis pupillariter ſubſtituebant: non potuerunt Patres pupillariter ſubtuere filiis, niſi prius in Teſtamento hælem ſuum ſcripſiſſent; atqve ita Imperatorem *Severum* ad *Virium Luppum* Prælem Britanniæ reſcripſiſſe, refert *62 Vlpius*. Ita etiam in Teſtamento *Seii Saturni*, claſſis Britannicæ Archigubernii hædi fiduciario inſtituto reſtituendam eſſe hereditatem, ſi is, cui reſtituenda erat hæditas, deceſſiſſet, priuſqvam dies ceſſiſt, reſpondit *63 Javolenus*.

IX. Britanni porrò noſtri non tantùm d Leges, verùm etiam mores, habitus, ingvam, Eloqventiam & omnes Artes omanas ſe accommodabant; qvod ex dinâ benignitate in Gentem noſtram pronanavit, qvæ aliter nativam barbariem etinuiſſet. Neqve enim eandem Saxonum, Danorum aut Normannorum, Gentium magis barbararum, Moribus exuiſſet: ſed qvicqvid apud Majores noſtros pulchrum aut ſplendidum fuit, Romanorum Moribus, Virtutibus & Imperio tribuendum eſt, Britanniqve noſtri ita ſe ad diſciplinam Romanorum compoſuerunt,

62 *L. moribus. 2. §. prius ff. de vulg. & pupill. Choppin. de Com. Gall. conſvetud. p. 2. n. 2.* 63 *L. Sejus Saturninus 46 ff. ad S. C. Trebell.*

ut Britanniam vocatam fuisse Romaniam, *Gildas* 64 noster testetur.

X. Et Britanni deniqve non prius Romanas Leges deseruerunt, qvam ipsi à Romanis derelicti erant; qvod in *Honorii* tempora incidit. *Tum autem Trans-Rhenani Barbari, cuncta pro libito invadentes, Britannos eò redegerunt, ut Romanorum Legibus non amplius obedientes, propriam Rempub. arbitratu suo constituerent*, ut ait 65 *Zosimus:* qvam tamen libertatem statim amiserunt, & à Saxonibus debellati eorum Legibus parere coacti sunt.

XI. Cum verò aliqvi Jurisconsulti Anglicani magni nominis tradiderint 66, Romanos Leges suas Britannis non imposuisse, sed iis uti suis Legibus & Consvetudinibus permisisse, qvibus rationibus ducti illud asseruerint, non possum assequi; nec ipsi se explicant, cum hoc repugnet fidei Historiarum Romanarum, & deinceps Anglicarum omnium. Et contrariam Sententiam evidentissimis Testimoniis defendunt alarissimi hoc Sæculo Gentis nostræ

64 *Gild. in epist. de excid. Britann.* 65 *Zosim. lib. 6. Pancirol. in Notit. Occiden. Imper. cap. 73.* 66 *Fortesc. de Laud. Leg. Angl. cap. 17. D. Edward. Coke. lib. 2. Relat. & lib. 6. Relat. in præfat.*

ſtræ Scriptores, *Gul. Camdenus 67*, & *Joh. Seldenus 68*, qvorum ille Britanniam noſtram Chorographiâ & Annalibus *Elizabethæ* apud exteras Gentes illuſtrem reddidit; hic verò ad Juris patrii exactam ſcientiam, Legum *Moſaicarum* reliqvarumq; Gentium & Literarum porrò omnium, non Latinarum modò & Græcarum, ſed & Hebraicarum, & Gentium Orientalium ſingularem cognitionem adjecit; iiſqve poſtea acceſſit *D. Henr. Spelmannus 69*, inſignis & acutiſſimus Antiqvitatum Britannicarum Explorator. Qvi omnes ampliſſimis rationibus probant, Romanos, abrogatis Legibus Britannicis, Romanas in Britanniã induxiſſe & ſecundum eas Jus dixiſſe, qvamdiu Imperatores Romani Britanniá noſtrâ potiti ſunt. Eorumqve, in Literarum omnium & Antiqvitatum Gentis noſtræ cognitione, longè præſtantiorum, Sententiam ſeqvi debemus.

XII. Sed huic Sententiæ adverſari videtur Epiſtola ad *Eleutherium* Pontificem, Romanum, miſſa à *Lucio* uno Regum

67 Camden. in Britann. §. Roman. in Britann. 68 *Selden. in Not. ad Forteſc. cap. 17. in analect. lib. 1. cap. 5. in uxor. Hebr. lib. 2. cap. 29. Diſſert. ad Fletam cap. 4.* 69 *D. Spelman. in Concil. ad ann. 185. p. 3*

Britannicorum, qvem fuiſſe Regem *Icenorum*, nempe Norfolciæ, Suffolciæ & agri Cantabrigienſis ſub *Antonino Pio* & *Commodo* Imp. perhibetur, in qvâ Leges Romanas & *Cæſareas* ſibi ab *Eleutherio* tranſmitti petiit, qvod ineptè feciſſet, ſi Britanni eo tempore Leges Romanas habuiſſent. Hæc Epiſtola non ante *Henrici VIII.* tempora typis *70* evulgata eſt, qvam poſteriores Scriptores Anglici aliqvot *71* retulerunt, ad fidem Epiſtolæ commentitiæ adhibendam, ex errore proclives in honorem Gentis noſtræ; in qva etiam *Lucius*, omnium Regum Chriſtianorum primus, à Pontifice Sacris Chriſtianæ Fidei initiari petiit.

XIII. Verùm hæc Epiſtola ex eo ſuſpecta habetur, qvod Britannici Scriptores antiqvi, qvi hujus Epiſtolæ *72* meminerunt, in ea nihil de Legibus Romanis referunt, & recentiores Scriptores Anglici *73* ex multis rationibus hanc Epiſtolam ſpuriam & adulterinam eſſe contendunt; qvòd hæc Epi-

70 *12. H. 8. Spelm. ad d. ann. 185.* 71 *Fox. in Martyrol. lib. 2. Gul. Lambard. in auctar. Leg. Edw. Confeſſ. Antiqvit. Britan. pag. 4.* 72 *Epit. hiſtor. Bed. in fin. Jo. Major. de geſt. Scotor. lib. 1. cap. 13. Jo. Bale. in Scriptor. Britan. Cent. 1. v. Lucius Pius.* 73 *Spelman. ad d. ann. 185. Wheloc. in Legib. Gul. Baſtard.*

Epiſtola ſcripta referatur Anno Chriſti CLXIX. cum *Eleutherius* Sedem Romanam non obtinueritante AnnumCLXXX. qvòd contineat verba Latinitatem Normannicam & Jus Anglicanum redolentia, qvod in ea allegentur ſacræ Scripturæ ex translatione *Dibi Hieronymi*, qvi ad ducentos Annos poſt *Eleutherium* floruit; & qvòd nec *Galfredus* Monumethenſis, nec *Hobedonus*, nec alii Hiſtorici Anglici antiqvi ejus meminerint. Et aliæ porrò conjecturæ contra *Lucii* Epiſtolam proferuntur, nempe, qvòd Pontifex *Lucium* compellet in plurali, *Vos eſtis Vicarius Dei*. Qvam compellationem à recentioribusPrincipibus aſſumptam, ſermo Romanus ejus Sæculi non admittit, qvòd Pontifex aſſerat: *Se Leges* Cæſaris *poſſe ſemper reprobare*, qvòd verba, *Protectione & Pace*, non Romanum, ſed recentiorem AnglicanumSermonem referant; qvòd in antiqvis Exemplaribus Legum *Gulielmi Nothi* hæc Epiſtola non reperiatur; qvòd Leges *Gulielmi* & Conſvetudines Londinenſes (inter qvas hæc Epiſtola edita eſt) ex gravibus etiam Cauſis ſuſpectæ ſint; & demum, ſub aliis ſuſpicionis & falſi conjecturis, laborat hæc Epiſtola *Lucii*, qvas doctisſimus *D. Gerardus Langbainius*, Collegii Regi-

næ apud Oxonienſes Præpoſitus, cum multis aliis Obſervationibus ſuis de Antiqvitatibus & Legibus Romanorum in Britanniâ (qvarum ille, ut & Hiſtoriæ univerſæ, eſt valde peritus) mihi amicè communicavit. Ex his conſtat, Britannos Legibus Romanis paruiſſe, qvamdiu ſub Imperio Romano fuerunt, donec, à *Cæſaribus* derelicti, Saxonum & Danorum Dominationi ceſſerunt.

XIV. Sub Saxonibus verò & Danis qvamvis pauciora Legum Romanarum veſtigia reperiamus, utpote, intentis ad eas ſolas Leges ferendas, qvæ Britannos & Anglos ſub jugo ſuo arctiùs coërcerent: ſub iis tamen conſtabit, Reges eorum, qvi reliqvis Pietate, Virtute & Glotiæ cupiditate præcelluerunt, in Judiciis & Jure dicundo inter ſubditos ſuos ad exemplar Romanorum ſæpius ſe compoſuiſſe. Ita ſub Heptarchiâ Saxonum, refert *Beda* 74, *Ethelbertum* Regem Cantii circa Annum Salutis DCXIII. Decreta Judiciorum inter ſubditos ſuos, juxta exempla Romanorum cum Conſilio Sapientum, conſtituiſſe. In qvibus ante omnia ſancivit, pœnas in auferentes Res ab Eccleſiis, Epiſcopis vel aliis qvi-

74 *Bed. lib. 2. hiſtor. cap. 5. Spelm. in gloſſar. v. Lex Anglorum.*

)uscunqve; cademqve fuiſſe Anglico
none conſcripta, ſuoqve ſæculo obſer-
,*Beda* teſtatur. Et hic primus Regum
)nicorum Leges 75 tulit, & poſt cum
Rex Saxonum Occidentalium aliis
mulgavit; & deinceps Leges *Mercias*
, *Merciorum* Rex. Poſt eos celeberri-
Aluredus Occidentalium Saxonum
prioribus Legibus alias addidit, &
redo Reges ſuccedentes *Edwardus*
or, *Athelſtanus*, *Edmundus*, *Edgarus*,
eldredus Saxones, poſteaqve *Canutus*
nus, ſuas Leges ediderunt, qvæ adhuc
ant, eaſdemqve ex Lingvâ Saxonica *Gu-*
musLambardus Latinas reddidit.

XV. In his verò Legibus omnibus non
lta deprehenduntur judicia LegumRo-
narum, qvæ poſt *Juſtiniani* ſæculum à
ntibus Europæis vix cognitæ fuerunt;
geſqve Saxonici Dominationi ſuæ per
ges ſuas conſtituendæ ſollicitè incum-
)ant, licet eorum plurimi Juſtitia & Pie-
:e inſignes fuerint, qvorū zelo in Fidem
hriſtianam & Pietati Splendidæ, apud
s Eccleſiæ Cathedrales & Monaſteria &
ollegia ſacra plurima tribuenda ſunt.
:rum hæc â Danis non potuerunt expe-
ari, qvi Angliam ingreſſi circa An-
num

75 *Spelm. d. v. Lex. Anglorum.*

num DCCC. non ſolum Urbes, oppida, Eccleſias, Monaſteria, ſed & Leges, Scientias & literas omnes vaſtârunt *76* & profligarunt, cum eſſent Ethnici & à fide Chriſti *77* abhorrerent. Danis antem pulſis *Divus Edwardus*, qvem Confeſſorem dicimus, ex omnibus prioribus Legibus Anglorum, Danorum & Merciorum unam Legem Communem *78* edidit, qvæ Leges *Edwardi* Confeſſoris hodie dicuntur, qvas Angli deinceps adeo amplexi ſunt, ut, poſt Normannorum Dominationem, qvoties Populus ex Legibus aſperioribus concitatus inciperet tumultuari, Reges eorum animos delinire ſolebant, promittendo, ſe Leges *Edwardi* Confeſſoris reſtituturos; Regeſqve noſtri iis ſæculis, cum inaugurati erant, ſe Leges *Edwardi* obſervaturos ſacramento polliciti ſunt.

XVI. Iiſdem Sæculis, qvibus Saxones & Dani Anglorum Imperium habuerunt, Britanni, in VValliam ab iis pulſi, ſuos Reges habuerunt; qvorum tamen nullas habemus Leges ſcriptas ante *Hobelum Eonum* (*Howel Dha*) eorum Regem circa

Annum

76 Spelm. in Concil. ad Capitul. incert. Edit. 77 *Hect. Boeth. hiſtor. Scotor lib. 10.* 78 *Gemedicon. lib. 6. c. 9. Ran. Ceſtren. lib. 1. c. 50. Polydor. hiſtor. lib. 8. Spelm. d. v. Lex Anglorum.*

nnum DCCCCXL. qvi, convocatis E-
ſcopis & Laicis doctiſſimis, Leges anti-
as correxit & novas condidit, qvas per
egaridum Longbaridum 79, Virum pro
ſæculo doctum, Latinè ſcribi & promul-
ri juſſit. Inter eas Leg. LXXXV. lauda-
r Lex Romana *80*, qvòd duo teſtes ſuffi-
ant, ubi teſtium numerus non defini-
r, & qvod unius teſtimonium non ſit *81*
mittendum: in ea tamen Lege plures
umerat, qvorum ſoli teſtimonio ſit cre-
ndum; ſcilicet, dominum inter duos
mines, Abbatem inter duos Monachos,
trem inter duos filios, Sacerdotem de
timonio ſibi atteſtato, Puellam de vir-
itate, ſi rapta ſit, latronem ad patibu-
m ductum de ſociis ſuis, aliiqve ibi enu-
rantur. Neqve his Sæculis expectare
Tumus multa Legum Romanarum te-
nonia, in qvibus Jus *Juſtinianæum* de-
it. Scientiarum omnium in Europa fuit
ivio miranda, ut ſupra *82* dictum eſt; &
id nos Literas omnes, Dani præſertim,
)ſtigârunt; eademqve veſtigia Legum
manarum, qvæ ſub Regibus noſtris Sa-
xonicis

79 Jo. Bal. Cent. 2. v. Blegaridus. 80 *Leges Howe-*
)ha. M. S. apud clariſſ. Selden. l. 85. tit. numerus
:m. 81 *L. 3. C. Theodos. de fid. teſt. & l. 9. C. Iu-*
le Teſtib. 82 *lib. 1. cap. 5.*

xonicis reperiuntur, petita erant è Codice *Theodoſiano* &c, *Gaii*, *Pauli*, *Ulpiani* fragmentis, qvæ cum aliqvâ parte Pandectarum apud Europæos extábant.

XVII. Progrediendum igitur ad Normannorum tempora, qvorum Primi Reges Reip. Anglicanæ gubernationem in multis mutârunt, pluribuſqve Legibus prioribus abrogatis novas condiderunt, eamqve Reip. & Legum formam apud Nos conſtituerunt, qvam hodie habemus ſub Regibus noſtris, qvi *Gulielmo I.* legitimè ſuccedentes, ab eodem & Titulum & numerum *Deceſſorum* deſcribunt. Normannos verò Juris Civilis Uſum & Authoritatem apud Nos in multis induxiſſe, ex ſeqventibus conſtabit.

XVIII. *Gulielmus* Normannorum Dux Coronam Angliæ adeptus, licet ſe propalaret eſſe Legitimum *Dibi Edwardi* hæredem ex donatione *Edwardi* & qvi erat *Edwardi* pronepos ex ſorore, tamen proximitate inferior erat *Edgaro*, qvem *Etholingum* appellârunt Angli, ut delicias Gentis ſuæ. Atqve ideo alias Armorum ſuorum Cauſas, nempe cædem *Alfredi*

83 *Ercher. in edit. Græc. Rom. in epiſt. ad Rud. 2. Imp. clariſſ. Selden. diſſert. ad Flet. cap. 5. Ciron. lib. 5. obſer. jur. Canon. cap. 2.*

Alfredi fratris *Edwardi* & *Roberti* Cantuariensis Archiepiscopi exilium adjecit, ex qvibus omnibus justum sibi bellum fuisse in *Haraldum* & Anglos decrevit. Postqvam verò Coronam induisset, ex potestate sua Leges plures mutavit, qvæ & sub Successoribus receptæ sunt; novam Juris dicundi Formam in multis constituit: prædia Anglorum plurima ex Allodialibus Feudalia fecit: multa tributa & vectigalia imperavit, qvibus Angli prius soluti erant, & demum moriens, exhæredato *Roberto* Normannorum Duce, filio primo-genito, *Gulielmum* (qvem *Rufum* dicimus) secundo-genitum in Regno Angliæ Hæredem restituit, qvod omnino in successionibus Legitimis nefas est admittere, Consvetudinem diuturnam de successione Primogeniti in Gallia & in Anglia in omnibus hæreditatibus invaluisse, Interpretes *84* ostri testantur.

XIX. *Gultelmus* hic (qvem vulgo Conqvestorem dicimus) initio Regni, Proceìm precibus ductus, primò observari jussit

84 Bald. in L. cum in antiqvioribus n. 18 C. de jur. lib. Panor. in c. ex insinuatione. n. 6. de jur. patron. Aqvill. de jur. primogen. qv. 21. n. 23. Gul. Benedict. c. Raynutius de testam. v. in eodem testam. 1. n. 166.

ſit Leges *Divi Edwardi 85*, una cum iis, qvas ipſe conditurus erat. Sed pacato Regno, Leges ſuas inducturus, ex Legibus Merciorum, Danorum & Occidentalium Saxonum, qvæ apud Nos erant celebriores, Danicas *86* prætulit, qvia cum Normannicis magis conveniebant; Normanniq; à Danis oriundi eoſdem Cognatione attingebant; iiſdemqve Conſvetudines Normannicas *87* immiſcuit; & ex iis omnibus Leges ſuas compoſitas promulgavit, qvarū pleræq; apud Nos adhuc valent. Et qvamvis illius Succeſſores *Gulielmus II. Henricus I. Stephanus*, *Henricus II.* aliiqve deinceps Anglos, res novas molientes, ex Legum Normannicarum cauſa, ſæpè pacarent, polliciti Legum *Divi Edwardi* reſtitutionem, illud tamen nunqvam præſtiterunt: tantùm Barones noſtri à *Joanne & Henrico III.* Chartam Libertatum obtinuerunt, qvæ in multis Articulis aſperitati priorum Legum temperamentum adhibuit, qvam Magnam Chartam appel-

85 *Ingulph. Abb. Croyland. in fin. hiſtor. Hoved. in Gul. 1. p. 150. & p. 608. Gemeticen. d. lib. 6. Spelm. in gloſſar. v. Lex Anglorum.* 86 *Gemeticēn. d. lib. 6. c. 9. Hoved. annal. p. 2. in Henr. 2. Spelman. d. v. Lex. Anglor.* 87 *Camden. in Britann. §. Normann. Spelm. in d. v. Lex Anglorum.*

appellârunt, eademqve apud Nos in ſummâ veneratione adhuc habetur.

XX. Leges verò Conqveſtoris Anglis primò duræ videbantur, easdemqve excutere ſæpe tentârunt; ſed per aliqvot ſæcula inſeqventia Conſvetudine & Conſenſu Gentis noſtræ confirmatæ deinceps iisdem gratæ fuerunt, & in Mores noſtros abierunt. Nam Conſvetudinis apud omnes Gentes mira vis eſt, poſtqvam uniuscujusqve populi conſenſu recepta fuerit. Atqve ideo Lex Tyranno, Conſvetudo Regi *88* comparari ſolet; Legesqve ex præſcripto datæ ſpeciem ſervitutis habent, conſvetudines verò conſenſu receptæ, ut Liberis imperant.

XXI. Illud autem aſperum in Legibus Conqveſtoris viſum eſt Anglis, qvod, cum priorum Regum Leges Sermone Latino vel Saxonico ſcriberentur, ille Leges ſuas promulgari, Actionum Formulas, Acta Judiciorum & Sententias Judicum idiomate Normannico *89* ſcribi juſſit; qvòd nec ab Anglis nec à Gallis (qvorum plurimi tum erant ſubditi Regi noſtro) intelligebantur, eâdemq; Lingvâ pueros in Scholis inſtrui mandavit. Qvod Mandatum in Roma-

88 *Dio. Chryſoſtom. orat. 76.* 89 *Ingulph. in hiſt. Polyd. lib. 9.*

Romanis imperiosum *90* appellat *D. Augustinus*, qvi Gentibus à se debellatis in Judiciis & omnibus Actis publicis Lingvâ Romanâ uti præceperunt; id tamen apud nos valuit usqve ad *Edwardum III.* sub qvo Lege latâ permissum *91* est, omnes deinceps Actiones & postulationes in Curiis Regis Sermone Anglicano proponi.

XXII. Consvetudines verò Normannicas fuisse per Conqvestorem Anglicis immistas, ex earum similitudine in multis Articulis clarissimè constat. Et ex hac similitudine testantur Jurisconsulti Gallici, *92* *Carolum VI.* & *VII.* Gallorum Reges, post recuperatam Normanniam sub *Henrico VI.* Rege nostro, qvam Decessores sui à Conqvestoris tempore possederant, non reformasse statim Consvetudines Normanniæ, qvia immutatæ non fuissent per Anglos, utpote cum Consvetudinibus Anglicis convenientes; qvod in reliqvis Provinciis omnibus Galliæ præstiterunt, in qvibus Consvetudines omnes ab Anglis inductas expurgârunt & ad antiqvas redierunt. Consvetudines verò Normanniæ ultimò reformatæ erant ab *Henrico III.* Gallorum

90 *Augustin. lib. 19. de Civit. Dei. cap. 17.* 91 *Stat. 36. Edw. 3. c. 15.* 92 *Jacob. Godefrid. ad Consvetud. reform. Norman. in princ. & reformees.*

rum Rege Ann. MDLXXXIII. namcouſqve antiqvæ Normanniæ Conſvetudines apud eos manſerunt.

XXIII. Conqveſtor poteſtate ſuâ uſus Juris dicundi formã apud Anglos in multis mutavit, novaſqve Curias & Tribunalia vel conſtituit vel immutavit. Cancellariorum ſub Regibus Anglo-Saxonicis aliqvando mentio eſt; ſed ſub Conqveſtore Cancellaria conſtituta eſt, qvæ deinceps ſub Succeſſoribus perpetua fuit, cui præſidet Cancellarius à Rege conſtitutus: (qvod apud Nos Supremum Munus eſt) è qva emanant *93 Diplomata* Regia & *Brevia* Originalia, Mandata etiam pro Inqviſitionibus Feudalibus. Eiqve præſertim demandata eſt poteſtas Juris Anglicani rigorem temperandi & moderandi, ubi æqvitas poſtulat, remediaqve concedendi contra fraudem, fiduciam violatam, omnemqve dolum malum in cauſis ejus Fori propriis, ſicut & apud Romanos Prætor *94* habuit Juris Romani adjuvandi, ſupplendi vel corrigendi poteſtatem. Qvamvis verò aliqvi

93 Spelman. in gloſſar. in Diatrib. de Cancellar. 94 *L. Jus autem §. Jus Prætorium. ff. de Juſt. & jur. Cujac. ad d. l. Jus autem. lib 2. definit. Papin. Pancir. lib. 1. Theſaur. var. lect. jur. cap. 35. Franc. de Amay. lib. 1. obſervat. jur. cap. 13. n. 11.*

aliqvi apud Nos viri docti existiment, eam potestatis amplitudinem judicandi de Causis ex æqvo & bono, & moderandi Juris Anglicani à Conqvestore Cancellariis non fuisse concessam, sed paulatim per sæcula inseqventia crevisse; constat tamen, Cancellarios fuisse usos eâ potestate sub *Henrico II.* qvia *Jo.* Sarisburiensis *Becketi* Cancellarii coætaneus Librum suum ita 95 alloqvitur:

Qværendus Regni tibi Cancellarius
Angli,
Primus sollicitâ mente petendus erit.
Hic est, qvi Regni Leges cancellat iniqvas,
Et mandata Pii principis æqva facit.
Si qvid obest populo, vel moribus est inimicum,
Qvicqvid id est, per eum desinit esse nocens.

Et *Alexander Neckham* 96 de *Becketo* ita: *Beatus siqvidem* Thomas *Cantuariensis dummodo Cancellarius fuit, Leges iniqvas cancellabit.*

XXIV. A sæculo Conqvestoris constitutæ sunt apud Nos Curiæ *Banci* Regii pro-

95 *Jo. Sarisbur. in Polycrat. in præfat. ad opus suum.* 96 *Alex. Neckh. super Cantic. lib. 4. c. 5. M. S. in Biblioth. Bodleian.*

pro dijudicandis iis Cauſis, ſive Criminalibus ſive Civilibus, qvæ inter Regem & Subditos agitantur; & Curia Communium Placitorum, in qva Subditorum lites diſceptantur; & Curia Fiſci, ſeu *Ærarii* Regii (ad qvam ſpectat Judicium Cauſarum omnium de Mulctis, Feudorum alienationibus, Bonorum publicatione, Regiis Cenſibus, ſolutione Vectigalium aliorumqve, in qvibus de Jure Fiſci Regii agitur) qvæ à Lingvâ Normannicâ derivata Curia *Scaccarii* dicta eſt. E qvibus Curiis licet aliqvæ, præſertim verò Curia *Banci* Regii, tradantur à Viris Juris Anglicani peritis fuiſſe Conqveſtore antiqviores; illud tamen omnibus conſtat, has Curias à Seculo Conqveſtoris per ſexcentos Annos durâſſe, & apud Nos adhuc manere.

XXV. Præcipuè verò Poteſtate ſuâ uſus eſt Conqveſtor in tempore Juris reddendi, & in modo probationum & Judiciorum. Nam, cum apud alias Gentes Europæas Jus ſemper dicatur, exceptis temporibus Meſſis, Vindemiarum & aliqvarū Feriarum: Conqveſtor ſtatuit qvatuor Anni Terminos Juri dicundo certo dierum numero circumſcriptos, extra qvos nemo in Curiis Regiis ſupremis in Jus vocari poſſit. De modo verò Judiciorum & probatio-

bationibus constituit, omnes qvæstiones facti dijudicandas esse per Duodecim Viros juramento astrictos, qvos Juratores dicimus, qvi, auditis Testibus, de facto pronunciant, qvæstione Juris, si qva supersit, Judicibus reservatâ. Cujus Judicii Modi libet aliqva vestigia appareāt apud Anglo-Saxones, Conqvestore antiqviora, ab eo tamen in certam Formam *97* redactum fuisse constat, & ab Anglis post Conqvestorem constanter servatus fuit.

XXVI. Conqvestor porrò Forum Ecclesiasticum à Laico distinxit. Nam, cum antea sub Anglo-Saxonibus singulis Mensibus *Aldermannus* seu Præses una cum Episcopo Jus dixissent, in Curiâ Centenariâ, qvam *Hundredum* dicimus, mandavit Episcopis & Archidiaconis, ne deinceps Jus dicant in Curiâ Centenariâ, sed in loco per Episcopum designando; ibiqve judicent secundùm Canones & Leges Episcopales, & contumaces contra eorum mandata Excommunicationis Sententiâ & Brachio Regio parêre cogantur, cum præcepto Vice Comitibus & Præpositis Regiis dato, ne aliqvem in Jus vocent coram Sede iis, qvæ ad Forū Episcopale *98* spectant.

XXVII.

97 Spelm. in glosser. v. Jurata. 98 Coke. Instit. p. 3. cap. 54. & lib. 2. cap. 6. sect. 135. Char. 2. Rich. 2. n. 1.

XXVII. Sub Conqveſtore ejuſqve filio *Gulielmo Rufo* nihil auditum in Anglia de Jure Civili : neqve enim Pandectæ à *Lothario* Imp. reſtitutæ ſunt ante Annum MCXXVIII. qvi fuit viceſimus *Octavus* Annus, poſtqvam *Henricus I.* Rex noſter regnare cœpiſſet ; ipſumqve *Irnerium*, poſtqvam Bononiæ diu Jus Civile docuiſſet, Anno MCXC. ibi occubuiſſe *99*, tradunt. Qvamprimum autem *Irnerius* Bononiæ Jus Civile profiteri cœpiſſet, idem apud Nos præſtitit *Vacarius* : ita enim *Gervaſius* Dorobornenſis *100* in vita *Theobaldi* Archiepiſcopi Cantuarienſis ſub *Henrico I. Tunc Leges & Cauſidici in Angliam primò vocati ſunt, qvorum primus Magiſter* Vacarius *hic in Oxenfordia Legem docuit. Vacarius* autem Jus Civile apud nos legit Oxonii Anno MCXLIX. (qvi incidit in *Stephani* Regis Noſtri Annum decimumqvartum) qvod hiſtoria Normannica per *Andream Qbercetanum* edita nobis prodidit. Ubi ita de *Vacario 101 Magiſter* Vacarius *gente Longobardus, vir honeſtus &*

Juris

99 *Panzir. de Clar. Legum Interpret. lib. 2. c. 13.*
100 *Gervaſ. Doroborn. in vit. Theobald. M. S. in Biblioth. Cotten.* 101 *Chronic. Norman. ex biblioth. S. Victor. Pariſ. Edit. per Andr. du Cheſne. ann. 1619. p. 983.*

Juris peritus, cum Leges Romanas Anno ab Incarnatione MCXLIX. in Anglia discipulos doceret, & multi tam divites qvàm pauperes ad eum causa discendi confluerent, suggestione pauperum de Codice & Digestis excerptos novem Libros composuit, qvi sufficiunt ad omnes Legum lites, qvæ in Scholis frequentari solent, si qvis eos perfectè noverit. Fuitqve Legum Romanarum Professio prius ad Nos per *Vacarium*, qvam ad Gallos per *Placentinum* allata, qvi post *Vacarii* mortem in Academiâ Montispessulanâ Anno 1196. legere *102* incepit.

XXVIII. Hunc *Vacarium* valde celebrat clarissimus *Seldenus 103*, existimans eum fuisse *Rogerium* illum, qvi inter Jurisconsultos Italos ex *Irnerii* Schola numeratur; & qvi scripsit Tractatum de Præscriptionibus ab Interpretibus nostris sæpe laudatum; eundemq; fuisse Authorem illius Summæ, ex cujus invidiâ *Placentinus* suam Summam composuit, & post eum *Azo* suam Summam; qvi præ reliqvis omnibus Summarum Juris Civilis Scriptoribus hodie prædicatur; & fuisse hunc *Vacarium* Virum celeberrimum ex eo constat, qvod

102 *Vasq. Recherch. lib. 9. c. 37. Panzir. de clar. Leg. Interpret. lib. 2. cap. 20.* 103 *Selden. dissert. ad Flet. cap. 7.*

qvod post lectionem Juris in Angliâ *Abbas* Beccensis in Normannia factus est, & post mortem *Theobaldi* electus est Archiepiscopus Cantuariensis, qvam tamen electionem, sive religione sive vitæ Monasticæ amore ductus, repudiavit & in Monasterio Beccensi obiit Anno MCLXXX.

XXIX. Sub eodem *Stephano* Rege, *Theobaldus* Archiepiscopus Cantuariensis misit *Thomam Becketum* Clericum Londinensem in Italiam, ut Juri Civili Bononiæ operã *104* daret, & ad res publicas gerendas esset instructior; qvi rediens Oxonii Legum Doctor creatus est, & inter Juris Romani peritos Oxonienses *105* enumeratur. Eundemqve postea ad *Celestinum Papam*, pro revocandâ Potestate Legatinâ concessa *Henrico* VVintoniensi Episcopo, Regis fratri, misit *Theobaldus*; & infra triennium post mortem *Stephani* ab *Henrico II.* obtinuit, ut *Becketus* Cancellarius Angliæ *106* constitueretur.

XXX. Cum verò sub Rege *Stephano*

104 *Gervas. Dorobern. M. S. in vit. Theobald. Antiqv. Britan. in vit. Theobald. Quadrilog. lib. 1. c. 5.*
105 *Jo. Grandison. Epis. Saxon. de vit. & mirac. Th. Becket. cap. 2. Twyn. Antiqv. Oxon. lib. 2. p. 171.* 106 *Antiqv. Britan. in vit. Theobald. ex Hoveden.*

Legum ſtudium, Oxonii à *Vacario* inceptum, pleriqve omnes Clerici Laiciqve amplecterentur, in immenſum creſceret numerus Studioſorum Legum Romanarum: Theologi & Artium Profeſſores, invidiâ perciti, (forſan etiam per gratiam VVindoniēſis, qvi *Theobaldo* infenſus erat) ita valuerunt apud Regem *Stephanum*, ut Edicto ſuo *107* prohibuerit, ne amplius docerentur Leges Romanæ in Angliâ & ut nemo retineret earum Libros, & ſilentium *Vacario* indictum fuit. Qvam prohibitionem aliqvi detorqvere volunt, ut intelligatur de Decreto *Gratiani*, cum *Gratianus* nondum decretum edidiſſet; & *Vacarius* Leges, non Decretum, docuiſſet; & Leges nominet *Sarisburienſis 108*, qvas *Theobaldus* in Angliam induxiſſet. Sed parum valuit *Stephani* Prohibitio, *nam eo magis invaluit virtus Legis, Deo favente, qvo eam ampliùs nitebatur impietas ſubvertere*, qvæ ſunt verba *Sarisburienſis*, qvi eâ Ætate fuit valde celebris, & ab *Henrico II.* factus eſt Epiſcopus Carnotenſis; ſtatimqve ab exceſſu *Stephani* ſub *Henrico II.* ſtudium Legum Romanarum magis cœpit efflorescere, & *Becketus*, commendatus

107 *Jo. Sarisbur. in Polycrat. lib. 8. cap. 22.* 108 *Polycr. d. c. 22.*

tus à *Theobaldo*, ad dignitatem Cancellarii evectus est.

XXXI. Eo Sæculo omnes Literarum Studiosi, Religiosi & Sæculares avidè Leges Romanas secuti sunt, à qvibus opum & Digniratum præmia expectabant; Scriptoresqve nostri ejus Sæculi *Joh. Sarisburiensis*, *Petr. Blesensis*, *Girald. Cambrensis* insignem Juris Romani peritiam libris suis *109* demonstrant. Unde Professores Theologiæ, Philosophiæ & Artium ejus Sæculi graves reliqverunt qverelas contra Leges Romanas, qvod post eas admissas reliqvarum Scientiarum omnium studia neglecta erant; Legumqve etiam studiosi, sine omni aliarum Artium apparatu, Leges discebant; & qvod Clerici Legum studio nimis incumbebant. *Giraldus* Oxoniensis omnia hæc Sæculi sui vitia in Studiosis inerepat *110*, & narrat, qvendam *Martinum Clericum* vehementer ita reprehendisse Oxonienses in publico eorum Conventu, & *qvod Leges Imperiales reliqvas Scientias omnes suffocaverant*, & ita *Minervium* eximium Oratorem Parisiis in Auditorio suo vaticinatum fuisse, qvod

109 *Selden. dissert. ad Flet. cap. 8.* 110 *Girald. Cambren. in præfat. ad lib. 1. distinct. & lib. 1. distinct. cap. 1.*

Leges reliqvas Scientias obliteraturæ eſſent: qvæ omnia ſcripſit *Giraldus* ſub *Henrico II.* nam inſcripſit opera *Balduino* Cantuarienſi Archiepiſcopo, qvi ſub *Henrico II.* eandem ſedem tenuit. Et eodem Sæculo qveritur *Daniel Morlæus* [111]. (ſtudiorum causâ primò Lutetiam, deinde Toletum profectus, poſtea Oxonium reverſus, ubi, refert, Legum Studium tum floruiſſe) *qvod pro Titio & Seio* Ariſtoteles & Plato *penitus oblivioni traderentur*; & qvod *Ulpiani* traditiones aureis literis repræſentarentur. Eodemqve Sæculo *Rogerus Baconus* in Philoſophiæ, Mathematicæ Artiumqve Scientiâ tum celebrrimus inſectatur [112] Prælatos, qvod Studium Theologiæ negligerent, *qvòd cavillationes Juris defœdarent Philoſophiam* (commemorans etiam Edictum Regis *Stephani*, qvi Leges prohibuiſſet) & Regulares, *Franciſcanos* ſcilicet & Dominicanos, licet aliàs imperitos, magnam Scientiæ famam comparâſſe; qvod Clerici Sæculares ex appetitu divitiarum & honorum à qvadraginta

[111] *Dan. Morla. M. S. bibliath. C. L. C. Oxon. in præfat. ad libr. de natur. infer. & ſuperior. vide Leland. Collectan. Tom. 4. p. 192.* [112] *Rog. Bacon. M. S. in bibliotk. Bodlei. de utilit. ſcient. & in oper. minor. cap. 4. ſ. 6.*

ginta Annis ſtudio Legum Romanarum ſe addixiſſent, nullum per illud tempus Tractatum in Theologiâ compoſuiſſent.

XXXII. Sub *Henr. III.* Rege noſtro *Steph. Langtonus*, inſignis Profeſſor Philoſophiæ & Theologiæ in Academia Pariſienſi, poſteaqve Cantuarienſis Archiepiſcopus, Monachos noſtros ejus Sæculi exagitat *113*, qvi Decretiſtas ſe dici cupiebant, & relicto agro veri *Booz*, nempe ſacrâ Scripturâ, ad alium agrum, id eſt, Scientiam ſæcularem pro cupiditate terrenâ tranſirent. Et deinceps *Robertus Holcott*, Ordinis Prædicatorum Northamptonienſis, qveritur de numero confluentium ad Legum Studium *114*, *Leges & Canones iſtis temporibus innumerabiliter ſunt fœcundæ, concipiunt divitias & pariunt dignitates. Ad illas defluunt qvaſi tota multitudo Scholarum his diebus.* Sub Regibus verò noſtris *Richardo I. Morlæus*, *Henrico III. Neckamus* & *Langtonus*, *Edwardo III. Holcotus*, floruerunt. Sub *Henrico* etiam *II.* Rege noſtro *Ealredus Abbas* Rievallenſis in Diœceſi Eboracenſi, & *Hugo* de S. Victore de Clauſtri abuſionibus ſcribentes,

113 *Steph. Langton. in expoſ. eccleſiaſtic. f. 201. M. S. in biblioth. Baliol. Oxon.* 114 *Rob. Holcot. in Comment. ad lib. Sapient. in præfat.*

duodecim enumerant, inter qvas *Monachus Cauſidicus* qvinta collocatur.

XXXIII. Legum autem Romanarum Studium Oxonii apud nos tum floruiſſe, ſatis conſtat ex iis Juris Civilis Profeſſoribus, qvorum memoria adhuc ſuperſtes eſt. Eo enim Sæculo ſtatim poſt *Irnerium* plures Legum *Cæſarearum* Profeſſores Oxonii claruerunt, qvi etiam apud Italos celebrantur. Inter eos momoratur *Aldricus* [115] Profeſſor Legum Oxonii, cujus dicta ſæpe allegat *Fr. Accurſius* in Gloſſis ſuis, idemqve in Jure Civili multos libros eruditè ſcripſit. Poſt eum *Ricardus* Anglicus & *Gul.* de *Dorogeda* Legum Profeſſores Oxonii memorantur à *Jo. Andrea* [116], qvorum ille ſummam Ordinis Judiciorum, hic libellum de Ordine Judiciorũ copioſè ſcripſit. Idemqve ab aliis *Gulielmus Dorochius*, ab aliis *Gul.* de *Drogheda* appellatur. Poſt eos numerantur [117] *Alanus Guliel-mus*, *Jo. Severleus* Diœceſeos Sarisburienſis Profeſſor Legum Oxonii, qvi lecturas edidit in Jus Civile, *Stephanus* Anglus, qvi Juri

115 *Jo. Pitſe. in append. Cent. 1.* 116 *Jo. Andr. in addit. ad ſpecul. in proœm.* 117 *Jo. Bale. de Scriptor. Angl. Cent. 12. Jo. Pitſe. Tom. 1. ad ann. 1366. & in append. Cent. 4. Alber. Gentil. in Orat. de Laudib. Academ. Peruſin. & Oxon.*

Juri Civili & Canonico Oxonii egregiam operam dedit, *Stathamus* & celeberrimus *Mylius*, aliiqve plurimi: Tantoqve Studio in Academiis omnes Laici Clericiqve ad Leges *Cæsareas* & Canones advolabant, ut *Matth.* Parisiensis recitet *118* Constitutionem *Innocentii IV.* eo Sæculo editam, qvæ prohibet deinceps in Gallia, Anglia, Scotia, Hispania & Hungaria ullum Advocatum aut Legum Professorem ad Ecclesiasticas Dignitates assumendum aut admittendum; & qvòd de cætero Leges *Cæsareæ* in his Regnis non legantur, si Reges & Principes consensum præbuerint. Sed hi Principes conservârunt Leges *Cæsareas*, Legumqve Romanarum Professores & Studiosos Reges nostri, præ reliqvis *Edwardus I.* & *III.* plurimo semper favore prosecuti sunt.

XXXIV. Sub *Edwardo III.* cum Capitulum VVintonienſe elegisset *VVillielmum* de *Ralegh* in Episcopum suum, Rege invito, Rex appellavit ab ea Electione ad Pontificem Romanum. Appellationemqve suam Oxonium *119* misit ad Doctores legentes in Jure aliosqve ejusdem Juris peritos,

118 *Math. Paris. ad ann. 1254. & in additam. p. 883. Edit. noviss.* 119 *Rot. Paten. an. 28. H. 3. Membr. 12. & 11. Matth. Paris. ad ann. 1243.*

ritos, consilium eorum qværens, qvi eam approbârunt. Sub eodem *Edwardo III.* cum Magistri & *Baccalaurei* Theologiæ & Artium Oxonii, numero suo freti, Statuta qvædam edidissent, contra Doctores & Baccalaureos Decretorum & Legum, de Responsionibus Baccalaureorum in Utraqve Facultate, & contra contumaces Sententiam Banni tulissent, ex qverelâ Doctorum & Baccalaureorum Legum Rex constituit Episcopos Londinensem, Eliensem & alios, Delegatos suos. Qvi, auditis litigatoribus, Statuta & Sententias Banni revocârunt; qvæ omnia Rex Chartâ suâ *120* confirmat, & in eadem singularem protectionem & gratiam Doctoribus & Studiosis Juris Civilis & Canonici pollicetur, eademqve omnia per Chartam Regis *Richardi II.* postea *121* confirmata sunt.

XXXV. Curam verò Juris Civilis in Anglia docendi in *Edwardo I.* Rege nostro retulerunt Jurisconsulti exteri, de qva à nostris nihil proditum est, qvi Bononiâ (ubi Jus docuit) in Angliam invitavit *Franciscum Accursium* juniorem (celeberrimi *Francisci Accursii* filium, qvi scripsit Glossas

120 *Rot. Paten. 50. Ed. 3. p. 1. membr. 10. & 14. in dors. & 35.* 121 *Rot. Paten. 20. Rich. 2. p. 3. membr. 36. & 37.*

Gloſſas in Jus Civile) ad Jus Civile docendum Oxonii. Is verò tranſiens per Tholoſam publice legit famoſam illam *L. unic. C. de Senten. qbæ pro eo qbod inter.* de qvo meminit *Bartolus* 122 in Commentariis ad illam Legem; eundemqve appellant Regis Angliæ Advocatum, Regiqve placuit ut Oxonii legeret. Et Mandatum extat inter Chartas Regias ad Vice-Comitem Oxonienſem 123, ut ei traderet Manerium Regium Oxonii pro habitatione ſuâ cum uxore & familia; eidemq; porrò conceſſit Manerium de *Martlegh*, qvod in manu Regiâ tum erat, ratione minoris ætatis *Hugonis le Diſpenſ.* filii *Joannis* defuncti, qvi in Capite tenebat; in qvâ Chartâ Rex *Franciſcum Accurſium* 124 *dilectum & fidelem Secretarium noſtrum* appellat. Idemqve *Franciſcus Accurſius* in alia Chartâ videtur denotari per nomen *Franciſci* de Bononiâ, in qva *Franciſcus* de Bononia Legum Doctor, & Illuſtris Regis Angliæ Conſiliarius 125 appellatur. Utrum verò *Franciſcus Accurſius* Oxonii docuerit apud

122 *Bart. ad l. unic. C. de ſenten. qvæ pro eo qvod inter. Concenat. in Not. ad Bart. ibid. Choppin. lib. 3. de Doman. Franc. tit. 27. n. 14.* 123 *Rot. Paten. 4. Ed. 1. membr. 35* 124 *Clauſ. 8. Ed. 1. membr. 10.* 125 *Clauſ. 8. Ed. 1. membr. 16. dorſ.*

Nos, non constat; tantùm referunt Itali *126*, eum à Bononiensibus, metu confiscationis bonorum suorum, fuisse revocatũ. Idem etiam *Edwardus* cum ex morte *Alexandri* Scotorum Regis enata fuisset ardua illa Controversia inter Anglos & Scotos, de directo totius Britanniæ Dominio & Conventum Ordinum Norhamæ super Tweda indixisset, ex universo Regno suo evocavit Legum Romanarum & Canonum peritissimos: eos enim præcipuè huic Controversiæ dijudicandæ idoneos esse censuit, de qvo postea *127* erit dicendi locus.

XXXVI. Insigne est etiam illud Testimonium ex Chartâ *Henrici* Regis missâ ad alteram Academiam Cantabrigiæ, in qva mandat Studiosis Juris Civilis & Canonici, ut intersint Lectionibus publicis suarum Facultatum, & ut Ordinariis & Bedellis earundem Collectas solvant. Eamqve Chartam fuisse *Henrici I.* datam Anno MCII. asserit *Caius 128*, vir doctissimus, pro defandenda Academiæ suæ antiqvitate, qvod Historiæ temporum convenire non potest: cum eo Anno nec Libri

126 *Alber. ad l. hi qui. C. de rescind. vendit. Pancirol. de clar. leg. Interp. lib. 2. cap. 29.* 127 *Infra. cap. 10. de Regn. Scotiæ.* 128 *Caius. lib. 2. histor. Cantabrig. p. 125.*

bri *Justinianæi* fuissent per *Lotharium* restituti, nec *Gratianus* Decretum edidisset; & in eadem Chartâ Rex inscribitur Rex Angliæ & Franciæ & Dominus Hiberniæ, qvæ fuit Charta *Henrici V*; eademqve in illius Academiæ *129* Registro adhuc servatur. Neqve enim aliqvis Regum nostrorum se Dominum Hiberniæ ante *Henricum II.* nec Regem Franciæ ante *Edwardum III.* appellavit.

XXXVII. Ex his clarissimè constat, Legum Romanarum Studium apud Nos à Sæculo Regis *Stephani* floruisse, ejusdemqve maximam curam Reges nostros semper habuisse; Regesqve nostri ab *Henrico VIII.* annua Salaria Juris Civilis Professoribus Regiis ex Ærario Regio concesserunt, cum Professores ejus Juris antea Collectas annuas ab Auditoribus suis habuissent. Et in Academia Oxoniensi Serenissimus *D. Jacobus* Professorib9 Juris Civilis, præter annum Salarium, Præbendam seu Canonicatum in Ecclesiâ Cathedrali Satisburgensi, in perpetuam Eleemosynam, contulit. (qvod concessionis genus apud nos ab oneribus maximè solutũ est.) Et in utrâq; porrò Academiâ nostrâ amplissimi

129 *Dat. 5. H. 5. in Regist. Merchant Cantabrig.*

simi Collegiorum Fundatores plurimi multa Sodalitia constituerint, ex qvorum proventibus Studiosi Juris Civilis aluntur.

XXXVIII. Denique, cum post imminutos reditus & potestatem Episcoporum per *Henricum VIII.* Juris Civilis Studium langvescere inciperet, ejusdem conservandi cura in *Edwardo VI.* Rege nostro, optimæ spei Adolescente & ad omnia Literarum studia summè propenso, apparuit. Nam cum Anno secundo Regni sui, prolustranda utrâqve Academiâ Oxoniensi & Cantabrigiensi, Visitatores constituisset Comitem VVarvvicensem, Episcopos Lincolniensem & Roffensem, *D. Pagettum Contra Rotulatorem* Hospitii Regii, *D. Petrum* Legum Doctorem Regiâ Secretis alioqve Viros primarios, iisdem in Mandatis *130* dat, sibi indicatum fuisse Juris Civilis Studium in utraqve Academiâ per aliqvot Annos non solùm deferbuisse, verùm etiam propemodum extinctum fuisse; ideo illis, omnibus curam & sollicitudinē imponere, ut omnibus qvibus possent viis & modis illud studium excitent & amplificent. Et hæc dicta sint de Jure Civili in Scholis & Academiis Anglorum. De ejusdem

139 Rotul. paten. 2. Ed. 6. p. 3. in dors. in dom. Convers.

dem vero Usu & Authoritate in Judiciis jam agendum restat.

PARS TERTIA.

I. ANgliæ Reges Jure suo, præ reliqvis omnibus Europæ Regibus, Se liberos esse & immunes ab omni Dominatione Imperatorum & Imperio Legum Romanarum, profitentur, cum solo armorum Jure Romani Britanniam acqvisiverint, eandemqve deinde Britannis cesserint & pro derelicta 1 habuerint. Unde Jurisconsulti Italici Hispanici & reliqvarum Gentium asserunt 2 communiter, Leges nostras non recognoscere Imperatorem nec de

1 *L. 1. ff. pro derelict. l. peregr. 44. ff. de acq. possess. Bellug. in spec. Princip. §. veniamus. Rubr. 14. n. 35.*
2 *Bart. ad l. hostes. n. 6. ff. de capt. Bald. ad c. cum venissent. n. 2. de eo qui mitt. in poss. Afflict. ad constit. Regn. in princ. qv. 2. Castald. de Imper. qv. 53. Corset. de potest. reg. p. 3. qv. 21. n. 22. Engelb. Abb. de ort. & progress. Rom. Imper. cap. 26. Pacian. lib. 2. de probat. c. 35. Gabr. com. conclus. lib. 5. conclus. 3. Scacc. de judic. Civil. & Crimin. lib. 1. cap. 16. n. 3. & de appell. qv. 26. limit. 5. Barbos. ad c. per venerabilem. qui fil. sint Legit. n. 26. Burg. de Par. in proœm. relect. ad 11. Tanr. n. 31. Franc. de Balbo. de Monar. Reg. c. 2. n. 75. Arnis. de jur. Majest. lib. 1. c. 2. n. 6. Salas. de legib. tract. 14. disput. 7. sect. 3. Azor. Inst. Moral. p. 2. lib. 11. c. 5. Ben. Stracch. de Mercat. p. 4. n. 27.*

de facto in Regno suo solo Deo inferiores esse; habere in Angliâ omnia Jura Suprema & esse Monarchas; ac iis, ut à Supremis Principibus, non posse appellari: post *Constantium Magnum* habuisse Jus gestandi Imperialem Coronam; & in libris Ceremoniarum Romanæ Ecclesiæ recenseri inter paucos Europæ Reges, qvi Jure suo unguntur & coronantur. Ideoqve *Jac. Cujacius* 3 sine ratione tradidit, Regem Angliæ fuisse aliqvando Feudatarium Imperatori, Galliæ verò nunqvam; cum eodem sæculo tam Britanni qvam Franci Imperatorum Dominationem excusserint. Britanniqve etiam, Romanorum Arma adversus Scotos Pictosqve implorantes, alium Titulum *Pro Derelicto* acqvisiverint; ejusdem etiam Libertatis tuendæ studio Leges Romanas inter suas Leges non admiserint.

II. Ex hac ratione forsan inducti Interpretes nostri communiter tradunt 4, qvòd apud alias Gentes, si Principes vel privati men-

3. *Cujac. lib. 1. de feud. tit. 1.* 4 *Bald. ad c. cum venissent. n. 2. de eo qui mitt. in possess. Dec. in cap. 1. in l. lectur. de constit. & cons. 610. n. 6. & in l. 2. n. 2. quant. non pet. part. Felin. ad c. causam. n. 17. de rescript. Andr. ab Exc. ad Rubr. de constit. n. 134. Jac. Menoch. cons. 148. n. 46. lib. 2. Perez. ad Ordinat. regn. Castell. in proœm. qv. 3. Card. Tusch. conclus. 582. v. Jus Civile n. 38.*

mentionem faciunt de Jure, in Factis, Contractibus, Legibus, Statutis, Compromissis, Testamentis vel aliis Actibus qvibuscunqve, intelliguntur de Jure Civili Romanorum, qvod omnibus Gentibus commune est: sed si Rex Angliæ mentionem facit de Jure, de Jure suo & Anglicano solùm est intelligendus. Atqve ideo *Edwardus II.* Edicto suo apud nos 5 constituit, ne Notarii Imperiales officia sua in Anglia exercerent, ne Imperiali Dominationi subjectos se viderentur agnoscere.

III. Sed Jurisconsulti non tribuunt eandem immunitatem Regibus Angliæ à dominatione Romani Pontificis, cum asserant 6 eos esse Feudatarios Romanæ Sedis; eamqve Servitutem contraxisse *Joannem* Regem nostrum cum *Innocentio III.* eumqve se Pontificis Vasallum constituisse. Atqve ideo, cum *Alexander III.* Pontifex Rom. agnoscit 7 Causam possessionis Prædiorum in Anglia spectare ad Regem *Henricum II.* animadvertit *Hostiensis* 8, qvod

5 *Seld. dissert. ad Flet. cap. 9. per clauss. 13. Ed. 3. memb. 6. in dors.* 6 *Choppin. lib. 2. de doman. Franc. tit. 1. n. 11. Bodin. lib. 1. de. Rep. c. 9.* 7 *C. causam. qva. 7. qui fil. sint. legit. Cujac. ad c. causæ. 4. & c. causam 7. eod. tit.* 8 *Hostiens. ad d. causam. qva. & Cujac. ibid.*

exactè conſervarunt &, qvotieſcunqve ab iis in Comitiis publicis rogata eſt aliqva mutatio Legum ſuarum ex æqvitate Juris Romani, alioqvin ſatis juſtâ, ſemper repugnârunt; cujus rei in Tabulis Parliamentariis multa exempla reperiuntur. In Curiis Parliamentariis ſub *Henrico III.* cum Epiſcopi rogarent *12* Proceres, ut ſtatuerent, filios natos ex Concubinâ ante matrimonium habere Jus Legitimum Succeſſionis in hæreditatibus paternis, ſicuti filios natos ex ſubſeqventibus nuptiis, ſicuti *Juſtinianus* Imperator ex gravibus Cauſis conſtituiſſet, qvæ in ea Conſtitutione *13* exprimuntur & Eccleſia eoſdem legitimos eſſe *14* judicaſſet. Reſponderunt Comites & Barones unâ voce: nolumus Leges Angliæ mutari, qvæ hucuſqve uſu ſunt approbatæ. In Parliamento ſub *Richardo II.* cum *Thomas* Dux Gloceſtriæ aliiqve Proceres accuſarent *Alexandrum Nevillum* Eboracenſem Archiepiſcopum, *Robertum de Vere* Ducem Hiberniæ alioſqve de Crimine Majeſtatis, & Profeſſores Juris Anglici ſimul cum Doctribus Juris Civilis de Jure

12 *Parlam. 20. H. 3. Statut. de Merton. c. 9. Coke. lib. 8. Relat. in præfat.* 12. *L. cum qvis 10. C. de natur. lib.*
14 *C. 1. & c. tanta 6. qui fil. ſint legit.*

de Jure reſpondere juſſi retuliſſent. Accuſationis Formulam non fuiſſe ritè conſcriptam, nec ſecundùm Jus Anglicum, nec Romanum: Comites & Barones pronunciant, Accuſationem fuiſſe ritè factam, ſecundùm Leges Parliamentarias, & proteſtantur, ſe nunqvam paſſuros ut Regnum Angliæ per Jus Civile Romanorum *15* gubernetur. Hæc verò licet iis temporibus ex ſubito calore ſtudioq; partium forſan prolata, tamen apud nos deinceps conſtanter ſervata fuere, & in judiciis, qvæ ſecundùm Jus Anglicanum exercentur, Juri Civili Romanorum Authoritatem tribui nunqvam paſſi ſunt.

V. In Judiciis Anglicanis diſtingvenda ſunt ea, qvæ exercentur ex mero Jure Angliæ, ut ſunt Curiæ Banci Regii, Communium Placitorum aliæqve iiſdem ſubordinatæ, ab iis, in qvibus non ex mero Jure Anglico, ſed ex æqvo & bono Jus dicitur, qvalia ſunt Cancellaria & Curia Libellorum Supplicum. De qvibus ſeparatim dicendum eſt.

VI. Judicia, qvæ ſecundum merum Jus Anglicum exercentur, nihil commune habent cum Jure Civili Romanorum: in iis

15 Rotul. Parlam. 11. R. 2. in Turr. Lond. Daviſ. in relat. Hibern. in præfat.

in iis enim Probatio tantùm facienda est per testes præsentes, in Judicio palam testimonium proferentes; & potestas judicandi de Probationibus & tota facti Controversia est penes duodecim Viros, qvi aliqvando sunt Juris & Literarũ imperiti, Controversiâ solâ Juris, qvæ ex facto oritur, Judicibus relictâ. Constat autem Jus Angliæ *16* ex Consvetudinibus Angliæ (qva ratione dicitur Consvetudinarium & non scriptum *17*) & Statutis per Regem in Comitiis Parlamentariis cum consensu Ordinum Regni conditis. In qvibus omnibus si qvi Casus omissi sint, vel si qvid obscuri vel ambigui emerserit, qvod Interpretationem desiderat, non recurrunt Judices ad Jus Civile Romanorum, ut apud alias Gentes Europæas, sed suo arbitrio & conscientiæ reliqvuntur, nisi tanta sit Causæ difficultas, qvam Judices non possint dirimere; tunc enim defertur ad Curiam Parlamenti per eam *18* terminanda.

VII. Ad hoc Jus Anglicanum accesserunt

16 *Coke. Instit. p. 1. lib. 1. c. 1. sect. 3. & lib. 8. Relat. in præfat. Doct. & studen. lib. 1. c. 4. Cowell. Instit. lib. 1. Tit. 2.* 17 *Bract. de legib. & consvet. Angl. lib. 1. in princ. D. Ellesm. in Case. de postnati. Dav. in relat. Hibern. in præfat.* 18 *Bract. lib. 1. c. 2. §. 7. Cowell. Instit. de jur. Nat. gent. & Civil. §. 6.*

ſerunt ſcripta antiqvorum aliqvot Juriſconſultorum inſignium, *Glanvillæ*, *Bracloni*, *Brittoni*, *Thontoni* & *Fletæ*, qvi Conſvetudines & Leges Anglicanas Tractatibus ſuis, ut *Papinianus*, *Ulpianus*, *Paulus* & reliqvi JuriſcōſultiRomani, Edicta Prætorum & Conſtitutiones Principum ſuis libris explicârunt. Et poſt hos acceſſerunt Relationes Annales Rerum Judicatarum in Curiis Regiis ſub ſingulis Regibus ab *Edwardi III.* Sæculo, in qvibus recitantur ſingulorum Judicum rationes & Sententiæ, qvas pro Tribunali magno ſæpe cum ingenio & acumine protulerunt. Ad qvas noviſſimè rerum ſuis Sæculis Judicatarum relationes addiderunt *Dyerus*, *Plowdenus* & *Cokus*, Viri apud nos celeberrimi & in Jure Anglico peritiſſimi; Iidemqve omnes libri relationum pro Commentariis ad Jus Angliæ, & Expoſitionibus Reſcriptorum Orginalium 19 hodie habentur.

VIII. Inter Scriptores Juris Anglicani primus memoratur *Ranulphus Glanvilla* ſub *Henrico II.* Capitalis Juſtitiarius; poſt eum *Henricus Bractonus* ſub *Henrico III.* Capitalis etiam Juſtitiarius; deinde *Johannes Britton* Juſtitiarius Angliæ; & ſub *Edwar-*

19 *Coke. 8. Relat. in præfat.*

Edwardo I. Gilbertus Thorntonius Capitalis etiam Juſtitiarius Angliæ *Bractonum* inCompendium redegit;& ſub eodem Rege Author incertus *Fleta* dictus,qvem nuper clariſſimus *Seldenus 20* edidit & illuſtravit, *Thorntonii* verò nomen ſepultum reſuſcitavit. Neqve tamen Scriptores iſtos celeberrimos,aut libros noſtros rerum Judicatarum Juris Authoritatem apud nos habere conſtat:nam Tractatus Juriſconſultorum noſtrorum ſcripti ſunt ab iis, qvi Legis condendæ poteſtatem non habuerunt,& rerum per priorum ſæculorum Judices Judicatarum exemplis non ſemper tenentur præſentis ſæculi Judices, niſi Cauſis coram ſe agitatis exiſtimaverint convenire. Neqve enim par in parem Imperium *21* habet, nec Anteceſſor habet plus poteſtis qvàm ſucceſſori relinqvit; neqve poteſt qvis legem ſucceſſori ponere,cum utriuſqve æqvalis ſit *22* poteſtas, & Legibus non exemplis ſit judicandum, ut Imperator noſter *Juſtinianus* reſcripſit.

IX.Hi-

20 *Selden.diſſert. ad Flet.cap. 1.2. & 10.* 21 *L. ille 13. §.4.ff.ad S.C.Trebell.* 22 *L.nam magiſtratus. 4. ff.de recept.arbitr.l.judicium 52.de judic.Dec. ad c. 7. de conſtit.n. 15. Bald. ad c.1.n. 7. qui ſucceſſ. dar. teneant.gl ad c.ult.in fin.de reſcript.in.6.*

IX. Hi verò Jurisconsulti Anglicani fuerunt Juris Civilis peritissimi, & ab eo dem lucis & ornamenti plurimùm ad Jus Anglicanum illustrandũ acceperunt. Erat enim *Bractonus* 23 Juris *Cæsarei* Professor Oxonii, & *Brittonus* 24 Juris utriusqve Doctor, librosq; incipiunt *Glanbilla* 25 & *Bractonus* verbis & methodo *Justiniani* in Institutionibus. Iidemqve omnes per Tractatus suos ad decidendas controversias gravissimas, non solùm in privatis Causis, sed & de publicâ Regni administratione, Juris Civilis testimonia & Authoritatem sæpe adhibent. Et à Rege *Stephano*, per ducentos circiter Annos, usqve ad *Edwardum III.* tantum erat Legum Romanarum apud nos studium, non in Academiis solùm, sed & in Foro, ut in relationibus & in postulationibus Advocatorum freqventissimæ adhuc reperiantur Juris Civilis allegationes, qvod *Seldenus* multis testimoniis ad *Fletum* 26 comprobavit. Tantusqve Juris Civilis Professoribus honor iis Sæculis

23 *Bale. scriptor. Britan. cent. 3. Coke. lib. 8. Relat. in præfat.* 24 *Bale. Cent. 4. v. Joann. Beckton. Cowell. Interp. v. Britton.* 25 *Glanvil. de legib. Angl. in princ. Bale d. Cent. 3. Coke. lib. 1. Relat. in præfat.* 26 *Selden. dissert. ad Flet. Cap. 3. & 8.*

lis delatus est, ut sub *Henrico II.* plures numerentur istius Juris periti. Iidemqve Clerici, *Simo de Pateshull Decanus* Ecclesiæ *D. Pauli* Londinensis, *Philippus Lovell*, *Johannes Mansell*, aliqve plures, qvi ad Justitiariorum Munera in Curiis Regiis 27 admissi sunt.

X. Judicia apud Anglos in Curiis, qvæ non ex mero Jure Anglicano, sed ex æqvo & bono exercentur, cum Jure Civili Romanorum plurimùm conveniunt, qvarum suprema Cancellaria prima est. In Cancellariâ Actiones per Petitionem seu Billam proponuntur, Testes secretò examinantur, Acta & Decreta Sermone Anglico aut Latino, non Normannico, scribuntur; nihil ibi geritur per Duodecim viros, sed Sententiæ omnes per Cancellarium proferuntur. Cancellarii autem ferè omnes, à Conqvestoris Sæculo præcipuè, post *Thomam Becketum* Cancellarium ab *Henrico II.* constitutum, fuerunt Episcopi aut Clerici plérumqve Legum Romanarum peritì 28 usqve ad *Henricum VIII.* qvo *D. Richius* 29 primus Juris Municipalis Apprenticius Cancellarii Munus obtinuit; post

27 *Coke. d. lib. 5. in præfat. Spelm. in glossar. v. Justitiarii.* 28 *Spelman. in glossar. v. Cancellar.* 29 *Brook. 36. H. 8. novell. Cases. §. 293.*

post qvem etiam aliqvos Episcopos Juris Romani peritos, sed plerosqve Juris Municipalis consultos, Reges nostri ad hoc Munus admoverunt.

XI. In hac etiam Curiâ Assessores seu Magistri plerumqve fuerunt Juris Civilis Doctores; & Clericos hujus Curiæ antiqvitùs habuisse eximiam Juris Civilis scientiam, clarissimum est ex unico libro Registri Brevium Originalium : qvi Liber verè dicitur fundamentum *30* Legum Angliæ & Registrum *31* Cancellariæ, par illi libro Actionum, qvem *Cneius Plabius* Populo Romano *32* exhibuit, qvi, in muneris Compensationem, eum ex Liberto Tribunum Plebis & Senatorem creavit. Brevia autem & Rescripta in Registro magnâ cum brevitate, acumine & judicio fuisse conscripta à Viris peritis Legum Romanarum, legentibus satis constat. Idqve mihi sæpiùs observavit & retulit *Gulielmus Noyæus*, nuper apud Nos Procurator Regius & celeberrimus suo Sæculo Juris Anglicani Professor. Eademqve Brevia habemus in Registro disertè & acutè composita à Clericis hujus Curiæ, qvibus hoc Munus à Sta-

30 *Coke. d. lib. 8. Relat. in præfat.* 31 *Edw. 1. c. 24. Cowell. Interpret. v. Registrum.* 32 *L. 2. §. postea. ff. de orig. jur.*

à Statuto 33 demandatum eſt. Iidemqve cum eſſent Juris Civilis periti & in Sacris conſtituti, atqve ita ex Jure Canonico uxores ducere non poſſent, iis ex poſteriore, Lege latâ indultum eſt 34, ut poſt uxores ductas poſſint Munera ſua exercere & ſtudiorum ſuorum præmiis frui. In Curia etiam libellorum ſupplicum Cuſtodes privati ſigilli fere omnes fuerunt antiqvitùs Epiſcopi Prælative, in Legibus Romanis vel utroqve Jure verſati, Magiſtri libellorum ſupplicum plerumqve Juris Civilis Profeſſores, qvibus ex Juriſdictione ejus Curiæ poteſtas judicandi ex æqvo & bono demandata eſt. Ad omnes enim Curias, in qvibus non merum & Conſvetudinarium Jus, ſed æqvitas ſpectanda eſt, nullius Gentis Leges tam accommodatæ ſunt, qvàm Jus Civile Romanorum, qvod ampliſſimas continet Regulas de Contractibus, Teſtamētis, Delictis, Judiciis & omnibus humanis Actionibus, ut ſupra dictum 35 eſt.

XII. Denique, ut me contraham, ſumma ſemper fuit benignitas Regum noſtrorum in Epiſcopos, Clericos & Juris Romani Pro-

R

33 13. Edw. 1. Stat. Weſtminſt. 2. c. 24. Bract. de legib. Angl. lib. 5. cap. 17. Coke. p. 1. Inſtit. ſect. 191. lib. 2. 34 Statut. 14. H. 8. cap. 5. 35 Lib. 1. cap. 2.

ni Professores, qvos ad summa Reip. munera & ad omnia publica Negotia gerenda, præ reliqvis omnibus, plerumqve adhibuerunt; qvod ex historiæ Gentis Nostræ Scriptoribus constat. Et in Regno *Edwardi III.* clarissimum est, à qvo Munera Cancellarii, Thesaurarii, Custodis Privati Sigilli, Rotulorum, Guardarobæ, Cancellarii & Camerarii Scaccarii aliaqve ferè omnia publica Munera iis *36* commissa sunt. Sed redeundum est ad Institutum meum & recensendæ sunt eæ Curiæ, in qvibus ex Consvetudine Angliæ Judicia exercentur ex solo Jure Civili, qvæ sunt sub tribus Capitibus 1. Curia Militaris sub Conestabili & Marescallo Angliæ. 2. Curia Admiralli. 3. Curiæ omnes Ecclesiasticæ sub Archiepiscopis, Episcopis & Archidiaconis, qvæ omnes Professoribus Juris Civilis hactenus permissæ fuerunt.

XIII. In Curia Militari Judices sunt Conestabilis & Marescallus Angliæ, qvi pari potestate in Causis pronunciant, executione Mandatorum ejus Curiæ soli Marescallo *37* demandatâ. Hæc Officia non constat apud Nos fuisse inducta sub Regibus Anglo-Saxonicis, sed citra Normannorum

36 Stow. in Edw. 3. p. 420. 37 Coke p. 4. Instit. c. 17.

norum tempora ad exemplum Gallorum, qvi Romanos imitati antiqvitus habuerunt Coneſtabiles & Mareſcallos à *Caroli Magni* ætate, Magiſtris Eqvitum & Tribunis Celerum apud Romanos valde ſimiles, ut Scriptores Gallici *38* teſtantur.

XIV. Summa autem horum Munerum ſemper apud Nos fuit dignitas. Nam Coneſtabiles Angliæ plerumqve conſtituti ſunt *39* filii, fratres aut avunculi Regum noſtrorum, aliive ex primis Proceribus. Idemqve Munus, ad Staffordos Duces Buckinghamiæ, jure hæreditario delatum, in *Edwardo* Duce Buckinghamiæ ſub *Henrico VIII.* defecit; tantaqve fuit Conſtabulariorum poteſtas, ut Regibus noſtris ſuſpecta eſſe cœperit. Et *Finexius* Juſtitiarius interrogatus *40* ab *Henrico VIII.* qvanta eſſet Conſtabularii poteſtas, reſponſum declinavit, aſſerens hanc qvæſtionem ad Leges Armorum, non ad Jus Anglicanum pertinere. Et deinceps hoc Officium rarò & pro tempore tantùm à Regibus noſtris conceſſum eſt. Multiqve pari-

38 *Lupan. de Magiſtrat. Franc. cap. Mareſcallus. Tilius. lib. 2. cap. de Coneſtab. & Mareſcall. Tiraqvell. de Nobilit. cap. 8. n. 17.* 39 *Coke. p. 4. inſtit. cap. 17.* 40 *Kelw. Report. Ter. Mich. 6. H. 8. f. 171.*

cer Mareſcalli Angliæ Viri primarii antiqvitus *41* enumerantur: ſed *Thomas Mowbrayus* Dux Norfolciæ ſub nomine Comitis Mareſcalli Angliæ Primus *42* hoc munus à *Ricardo II.* conſecutus eſt. Idemqve Officium nuper geſſit nobiliſſimus *Thomas Howardus* Arundeliæ & Surriæ Comes, ex antiqva *Mowbrayorum* familiâ Comitum Angliæ primus, vir Natalibus & Virtutibus clariſſimus, Moribuſqve priſcis *43* antiqvos Angliæ Proceres repræſentans, ab omnibus Juris Romani Profeſſoribus, pro ſuâ in eam Scientiam benignitate, ſemper commemorandus, eidemqve nuperrimè Patavii mortuo, *Henricus Howardus Mowbrayus*, Baronum Angliæ primus, non Familiæ tantùm & Honorum, ſed & Virtutum Paternarum verus hæres in eo Munere ſucceſſit.

XV. Cognoſcunt Coneſtabilis & Mareſcallus in Curia Militari de criminibus perpetratis extra Regnum Angliæ, de Contractibus factis apud Exteros, & de Rebus, qvæ ad bellum & Arma ſpectant, ſive in Regno Angliæ ſive apud Exteros.

XVI. Si Anglus Anglum accuſet de Crimine

41 *Coke d. c. 17.* 42 *Coke. 1. p. Inſtit. lib. 2. cap. 1. ſect. 153.* 43 *Henr. Wooton. in plauſ. & rot. ad Reg. Carol. redux.*

Crimine læsæ Majestatis commisso extra Angliã, agit 44 coram Conestabili & Marescallo; & probatio fit per Testes vel, ex antiqvo hujus Curiæ more, per Duellum. Si subditus Regis nostri occidat alium Regis Subditum in Scotiá vel alibi apud exteros, de hoc non potest agi in Curiis Juris Anglicani, sed corã 45 Conestabili & Marescallo, nec de iis etiam in Parlamento 46 agi potest. Ideo cum *Franciscus Dracus* in re Navali apud Nos celeberrimus, capite multasset *Dourishium* in Americâ Anno XXV. *D. Elizabethæ*, ejusqve cædis vindictam *Dourishii* frater & hæres à Reginâ peteret, Judices Regii de hac re consulti responderunt, de hoc crimine posse agi solùm coram Conestabili 47 & Marescallo, &, Reginâ ex gravibus causis Conestabilem constituere recusante Accusatio evanuit. Et cum nuper *Villielmus Holmesius* Anglus gladio occidisset *Villielmum Viseum* Anglũ in Insula Terræ Novæ in America A. Christi MDCXXXII.

44 *Coke. 1. p. Inst. lib. 2. cap. 3. sect. 102. 37. H. 6. f. 3.* 45 *Rot. Parlam. 3. H. 6. membr. 38. Stamf. pl. Coron. f. 65. Coke. d. sect. 102. & p. 4. Instit. c. 17. & p. 2. Instit. ad Magn. Char. c. 29.* 46 *Statut. 1. H. 4. c. 14.* 47 *Coke. d. lib. 2. cap. 3. sect. 102.*

ferunt ſcripta antiqvorum aliqvot Juriſconſultorum inſignium, *Glanvillæ*, *Bractoni*, *Brittoni*, *Thontoni* & *Fletæ*, qvi Conſvetudines & Leges Anglicanas Tractatibus ſuis, ut *Papinianus*, *Ulpianus*, *Paulus* & reliqvi Juriſcōſultiromani, Edicta Prætorum & Conſtitutiones Principum ſuis libris explicârunt. Et poſt hos acceſſerunt Relationes Annales Rerum Judicatarum in Curiis Regiis ſub ſingulis Regibus ab *Edwardi III.* Sæculo, in qvibus recitantur ſingulorum Judicum rationes & Sententiæ, qvas pro Tribunali magno ſæpe cum ingenio & acumine protulerunt. Ad qvas noviſſimè rerum ſuis Sæculis Judicatarum relationes addiderunt *Dyerus*, *Plowdenus* & *Cokus*, Viri apud nos celeberrimi & in Jure Anglico peritiſſimi; Iidemqve omnes libri relationum pro Commentariis ad Jus Angliæ, & Expoſitionibus Reſcriptorum Orginalium 19 hodie habentur.

VIII. Inter Scriptores Juris Anglicani primus memoratur *Ranulphus Glanvilla*, ſub *Henrico II.* Capitalis Juſtitiarius; poſt eum *Henricus Bractonus* ſub *Henrico III.* Capitalis etiam Juſtitiarius; deinde *Johannes Britton* Juſtitiarius Angliæ; & ſub *Edwar-*

19 *Coke. 8. Relat. in præfat.*

Edwardo I. Gilbertus Thorntonius Capitalis etiam Juſtitiarius Angliæ *Bractonum* in Compendium redegit; & ſub eodem Rege Author incertus *Fleta* dictus, qvem nuper clariſſimus *Seldenus* 20 edidit & illuſtravit, *Thorntonii* verò nomen ſepultum reſuſcitavit. Neqve tamen Scriptores iſtos celeberrimos, aut libros noſtros rerum Judicatarum Juris Authoritatem apud nos habere conſtat: nam Tractatus Juriſconſultorum noſtrorum ſcripti ſunt ab iis, qvi Legis condendæ poteſtatem non habuerunt, & rerum per priorum ſæculorum Judices Judicatarum exemplis non ſemper tenentur præſentis ſæculi Judices, niſi Cauſis coram ſe agitatis exiſtimaverint convenire. Neqve enim par in parem Imperium 21 habet, nec Anteceſſor habet plus poteſtis qvàm ſucceſſori relinqvit; neqve poteſt qvis legem ſucceſſori ponere, cum utriuſqve æqvalis ſit 22 poteſtas, & Legibus non exemplis ſit judicandum, ut Imperator noſter *Juſtinianus* reſcripſit.

IX. Hi-

20 *Selden. diſſert. ad Flet. cap. 1. 2. & 10.* 21 *L. ille 33. §. 4. ff. ad S. C. Trebell.* 22 *L. nam magiſtratus. 4. ff. de recept. arbitr. l. judicium 52. de judic. Dec. ad c. 5. de conſtit. n. 15. Bald. ad c. 1. n. 7. qui ſucceſſ. dar. Tuscan. gl ad c. ult. in fin. de reſcript. in. 6.*

IX. Hi verò Jurisconsulti Anglicani fuerunt Juris Civilis peritissimi, & ab eo dem lucis & ornamenti plurimùm ad Jus Anglicanum illustrandũ acceperunt. Erat enim *Bractonus* 23 Juris *Cæsarei* Professor Oxonii, & *Brittonus* 24 Juris utriusqve Doctor, librosq; incipiunt *Glanvilla* 25 & *Bractonus* verbis & methodo *Justiniani* in Institutionibus. Iidemqve omnes per Tractatus suos ad decidendas controversias gravissimas, non solùm in privatis Causis, sed & de publicâ Regni administratione, Juris Civilis testimonia & Authoritatem sæpe adhibent. Et à Rege *Stephano*, per ducentos circiter Annos, usqve ad *Edwardum III.* tantum erat Legum Romanarum apud nos studium, non in Academiis solùm, sed & in Foro, ut in relationibus & in postulationibus Advocatorum freqventissimæ adhuc reperiantur Juris Civilis allegationes, qvod *Seldenus* multis testimoniis ad *Fletam* 26 comprobavit. Tantusqve Juris Civilis Professoribus honor iis Sæculis

23 *Bale. scriptor. Britan. cent. 3. Coke. lib. 8. Relat. in præfat.* 24 *Bale. Cent. 4. v. Joann. Beckton. Cowell. Interp. v. Britton.* 25 *Glanvil. de legib. Angl. in princ. Bale d. Cent. 3. Coke. lib. 1. Relat. in præfat.* 26 *Selden. dissert. ad Flet. Cap. 3. & 8.*

lis delatus est, ut sub *Henrico II.* plures numerentur istius Juris periti. Iidemqve Clerici, *Simo de Pateshull Decanus* Ecclesiæ *D. Pauli* Londinensis, *Philippus Lovell*, *Johannes Mansell*, aliqve plures, qvi ad Justitiariorum Munera in Curiis Regiis 27 admissi sunt.

X. Judicia apud Anglos in Curiis, qvæ non ex mero Jure Anglicano, sed ex æqvo & bono exercentur, cum Jure Civili Romanorum plurimùm conveniunt, qvarum suprema Cancellaria prima est. In Cancellariâ Actiones per Petitionem seu Billam proponuntur, Testes secretò examinantur, Acta & Decreta Sermone Anglico aut Latino, non Normannico, scribuntur; nihil ibi geritur per Duodecim viros, sed Sententiæ omnes per Cancellarium proferuntur. Cancellarii autem ferè omnes, à Conqvestoris Sæculo præcipuè, post *Thomam Becketum* Cancellarium ab *Henrico II.* constitutum, fuerunt Episcopi aut Clerici plérumqve Legum Romanarum peritI 28 usqve ad *Henricum VIII.* qvo *D. Richius* 29 primus Juris Municipalis Apprenticius Cancellarii Munus obtinuit; post

27 *Coke. d. lib. 5. in præfat. Spelm. in glossar. v. Justitiarii.* 28 *Spelman. in glossar. v. Cancellar.* 29 *Brook. 36. H. 8. novell. Cases. §. 293.*

à Statuto 33 demandatum est. Iidemqve cum essent Juris Civilis periti & in Sacris constituti, atqve ita ex Jure Canonico uxores ducere non possent, iis ex posteriore Lege latâ indultum est 34, ut post uxores ductas possint Munera sua exercere & studiorum suorum præmiis frui. In Curia etiam libellorum supplicum Custodes privati sigilli fere omnes fuerunt antiqvitùs Episcopi Prælative, in Legibus Romanis vel utroqve Jure versati, Magistri libellorum supplicum plerumqve Juris Civilis Professores, qvibus ex Jurisdictione ejus Curiæ potestas judicandi ex æqvo & bono demandata est. Ad omnes enim Curias, in qvibus non merum & Consvetudinarium Jus, sed æqvitas spectanda est, nullius Gentis Leges tam accommodatæ sunt, qvàm Jus Civile Romanorum, qvod amplissimas continet Regulas de Contractibus, Testamētis, Delictis, Judiciis & omnibus humanis Actionibus, ut supra dictum 35 est.

XII. Denique, ut me contraham, summa semper fuit benignitas Regum nostrorum in Episcopos, Clericos & Juris Roma-

R ni Pro-

33 13. Edw. 1. Stat. Westminst. 2. c. 24. Bract. de legib. Angl. lib. 5. cap. 17. Coke. p. 1. Instit. sect. 191. lib. 2. 34 Statut. 14. H. 8. cap. 8. 35 Lib. 1. cap. 2.

ni Professores, qvos ad summa Reip. munera & ad omnia publica Negotia gerenda, præ reliqvis omnibus, plerumqve adhibuerunt; qvod ex historiæ Gentis Nostræ Scriptoribus constat. Et in Regno *Edwardi III.* clarissimum est, à qvo Munera Cancellarii, Thesaurarii, Custodis Privati Sigilli, Rotulorum, Guardarobæ, Cancellarii & Camerarii Scaccarii aliaqve ferè omnia publica Munera iis *36* commissa sunt. Sed redeundum est ad Institutum meum & recensendæ sunt eæ Curiæ, in qvibus ex Consvetudine Angliæ Judicia exercentur ex solo Jure Civili, qvæ sunt sub tribus Capitibus 1. Curia Militaris sub Conestabili & Marescallo Angliæ. 2. Curia Admiralli. 3. Curiæ omnes Ecclesiasticæ sub Archiepiscopis, Episcopis & Archidiaconis, qvæ omnes Professoribus Juris Civilis hactenus permissæ fuerunt.

XIII. In Curia Militari Judices sunt Conestabilis & Marescallus Angliæ, qvi pari potestate in Causis pronunciant, executione Mandatorum ejus Curiæ soli Marescallo *37* demandatâ. Hæc Officia non constat apud Nos fuisse inducta sub Regibus Anglo-Saxonicis, sed citra Normannorum

36 Stow. in Edw. 3. p. 420. 37 Coke. p. 4. Instit. c. 17.

norum tempora ad exemplum Gallorum, qvi Romanos imitati antiqvitus habuerunt Coneſtabiles & Mareſcallos à *Caroli Magni* ætate, Magiſtris Eqvitum & Tribunis Celerum apud Romanos valde ſimiles, ut Scriptores Gallici *38* teſtantur.

XIV. Summa autem horum Munerum ſemper apud Nos fuit dignitas. Nam Coneſtabiles Angliæ plerumqve conſtituti ſunt *39* filii, fratres aut avunculi Regum noſtrorum, aliive ex primis Proceribus. Idemqve Munus, ad Staffordos Duces Buckinghamiæ, jure hæreditario delatum, in *Edwardo* Duce Buckinghamiæ ſub *Heinrico VIII.* defecit; tantaqve fuit Conſtabulariorum poteſtas, ut Regibus noſtris ſuſpecta eſſe cœperit. Et *Finexius* Juſtitiarius interrogatus *40* ab *Henrico VIII.* qvanta eſſet Conſtabularii poteſtas, reſponſum declinavit, aſſerens hanc qvæſtionem ad Leges Armorum, non ad Jus Anglicanum pertinere. Et deinceps hoc Officium rarò & pro tempore tantùm à Regibus noſtris conceſſum eſt. Multiqve pari-

38 *Lupan. de Magiſtrat. Franc. cap. Mareſcallus. Tilius. lib. 2. cap. de Coneſtab. & Mareſcall. Tiraqvell. de Nobilit. cap. 8. n. 17.* 39 *Coke. p. 4. Inſtit. cap. 17.* 40 *Kelw. Report. Ter. Mich. 6. H. 8. f. 171.*

ter Mareſcalli Angliæ Viri primarii antiqvitus 41 enumerantur: ſed *Thomas Mowbrayus* Dux Norfolciæ ſub nomine Comitis Mareſcalli Angliæ Primus 42 hoc munus à *Ricardo II.* conſecutus eſt. Idemqve Officium nuper geſſit nobiliſſimus *Thomas Howardus* Arundeliæ & Surriæ Comes, ex antiqva *Mowbrayorum* familiâ Comitum Angliæ primus, vir Natalibus & Virtutibus clariſſimus, Moribuſqve priſcis 43 antiqvos Angliæ Proceres repræſentans, ab omnibus Juris Romani Profeſſoribus, pro ſuâ in eam Scientiam benignitate, ſemper commemorandus, eidemqve nuperrimè Patavii mortuo, *Henricus Howardus Mowbrayus*, Baronum Angliæ primus, non Familiæ tantùm & Honorum, ſed & Virtutum Paternarum verus hæres in eo Munere ſucceſſit.

XV. Cognoſcunt Conеſtabilis & Mareſcallus in Curia Militari de criminibus perpetratis extra Regnum Angliæ, de Contractibus factis apud Exteros, & de Rebus, qvæ ad bellum & Arma ſpectant, ſive in Regno Angliæ ſive apud Exteros.

XVI. Si Anglus Anglum accuſet de Crimine

41 *Coke d. c. 17.* 42 *Coke. 1. p. Inſtit. lib. 2. cap. 1. ſect. 153.* 43 *Henr. Wooton. in plauſ. & rot. ad Reg. Carol. reduc.*

Crimine læsæ Majestatis commisso extra Angliã, agit 44 coram Conestabili & Marescallo; & probatio fit per Testes vel, ex antiqvo hujus Curiæ more, per Duellum. Si subditus Regis nostri occidat alium Regis Subditum in Scotiâ vel alibi apud exteros, de hoc non potest agi in Curiis Juris Anglicani, sed corã 45 Conestabili & Marescallo, nec de iis etiam in Parlamento 46 agi potest. Ideo cum *Franciscus Dracus* in re Navali apud Nos celeberrimus, capite multasset *Dourishium* in Americâ Anno XXV. *D. Elizabethæ*, ejusqve cædis vindictam *Dourishii* frater & hæres à Reginâ peteret, Judices Regii de hac re consulti responderunt, de hoc crimine posse agi solùm coram Conestabili 47 & Marescallo, &, Reginâ ex gravibus causis Conestabilem constituere recusante Accusatio evanuit. Et cum nuper *VVillielmus Holmesius* Anglus gladio occidisset *VVillielmum VViseum* Anglũ in Insula Terræ Novæ in America A. Christi MDCXXXII.

44 *Coke. 1. p. Inst. lib. 2. cap. 3. sect. 102. 37. H. 6. f. 3.*
45 *Rot. Parlam. 3. H. 6. membr. 38. Stamf. pl. Coron. f. 65. Coke. d. sect. 102. & p. 4. Instit. c. 17. & p. 2. Instit. ad Magn. Char. c. 29.* 46 *Statut. 1. H. 4. c. 14.* 47 *Coke. d. lib. 2. cap. 3. sect. 102.*

(Regis *Caroli* Anno VIII.) Annoqve ſequenti vidua *Villielmi Viſei* à Sereniſſimo Rege *Carolo* ad accuſationem de Maritli cæde admitti peteret, nobiliſſimus Comes Lyncius pro eâ Causâ ſolâ Coneſtabilis Angliæ conſtitutus, & Comes Arundeliæ, Comes Mareſcallus Angliæ, condemnârunt Sententiâ, in Curia Militari publicè latâ, *Holmeſium*, Menſe Aprilis Anno MDCXXXIII, ad pœnam capitalem; qvam ſubiiſſet, ſi Rex eidem criminis abolitionem ex gratiâ non indulſiſſet. Si Anglus in Gallia lethale vulnus inferat Anglo, ex qvo, in Angliam rediens, moriatur; contra eum non ex Jure Anglicano [48], ſed tantùm in Curia Militari agi poteſt. Et licet aliqva Statuta recentiora cognitionem criminum læſæ Majeſtatis in aliqvibus Cauſis tribuant Judicibus Banci Regii aut Commiſſariis Regiis, per ea tamen Juriſdictio Coneſtabilis & Mtreſcalli tolli non [49] intelligitur.

XVII. Cognitio Contractuum in Regionibus exteris initorum ad hanc etiam Curiam ſpectat. Ita *Pountneyus* ſub *Henrico IV.* egit contra *Borneium* Militem pro

48 *Coke. d. ſect. 102. & p. 1. Inſtit. lib. 3. t. 13. ſect. 745.*
49 *Statut. 35. H. 8. c. 2. 5. Edw. 6. c. 11. Coke. p. 4. Inſtit. cap. 17.*

pro MXX. libris Anglicis ei mutuò datis *Burdigalæ* in Vaſconia, coram Coneſtabili & Mareſcallo ex ea ſtipulatione debitis, qvòd libri Juris Anglicani *ſo* teſtantur. In Scriniis verò publicis Regis noſtri, in Turri Londinenſi, freqventiſſima ſunt exempla rerum in hac Curia judicatarum, de omnibus generibus Contractuum Civiliuu in Regionibus exteris celebratorum, præſertim ſub *Edwardo III. Richardo II. Henricis IV, V, VI.* dum Reges noſtri Normanniâ, Aqvitaniâ, Vaſconiâ, Andegaviâ aliiſqve ampliſſimis Provinciis in Galliâ potiebantur, qvæ in hoc tantùm foro dijudicabantur, eademqve à Juriſconſultis noſtris *ſi* enumerantur. Et generaliter apud Nos receptum videtur, cognitionem *ſo* Contractuum in Regnis exteris initorum ad hoc Forum; Contractum verò, infra Dominia Angliæ celebratorum, ad Juris Anglicani Tribunalia pertinere.

XVIII. Sed horum Contractuum cognitio ad Forum Juris Anglicani poſtea deducta fuit ex fictione, declarando hos Contractus in aliqva parte Angliæ initos

50 *Ter. Mich. 13. H. 4. Dalt. 10. f. 5.* 51 *Coke. p. 1. Inſtit. lib. 3. cap. 13. ſect. 745. & p. 4. Inſtit. c. 17. Selden. ad Fortesc. cap. 32.* 52 *Ter. Mich. 13. H. 4. Dalt. 10. Fortesc. de leg. Angl. cap. 32.*

fuisse: nam apud nos jam receptum esse, videtur, si Anglus alterius Angli bona in Regionibus exteris abstulerit, vel Anglus cum Anglo contractum aliqvem inierit, posse de his agi in foro Juris Anglicani 53, supponendo, res fuisse ablatas aut contractus initos in aliqvo loco hujus Regni. Eodem planè modo qvo Testamenta Civium Romanorum ab hostibus captorum per fictionē postliminii & fictionem Legis *Corneliæ* 54 sustinentur. Cum enim Civis Romanus factus hostium servus Libertatem & omnia Jure Civilis Romani amittat, atqve ita Testamentū prius factum irritum fiat, si postea ab hostibus revertatur, Testamentum valet per fictionem postliminii, per qvam fingitur nunqvam fuisse ab hostibus captus, sed in Civitate semper mansisse. Si verò apud hostes mortuus est, per fictionem Legis *Corneliæ* fingitur mortuus anteqvam caperetur & Civis Romanus decessisse: cum hoc tamen discrimine, qvod Leges Romanæ has fictiones ad sustinenda Civium

53 *Regist. 129. Coke. 4. p. Instit. f. 40. 48. Ed. 3. f. 5. Brook. tit. faits. 95. & novell. Cases. 366. Coke. p. 1. Instit. f. 261.* 54 *L. hostes ff. de capt. §. si ab hostibus. instit. quib. mod. jus. patr. potest. l. apud. hostes. de fins & legit. Dd. in d. §. si ab hostibus. Franc. de Amay. obser. jur. lib. 2. cap. 1. & 2.*

Civium Teſtamenta induxerint, & non ex ſolo Juriſconſultorum uſu ortæ fuerint.

XIX. De Controverſiis omnibus, qvæ de Bello & armis agitantur Jure ordinario ſoli cognoſcunt 55 Coneſtabilis & Mareſcallus. Si exterus in Angliam veniens bellum moveat contra Regem noſtrum, non ex Jure Anglicano 56, ſed tantùm in Curiâ Militari accũſari & puniri poteſt; & ob eam cauſam appellantur Cuſtodes Communis Pacis Regni, cujus cura in rebus Belli & Armorum iis demandata eſt.

XX. Cum etiam Nobilium apud nos duo tantùm ſint Gradus 57, Majorum ſcilicet, ut ſunt Duces, Marchiones, Comites, Vice-Comites & Barones, Minorum, ut ſunt Milites & qvos Generoſos dicimus; hi omnes ſecernuntur à Plebeis per Arma & Inſignia, de qvibus Controverſiarum omnium cognitio ad Curiam militarem pertinet. Et graviſſimæ ſæpiùs in hac Curia intentatæ ſunt lites de Armorum Jure, cum duæ Familiæ eadem Arma & Inſignia vendicarent, & altera alterutram ab eorũ Jure excluderet, qvales fuerunt illæ cauſæ Armorum agitatæ inter *D. Reginaldum*

55 *Statut. 13. R. 2. c. 2.* 56 *Finch. in nomotechn. lib. 4. cap. 1* 57 *Smith. lib. 1. de Repub. Anglor. cap. 17. & 18.*

Greium 58 de *Ruthin* & *D. Edwardum Haſtingum*, inter *D. Richardum Scropum* 59 & *D. Groſuenerum*, inter *Thomam Bawdium* 60 & *Nicholaum Singletonum*, aliæqve plurimæ, qvæ poſt acerrimam contentionem, aliqvando Sententiâ Judicum, aliqvando duello finitæ ſunt. Nam qvotieſcunqve eadem Arma & Inſignia aſſumunt duo pluresve, & cum qvis contendit alium non habere Jus Arma geſtandi, nec eſſe Nobilem aut Generoſum, alterve ſe injuriâ affectum dicat, qvod arguatur non eſſe Nobilis aut Generoſus, nec habere Jus Armorum: hæc omnia in hujus Curiæ cognitione verſantur.

XXI. Hujuſqve Curiæ dignitatem auget, qvod Fœciales hujus Curiæ ſunt Miniſtri 61, nempe, *Garterius* Rex Armorum Anglicorum, qvi ſolennitatibus Auguſti Ordinis Periſcelidis inſervit, *Clarentius* Rex Armorum partium Angliæ Auſtralium, *Norroyus* Rex Armorum patium Borealium, & ſub iis ſex alii inferiores qvos *Heraldos* dicimus. Qvorum omnium præcipua munera ſunt, eſſe Nuncios Belli Pacisve,

58 *2. H. 5. p. 3. n. 15. 14. R. 2. p. 1. m. 47.* 59 *14. R. 2. p. 1. m. 2.* 60 *17. R. 2. p. 1. m. 12.* 61 *Spelman. in gloſſar. v. Heraldus. Coke. p. 4. Inſtit. c. 17.*

Pacisve, servare Gradus Genealogias & Arma Familiarum; disponere Solemnia Coronationum Regum nostrorum & Duellorum coram Conestabili & Marescallo; ducere Funera Nobilium & Generosorum, ubi Funerum Solennia adhibentur, præter alia, qvæ eorum officio incumbunt. Iidemqve omnes in unum Collegium ascripti, multisqve privilegiis à Regibus nostris donati, sub potestate & Jurisdictione Conestabilis & Comitis Marescalli Munera sua exercent.

XXII. Juris verò Civilis Romanorum Usum & Authoritatē in hac Curiâ, omnes Juris Municipalis consulti apud Nos *62* agnoscunt; unde appellant Jus Civile in hac Curia Legem Regni, Legem Regis, Legem Terræ *63*, & confitentur, Causas ex hoc Jure & Consvetudinibus Armorum & non ex Jure Municipali Anglorum esse dijudicandas, & ex ea ratione condemnati in hoc Foro, ex delicto ad pœnam Capitalem, prædia & Jus sangvinis non *64* amittunt.

62 Fortesc. de legib. Angl. cap. 32. Finch. in nomotechn. lib. 4. cap. 1. Coke. p. 1. instit. c. 1. sect. 3. & p. 4. Instit. c. 74. 63 Ter. Mich. 37. H. 6. f. 3. Ter. Pas. 37. H. 6. Trespas 8. f. 21. Kelw. Ter. Mich. 6. H. 8. f. 171. Coke. p. 1. Instit. lib. 1. c. 1. sect. 3. & p. 4. Instit. c. 74. 64. Coke. p. 4. Instit. c. 17.

tunt. Inde etiam Conestabili & Marescallo rerum publicarum curâ impeditis, aliqvoties Legum Doctor, aliusqve Legum Cæsarearum peritus pro vitâ suâ ad procedendum in omnibus ejus Curiæ causis constitutus *65* est. Et sub *Edwardo* IV. ejusdem Iuris peritus Promotor Causarum Regiarum *66* in ea Curia datus est: quod etiam munus Serenissimus Rex *Carolus*, Anno septimo —— Regni sui, mihi per literas suas Patentes sub magno Sigillo Angliæ concessit. Ibi enim omnes Causæ aguntur ad formam à Jure Civili præscriptam, per libellum seu Petitionem Causæ proponuntur, Testes secretò examinantur, Exceptiones, Replicationes aliiqve Causarum termini secundum Jus Civile proponuntur & observantur; Sententiæ ex Scriptis pronunciantur, Appellationesqve in scriptis interponuntur; & pro Dignitate ejus Curiæ, qvotiescunqve proponitur exceptio declinatoria contra Curiæ Jurisdictionem, ad Dominos consilii Regii Secretioris defertur; appellationesqve à Sententiis definitivis ad Reges ipsos, non ad Cancellarios sæpissimè interpositæ sunt, qvi plerum-

65 Coke. d. c. 17. ex par. 2. paten. 23. H. 6. membr. 20. 23. Edw. 3. membr. 2. 66 Paten. 8. Edw. 4. membr. 1. Coke. d. c. 17.

plerumqve ſummos Angliæ Proceres & aliqvos Juris Civilis Doctores Delegatos nominârunt. Hæc omnia conſtant ex Actis publicis Cauſarum ejus Curiæ, qvæ in Scriniis Regiis in Turri Londinenſi ſervantur, in qvibus etiam doctiſſimæ Juris Romani Allegationes ſæpè reperiuntur.

XXIII. Secundò, in Curia Admiralli Jus dicit magnus Angliæ Admirallus, vel ejus locum tenens, aliive ab eo delegati. Galli verò aſſerunt *67*, hoc Munus Præfecti Maris & Admiralli apud eos cœpiſſe & ab iis ad alios Populos manâſſe. Neqve conſtat, apud nos fuiſſe Admirallos ſub Imperio Conqveſtoris aliorumqve Regum ſubſeqventium, ſed circa *Edwardi I.* tempora fuiſſe primò conſtitutos. Ab eo verò tempore Reges noſtri Admirallos *68* nominarunt plerumqve maximos Angliæ Proceres, cum in Regno, Oceano fere concluſo, neceſſarium ſit magnam eſſe ejus Poteſtatem, cui Maris & littorum cuſtodia demandata eſt. Siqvidem de criminibus omnibus ſuper Mari commiſſis, & de cauſis omnibus Civilibus ſuper Mare & ad

67 Forcat. de Gall. Imper. & Philoſoph. lib. 2 68 *Coke. p. 1. Inſtit. lib. 3. c. 13. ſect. 439. Selden. ad Forteſc. c. 32. Cowell. interp. v. Admirall. Statut. 13. R. 2. c. 1. 28. H. 8. c. 15. 2. H. 4. c. 15.*

ad Res Marinas ſpectantibus 69 cognoſcit, cum Mare ſit extra Imperium Juris Anglicani & ſub poteſtate Admiralli, ut Juris Municipalis noſtri Profeſſores 70 agnoſcunt.

XXIV. Jus autem dicit Admirallus ex Jure Civile 71 Romanorum & ejus Curiæ Conſvetudinibus: Jus enim Civile tantùm valere in hac Curiâ, ſecluſo Jure Municipali, Juriſconſulti noſtrates 72 conſẽtiunt. Ideo ex Sententia Capitali in hac Curia, latâ, ex homicidio, latrocinio, piratiâ aliiſqve criminibus (Majeſtatis excepto) reus prædiã & Jus ſangvinis 73 nõ admitit, ſicut in Jure Anglicano, qvia ex Jure Civili condemnatus eſt. Et qvia criminum cognitio in ea Curiâ ex Jure Civili perniciosa tandem viſa fuit, qvia eo Jure rei non aliter condemnantur, qvam ex propria confeſſione, vel Teſtibus de viſu deponentibus, qvi de rebus ſuper Mari geſtis difficulter plerumqve haberi poſſunt, atqve ita graviſſimo-

69 *Forteſc. de legib. Angl. cap. 32. Finch. nomotechn. lib. 1. c. 2.* 70 *Coke p. 1. Inſtit. lib. 3. cap. 7. ſect. 439. & lib. 3. c. 13. ſect. 745.* 71 *Statut. 8. Eliz. c. 5.* 72 *Forteſc. de leg. Angl. c. 32, Finch. nomotechn. lib. 4. c. 2. Coke. p. 3. Inſtit. c. 22. & p. 1. Inſtit. lib. 1. c. 1. ſect. 5. & p. 2. Inſtit. ad magn. char. c. 29.* 73 *Coke. p. 1. Inſtit. lib. 3. c. 6. ſect. 745.*

vissimorum criminum rei sæpius impunè evaserunt. Ideo sub *Henrico III.* Lege latâ 74 abrogatum est in eo Articulo Jus Civile, & sancitum, ut deinceps qvæstiones Facti in Causis criminalibus per duodecim Viros, secundùm Juris Anglicani formam dijudicarentur.

XXV. Juri etiam Civili in foro Admiralli accedunt leges Oleroniæ à *Richardo I.* Rege nostro latæ in Insula Oleronia, qvæ tum erat sub ditione Regum nostrorum; ex qvibus unà cum Jure Civili in hac Curia 75 Jus dicitur. Et Constitutiones illæ de rebus Marinis, qvæ per varios Principes 76 Romæ, Pisis, Genuæ, Massiliæ, Barcinonæ Messinæ & alibi promulgatæ sunt, & Consvetudines illæ, qvæ inter Acta publica ejus Curiæ adhuc 77 habentur. Et sub hac deniqve Curia videtur recensenda Curia Mercatorum 78, in qva lites de contractibus Mercatorum ex æqvo & bono secundùm Jus Civile Romanorum, terminandæ sunt.

XXVI. Tertiò, in Curiis Ecclesiasticis Jus dicunt Archiepiscopi, Episcopi, Archi-

74 *Statut. 28. H. 8. c. 15.* 75 *Coke. p. 1. Instit. lib. 1. c. 1. sect. 3. & lib. 3. c. 7. sect. 459.* 76 *Consolato del Mare.* 77 *In libr. nigr. Admirall.* 78 *Fortesc. de legib. Angl. c. 32. & Seld. in Not. ibid. Statut. 27. Edw. 3. c. 8.*

Archidiaconi vel *Vicarii* Generales, Commissarii aut Officiales ab iis cõstituti; qvorum potestas distincta cœpit à Conqvestore, qvi Forum Episcopale à Seculari distinxit; ut supra dictum est. His verò, ex benignitate Regum nostrorum & consvetudine Angliæ, cognitio multarum Causarum Criminalium & Civilium concessa est. Cognoscunt enim de Blasphemiâ, Apostasiâ, Hæresi, Schismate, Simoniâ, Incestu, Adulterio, Stupro, Fornicatione, Castitate attentatâ, Ordinibus Sacris, Institutionibus ad Beneficia Ecclesiastica, eorumve destitutionibus, Officiorum Divinorum Celebratione, Matrimonio, Divortio, jactitatione Matrimonii, Decimis, Oblationibus, Mortuariis, Reparatione Ecclesiarum, Dilapidatione Bonorum Clericorum; Pensionibus, Procurationibus, Testamentis, Codicillis, Legatis, Successione in bona Intestatorum per Administrationes, aliisqve; qvæ à Jurisconsultis nostratibus 79 exactè recensentur. De his omnibus in hoc Foro Jus dicitur ex Jure Civili. Cui porrò accessit Jus Canonicum cum Constitutionibus Provincialibus Cantuariensis provinciæ, & Legatorum Romanorum ad Reges

77 *Coke. p. 5. Relat. in Caudrys. Case. Cosens. in apolog. pro Cur. eccles.*

Reges noſtros miſſorum. Ex qvibus omnibus conſtituitur Lex, qvam noſtrates appellant Eccleſiaſticam; ex qva has Cauſas eſſe judicandas *80* agnoſcunt.

XXVII. De Jure Civili nulla eſt controverſia: nam omnium conſenſu receptum eſt, & in hoc Foro *81* Lex Terræ appellatur. De Jure Canonico ab *Henrici VIII.* Regno Angli hæſitárunt. Ante eam Ætatem tanta erat apud Nos potentia Epiſcoporum & Prælatorum, tantaqve erat reverentia Regum noſtrorum erga Sedem Romanam, ut maxima pars Epiſtolarum Decretalium in libris Juris Canonici ad Anglos *82* miſſa ſit. Poſt ejeratam verò Romani Pontificis poteſtatem ab *Henrico VIII.* deliberatum eſt in Comitiis Parlamentariis de abrogando Jure Canonico & novo Jure Eccleſiaſtico condendo. Eaqve cura demandata eſt *83* triginta duobus Viris ſummæ Dignitatis, Theologiæ Juriſqve Civilis & Municipalis peritiſſimis, qvi vel ſentientes ſe huic oneri impares (neqve enim eſt paucorum hominum vel unius Sæculi)

80 *Coke. p. 1. Inſtit. lib. 2. cap. 6. ſect. 135. & lib. 3. ſect. 648. Coke. lib. 5. Relat. in Cawdryes. caſe.* 81 *Coke. p. 1. Inſtit. c. 5. ſect. 3.* 82 *Cujac. ad c. de illis. 6. de deſp. impub. Gentil. lib. 1. de Nupt. c. 19.* 83 *Statut. 25. H. 8. c. 19.*

Sæculi)vel ex aliis causis,novi tantum Juris delineationem *84* fecerunt, qvæ non placuit, sed eadem Lege latâ confirmatum est *85* Jus Canonicum exceptis iis Articulis, in qvibus est sacris literis, Regiæ Prærogativæ, Juri, Moribus aut Statutis Angliæ contrarium, eodemqve Jure Canonico adhuc utimur, sicut & in aliis Principum Protestantium Dominiis etiamnum manet,ut supra dictum *86* est.

XXVIII. Post Jus Canonicum sunt Constitutiones Archiepiscoporum Cantuariensium in Conciliis Provincialibus editæ: è qvibus eas, qvæ à *Stephano Langtono* Archiepiscopo ad *Henricum* Chicheley sunt latæ,eruditis commētariis *87* illustravit *Gulielmus Lyndewodus* Legum Doctor,Officialis Curiæ Cantuariensis constitutus à *Chichleio* Archiepiscopo;(qvi etiam Legū fuit *88* peritissimus)& singulariter est commemorandus, cum sit primarius inter paucos Anglos, qvi Juris Romani Scientiam in Scriptis prodiderunt. Ille verò cum esset Officialis Cantuariensis, à Rege *Henrico V.*

84 *Reformat. leg. Angl. sub Henr. 8. & Edw. 6.* 85 *Statut. 25. H. 8. c. 19. Coke. 4. p. Instit. c. 74.* 86 *Lib 1. cap. 7.* 87 *Lyndew. in c. ad hæc. de pœn.* 88 *Lynden. ad Constitut. Provinc. in præfat.*

co V. legatus missus est *co* ad Reges Hispaniæ & Lusitaniæ ; qvibus Legationibus defunctus post *Henrici* Regis mortem rediit ad Munus Officialis, & deinceps Custos PrivatiSigilli *90* & Episcopꝰ Menevensis factus est. Et post eas sunt Constitutiones Legatinæ, à Legatis Pontificiis *Othone* primum *91*, deinceps *Othobono* Legato à latere à *Clemente IV.* in Angliam misso (cui etiam in Cathedrâ Romanâ *92* successit) factæ, ad qvas *Joannes* de Atho Juris utriusqve Doctor *93* Glossas & Commentarios addidit.

XXIX. Ex his omnibus Jus dicitur in Foro Ecclesiastico *94* ad Juris Civilis & Canonici normã actio per libellũ proponitur, post litem contestatam ; Testes secretò examinantur; dantur Exceptiones & Replicationes, & observantur Termini Causarum utroqꝫ Jure præscripti ; Sententiæqve in Scriptis promulgantur ; & à Sententiis appellatur ab Episcopo ad Archiepiscopum, ab Archidiacono ad Episcopum, vel omisso medio ad Arehiepiscopum. Ab eo verò cum olim appellaretur ad Pon-

89 *Lyndew. in d. præfat.* 90 *Jo. Bale. scriptor. Britann. Cent. 7. v. Gul. Lyndewode.* 91 *Lyndew. ad c. ad hæc, v. minimè admittatur de pœn.* 92 *Jo. de Atho. ad Constitut. Othob. Mandata Dei.* 93 *Jo. de Atho ibid.* 94 *Smith. de Rep. Angl. lib. 3. cap. 13.*

ad Pontificem Romanum usqve ad *Henricum VIII.* post Pontificiam potestatem abrogatam, appellatum est ad Regem *95* in Cancellariâ. Ubi Delegati constituti ex Jure Civili & Canonico Sententias vel revocant vêl confirmant; Sententiisqve, ita latis ex Jure Civili, acqviescunt Judices Fori Municipalis iisdemqve fidem adhibent; & à se examinandas non esse *96* confitentur, nisi Prohibitioni Regiæ locum esse existimaverint. Et post abrogatam Pontificis Romani Authoritatem, pro conservando apud Nos Juris Civilis studio, illud indultum est, ut Legum Doctores *97* possent deinceps Jurisdictionem Ecclesiasticam exercere, licet non essent sacris Ordinibus insigniti & uxores duxissent, qvòd Juris Canonici Institutis repugnabat.

XXX. Inter Curias Angliæ, in qvibus Jus dicitur ex Legibus Romanis, non sunt omittenda Privilegia Regum nostrorum concessa utriqve Academiæ, Oxoniensi & Cantabrigiensi, ex qvibus Studiosi non sunt in Jus vocandi ad Tribunalia Juris Municipalis, sed coram Cancellario Academiæ

95 Statut. 25. H. 8. c. 19. 96 Coke. lib. 5. Relat. in Cawdryes. case & Specotts case. 7. Relat. Kennes case. 8. Relat. Nedhams. case. 97 Statut. 37. H. 8. c. 17.

demiæ ejusve Commissario in Actionibus Personalibus pro debitis, computis & aliis qvibuscunq; Contractibus & injuriis, & pro Criminibus multis, (excepto homicidio & mutilatione membrorum) Eorumq; omnium cognitio conceditur Cancellario Academiæ Oxoniensis, infra ejusdem Academiæ Territoria, per *Richardum II.* Regem, *98* si alteruter litigantium sit è numero Studiosorum, iisve ullo modo inserviens; eidemqve Academiæ concessa fuerunt priora privilegia ex gratiâ Regum *99 Joannis*, *Heinrici III. Edwardi I. & III.* cum coërcitione contumacium per Incarcerationem, Bannum & per censuras Excommunicationis & suspensionis, iis à Pontificibus Romanis, præsertim *Innocentio IV.* & Archiepiscopis Cantuar. indultas. Paribusqve utitur privilegiis altera Academia Cantabrigiensis, licet Chartæ pleræqve ex bello sub *Henrico III.* & incendio, injuriâ oppidanorum Cantabrigiensium, sub *Richardo II.* illato perierint. In his omnibus Cancellarius utriusqve Academiæ Causas dijudicat per Jus Civile & Consvetudines Academiæ, & in Statutis Academiæ Cantabrigiensis à *D. Elizabe-*

thæ

98 Rotul. chart. an. 14. R. 2. membr. 14. in Turr. Lond. 99 Archiv. Academ. Oxon.

tha conditis *100* ſpeciatim permiſſum eſt. Ideo in Libellis, Productionibus Teſtium, Sententiis aliiſq; omnibus Cauſarum Terminis proceditur ſecundùm Juris Civilis Formam, & à Sententiis per Cancellarios latis ad Regentes, & demum ad Regiam Majeſtatem appellatur.

XXXI. Deniqve inter Juris Civilis præconia non poſſum illud præterire, qvòd, poſtqvam hoc Jus à *Lothario* reſtitutum ſub *Stephano* Rege noſtro in Anglia docere cœperat, inſeqventes Reges noſtri ejuſdem Juris Profeſſores adhibuerunt in Legationibus ad alios Principes in omnibus Contractibus, Pactis, Societatibus, Fœderibus cũ exteris Principibus aliqvando ſolos, qvandoqve Proceribus, Epiſcopis vel in alia Dignitate cõſtitutis adjunctos. Cum ſolenne ſit apud Principes exteros ejuſem Juris Profeſſoribus in his Cauſis uti: neqve enim hæc idoneè tractari poſſunt ab aliis, qvàm peritis ejus Juris, qvod Chriſtianis Principibus commune eſt. Idqve conſtat ex Inſtrumentis harum pactionum & Fœderum *101*, qvæ in Scriniis Regiis ſervãtur. Et hic mos valuit apud Principes noſtros uſqve ad *D. Elizabetham*,

100 *Ann. 12. Eliza.* 101 *In recept. Scacear. & in Rotul. forinſec. Turr. Lond.*

qvæ etiam hujus Juris Profeſſoribus à Secretis, à Conſiliis, à Legationibus aliiſqve adminiſtrationibus publicis uſa eſt; verum in ejus declivi ætate, qvi negotiis publicis admoti ſunt, conſultiùs ſibi exiſtimârunt (qvod etiam ſub Succeſſoribus inolevit) Amanuenſium potiùs, in tranſcribendis Fœderum & Pactionum Exemplaribus, operam qvàm Juris Romani peritorum ſcientiam advocare; forſan enim inciderant in illam antiqvam Cautelam de Teſtamentis *102*, *à Teſtamento Dolus malus & Juriſconſultus abeſto.* Ita à publicis & à privatis Negotiis undiqve excludimur.

XXXII. Qvin & imperiti Scribæ & Tabelliones noſtri contendunt cum primis Legum Profeſſoribus, ſcilicet - - - - - *Certant cum Cygnis ululæ*, ut ex *Virgilio 103* aliqvando in publicis Academiæ noſtræ Oxonienſis Comitiis *Albericus Gentilis 104* celeberrimus Legum Profeſſor peroravit; & qvod gravius eſt, Juriſconſulti noſtri Municipales nos inſectantur *105*, qvòd peregrinas Leges apud nos inutiles inveſtigemus,

102 *Lud. Servin. Playdoy. ſur le teſtam. du feu Comte de Laval. qv. 5.* 103 *Virgil. Eclog. 5.* 104 *Alber. Gentil in orat. de Laudib. Acad. Peruſin. & Oxon. ann. 1604.* 105 *Daviſ. in Relat. Hibern. in præfat.*

gemus, & qvod Cives fimus in aliena Repub. Hoſpites in noſtra, cum meminiſſe potuiſſent; qvid in eos pro nobis Exteri retorſerint. Sed me reprimo, & contemptis tabellionibus, cum Juriſconſultis noſtris redibimus in gratiam; monendiqve erunt Adoleſcentes Academici, ut, relicto Jure Civili Rom. aliis Gentibus, qvæ illud ſatis colent, ad patrias Leges ſe convertant, ex qvibus commoda & Honores Patriæ ſuæ poſſint conſeqvi. Nam & aliqvando obſervavit Deſiderius *Eraſmus 106*, apud nos aliam viam ad rem & gloriam parandam magis idoneam vix reperiri: qvòd & ante eum vir primarius ex Juriſconſultis noſtratibus *107* aſſeruerat. Mihi jam ſatis eſt indicâſſe, Jus Civile apud Anglos aliqvando in honore & pretio fuiſſe; & videtur Juriſconſultos Gallicos, *Stephanum*, *Forcatulum Renatumqve Choppinum* rectè vaticinatos fuiſſe, nullum Juris Civilis Romanorum uſum in Anglia aliqvando futurum eſſe. Et hæc de Angliâ dicta ſint.

XXXIII. Progrediendum jam eſſet in Scotiam, in qva majores honores & ampliora præmia Juris Civilis Profeſſoribus decernuntur. Sed qvia Anglia & Hibernia iiſdem

106 *Eraſm. lib. 10. Epiſt. 30. Ulric. Hutten.* 107 *Forteſc. de legib. Angl. cap. 54.*

iisdem Legibus utuntur, de Hibernia primo dicendum erit. De qva in seqventi Capite.

CAPUT IX.

De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Hiberniæ

I. HIberniam fuisse sub Romanorum Imperio, aut Romanos fuisse eandem ingressos, nobis constare non [1] potest, tantùm, eam circumnavigatam fuisse a *Julio Agricola*, eumqve invadendæ Insulæ occasionem qvæsivisse, *Cornelius Tacitus* [2] prodidit.

II. In Hiberniam autem plures Populi commeârunt, & in eâ cum Hibernis sedes posuerunt [3]. Scoti verò eandem bello aggressi sunt, ut Insulâ amœnâ & fœcundâ fruerentur; deinde Britanni nostri, sæpe Romanorum armis oppressi, ad eos confugerunt, & Hispani, ad evitandum Vandalorum furorem, aliiqve. Qvi, cum Hibernis unum Populum constituentes, unum

1 *Camden. in Britann. cap. Hibernia. Tacit. in vit. Agricol.* 2 *Bed. lib. 1. eccles. histor. Anglor. cap. 1.*

Regem 4 rarò ſortiti ſunt, ſed in qvatuor Provincias diviſi, ad Auſtrum Momoniam, ad Aqvilonem Vltoniam, ad Orientem Lageniam, ad Occidentem Connaciam, totidem Regibus paruerunt: qvi omnia Jura Regalia exercebant, ut conſtat de Electione Epiſcopi Roſſenſis in Provincia Connaciæ ex Reſcripto *Innocentii III.* 5 ad Archiepiſcopos *Armachanum* & Caſſelenſem, ubi *Jac. Cujacius* reprehendit Scriptores Hiſtoriæ Hibernicæ, qvi ea Jura non videntur aſſeqvi.

III. Qvamvis verò *Edgarus* Anglorum Rex circa Annum Salutis DCCCCLX. in diplomate ſuo enunciet, ſe maximam partem Hiberniæ 6 & Civitatem Dubliniam ſubjugaſſe: Reges tamen noſtri inſequentes eam non retinuerunt. Neqve Hiberni ſub Dominatione Regum noſtrorum fuerunt, uſqve ad *Henricum II.* qvi, acceptâ occaſione ex odio reliqvorum Regulorum adverſus *Rodericum* Connaciæ Principem ob ejus tyrannidem, Hiberniam univerſam facilè in ſuam poteſtatem redegit, Anno MCLXXI. *Henrici* & ejus Poſte-

4 *Polydor. hiſtor. Anglic. lib. 13.* 5 *C. cum olim. 7. de dol. & contumac. & ibi Cujac.* 6 *Polydor. d. lib. 13. Camden. d. c. Hibernia.*

Posterorum Imperio 7 se submiserunt, accedente *Hadriani* Romani Pontificis consensu, qvi in Regis nostri desiderium valdè propensus fuit, ut Hibernos à barbarie sua ad Christianos mores reduceret: Hibernorum enim summa semper fuit reverentia erga Romanam sedem, qvam etiam hodie profitentur.

IV. *Henrico* succesſit *Joannes* & Posteri, cum titulo solo Dominorum Hiberniæ, sub qvo tamen omnia munera Regalia exercuerunt: nam Duces & Marchiones creârunt, aliisqve omnibus Juribus Regalibus usi sunt, qvæ supremis Regibus competunt, & eandem habebant Regiam & supremam potestatem 8 in Hiberniâ, qvam habebant in Angliæ Regno. Et sub hoc Titulo Reges nostri potiti sunt Hiberniâ usqve ad *Henricum VIII.* qvi omnium Ordinum consensu in publicis Hiberniæ Comitiis Rex Hiberniæ declaratus 9 est. Eundem tamen Regis Hiberniæ Titulum *Paulus IV. Philippo & Mariæ* 10 concessit, ne Titulo in Comitiis Parlamentariis Hi-

7 *Rich. Stanihurst. lib. 3. de reb. Hibern.* 8 *Statut. Hibern. 33. H. 8. cap. 1. Polydor. d. lib. 13. Stanihurst. d. lib. 3.* 9 *Statut. Hibern. d. c. 1. 33. H. 8. Coke. p. 4. Institut.* 18 *Lauren. Cherubin. in Bullar. in Pio. 5. constit. 88. p. 2.*

bèrniæ dato acqvieviſſe,& Juri ſuo ceſſiſſe videretur; & forſan *Philippus* & *Mariæ* Titulum Regis Hiberniæ, iis legitimo Jure prius delatum, iterum à Pontifice acceperunt, ut ad Sedem Romanam nuper poſtliminiò reverſi obedientiæ ſuæ eidem teſtimonium relinqvèrent.

V. Et licet multi tradiderint *11*, Angliam & Hiberniam eſſe Feuda à Pontificibus Romanis Regibus noſtris conceſſa, *Joannemq;* Regem noſtrum ſe *Innocentio III.* Vaſallum conſtituiſſe pro Regnis Angliæ & Hiberniæ; hujus tamen Juris non aliud teſtimonium exhibuerunt, qvam Acta & Regiſtra Romanæ *12* Eccleſiæ, in qvibus Miniſtri ejus Sedis Angliam & Hiberniam inter Feuda Pontificum inſcripſerunt, atqve ita ipſi ſuæ Poteſtatis & Judices & Teſtes ſunt; & Noſtrates hoc ſemper conſtanter *13* negârunt. Neqve potuit *Joannes* aut alius Regum noſtrorum, vel alienatione Regnorum, vel ſervitute impoſitâ Jus Poſterorum *14* lædere: neqve enim

11 *Choppin. lib. 2. de doman. Franc. c. 1. n. 11. Bodin. lib. 1. de Repub. c. 9.* 12 *Bodin. d. cap. 9.* 13 *Camden. d. c. Hibernia.* 14 *Bald. in prælud. feudor. & in tit. de Pac. conſtant. v. ſucceſſorum. Chop. de doman. Franc. lib. 2. tit. 1. n. 2. Molin. in conſuet. Pariſ. l. 1. §. 3. gl. 4.*

enim licet Principi Subditos ſuos ad alterius Principis obſeqvium reducere, neqve Succeſſoribus ſuis damnum inferre, ſed iisdem Jura omnia integra relinqvere, qvæ à Deceſſoribus acceperat.

VI. De Legibus verò Hiberniæ ante Dominationem *Henrici II.* Regis noſtri, non multa habemus teſtimonia : qvia, Reges eorum priores *non Coronæ impoſitæ ſolemnitate, non unctionis Sacramento, nec Jure hæreditario vel alterius ſucceſſionis, ſed vi tantùm & armis Inſulæ Imperium obtinuiſſe, & ſuo more Regni gubernacula ſuſcepiſſe* aſſerit *Giraldus* 15 Cambrenſis. Conſvetudinum tamen Hiberniæ aliarumqve Legum ejusdem, ſermone Hibernico conſcriptarum, plurima apud eos adhuc extare volumina, mihi retulit Reverendiſſimus *D. Uſſerius* Archiepiſcopus Armachanus & totius Hiberniæ Primas; cujus eximia Divini Humaniqve Juris omnis Scientia, magnam Hibernicæ Genti gloriam attulit.

VII. Poſt *Henricum II.* Hiberni Legibus & Conſvetudinibus Angliæ *16* paruerunt,

15 *Girald. Cambren. de reb. Hibern. c. 30. in append. ad Stanihurſt.* 16 *Statut. Hibern. 1. Jac. c. 1. & 21. Jac. Coke. p. 1. Inſtit. lib. 2. c. 11. ſect. 212. & p. 4. Inſtit. c. 76.*

runt, iisdemqve se submiserunt; eosdem habuerunt Judices, eadem Tribunalia, eadem Mandata seu Brevia Regia, idemqve Jus Anglis & Hibernis dictum est. Et *Joannes Brittonus* 17, se librum suum de Legibus Angliæ & Hiberniæ, jussu Regis nostri *Edwardi I.* composuisse, asserit. Ita Legibus Anglicis usi sunt Hiberni sub Regibus *Henrico II. Joanne, Henrico III. Edwardo I.* aliisqve succedentibus, usqve ad *Henricum VII.* Sub qvo, cum orta esset controversia, an Statuta, in Comitiis Parlamentariis Angliæ edita, tenerent Hibernos, ubi expresse Hiberni non nominarentur: ad evitandum hunc scrupulum lata est Lex 18 in Comitiis Hiberniæ, qvod Omnia Statuta in Angliâ prius edita valerent deinceps in Hibernia; & in Comitiis Hiberniæ confirmabuntur, qvam Legem *Poyningi* Legem, à *D. Edwardo Poyningo* Prorege Hiberniæ, deinceps appellârunt.

VIII. Ita Consvetudines, Leges, Statuta ab Anglis acceperunt Hiberni. Et Judices porrò Hibernici, secundùm rerum in Anglia Judicatarum Exempla, Sententias tulerunt; nam rerum in Hibernia per qvadrin-

17 *Britton. de legib. Angl. in prolog.* 18 *Statut. Hibern. ann. 10. H. 7. cap. 22. Coke. 4. p. Instit. c. 76. & 2. p. Institut. lib. 2. c. 11. sect. 212.*

dringentos Annos judicatarum relationes nullæ extant ante *Joannem Davisium* Procuratorem Regium sub *D. Jacobo*, qvi rerum sui temporis in Hibernia Judicatarum relationes Typis mandavit; ex qvibus constat, Hibernos se accommodare non ad Jura Anglicana tantùm, sed ad Leges *Cæsareas* etiam & Jus *20* Canonicum, qvatenus ea inter Leges Anglicanas admittuntur.

IX. Deniqve, qvoad Jura Sacrorum & Divinorum in Hibernia, in Synodo *21* Casselensi sub *Henrico II.* sancitum est, ut Divina eodem modo celebrarentur in Hiberniâ sicut in Ecclesiâ Anglicana; & deinceps, ut Episcopi *22* eligendi essent in Hibernia eodem mo[illegible] qvi in Anglia invaluerat; atqve ita inter utramqve Gentem Juris omnis Divini & Humani Communio sub uno Rege intercederet.

X. De singulis Causarum generibus, in qvibus Hiberni utuntur Jure Civili Romanorum, superfluum est hic repetere ea qvæ de Anglia supra dicta sunt, cum eadem sit ejus Authoritas apud utramqve Gentem. Illud solùm non possum omittere,

19 *Davyes. Relat. Hibern. case. de Commend.* 20 *Davyes. in d. case. de Commend.* 21 *Girald. Cambren. lib. 2. cap. 34. Davyes. d. Case. de Commend.* 22 *Coke. p. 4. Instit. c. 76.*

qvod plerique Scriptores tradunt, Hibernorum ingenia valde propensa esse ad Jus Civile & Canonicum. Nam *Polydorus* noster inter mores Hibernorum *23* refert, qvòd à pueris Grammaticæ & Juri, tam Pontificio qvam Civili, operam dant. Et *Hannibal Rossellus* Monachus Calabriæ, apud suos percrebuisse dicit *24*, Hibernos olim studio Juris Pōtificii delectari solitos & fuisse optimos Canonistas. Et *Richardus Stanihurstius 25* Hibernus, qvod à primis Annis Juris Civilis & Pontificii studio dediti sunt; Hiberniaqve produxit celebrem Juris Civilis Professorem Oxonii qvi Summam ordinis Judiciorum composuit; eumqve commemorant *Jo. Andreas 26* inter Jurisconsultos Anglicos sub nomine *Gulielmi* de Droreda (alii nominant *Gulielmum Dorochium 27*, sed videtur potiùs nominandus *Gulielmus* de Drogheda *28* à loco ubi natus est) qvi sub *Edwardo III.* Jus Civile Oxonii legisse dicitur, eundemqve Juris utriusqve consultissimum *Jo. Lelandus* appellat. Hiber-

23 *Polydor. d. lib. 13.* 24 *Rosel. in Trismegist. Pymandr. lib. 5. Comment. 11. dial. 6. §. de Insulis Britan.* 25 *Stanihurst. de reb. Hibern. lib. 1.* 26 *Jo. Andr. in addit. ad speculat. in proœm.* 27 *Jo. Bale. de scriptor. Britann. Cent. 6. Jo. Pits. de scriptor. Angl. ætat. 14.* 28 *Jacob. Wara. de scriptor. Hibern. lib. 1.*

Hiberniqve non immeritò *Marianum* Scotum illuſtrem Hiſtoricum vendicare cupiunt, cum ipſe ſe Scotum Hibernenſem *29* appellet, & univerſæ Britanniæ noſtræ ſummo eſt ornamento; qvi & ab Anglis ſummè eſt celebrandus *30*, qvorum res geſtas à *Bedæ* Sæculo ad ſua tempora diſertè & acuratè deſcripſit.

XI Et hæc dicta ſint de Hibernia. Jam ad Scotos libenter propero, qvia Scoti, præ cæteris Britannis omnibus, Jus Civile Romanorum amplectuntur.

29 *Marian. Scot. ad ann. 1028.* 30 *Nich. Harpsfeld. hiſtor. eccleſ. Anglic. ſæcul. 11. cap. 26.*

CAPUT X.

De Uſu & Autoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Scotiæ.

I. QVæ de Scotorum rebus ſcripta ſunt ante Romanorum tempora, ut de Britannis omnibus dixit *1 Polybius*, fabularum ferè loco habenda ſunt; & ea, qvæ de hujus Gentis origine in Britanniâ traduntur, ex conjecturis ſolis pendere doctiſſimus *Camdenus 2*, exiſtimavit, acutiſſimumqve

1 *Polyb. lib. 3.* 2 *Camden. in Britann. §. Scoti.*

qve *Georgium Buchananum* hac in re expectationem omnium fefelliſſe.

II. In hanc Britanniæ Partem è Scythia primò venerunt Picti *3* & in parte Britannis proximâ Sedes *4* poſuerunt, & poſt eos Scoti ex Hibernià *5* huc advolarunt, partemqve Inſulæ Septentrioni proximam tenuerunt. Scotos enim Hiberniam coluiſſe & inde ad hanc Inſulæ partem veniſſe, omnium cõnſenſu *6* receptum eſt. Unde Hiberni Scotorum nomine *7* ſæpe apud antiqvos Scriptores appellati ſunt.

III. Venerunt autem Scoti in hujus Inſulæ partem Septentrionalem, circa Annum Salutis CCCCXL. ſub *Theodoſio* & *Valentiniano 8*, inclinante jam Romano Imperio, qvam Albaniam primò appellârunt, & amicitiâ cum Pictis ex [illegible]nubiis & Fœderibus contractâ, qvod eſſent Septentrionales magisqve robuſti & bello aſſveti, Britannos in Auſtrali Inſulæ parte molliores, primò latrociniis, deinde bello, aggrediuntur, eosdemqve Saxonum auxi-

lia

3 *Bed. eccleſ. hiſtor. Angl. lib. 1. cap. 1.* 4 *Jo. Major. de geſt. Scot. lib. 1. cap. 11.* 5 *Polyd. hiſt. Angl. lib. 3. Jo. Major. d. lib. 1. cap. 11. & 12.* 6 *Camden. d. §. Scoti.* 7 *Jacob. Uſſer. Archiepiſ. Armach. de Britann. eccleſ. primord. cap. 16. Jo. Cajus de antiqv. Academ. Cantabr. p. 72.* 8 *Polyder. lib. 3. Camden. d. §. Scoti.*

lia implorare coegerunt; qvi post bella diuturna cum Pictis Scotisqve, eos infra partes Insulæ Septentrionales coegerunt, donec tandem Saxones Britannos ipsos sub suam dominationem redegissent. Interea verò Scoti Pictiqve mutuis dissidiis provocati inter se bella exercuerunt, usqve ad *Kennethum II.* Scotorum Regem, qvi universam Pictorum *9* Gentem delevit circa Annum DCCCXL. postqvam Picti per septingentos qvinqvaginta Annos in Britanniâ fuissent. Et ex eo tempore Scoti totam eam Britanniæ partem tenuerunt, qvæ Scotia deinde dicta est.

IV. Monarchiam autem Scotorum fuisse antiqvissimam, Scoti omnes asserunt; rerumq; Scoticarum Scriptores tradunt, se habuisse Reges suos ex Gente sua supra mille octingentos *10* Annos, qvod nulli Genti ab Orbe condito adhuc contigit, seqve Imperatoribus Romanis *11* aut aliis Principibus exteris nunqvam paruisse; & recentiores Jurisconsulti Reges Scotorum

9 Polyd. lib. 4. Hector. Boeth. histor. Scot. lib. 10. 10 *Hect. Boeth. histor. Scotor. lib. 1. Alex. Leo. in præfat. ad Hect. Boeth. Jo. Major. de gest. Scot. lib. 1. cap. 7.* 11 *Jo. Major. de gest. Scot. lib. 1. c. 14. Thom. Dempster. in appar. ad histor. de regn. Scotor. cap. 17.*

torum non esse sub potestate Romanorum Imperatorum 12 testantur.

V. Hic autem occurrit antiqva illa controversia inter Reges Anglorum & Scotorum, de Supremo hujus Insulæ Dominio, qvæ inter utramqve Gentem gravissima sæpe bella excitavit. Angli enim semper contenderunt, Reges suos esse directos Dominos totius Insulæ, Scotosqve habuisse Regnum suum à Regibus Angliæ, Jure Beneficiario in feudum ab iis datum, fidemqve & obsequium, ut Vasallos, Dominis suis jurejurando promisisse: Ita enim *Edredo* Anglorum Regi *13* Scotos juramentum fidelitatis & homagium præstitisse, & *Kennethum* Regem Scotorum *14 Edgaro* & *Constantinum* Regem Scotorum *Athelstano 15* Anglorum Regi, cui cum *Athelstanus* regnum restituerer, dixisse perhibetur, *Glorioſius esse Regem facere qȝam Rex esse*: & *Malcolmum* Scotorum Regem *Gulielmo*

12 *Minther. in Parthen. litigios. lib. 1. c. 16. n. 32. Benevenut. Stracch. de Mercat. p. 4. n. 27. Azor. Instit. Moral. lib. 11. p. 2. cap. 5.* 13 *Marian. Scot. M. S. in Biblioth. Bodle. ad ann. 965. Jo. Tynmuthon. histor. ad ann. 947. M. S. in ead. biblioth.* 14 *Marian. Scot. ibid. ad ann. 572. Chron. Abingdon. M. S.* 15 *Jo. Tynmuth. histor. aur. ad ann. 925. Chron. Abigdon. M. S. in biblioth. Ox.*

liclmo 16 primo Regi noſtro, & *Duncanum Malcolmi* filium *Gulielmo 17 Rufo*, & *Dabidem* Scotorum Regem *Matildæ 18* Imperatrici filiæ *Heinrici I.* eaqve de cauſa eundem *Dabidem* evocatum à Rege *Stephano* ad præſtandum fidelitatis ſacramentū recuſaſſe, qvòd illud ſacramentum *Matildæ* præſtitiſſet. *Dabidis* verò filium *Henricum Stephano* homagium *19* præſtitiſſe, & *Maltolmum* Regem Scotorum *20*, *Henrico II.* & cum eo Proceres Scotiæ, tanqvam principali Domino ſuo, & *Gulielmum* Scotorum Regem, *Joanni 21* Regi noſtro, & *Alexandrum* Scotorum Regem, *Heinrico 22, III.* eundemqve *Alexandrum 23 Edwardo I.* ſimile ſacramentum præſtitiſſe.

VI. *Alexandro* autem Scotorum Rege ſine liberis mortuo, *Jo. Balliolo* & *Davide Brucæo* de Regni ſucceſſione contendencibus, Proceres Scotiæ hanc Controverſiam

16 *Hiſtor. Elien. lib. 2. Chron. Abing. Math. Weſtminſt. ad ann. 1071. Math. Pariſ. ibid.* 17 *Chron. Abing. Chron. Saxonic. in Colleg. S. Benedict. Cantabrig.* 18. *Chron. Abing. ad ann. 1127.* 19 *Chron. Abingdon. ad ann. 1135.* 20 *Chron. Abingdon. ad ann. 1175. Math. Weſtminſt. ad eund. an. Roger. Hoved. in Henr. 2.* 21 *Chron. Abingd. ad an. 1200.* 22 *Chron. Abingd. ad ann. 1251.* 23 *Chron. Abingd. ad ann. 1276.*

ſiam deferunt *Edwardo I.* ut Domino Principali & Judici ſuo. Qvi convocatis Ordinum Comitiis Norhamæ *24* ſuper Tvvedâ,& evocatis Juris Civilis & Canonici per totam Angliam peritiſſimis, qvos huic Controverſiæ dijudicandos maximè idoneos exiſtimabat, qvi Sententias ſuas dixerunt, Supremum Dominium Regni Scotiæ ad Reges Angliæ pertinere, & *Edwardus* pro Jure ſuo pronunciavit, ejuſqve Decreto Proceres Scotiæ conſenſum ſuum præſtiterunt; àqvo tamen poſtea diſceſſerunt,& *Balliolus* ab *Edwardo* Scotorum Rex conſtitutus eſt.

VII. Ad hæc omnia reſpondent Scoti *25* Reges ſuos pro Cumbriâ & VVeſtmariâ, poſteaqve Huntingdoniâ & non pro Regno Scotiæ fidem & homagium dediſſe; & hujus probationis Exempla conficta fuiſſe ab Anglis, *Edwardum I.* Regem noſtrum acqviſito Scotiæ Dominio omnia Vetuſtatis monumenta apud Scotos aboleviſſe, ex qvibus veritas poſſet eluceſcere. Causâ hac (Regno

24 *Chron. Abing. ad ann. 1299. Math. Weſtminſt. & Math. Paris. ad eund. ann. Nich. Triveth. ad ann. 1297.*
25 *Hect. Boeth. hiſtor. Scot. lib. 12. 13. & 14. Jo. Major. de geſt. Scotor. lib. 3. cap. 6. & 13. lib. 4. cap. 16. & 18. lib. 5. cap. 9. & 17. Buchanan. lib. 5. Rer. Scotic. in Balliol. Reg. 96.*

(Regno Scotiæ vacante) ad Sedem Romanam delatâ, Pontificem judicasse Regnum Scotiæ esse liberum, neminemqve in Scotiâ Rege superiorem esse in temporalibus; *Baliolum*, repugnantibus Scotis, fidem dedisse *Edwardo*, eumqve ideo à Scotis Regno pulsum fuisse; *Edwardum III.* Regem nostrum Scotiam ab hac servitute liberam esse pronunciasse; omniaqve, qvæ ab Anglis producuntur, esse testimonia domestica *26*, qvorum fides à Jure improbatur.

VIII. Cæterum *Georgius Buchananus* ita fervet in hac Causâ, ut dicat, *27* testes Anglorum in hac Causa esse multos Scriptores Anglos ignobiles, qvibus ad fidem conciliandam *Marianum* Scotum, famâ illustri hominem, adjiciunt; in *Mariano* autem in Germaniâ edito nullam hujus rei esse mentionem, & Anglos monet, ut alii *Marianum* proferant; Scriptoresqve Anglos non intellig. re; Britanniam plerumqve apud *Bedam* & Veteres denotare eam Britanniæ partem, qvæ est intra vallum *Hadriani*

26 L. & etiam 2. C. de testib. & ibi Dd. §. in testamen. 9. Inst. de testam. l. 1. §. ad qvæstionem. ff. de qvæstion. Spec. Tit. de Teste. §. 1. n. 11. 27 *Buchanan. lib. 6. rer. Scot. in Reg. 75. & lib. 6. in Rege. 95.*

Hadriani aut *Severi*; atqve ita intelligendos esse de iis Regibus, qvi toti Britanniæ imperasse dicuntur.

IX. Ad *Marianum* verò frustra provocat *Buchananus*, ejusqve editionem Germanicam, nam *Marianus* pro illustri Historico ab omnibus celebratur; editionemqve ejus Germanicam fuisse mancam & mutilatam, & in eâ fuisse omissa fere omnia, qvæ ad res Anglicanas spectant, doctissimi hujus sæculi scriptores *28* observârunt. Adeo etiam Britanniæ appellatio intelligenda est, non de ea Britanniæ parte, qvæ est intra murum *Hadriani* & *Severi*, sed de totâ Insulâ Britanniæ, ut antiqvi Reges Anglorum se totius Britanniæ Gentiumqve in Circuitu persistentium, & non Britanniæ tantùm, sed & Albionis Monarchas, Reges, Rectores & Basilees inscripserint, atqve ita in Privilegiis & Chartis *Egberti*, *Egbrithi*, *Athelstani*, *Alfredi*, *Edmundi* aliisqve & in Historicis nostris adhuc *29* conspicitur.

X. Hoc

28 *Mich. Harpsfeld. histor. eccles. Anglic. sacul. 11. cap. 26. Jacob. Wara. de scriptor. Hibern. lib. 1. p. 50.*
29 *Joh. Tynmuth. histor. aur. lib. 18. cap. 1. Ælred. Rivallen. in libell. de Regib. Histor. Elien. lib. 1. & 2. Chron. Abingdon. omnes M. S. in Biblioth. Bodlein. Oxon.*

X. Hoc autem Jus Anglorum defendi posset non ex Scriptoribus solùm nostris, sed & exteris & ex publicis Instrumentis, qvæ in *Scriniis* Regum nostrorum custodiuntur, nisi, divini Numinis benignitate, universa hæc Disputatio inutiles reddita fuisset. Nam cum rerum Scoticarum Scriptores semper antehac vota sua *30* publicaverint, ut per Nuptias inter utramqve Familiam Regiam Regna coalescerent, atqve in hanc curam Scotos omnes Patriæ suæ studiosos debere incumbere, cum non aliâ ratione bella inter utramqve Gentem evitari possent; illud felicissimè evenit nuper in *Jacobo* Rege nostro, qvi ex Nuptiis *Jacobi IV.* Avi sui cum *Margaretâ Henrici VII.* Regis nostri filiâ *31*, utriusqve Regni hæreditatem adivit, eamqve ad Posteros ex divinâ Clementia est transmissurus. Atqve ita sicut usus fructus ad Dominium directum rediens consolidatione *32* extingvitur: ita & Feudum, qvod usufructui

30 *Hect. Boeth. histor. Scot. §. Scotor. Regin. descript. Jo. Major. de gest. Scot. lib. 1. cap. 7. lib. 4. c. 17. lib. 5. c. 17.* 31 *Jo. Major. de gest. Scotor. lib. 4. c. 17.* 32 *L. si tibi. 17 ff. qvib. mod. usufruct. amitt. §. item. finitur. Instit. eod. tit. l. idem. 6. ff. de usufr. accresc.*

ctui ſimile 33 eſt, & recepti juris eſt, Feudum ad directum Dominium rediens conſolidatione 34 extingvi. Unde tota hæc Diſputatio de Jure Feudali Scotiæ evaneſcit.

XI. Qvoad Leges etiam Scotiæ (de qvibus agimus) hæc Diſputatio porrò de Jure Feudi eſt nullius momenri : qvia Principes Feudatarii poſt inveſtituram in Regnis & Dominiis habent omne Dominium & directum & ſubalternum; ut ait *Baldus* 35, Et à Juriſconſultis noſtris communiter traditur, eos habere poteſtatem Legum ferendarum & omnia ſupremorum Principum Jura; & illud Dominium, qvod à Superiore recognoſcunt 36, eſt qvoad Regnum univerſum, ſed non qvoad particularem Juriſdictionem in Subditos ſuos, in qvà Princeps ſuperior non poteſt ſe immiſcere, ſed Subditi tenentur eorum Legibus & Mandatis, nec poſſunt ab eorum Sententiis appellare ad Superiorem, nec ejus Mandatis obtemperare debent.

XII. Leges autem & Conſvetudines Scoto-

33 *Henr. Roſenth. de feud. cap. 7. qv. 24. n. 21. Hub. Giphan. tract. de jur. feud. cap. 14. n. 6.* 34 *Fr. Hottom. diſſertat. de feud. cap. 31.* 35 *Bald. ad l. 1. c. C. unde cognati.* 36 *Ant. de Petr. de poteſt. princ. p. 1. c. 6. n. 50. Decian. Reſponſ. 56. vol. 5. n. 1. Borrell. de Cathol. Reg. præſtan. cap. 31. n. 18. Scac. de appellat. qv. 16. limit. 5.*

Scotorum cum Anglicanis plurimùm conveniunt, qvod facilè accidere potuit ex similitudine morum & Lingvæ communione inter Populos vicinos in eadem Insula natos. Nam in utroqve Regno *37* Leges eodem modo conduntur in Comitiis Parlamentariis, habent similes Procerum Nobilium & Populi Ordines; in utroqve Regno ad Coronæ Successionem & alias hæreditates omnes mortuorum hæredes eodem modo vocantur; habent similes Juris exeqvendi Ministros, Vice-Comites aliosqve; Actionum formulæ, Brevia, Placita, Verba forensia, in utraqve Gentè ferè similia sunt. Neqve tamen inde deduci potest (qvod aliqvibus *38* placet) unum olim fuisse Regnum, cum hoc Historiarum utriusqve Gentis fidei repugnet.

XIII. Leges antiqvæ Scotorum variæ referuntur, & aliqvæ à moribus Christianis abhorrentes, qvæ præcipue *Ebeno III.* Regi *39* Scotiæ referuntur; sed laudantur maximè Leges *Keunethi*, qvi Pictos Scotiâ expulit Anno DCCCXXXIX. Is immensam Legum congeriem in brevem redegit formam, pluresq; adjecit *40*; & post eum

37 *Coke. p. 4. Instit. cap. 75.* 38 *Coke. d. c. 75.* 39 *Buchanan. rer. Scotic. lib. 4. in Eveno. 3. Reg. 16.* 40 *Hect. Boeth. histor. Scot. lib. 11.*

cum *Malcolmus* condidit volumen Legum Municipalium *41*, qvæ adhuc obſervantur. Conſtat autem Jus municipale Scotorum *42* (ſicut & Anglicanum) ex Conſvetudinibus Scotiæ & Statutis in Parlamentis, ſicut & apud Nos in Comitiis Parlamentariis per Regem promulgatis.

XIV. Jus Conſvetudinarium Scotiæ continetur in illo libro, cui Titulus, *Regiam Majeſtatem*, qvi fere in omnibus, qvoad rerum diſpoſitionem & compoſitionem verborum convenit cum libro *Glanvillæ* de Legibus & conſvetudinibus Angliæ & poſt *Glanvillam* ſcriptus; qvia *Glanvilla* ſæpe in ejus *M. S.* Exemplari, licet non in impreſſo *43* laudatur. Hic liber, *Regiam Majeſtatem*, aſcribitur *44 Davidi I.* circa Annum MCLIII. ſcriptus, poſt paucos Annos à Legibus Romanis per *Lotharium* reſtitutis, qvas Scotos eo tempore comparaſſe inde conſtare poteſt, compoſitusqve fuit ad exemplar Inſtitutionum *Juſtiniani*, ſicut ex principio utriusqve Libri iisdem verbis compoſito apparet; eumqve

42 Hect. Boeth. d. lib. 11. *42 Jo. Leſtæ. epiſ. Roſſen. de morib. & reb. geſt. Scotor. lib. 1. C. leges Scotiæ.* *43 Præfat. ad Glanvill. edit. ann. 1604.* *44 Præfat. ad Regiam Majeſtat. in fin.*

qvæ alii aſcribunt *45* potius *Davidi II.* eam ob cauſam, qvod liber *Glanvillæ* poſt tempora *Davidis I.* ſub *Henrico II.* Rege noſtro ſcriptus eſt.

XV. Poſt Jus hoc Scotiæ Municipale Scoti adhibent Juris Civilis Romanorum Authoritatem: nam & Proceſſus Judiciarios, Formulas & pleraqve alia in Legibus ſuis Municipalibus Scotos ex Jure Civili mutuatos fuiſſe teſtatur *Jo. Skenæus 46*; & Gloſſæ ad Leges Scotorum ferè omnes ex Jure Civili Romanorum depromptæ ſunt. In iis, qvæ in Legibus Scotorum contra Jus Civile Romanorum Statuta ſunt, Jus Civile cedit: ſed ubi Jus Municipale deficit & in Caſibus omiſſis, Judices Scotorum non arbitrio ſuo relinqvuntur, ſed ex Jure Civili Romanorum judicare *47* debent. Et invaluit hæc opinio apud Populos exteros, qvod Angli lites dirimunt ex ſolo Jure ſuo Municipali, Scoti verò, ut cæteræ Gentes Europææ, Jure Civili *48* utuntur.

XVI. Ideoqve *Georgius Buchananus* (Juris

45 *Spelman. in gloſſar. v. Lex Scotor.* 46 *Jo. Skene. ad Regiam. Majeſt. Scotiæ. in annot. ad lib. 1. c. 7. v. 2.* 47 *Jo. Lesl. d. lib. 1. cap. Leges Scotor.* 48 *Forcat. lib. 7. de Gallor. Imper. & Philoſoph. Polyd. lib. 1. hiſtor. Anglic. Petr. d'Amity. in Geograph. Europ. Tit. d' Eſcoſſe.*

(Juris noſtri conſultis aliàs ſatis infeſtus) in Judices ſuos patrios iniqvus eſt, qvi tradit, *49 in Scotia nullas penè eſſe Leges præter Conventuum Decreta, eaqve non in perpetuum, ſed in tempus facta, Judicesqve, qvantum in ſe eſt, Lationem Legum impedire, Civium bona Judicum arbitrio eſſe conceſſa, eorumqve eſſe perpetuam poteſtatem, & Imperium planè Tyrannicum; qvippe qvorum arbitria ſola pro Legibus ſint*: cum conſtet ex rerum Scoticarum Scriptoribus, Judices eorum in Judiciis ad Leges ſuas &, poſt eas, ad Jus Civile teneri.

XVII. Scoti porrò ſummis ſemper præconiis ornârunt Jus Civile: è qvibus *Hector Boëthius 50* refert, Leges Romanas à *Juſtiniano* in Epitomen redactas fuiſſe, *tantâ ratione & Sermonis venuſtate, ut nulla ſit Natio tam fera vel ab humanitate abhorrens, qvæ eas non fuerit admirata*. Scotorum Reges adeo propenſi ſemper fuerunt in Jus Civile Romanorum *51*, ut in Academia Aberdinenſi inſtituerint Collegium, in qvo Jurisconſulti Leges *Cæſareas* profitebantur, & in Academia *S. Andreæ* in Collegio S. Salvatoris unum Profeſſorem

49 *Buchanan. lib. 14. Rer. Scotic. ad ann. 1532.* 50 *Hector. Boeth. hiſtor. Scotor. lib. 9.* 51 *David. Camerar. de Scotor. doctrin. lib. 2. cap. 4.*

rem aluerint, qvi Leges publicè doceret. Et, ex antiqvo More ejus Gentis, Scoti ad exteras Academias peregrè proficiſci ſolent, in qvibus tantam ſæpe Legum *Cæſarearum* ſcientiam comparant, ut plurimi eorum in Academiis exteris, præſertim Gallicis, Jus Civile magnâ cum Gentis ſuæ famâ publicè docuerint. Et ex hujus juris conſervandi ſtudio *Jacobus Stuartius* Scotorum Rex *52* edixit, ne cuiqvam inſignem hæreditatem adeundi Jus eſſet, qvi prorſus Juris Civilis aut Municipalis Scotiæ ignarus eſſet.

XVIII. Præterea laudatur ab antiqvis rerum Scoticarum Scriptoribus Politia Eccleſiaſtica Anglicana, in cujus Tribunalibus Cauſæ ex jure Civili & Canonico judicantur. Poſt qvam Politia Eccleſiaſtica Scotorum eſt tempore & dignitate poſterior: nam Scotia non fuit in Diœceſes diſtributa ante *53 Malcolmum III.* & Anglorum Politiam Eccleſiaſticã valde laudant. eamqve Scoticæ eſſe longè præferendam *54* ipſi confitentur.

XIX. *Hactenus* de Uſu & Authoritate Juris Civilis Romanorum in magna Britanniâ

52 Hect. Boeth. hiſtor. lib. 17. 53 Hect. Boeth. hiſtor. Scot. lib. 10. 54 Jo. Major. de geſt. Scot. lib. 1. cap. 6. & lib. 3. cap. 6.

tanniâ & Hiberniâ. Superſunt tantùm ex Regnis Europæis, Polonia, Hungaria, Dania, Svevia, Bohemia, in qvibus facilis erit labor meus, qvia Gentes Septentrionales plerumqve de Legibus parùm ſollicitæ ſunt, & lites apud eas aliqvando ſicut Armis & Duello 55 non Legibus finiuntur: hi enim Populi vi & robore Corporis 56, ſicut Auſtrales ingenio & ratione, magis polent. Unde hi Populi ab Interpretibus noſtris recenſentur inter eas Gentes, qvæ ſuis Legibus & Moribus 57, non Jure Civili Romanorum, reguntur; Gentibusqve Septentrionalibus magis placent ſuæ Leges, qvàm Jus Civile Romanorum; &, qvò ſunt Septentrioni vicinores, eò longiùs à Romanis Legibus 58 receſſerunt. Sed hi tamen Populi omnes Jus Civile Romanorum inter ſuas Leges admiſerunt, qvod in ſingulis breviter demonſtrabimus.

XX. Emenſo igitur Oceano trajiciendum è Britanniâ in Poloniam, de qva inſeqventi Capite.

Caput

55 *Minther. in Parthen. litigioſ. lib. 2. cap. 2.* 56 *Ariſtot. lib. 7. Polit. cap. 7. Bodin. lib. 5. de Repub. cap. 1.* 57 *Jo. Andr. ad c. ſuper ſpecula n. 2. & ibid. Hoſtien. de Privileg. Caſtald. de Imperat. qv. 53. Salas. de Legib. Tract. 95. diſput. 7. ſect. 8. Azor. Inſtit. Moral. p. 2. lib. 11. cap. 5.* 58 *Nichol. Betſ. tract. de pact. famil. illuſtr. cap. 1. n. 26.*

CAPUT XI.

De Uſu & Autoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Poloniæ.

I. MAxima pars Regni Poloniæ eſt in Sarmatia Europæa, aliqva in Germania; in qvo, præter Poloniam Majorem & Minorem, Magnus Ducatus *Lithuaniæ*, Ducatus Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſoviæ, Samogitiæ, Pomeraniæ & Livoniæ magnum & potentiſſimum hujus Regni Corpus, conſtituunt.

II. Has autem Provincias fuiſſe ſub Imperio Romanorum nobis non liqvet, ſed antiqviſſimi hujus Gentis Incolæ, Sauromatæ ſeu Sclavi, ſummam poteſtatem plerumqve uni tribuebant, ipſiqve ſibi Duces[2] eligebant, qvorum primus inter eos memoratur *Lechus* eorum Dux. Qvo ſublato, Gens pertæſa unius Principis, duodecim Palatinis Remp. commiſit, atqve ita aliqvando ſub Palatinis, qvandoqve ſub uno Duce erat eorũ adminiſtratio uſq; ad *Premislaum*; qvi circa Annum DCCCLX. Dux electus[3] eſt, & poſt eum alii Duces

T ſucceſ-

1 *Statut. Regn. Polon. in princ. in deſcript. Regn. Polon.* 2 *Martin. Cromer. de reb. Polon. lib. 3.* 3 *Cromer. de Repub. Polon. lib. 2.*

ſucceſſerunt uſqve ad annum M I. qvo *Boeslaus I.* ab *Othone III.* Imperatore Regio Diademate ornatus *4* eſt; & poſt eum Poloni Reges ſuos habuerunt, qvi ſucceſſeruntnon jure hæreditario, ſed per Senatorum & Nobilium ſuffragia electi. Apud Polonos tamen ea ſemper fuit fides & obſervantia in ſuos Reges, ut, eorum ſobole maſculâ relictâ, neminem hucuſqve in Regem *5* elegerint, ſed iis tamen defertur poteſtas Regia per modũ Electionis, ne tantillum de Jure Electionis liberæ decedere videantur; Regumq; poteſtas ita apud eos temperata *6* eſt, ut non poſſint Leges ferre ſine Senatûs & Nobilium aſſenſu (plebi enim nulla adminiſtratio conceditur) & ipſi Legibus Regni tenentur.

III. Regibus tamen ſumma alioqvin Authoritas tributa *7* eſt; nam apud eos eſt Juris dicundi poteſtas; ipſi ſolum pœnas Legum condonant, & gratias concedunt; ipſi milites conſcribunt, omniumqve Bellicorum munerum conceſſiones penes ſe habent; ipſi omnes Magiſtratus & Honores largiuntur; ipſi Senatores, Magiſtratus & Ju-

4 *Cromer. de reb. Polon. lib. 5. Thuan. hiſtor. lib. 56.* 5 *Statut. Polon. edit. Cracov. ann. 1600. in princ.* 6 *Cromer. de Repub. Polon. lib. 1.* 7 *Thuan. lib. 56.*

& Judices constituunt, qvi omnia sub Regum nomine expediunt; ipsi Juribus omnibus Regalibus utuntur, ac si Regni hæreditatem à Majoribus transmissam adivissent. Sed ex hac Regum potestate limitate consuluit *8 Castrensis*, donationem duarum Civitatum factam Fratribus Crucigeris à *Casimiro* Poloniæ Rege, fuisse irritam, qvia Senatus & Nobilium consensus non intervenerat: atqve eâ de Causa Reges Poloniæ, cum Coronâ induuntur, de servandis Legibus & formulis administrandi sibi præscriptis Juramentum *9* præstant; & *Joh. Bodinus* refert *10*, *Henricum* Ducem Andegavensem nuper electum Regem Poloniæ idem Juramentum præstitisse.

IV. Ad Poloniam accesserunt Ducatus *Lithuaniæ*, Borussia, Livonia, aliæq; Provinciæ. *Lithuaniam Jagello 11* ultimus *Lithuaniæ* Dux reddidit feudatariam Regno Poloniæ in beneficii remunerationem, qvia Poloni eum in Regem suum elegissent Anno 1396. Borussia postea à Militibus Ordinis *Theutonici* debellata sub *Frederico II.* eorum potestati *12* cessit, cujus par-

8 *Castren. cons. 347. Card. Tusch. v. Rex. Poloniæ. conclus. 347.* 9 *Cromer. de Repub. Polon. lib. 2.* 10 *Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 8.* 11 *Thuan. d. lib. 56.* 12 *Cromer. de Republ. Polon. lib. 2. Alex. Gvagnin. in descript. Polon. Thuan. lib. 21. & 56.*

tem Milites *Casimiro* Regi Poloniæ vendiderunt Anno MCCCCLVII. Altera pars Boruſſiæ eſt penes Marchionem Brandeburgicum. Livoni verò Provinciam ſuam *Sigiſmundo* Regi *13* Poloniæ dediderunt Anno MDLXI. qvod adverſus *Moſchos* ſe defendere non potuiſſent. Hæ autem aliæqvè Provinciæ amplæ, Feudi Jure, Regibus Poloniæ ſunt obnoxiæ, de qvibus rerum Polonicarum Scriptores abundè tractant.

V. De Poloniæ Regno contendunt Impératores & Pontifices Romani utrinqve aſſerentes, ſibi in Poloniæ Reges poteſtatem eſſe. Imperatores *14*, qvòd *Carolus Magnus* in his Provinciis omnibus dominatus fuerit uſqve ad Scythiam, & qvòd *Boleslaus*, Dux Poloniæ *15*, coronam Regiam beneficio *Othonis III.* Imperatoris acceperit. Pontifices verò, qvòd *Boleslaus* Rex Poloniæ, ob cædem *Stanislai*, Archiepiſcopi Gneſnenſis, Sacris interdictus & Regiâ Dignitate ſpoliatus *16* ſit; ejuſqve Succeſſores eâ abſtinuerunt, ſolo Ducum titulo

13 *Thuan. lib. 28.* 14 *Arumæ. de jur. Public. diſcurſ. 14.* 15 *Franc. Hottoman. in diſput. feudal. cap. 5. Choppin. lib. 2. de Doman. Franc. Tit. 1. n. 12.* 16 *Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 9. Choppin. d. Tit. 1. n. 13.*

titulo usi, usqve ad *Lacoldum*, cui *Johannes XXII.* Pontifex Romanus Regiam Dignitatem restituit sub onere Tributi annui Pontificibus præstandi. Et ex eo tempore Reges Poloniæ Regio Imperio usi sunt. Sed à Romani Pontificis Dominatione Reges Poloniæ jam diu *17* se liberârunt, neqve unqvam Romanæ Sedis Feudatarii, sed Censuales *18* tantùm dici potuerunt. *Otho* autem *III.* cum Coronâ Regiâ *Boleslaum* indueret, eum Socium & Amicum Imperatoris, non Vasallum & Feudatarium, salutavit.

VI. Jurisconsulti verò omnes *19* asserunt, Reges Poloniæ esse Supremos; nemem in Dominiis suis Superiorem recognoscere; omniaqve habere Jura Regalia, qvæ supremis Principibus competunt. Qva potestate usus *Casimirus Magnus* Rex Poloniæ, prohibuit *20* Appellationes, deinceps interponi à Poloniæ Curiis ad

17 *Otho Frizing. lib.1. cap.15. Cromer.de Reb. Polon.lib.4. Arumæ.de jur.publ.v.3.discurs.14.* 18 *Arnisæ. de jur.Majestat.lib.1. cap.5.* 19 *Math. Cun. de Pact.lib.1.cap.6.n.126. Reyz.decis.Lithuan.3.n.3. Arnisæ.de jur.Majest.lib.1. cap.2. Azor.Instit.Moral.p. 2.lib.11.cap.5.* 20 *Cromer.de Repub.Polon.lib.2. Neugebaver.histor. Polon.lib.3. Melch.Goldast.de jurib.& privil.regn.Bohem. lib.4.cap.13.n.7.*

Madeburgum (qvod antea factum erat in honorem Juris Saxonici) & instituit Tribunal Cracoviæ (qvæ Regum Poloniæ sedes est) ad qvod omnes appellationes in posterum devolvendæ erant. *Casimirus* autem instituit supremam Curiam pro Jure Saxonico Cracoviæ Anno MCCCXII. appellationibus deinceps interdictis, ad Curiam Madeburgensem; idemqve postea *Ladislaus Iagello* confirmavit, & utriusqve Principis decreta inter Statuta *21* Poloniæ reperiuntur. Et qvi studio asserendæ Majestatis Imperatorum tradunt, Reges Poloniæ liberos esse à potestate Imperatorum ex solo Privilegio ab Imperatoribus indulto: fatentur *22* tamen non posse *Cæsares* hæc Privilegia aut turbare aut revocare. Et nullo Jure potest Imperator vendicare potestatem in Polonos, cum nunqvam fuerint sub Populo Romano *23* aut *Cæsaribus*; & *Augusto* satis fuerit *Sarmatas Danubio* prohibere *24*, qvi etiam *Lentulum* Legatum suum monuit, ne temerè *Sarmatas* inqvietaret; ideoqve non Imperium,

21 *Statuta Polon. Tit. de privil. jur. Theuton.* 22 *Mindan. de Mandat. Jud. lib. 2. cap. 67. n. 4.* 23 *Cromer. de Repub. Polon. lib. 2. Neugebaver. Rer. Polon. lib. 1. Stravolscin Polon. §. Leges.* 24 *Flor. lib. 4. cap. 12.*

rium, ſed ratio ſola Polonos ad Juris Romani obſervationem adduxit.

VII. Poloni (Gens ad bella potiùs qvam ad Leges nata) antiqvis temporibus nullas habuerunt Leges ſcriptas *25*, ſed Regum arbitrio ſe permittebant, & poſt Regiam poteſtatem Senatorum & Nobilium adminiſtratione temperatam, cum ad Judicum Fora Cauſæ delatæ eſſent, hi vel ex Conſvetudinibus Patriis, vel ex Jure Saxonico *26* lites dijudicabant, ubi Legum auxilio Cauſarum difficultas indigebat. Leges enim Saxonicæ antiqviſſimæ *27* erant, latæ diu ante ætatem *Caroli Magni*, earumqve magna Authoritas erat & apud Polonos & apud multos alios finitimos Germaniæ Populos, qvi eas amplexi ſunt; (exceptis iis qvatuordecim Articulis Juris Saxonici, qvos *Gregorius* Pontifex Romanus damnavit, ut Juri Divino & Naturali contrarios; eoſdemqve poſtea *Alexander* Rex Poloniæ reprobavit, qvi in Statutis

25 *Neugebaver. Rer. Polon. lib. 1. Stravolſc. d. §. Leges.* 26 *Cromer. de Reb. Polon. lib. 2. Royz. in deciſ. Lithuan. in præfat. Dauth. in Comm. de teſtam. §. qui teſtam. fac. poſſ. n. 170. & in proleg. n. 8. Parthen. Litigioſ. lib. 2. cap. 2. Goldaſt. de jurib. & privil. regn. Bohem. lib. 4. cap. 15.* 27 *Gryphiand. de Weichbild. Saxon. cap. 44. & 45. Treutler Diſp. 1. theſ. 10.*

Poloniæ 28 enumerantur) qvod juſtæ in omnibus Cauſis viderentur, & in Criminibus præſertim puniendis valdè ſeveræ, qvo nihil ad Reſpublicas conſervandas magis ſalutare eſſe poteſt. Juris autem Saxonici ſeu *Theutonici* uſus ex privilegio Polonis conceſſus eſt; eâqve de Cauſa ſtatutum eſt à *Caſimiro 29*, Milites Polonos qvi, Jure *Theutonico* omiſſo, regi ſe paſſi ſunt Jure Polonico, ſi deinceps in Judicio conveniantur, non poſſint ſe per Jus *Theutonicum* defendere.

VIII. Primus *Caſimirus Magnus* Leges 30 Polonis cum conſenſu Senatorum & Nobilium ſcripſit; & poſt eum Reges alii ſuas Leges aliqvas dederunt; & *Ladislaus Jagello* in Statuto ſuo, edito Anno MCCCCXXIII. mandat Judicibus ſuis, ne judices & Sententias ferant ſecundùm alios modos & Conſvetudines 31, præter eas, qvæ in Libro *Caſimiri* editæ ſunt. Sed maxima pars Legum edita eſt à *Sigiſmundo I. & II. 32*; exqve Leges omnes Statuta dicun-

28 *Statut. Polon. p.1073.* 29 *Statut. Caſimir. anno 1368.* 30 *Cromer. de Repub. Polon. lib.2. Arniſæ. de jur. Majeſtat. lib. 2. cap.6. n.14.* 31 *Ladisla. Jagell. in Statut. Polon. cap. de Nobilib. Tit.3.* 32 *Cromer. d. lib.2. Neugebauer. Rer. Polon. lib.1.*

dicuntur, qvæ congesta & edita sunt Anno MDXX jussu *Sigismundi* Regis per *Johannem Herbortum*, Regi à Secretis, in qvo Rex plurimùm Juris Canonici & Civilis Doctorum *33* operam adhibuit. Et in Statutis Poloniæ aliqvoties allegatur Jus Romanum, veluti in Contractibus cum filiofam. in Patris potestate constituto laudatur *34* Senatusconsultum Macedonianum; & ex eo Contractus irritus declaratur, & in aliis multis Jus Polonicum ad Jus Civile accommodatum reperitur.

IX. Ex his in Polonia primò Jus dicitur, eoqve deficiente ad Jus Saxonicum Judices recurrunt; &, si Jus Saxonicum Causam in Judicio agitatam non exprimat, vel ambiguum sit, Judices non relinqvuntur suo arbitrio, sed secundùm Jus Civile Romanorum Sententias *35* ferre debent, cum libri Juris Saxonici ex Jure Civili & Interpretationibus Jurisconsultorum Saxonicorum *36* petiti sint. Et receptum est apud Saxones, alioslqve Populos omnes, qvi Jure

33 *Statut. Regn. Polon. Tit. Statut. Stravosc. d.* §. *Leges.* 34 *Statut. Polon. cap. de Nobilib. Tit.* 3 35 *Melch. Goldast. de jurib. & privil. Regn. Bohem. lib.* 4. *cap.* 15. *Christoph. Sturc. in Comm. ad Tit. ff. de Reg. jur. in epist. ad Reg Polon.* 36. *Gryphiand. de Weichbild. Saxon. cap.* 36. 37. *&* 41.

Saxonico utuntur, Casus in Jure Saxonico omissos *37* ex Jure Civili decidendos esse, Jurisqve Saxonici vel ambigui vel obscuri Interpretationem *38* à Jure Romano petendam esse. Est enim Jus Saxonicum Jus Municipale strictèqve interpretandum *39*, ut omnis cum JureCivili repugnantia evitetur, & intelligatur à Jure Civili deviasse qvàm minimum fieri possit, ut reducatur ad Juris Civilis æqvitatem ubi nimis acerbum videtur, & ubi cum Jure Civili convenit, ut patiatur omnes ampliationes & Interpretationes, qvæ in Jure Civili reperiuntur.

X. Post Jus Saxonicum alia Jura Municipalia, scilicet Jus *Culmense* & Jus *Lubecense* è Germania petita in Regis Poloniæ Dominiis, præsertim in Prussia & Mazoviâ *40* admittuntur, qvæ cum Jure Saxonico multùm conveniunt; & ex iis ita Jus dicitur, ut, iis deficientibus, Judices ex Jure CiviliCausas judicent, & ex eo horum Jurum Municipalium Interpretationem petant.

37 *Goldast. d. lib. 4. cap. 15.* 38 *Pansemann. in resp. interconsil. I. C. German.* 39 *Coler. decis. German. 135. n. 11. idem de Process. execut. Epist. ad Duc. Saxon. Beust. ad l. admonendi. n. 167. & 876. ff. de jurejur.* 40 *Cromer. de Repub. Polon. lib. 2. Math. Steph. p. 1. disp. 1. vol. 1. Stravolsc. in Polon. §. leges. Jus Provinc. Ducat. Pruss. edit. ann. 1620.*

tant. Et inter ea Jura Municipalia Jus *Cæsareum*, ut Jus commune *41* & præ omnibus seqvendum, enumeratur.

XI. Deniqve insignis semper fuit Regum Procerumqve Poloniæ favor & pietas in Ecclesiam & Episcopos, qvi amplam Potestatem & Jurisdictionem Archiepiscopis, Gnesnensi & Leopoliensi, Episcopiiqve sub iisdem constitutis concesserunt: qvi in Foro Ecclesiastico cognoscunt *42* de Hæresi, Schismate, Magiâ, Simoniâ, de Decimis, Censibus & Reditibus Ecclesiasticis, de cæde Clericorum aut vi iis illatâ, de Jure Patronatûs, Matrimoniis, Legitimatione, de Testamentis aliisqve, in qvibus eorum Cancellarii & Officiales ex Jure Canonico, eoqve deficiente, ex Jure Civili *43* Jus dicunt. Eædemqve Causæ omnes in Constitutione *Sigismundi* Ann. 1532. enumerantur *44*; & à *Ladislao Iagello* Cracoviæ constituti sunt Professores Legum & Juris Canonici, cum Studium Generale Cracoviæ institueret *45*, qvod postea *Urbanus* Ponti-

41 *Jus Provinc. Ducat. Pruss. edit. per March. Brandeburg ann. 1620.* 42 *Cromer. de Rep. Polon. lib. 2.* 43 *Cromer d. lib. 2. Neugebaver. d. lib. 1.* 44 *Statut. Polon. per Johan. Herbert. tit. Spirituales causæ* 45 *Statut. Polon. per Johan. Herbert. tit. Schola Cracovienſis.*

Pontifex Romanus confirmavit. Ita hi Populi Septentrionales, ad qvos Romani fasces non pervenerunt, Romanorum Legibus se submiserunt. Hæc de Polonia. In seqventi Capite progrediendum ad Hungariam.

Caput XII.

De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Hungariæ.

1. HUngaria est ea Provincia, qvam Romani Pannoniam inferiorem seu Proconsularem & Daciam vocabant. Hanc incolebant Pannones liberi & suis Legibus utentes, nec à Romanis tentati ante Syllam 1, qvi, eos aggressus, turpi victoriâ repulsus est. Et Romani postea Pannoniorum bello abstinuerunt usqve ad Augustum, sub qvo Romanorum dominationi cesserunt. Isqve in eos exercitum duxit, neqve ab iis unqvam læsus, neqve ullum crimen objiciens; sed militum exercendorum & ex alienis bonis alendorum 2 causâ, *omne id justum censens, qvod armis potentior contra* infir-

1. Jo. Sambuc. in Chronolog. Hungar. 2 Dio. Cass. lib. 49.

infirmiorem decerneret; adeoqve vix defendi poterit Svetonius, qvi, *Augustum* nulli Genti sine justis & necessariis causis bellum intulisse[3], prædicat.

II. Ita Romanis paruerunt usqve ad *Constantinum* 4: sub qvo, Sede Imperii Constantinopolim translatâ & Legionibus revocatis, qvæ ad repellendos barbaros à limitibus Romani Imperii in Septentrione collocatæ fuissent, Vandali, propriis Sedibus à Gothis expulsi, *Constantini* permissu, eam 5 ingressi sunt, eamqve tenuerunt per XL. Annos. Eosdem postea Gothi Pannoniâ 6 expulerunt, ex Fœdere icto cum *Gratiano* Imperatore, usqve ad Annum Christi CCCLXXXVII. qvo *Hunni*, Gens Scythica, Pannoniam ingressi sub *Arcadio* (fractis jam Romani Imperii viribus) eam 7 tenuerunt, Regemqve *Attilam* 8 constituunt, qvi se flagellum Dei & Terrarum Orbis appellavit, per cujus qvidem

3 *Sveton. in August. cap. 21.* 4 *Jo. Sambuc. in d. Chronolog.* 5 *Ant. Bonfin. rer. Hungar. lib. 2. Decad. 1. Jo. Sambuc. in d. chronolog.* 6 *Oros. lib. 7. histor. cap. 32. Jo. Sambuc. in chronolog.* 7 *Jo. de Thurocz. in chronic. Hungar. cap. 13. Mich. Ritius. de regib. Hungar. lib. 1. Bonfin. lib. 3. decad. 1. Sambuc. in chronol.* 8 *Thurocz. in d. cap. 13. Mich. Rit. d. lib. 1. Bonfin. & Sambuc. in loc. citat.*

dem Tyrannidem Deus Populos Europæos & Asiaticos severè castigavit.

III. Post ejus excessum Ostrogothi Hunnos coegerunt in Scythiam redire *9* Anno 458. & Pannoniam possederunt *10* usq; ad Annnum DXXVI. qvo Longobardi, pulsis Ostrogothis Pannoniam *11* subjugârunt, iidemqve postea, à *Narsete* in Italiam acciti, Hunnis veteribus amicis suis Pannoniam concesserunt *12* Anno DLXVII. Hunniqve ex eo tempore (qvamvis ab Imperatoribus Constantinopolitanis & deinceps à *Carolo Magno* sæpe debellati) Pannoniam tenuerunt, & ex suo nomine Hungariam *13* appellârunt. Regesqve suos habuerunt Idolis servientes usq; ad *Stephanum 14*, qvi circa Annum Christi millesimum, ductâ *Gyela* Imperatoris Sorore, sacris Christianis initiatus est. Et ex eo tempore Hungari Fidem Christianam amplexi sunt.

IV. Post *Stephanum* habuerunt Hungari Reges suos continuâ serie succedentes, sed Procerum Populiqve suffragiis creatos

9 Bonfin. & Sambuc. ibid. 10 *Bonfin. & Sambuc. ibid.* 11 *Bonfin. lib. 7. Dec. 1.* 12 *Bonfin. d. lib. 7.* 13 *Thurocz. Chron. Hungar. cap. 10. 11. Rhenan. lib. 1. rer. Germanic.* 14 *Bonfin. lib. 10. Dec. 1.*

creatos usqve ad *Ludovicum*, ex cujus filiæ *Mariæ* Nuptiis cum *Sigismundo* Rege nata est *Elizabetha*; qvæ deinceps, nupta *Alberto Austriaco 15* Imperatori, Coronam Hungaricam deduxit in Familiam Austriacam. Principesqve Austriaci ex eo tempore Regnum Hungariæ cum Imperio Germanico tenuerunt.

V. Reges verò Hungariæ, se liberos esse ab omni dominatione sive Imperatoris sive Pontificis Romani, asserunt. Et licet Pontifices Romani dicant, hos Reges Hungariam Jure Feudi *16* à Sede Romanâ habuisse, eidemqve Censum annuum præstare debere; illius tamen Potestatis non aliam probationē edunt, qvam ex actis *17* Vaticanis & ex Pontificum Epistolis *18* Decretalibus. Ad qvæ respondent Hungari, Pontifices in sua Causa nec Testes nec Judices idoneos *19* esse; Regesqve Hungariæ immunes esse ab omni Dominatione Im-

15 *Bonfin. lib. 1. Dec. 2. Mich. Rit. de Regib. Hungar. lib. 1. & 2. Borrell. de Cath. Reg. præstan. cap. 46.* 16 *Azor. Instit. Moral. par 2. lib. 11. c. 3. Bodin. lib. 1. de Repub. c. 9.* 17 *Bodin. d. cap. 9.* 18 *C. licet. de rot. redempt. c. intellecto 33. jurejur.* 19 *L. omnibus. 9. C. de testib. §. 9. Instit. de Testam.*

ne Imperatorum & Pontificum, Juriſconſulti *20* communiter tradunt.

VI. Poteſtas autem Regum Hungariæ ita temperata eſt ſicut in Polonia. Neqve enim Reges poſſunt Leges condere ſine conſenſu Poupli *21*: qvæ tamen, poſtqvam conditæ ſunt, Principis non Populi Statuta nominantur: ea verò qvæ à Rege ſolo conſtituuntur, Decreta appellantur. Et ex hac Poteſtate Regum limitatâ videtur emanâſſe, qvòd cum *Andreas* Rex Hungariæ tranſtuliſſet in Venetos omne Jus ſuum in Dalmatia pro vecturâ exercitus ſui in Palæſtinam: mandat *Honorius III.* Pontifex *22* eam Alienationem revocari, qvia non poterat Succeſſorum ſuorum Jus minuere. Et Reges Hungariæ, cùm Coronâ induuntur, omnia Jura Coronæ illibata ſervare juramento *23* promittunt.

VII. Præter Leges Hungariæ eſt Jus Regni Conſvetudinarium, qvod in ſcripta redactum

20 Afflict. in Conſt. Neapol. in prælud. qv. 2. Azor. Inſtit. Moral. p. 2. lib. 11. c. 5. Jus conſvetud. Hungar. in prolog. tit. ult. Engelb. Abb. de ort. & ſucceſſ. Rom. Imp. cap. 16. 21 Steph. Werbentz. in oper. Tripart. jur. Hungar. p. 2. tit. 3. 22 Giron. ad c. intellecto. n. 5. de jurejur. in compilat. Honor. 23 D. c. intellecto. de jurejur. Aruma. de Comit. cap. 3.

redactum est per *Stephanum Verbetrium* 24 Jurisconsultum doctissimum, ad Mandatum Regis anno MDXIV. continetqve totum Processum Judiciarium in Hungaria, qvi constat 25 ex Regum Decretis, ex Principum Privilegiis in Judiciis approbatis, & Sententiis Judicum, qvæ ex longo usu in Consvetudinem transiverunt. Inter has verò Leges & Consvetudines Hungariæ non possumus expectare, ea Juris Romani vestigia à Gente, armis potius qvam Legibus semper intentâ, qvalia habemus apud reliqvas Gentes Europæas, qvæ, sub Regibus plerumqve suis, pace & otio magis gavisæ sunt; cum nulla Gens inter Europæas tot Dominiorum mutationes & funestas bellorum clades passa fuerit.

VIII. Illud tamen apud Hungaros omnes receptum est 26, Leges Hungariæ à Juris *Cæsarei* & *Canonici* fontibus promanâsse, præsertim verò ex Jure *Cæsareo* petitas fuisse; Consvetudines Hungariæ compositas 27 fuisse ad normam & methodum

24 *Steph. de Werb. in oper. tripartit. jur. Hungar. in præfat. Nic. Istuanf. de reb. Hungar. lib. 4. in fin.* 25 *Steph. de Werb. in oper. tripart. jur. Hungar. par. 1. tit. 6.* 26 *Steph. Werb. d. par. 2. tit. 6. Dan. Cromer. inter. Resp. Nicol. Reusner. vol. 3. consil. 34.* 27 *Steph. de Werb. d. p. 2. tit. 6.*

dum Juris Civilis Romanorum; Proceſſum Judiciorum, qvi in Hungaria hodie ſervatur, adductum fuiſſe *28* è Galliâ per *Carolum* Regem Hungariæ, qvem è Jure Romano petitum fuiſſe vulgò notum eſt. Hungariqve Leges Romanas multis præconiis *29* ſemper ornârunt; & inter tot armorum ſtrepitus Hungaria ſemper habuit Viros inſignes ſcientiâ Legum & Literarum Romanarum, & ſuperiore ſæculo *30* *Joh. Sambucum*, *Andr. Dudithium*, *Janum Pannonium* alioſqve Viros clariſſimos produxit.

IX. Deniqve Hungaria fuit olim Imperii Romani, contra Nationes Scythicas, poſterioribus Sæculis Orbis Chriſtiani contra Turcarum arma Antemurale & Propugnaculum *31*; eademqve ſuperiore Sæculo valde imminuta fuit *32* captis Belgrado, Budâ, Strigonio, Albâ Regali, Qvinqve Eccleſiis aliiſqve Præſidiis. Parteſqve reliqvæ Hungariæ ad Septentrionem Danubii, in Poloniæ & Caſſoviæ finibus, Turcarum continuis incurſionibus obver-

28 *Werb. d. p. 2. lib. 6.* 29 *Martin. Schodel. in diſqviſit. de regn. Hungar.* 30 *Thuan. lib. 19. & 61.* 31 *Pii II. Orat. ſvaſor. pro bell. Turc. inferen. Andr. Dudith. Orat. 1. in Concil. Trident.* 32 *Thuan. hiſtor. lib. 1.*

obversantur. Et, communibus omnium Christianorum precibus, rogandus est clemētissimus Dominus noster Jesus Christus, ut velit Hungariam, Orbis Christiani limitem, contra immanis Tyranni potentiam & furorem, conservare.

CAPUT XIII.

De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Daniæ.

I. REgnum Daniæ continet Australem partē Cimbricæ 1 Chersonesi & plures insulas in Sinu Balthico, cui deinceps Norvvegia & Holsatia accesserunt. Danorum Gens, à Gothis orta, armis semper fuit potentissima, qvibus alias Nationes exteras sæpe afflixit, ipsa ab aliarum Gentium armis immunis. Neqve enim constat, Daniam Imperatoribus Romanis paruisse, neqve ab iis in Provinciæ Formam redactam fuisse, neqve eorum nomen Orbi innotuisse ante ætatem *Justiniani* 2 nostri, sub qvo Galliam invaserunt. Danorum verò victoriæ, de Gentibus aliis à se debellatis

1 *Cromer. de regn. Polon. lib. 5. Thuan. lib. 5.* 2 *Camden. in Britann. §. Dani.*

latis ſunt celeberrimæ 3 qvorum Reges vel Duces Hiberniam, Angliam, Scotiam Saxoniam, Sclavoniam, Livoniã, Curlandiam, Poloniam, Ruſſiam, Sveciam, Norvvegiam, Islandiam ſæpè devicerunt, earumqve 4 plurimis Reges eorum imperârunt easqve aut Tributarias aut Cenſuales reddiderunt.

II. Scriptores autem rerum Danicarum aſſerunt, Danos ſuos ſemper Duces & Principes habuiſſe continuâ ſerie ſuccedentes, per Annos MXL. ante Chriſtum natum; eoſdemqve ſe ab armis & Dominio Populi Romani & *Cæſarum* liberos conſervâſſe, & in illa Dominatione, qvam ſibi aſſumunt Imperatores in multos Principes Europæos, Danorum Reges ſe iiſdem non ſubeſſe ſemper 5 prædicârunt; Regumqve ſuorum in Danos Imperium pænè cum ipſo Orbe 6 ortum eſſe.

III. Qvamvis verò *Petrus* Danorum Rex, Coronam & Dignitatem Regiam à *Frederico I.* Imperatore 7 acceperit, pluresqve

3 *Krantz. in Dan. per. tot. Krantz. in Norveg. lib. 1. cap. 28. Meurs. hiſtor. Dan. lib. 2. & 3.* 4 *Krantz. in Danic. lib. 1. cap. 2. & ſeqq. Iſaac. Pontan. rer. Danic. lib. 1.* 5 *Krantz. in Dan. lib. 1. cap. 2. & ſeqq.* 6 *Krantz. in Dan. Moriſot. Orbor. Marit. lib. 2. cap. 15.* 7 *Krantz. lib. 6. Dania. cap. 17. Loyſeau des ſeigneur. cap. 2. n. 80.*

qve Reges Daniæ inſeqventes fidem & obſeqvium. Imperatoribus juramento præſtiterint: eaqve de cauſa aliqvi Scriptores rerum Danicarum & Juriſconſulti tradant, Reges Daniæ eſſe Principes Feudatarios 8 ſub Imperio Romano; Libertatem tamen antiqvam jam diu vendicârunt Daniæ Reges. Et Senatores, Proceres Ordineſqve Regni Danici diu contenderunt, Regs ſuos non potuiſſe Regnum alterius Principis Dominationi, ſine conſenſu ſuo, ſubjicere; neqve potuiſſe *Petrum* Regem, *Frederici* dolo circumventum, Succeſſores ſuos lædere. Ideoqve, Reges Daniæ non eſſe Imperatoribus obnoxios, ſed eſſe Supremos Principes, neminemq; ſuperiorem recognoſcere, Hiſtorici & Juriſconſulti 9 probant.

IV. Illud tantùm à Danis conceditur, Regem ſuum pro Ducatu *Holſatiæ* 10 eſſe Impe-

8 *Helmold. lib. 1. hiſtor. Sclav. cap. 91. Cujac. lib. 1. de feud. tit. 1. Hotoman. de feud. cap. 8. Bodin. lib. 1. de rep. cap. 3. & 9. Choppin. lib. 3. de doman. Franc. Tit. 26. n. 5. Arnisæ. de jur. Majeſt. lib. 1. cap. 1.* 9 *Lud. Shrader. conſ. 3. n. 31. Gail. de pac. publ. cap. 6. n. 14. Laur. Kirchonius Tom. 4. Conſil. Germ. conſ. 17. n. 18. Valent. Mantzer. in Parthen. litigioſ. lib. 1. cap. 16. n. 32.* 10 *Gail. de pac publ. cap. 6. n. 14. Mich. Stephb. de juriſd. p. 1. c. 1. membr. 2. n. 19.*

Imperatori ſubditū; inter Ordines & Status Imperii annumerandum; & Juriſdictioni *Cæſareæ* debere parere, eodem modo, qvo reliqvi Ordines & Principes Imperii; & qvemadmodum Rex Hiſpaniæ pro Ducatu Burgundiæ Imperatori ſubeſt.

V. Idcirco Daniæ Reges, ut alii Principes Supremi, condunt Leges etiã Juri Romano *11* repugnantes, utuntur Legibus & Conſvetudinibus ſuis, eaſdemqve ad alias Gentes traduxerunt. Atqve ita *Gulielmus* Rex noſter Jure Conqveſtoris uſus, cum Leges pro Anglis debellatis qværeret, Danicis præſertim Legibus *12* uſus eſt ex amore in Gentem Danorum, à qvibus Normanni orti ſunt. Neqve ad Leges Romanas tenentur Dani ex vi Imperii, ſed ſolius Rationis, ex qva Leges Romanas ſuis Legibus immiſcuerunt: nullas enim Leges ſcriptas habuerunt Dani ante *Valdemirum* Reges, qvi Anno Chriſti MCCXXXII. Leges & Statuta priorum Regum collegit, eaſqve una cum prioribus Legibus Cimbricis & Danicis compoſuit, aliaſqve addidit *13* in publicis Regni ſui Comitiis, ejuſdemqve

11 *Lud. Schrader. conſ. 3. n. 31.* 12 *Rog Hoved. annal. p. 2. in Henr. 2.* 13 *Iſaac. Pontan. hiſtor. Dan. lib. 6.*

demqve Leges Dani deinceps valde laudârunt & secuti sunt.

VI. Ante *Valdemirum* Danos usos fuisse Jure *Cæsareo*, testantur Scriptores Historiæ *14* Danorum: illud enim colebatur & ab exteris, qvi Collegiis & Monasteriis præfecti erant, & à Datis qvi Jus *Cæsareum* in Academiis Galliæ & Italiæ didicissent. Post *Valdemirum* autem Legesq; ab eo cõpositas, Dani magis se accommodârunt ad Jus Civile & Canonicum: qvia Leges Daniæ maximâ ex parte ex Jure Civili & Canonico *15* desumptæ sunt; & Scriptores Danici, se sub Legibus & Statutis Romanorum & Canonum vivere *16*, gloriantur. Danosqve etiam laudat *Helmoldus 17* pro bonarum Artium scientiâ & peritiâ Juris Canonici & Civilis, qvam suo sæculo Lutetiam proficisci soliti acqvirebant.

VII. In Holsatia ex alia ratione Jus *Cæsareum* admittitur: qvia Holsati *18* utuntur Jure Romano & Lubecensi, qvod ex Jure Saxonico compositum, deinde à Jure *Cæsareo*

14 Pontan.d.lib.6. 15 Georg. Lorich.in addit.ad consil.poster.n.92. 16 Lorich.d.n. 92. 17 Helmold.lib. 3.Chron.Sclavor.cap.5. 18 Cothman.resp.40.n.52. Avitzy.in descript. German. §. Holsace. Jon.ab Elzevert.tract.de Holsat.

Cæsareo Interpretationem accipit & ab eo in Casibus omissis ad Jus *Cæsareum* recurritur. Ideoqve à Sententiis in Holsatia latis ad Cameram Imperialē appellatur, in qva omnes Causæ ex Jure Romano judicantur.

VIII. Denique Leges Romanæ ad Islandiam (ultimam Thulen) penetrârunt: iiqve, qvi ejus Gentis Leges *19* commemoraut, eaſdem Juri *Cæsareo* & *Canonico* valde consentaneas esse, tradiderunt.

Angrim. Ion. tract. de Island.

Caput XIV.

De Vsu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Sueciæ.

I Sueci Danis finitimi cum iisdem in multis conveniunt; Gentis origine, utrinqve Gothis oriundi, in utriusqve Gentis antiqvitate, in mutua utriusqve Gentis Societate, per qvam sub uno Rege sæpe coaluerunt, in Moribus, Institutis & Legibus, in quibus magna inter utramqve Gentem similitudo perpetuò intercessit.

Scythas autem Svecos, Getas & Gothos fuisse eundem semper Populum, licet à variis Gentibus diversis nominibus appellen-

pellentur, Sveci r asserunt; & in hoc amplissimum Septentrionis Imperium, ab antiqvissima Sæculorum memoria, in hoc Sveeorum & Gothorum Regnum coaluisse. Neqve enim constat, Gothos habuisse alibi fixam sedem & domicilium, qvàm in 2 Svecia, sed ex ea in omnes Romani Imperii partes, Italiam, Hispaniam, Galliam & Germaniam dimanârunt, ubi sæpius dominati sunt, ipsiqve, præ aliis Populis omnibus, Romanum Imperium dispârunt: siqvidem *Æmilianus* & *Volusianus* Impp. cum iis Fœdus pepigerunt: *Gallus* Impp. Tributum Gothis solvere 3 spopondit. Qvæ res omnem ignominiam excedit, qvæ unqvam Romano Nomini irrogata est. Ab *Alarico* & *Athaulpho* Gothorum Regibus Roma capta & direpta est; & *Athaulphus*, ingenti Romani Nominis delendi libidine inflammatus, Romæ Sedem figere eamqve pro Roma Gothiam, & Imperium Romanum Imperium Gothicum appellare 4 statuerat, nisi precibus uxoris suæ Placidiæ (qvæ fuit *Honorii* Imp.

V soror)

1 *Joh. Messen. in edit. leg. Succic. in epist. ad Gustav. 2. Reg. Svec.* 2 *Leg. Svec. & Gothor. lib. 2. cap. 1.* 3 *Ola. Magn. lib. 6. de Gothor. & Svec. Histor. cap. 12.* 4 *Oros. lib. 7. cap. 45. Is. Pontan. rer. Danic. histor. lib. 2.*

soror) delinitus, ab eo consilio destitisset. Ipsi interea à Romanis non aliud passi sunt 5, qvam qvòd aliqvando ingressi limites Imperii Romani, per potentissimos Romanorum exercitus repulsi, in sedes suas redire coacti sunt, qvod sub *Trajano* & *Hadriano* Impp. contigit; Succiqve in Regno suo nunqvam à Romanis debellati sunt, sed habuerunt Reges suos, qvi à Noaci diluvio *6* Sveciam tenuerunt, dum Populi ad alia Regna acqvirenda se diffunderent, Regesqve eorum, continuâ serie succedentes à Scriptoribus *7* rerum Svecicarum enumerantur, qvi tamen electionis Jure, non per parentum successionem, ad Regnum admittuntur *8*.

III. Inter Danos & Svecos ex vicinitate qvandoqve odia, qvandoqve Societates contractæ sunt; Sveciqve, à Danis aliqvando debellati, sub jugum Danorum *9* redacti sunt: Daniqve rursus à Svecis, victi Regibus Sveciæ *10* paruerunt, &, sopitis rursus inimi-

5 *Krantz. in Svec. lib. 2. cap. 3.* 6 *Soter. in hist. Reg. Svec.* 7 *Krantz. in Svec. Jo. Magn. de Gothor. Regib.* 8 *Leg. Svec. & Gothor. lib. 2. cap. 3.* 9 *Krantz. in Svec. lib. 1. cap. 19. Jon. Koldring. in Descript. Dan. in Margaret. Regin. 95. Jo. Mag. de Goth. Regib. lib. 7. cap. 1.* 10 *Krantz. in Svec. lib. 1. cap. 21. & lib. 2. cap. 24. Jon. Koldring. in descript. Svec. Saxo. Gram. histor. Dan. lib. 8.*

inimicitiis, ex mutuo Fœdere electi sunt Reges alternis vicibus, qvi utrumqve Regnum *11* tenerent. Sed à *Christiani* primi Comitis Oldenburgiæ tempore *12* Ann. MCCCCXLVIII. electi Regis Daniæ, Sveci *Carolum*, *Canuti* Regis Daniæ filium, Regem *13* constituerunt, & exinde uterqve Populus suos Reges habuit: qvæ omnia ab utriusqve Gentis Historiarum Scriptoribus luculentè narrantur. Et à nobis præsertim memorandi sunt Sveci, qvòd Angli & Sveci perpetua Fœderis Societate contra Danos *14* conjuncti fuerint.

IV. Eandem verò à Romanorum Imperatorum Dominatione immunitatem Sveci qvam Dani vendicant, & Svecorum Reges esse liberos à Romano Imperio, neminemqve Superiorem recognoscere, Jurisconsulti *15* similiter asserunt; atqve ideo Svecos non obligari Romanis Legi-

 bus,

11 *Jo. Magn. de Goth. Regib. lib. 4. cap. 10. & lib. 18. cap. 1. Krantz. in Svec. lib. 5. cap. 1. 9. & 38. Jon. Loldring. in descript. Dan.* 12 *Jo. Koldring. in histor. Reg. Dan. Reg. 98.* 13 *Thuan. lib. 1.* 14 *Jo. Magn. de Goth. Regib. lib. 17. cap. 18.* 15 *Kirchov. Tom. 4. Consil. Germ. cons. 27. n. 28. Parthen. Litigios. lib. 2. cap. 2. n. 32.*

bus, sed inter eas Gentes recensentur *16*, qvæ suis Legibus & Moribus utuntur.

V. Legum autem Svecorum primum conditorem fuisse *Zamolxim* Syeci *17* asserunt, easdemqve à Pythagora accepisse, qvæ, cum deinceps pro temporum & rerum varietate mutationem postularent, Reges Svecorum ex Jure naturali, Divino, Canonico & Imperiali *18* eas in multis immutâsse: ità enim *Ingonem I.* Anno DCCCC. Canutum Ann. MCLXVIII. *Ierlerum* Ann. MCCL. Leges Svecicas mutâsse & ad mores Christianos accommodasse; easdem per Regem *Birgerum* Ann. MCCXCV. fuisse iterum reformatas; & demum ex mandato *Christophori* Svecorum Regis Anno MCDXLI. novum Codicem Legum Svecicarum fuisse compositum per *Nichol. Ragnaldi* Archipræsulem Ubsalensem, qvi Diplomate Regio confirmatus est. Idemqve postea, Ann. MDLXXXI. Latino Sermone donatus est à *Regnaldo Ingemundi* Decretorum Doctore & Archidiacono Ubsalense, & per *Johan-*

16 *Jo. Andr. ad c. super specula. & ibid. Hostiens. de privileg. Nicol. Bers. de pact. famil. illustr. t. 1. n. 26. Choppin. de Com. Gall. consuetud. p. 2. §. 4.* 17 *Jo. Messen. in d. epist. ad Gustav.* 18 *Jo. Messen. in d. epist.*

Johannem Meſſenium. Stockholmiæ nuper (Anno MDCXIV.) editus eſt, iiſdemqve Legibus Sveci hodie utuntur.

VI. Verum à Gente bellicoſiſſimâ (qvorum arma hodiè Europa patitur) non poſſumus expectare adeo exactam Legum formam, cum aliqvi Sveciæ Reges prohibuerint *19* Advocatos Cauſarumqve Patronos, & ſanxiverint, ut unuſqviſqve ſuam Cauſam coram Judice proponat.

VII. Unde apud Svecos pauca habemus Legum Romanarum indicia, cum Romani Leges ſuas nunqvam Svecis impoſuerint. Et de Svecis qveruntur Germani *20*, qvod Leges Romanas videantur contemnere, qvæ omnes aliarum Gentium Leges interpretandi artem continent.

VIII. Ideo redeundum eſt ad Germaniam, qvæ Leges Romanas ſemper amplexa eſt, & in Bohemiâ concludemus, qvæ licet Germaniæ *21* pars ſit, tamen ſe liberam eſſe ab Imperio Romano aſſerit, & inter Septentrionalia Europæ Regna recenſetur.

19 *Avity. in d. tit. du Roy. de Suede.* 20 *Beſold. diſſert. de libr. jur. cap. 11.* 21 *Æne. Sylv. lib. 1. hiſtor. Bohem. cap. 1. Jo. Dubrav. hiſt. Bohem. lib. 1. Choppin. de Com. Gall. conſuet. d. p. 2. §. 4.*

Caput X.

De Usu & Authoritate Juris Civilis Romanorum *in Regno* Bohemiæ.

I. BOhemia est pars Germaniæ *1*, intra Sylvam Hercyniam undiqvaqve concluſa : in qvam primo Boii Galliæ Ciſalpinæ Populi à *Julio Cæſare* Sedibus ſuis pulſi *2* migrârunt , & incultos Herciniæ Sylvæ campos incoluerunt ; iidemqve, per Qvados ſeu Marcomannos non diu poſtea infeſtati, Bohemiâ relictâ, in Noricum vicinum conceſſerunt, qvæ nunc Bavaria dicitur.

II. Marcomanni *3* ſub Duce ſuo *Marobudo Boiis* ſuccedentes vicinos Populos ſubjugârunt &, ex potentia ſua in Societatem Romanorum ſub *Nerva* & *Trajano* admiſſi , in magnum Imperii faſtigium pervenerunt : in qvo manſerunt uſqve ad Romani Imperii vires ſub *Valentiniano* imminutas. Ex qvo tempore Vandali *4*, aliiqve Populi ex Sarmatia, Marcomannis fere omnibus deletis, Bohemiam iterum qvaſi

1 *Thuan. lib. 2. Jo. Dubran. hiſtor. Bohem. lib. 9. in princ.* 2 *Dubran. hiſtor. Bohem. lib. 1.* 3 *Paterc. lib. 2. Dubran. d. lib. 1.* 4. *Cromer. de reb. Polon. lib. 1. cap. 14.*

qvaſi incultam reliqverunt; & eam poſtea ingreſſi ſunt alii Populi 5 ex Croatiâ vel Ruſſiâ, qvorum Poſteri Bohemiam tenuerunt, à Germanicis Nationibus diſtincti Lingvâ Illyricâ ſeu Sclavonicâ 6, qva ſoli ex Germanis hodie Bohemi utuntur.

III. Bohemi, ex Croatiâ præſertim orti, in Bohemiam commigrantes primò conſtituunt Principem 7 *Czechum*, qvi inter eos non aliâ Poteſtate uſus eſt qvam Judicis & Prætoris, ex æqvo & bono, ſine ſcriptis Legibus, gubernans. Huic ſucceſſit *Crocus*, eoqve mortuo *Lybuſſa* 8 virgo, ejus Filia, per qvatuordecim Annos Bohemis Jus dixit, cujus memoria apud Bohemos adhuc celebratur: eademqve ex vaticiniis, velut altera *Sybilla*, magnam ſibi Authoritatem conciliavit. Verùm, Bohemis fœminei Imperii pertæſis, Ipſa ex divinatione maritum accipit *Przemyslaum* qvi Dux & Princeps à Bohemis conſtitutus 9 eſt, circa Annum Chriſti DCCX. cui ſucceſſit *Neramyslus* filius & poſt eum alii

5 *Cromer. d. cap. 14.* 6 *Thuan. lib. 2. Cromer. d. cap. 14.* 7 *Æne. Sylv. hiſtor. Bohem. cap. 3. Dubran. lib. 1. Alb. Mira. de reb. Bohem. cap. 2.* 8 *Æne. Sylv. hiſtor. Bohem. cap. 5. Dubran. lib. 1. Coſm. Pragen. chron. lib. 1.* 9 *Æne. Sylv. hiſtor. Bohem. cap. 6. Dubran. lib. 2. Alb. Mira. de reb. Bohem. cap. 2.*

Principes, qvandoqve Patribus ſuccedentes, qvandoqve à Populo cooptati usqve ad *Vratislaum*, qvi Anno MLXXXVI. ab *Henrico* Imperatore Rex *10* Bohemiæ creatus eſt, (qvam Dignitatem ab *Ottone* Imperatore oblatam *D. VVenceslaus* antea *11* repudiaverat) cum Principes Bohemiæ ante eum Ducum titulo ſolo uſi fuiſſent. Et in Reſcriptis Pontificum *Alexandri III.* & *Innocentii III.* hi Principes appellantur Duces *12* Bohemiæ; & poſt eos *Ladislaus* à *Frederico I.* Inſignia Regia accepit *13* Anno MCXLIX. qvos plures Bohemi reprehendunt, exiſtimantes, conſultiùs eos feciſſe ſi, exemplo *D. VVenceslai*, Coronam & Inſignia Regia à Germanis oblata rejeciſſent.

IV. Sed ex eo tempore in Bohemiâ ſucceſſerunt Reges. Idemqve Regnum jam eſt penes Auſtriacos, qvi illud ab Anno MDXXVI. tenuerunt, qvo *Ferdinandum* Auſtriacum *14* Ordines Bohemiæ Regem elegerunt. Ad Regnum Bohemiæ acceſſe-

runt

10 *Æne. Sylv. hiſtor. Bohem. cap. 22. Dubrav. lib. 9.* 11 *Æne. Sylv. hiſtor. Bohem. cap. 24.* 12 *C. conſtit. 46. de teſt. ib. c. Veniens. 15. de accuſat.* 13 *Æne. Sylv. hiſtor. Bohem. cap. 24. Loyſeau. des ſeigneur. cap. 2. n. 82. Aeneas. ad aur. Bull. diſcurſ. 4. & 5.* 14 *Alber. Mira. de reb. Bohem. cap. 3.*

runt postea Moravia, Silesia & Lusatia per eundem *Henricum IV.* Imperatorem adjectæ *15* qvæ Dignitatem & Potentiam Regni Bohemici multum augent.

V. Reges verò Bohemiæ non eandem habent immunitatem ab Imperatorum Dominatione, qvam reliqvi Principes Europæi. Eos enim Imperatoribus fuisse aliqvando Tributarios & Feudatarios (præsertim pro Moraviâ, Silesiâ & Lusatiâ) multi tradunt *16*; eos Coronam & insignia Regia ab Imperatoribus habuisse, *17* constat; iisdē Imperatores multa Privilegia indulsisse *18*; (qvorum acceptatio submissionem & subjectionem denotat) eorum Dominia esse Imperii Germanici Provinciam *19*; eos habere munus Electoris in Comitiis pro Imperatore eligendo; eos inter Germaniæ Principes *20* annumerari, Regesqve Bohemiæ in Camerâ Imperiali in Causis, præsertim violatæ Pacis publicæ & Ju-

15 *Æne. Sylv. histor. Bohem. cap. 22. & Dubrav. lib. 9.* 16 *Helmold. annal. Slavor cap. 1. Cromer. de reb. Polon. lib. 2. & 24. Franc. Hottom. in dissert. feud. cap. 8. Arumæ. ad aur. Bull. discur. 5.* 17 *Arumæ. ad. aur. Bull. discur. 4.* 18 *Aur. bull. cap. 7. Besold. in discurs. Polit. cap. 7. n. 10. Arumæ. ad aur. bull. discurs. 5.* 19 *Arumæ. d. discurs. 4. Besold. d. c. 7. n. 10.* 20 *Th. Mich. de jurisdict. conclus. 22. & 54. Besold. d. cap. 7.*

ſtitiæ denegatæ vel protelatæ, poſſe in Jus *21* vocari. Et Juriſconſulti Gallici tradunt, ſolos Reges Bohemorum ex Europæis *Cæſari 22* ſubjici, Regeſqve Bohemiæ non tam reipſa, qvam appellatione *23* Reges eſſe.

VI. Et qvamvis Reges Bohemiæ contendant pro Libertate ſuâ, ſe non teneri Conſtitutionibus *24* Imperii, ſed uti Legibus ſuis; nec ad Contributiones & Collationes Imperii obligari; nec in Imperii Circulis comprehendi, &, præter caſus expreſſos, ſe Imperatoris vel Cameræ Imperialis Juriſdictioni non eſſe *25* obnoxios: Germani retorqvent, exemptionem à Foro non inducere immunitatem *26* à Supremâ Poteſtate; & Imperatorum Privilegia, Regibus Bohemiæ conceſſa, non eſſe intelligenda privatè *27*, ut ſe & Succeſſores excluderent, ſed ut cum iis concurrerent; neqve potuiſſe Imperatores ex abdicatione ſuæ

21 Mich. Goldaſt. de jurib. & privileg. Regn. Bohem. lib. 4. cap. 13. n. 19. & 21. Arumæ ad aur. Bull. diſcur. 6. concluſ. 18. 22 *Choppin. lib. 2. de doman. Franc. tit. 1. n. 15.* 23 *Bodin. lib. 1. de Repub. c. 8.* 24 *Arumæ ad aur. Bull. diſcurſ. 4. Beſold. d. cap. 7. n. 10.* 25 *Goldaſt. lib. 4. cap. 13.* 26 *Th. Mich. de juriſd. concluſ. 22.* 27 *Muſcorn. de juriſd. cap. 2. n. 34.*

ne ſuæ Poteſtatis Jus Succeſſorum *28* imminuere.

VII. Reges Bohemiæ tamen in Subditos ſuos eandem Poteſtatem ſibi vendicant qvam reliqvi Supremi Principes; & poteſtatem Imperatorum admittunt ſolùm in univerſum Regnum, *29* non in ſingulos Cives & Subditos Bohemos, ſiqvidem non ſint ſub Imperatorum poteſtate & Jurisdictione; eos non poſſe coram Imperatore, aut ad Cameram Imperii evocari, niſi teſtimonii ſolius dicendi *30* Cauſa; à ſententiâ Regis Bohemiæ non poſſe eos appellare *31* ad Imperatorem, ſed ſupereſſe tantum Remedium Supplicationis, eamqve Regi Bohemiæ eſſe *32* porrigendam &, niſi Rex eam admittere recuſaverit, ad Imperatorem vel Cameram, non niſi ex Cauſâ denegatæ Juſtitiæ *33*, eſſe recurrendum.

VIII. Bohemi ſub primis Ducibus & Regibus ſuis non habuerunt alias Leges, qvàm Conſvetudines ſuas & Statuta Conſtitu-

28 *Bald. in proœm. ff. n.32. Goldaſt.d.cap.13. n.31* 29 *Goldaſt.d.lib.4. cap. 13. n.15.* 30 *Goldaſt. d. c.13 n.29.Rulant.de Commiſſar. p.1. cap.3. n.25.* 31 *Aur. Bull.tit.8. §.1. Goldaſt. d. c.13. n.8.* 32 *Beſold.de appellat. cap.2. n. 20. Arumæ. de aur. Bull. diſcurſ.5 concluſ.17.* 33 *Goldaſt. d.cap.13.n.32.*

ſtitutionesqve Principum ſuorum. Neqve enim Germanorum Leges admiſerunt, ſed tantùm, deficientibus Statutis ſuis, pro Cauſis dijudicandis recurrebant ad Jus Saxonicum *34*, qvod commune Bohemis *35* & Polonis eſſe, Imperatores *Othones I.* & *II.* voluerunt. Eoqve Jure uſi ſunt Bohemi usqve ad *Carolum IV.* Imperatorem, qvi ante ſuſceptam Coronam Imperialem Bohemiæ Rex erat, eâqve de causâ in aureâ Bullâ multa Privilegia Bohemiæ Regibus conceſſit, Bohemisqve Regis ſui eligendi facultatem indulſit. Ideoqve pro ornando & confirmando Bohemiæ Regno Leges & Conſtitutiones Bohemicas in Scripta redegit, ne Judicum Arbitria pro Jure haberentur, qvod antea apud eos invaluerat, ut narrat *Dubravius* 36, *qvia arbitria ſæpe variantur, Jus autem ſcriptum eadem ſemper voce loqvitur, & unicuiq; qvod ſuum eſt juſtè tribuit.*

XI. Inter has denique Legum Mutationes Bohemi ſemper Jus Civile Romanorum admiſerunt: nam, dum Jure Saxonico utebantur, cum eo ita conjunctum erat Jus Romanum, ut non aliam Interpreta-

34 *Sper. Saxon. & Weichbild. Magdeburg. art. 10.* 35 *Goldaſt. d. cap. 15. n. 3.* 36 *Dubrav. hiſtor. Bohem. lib. 22.*

pretationem qvàm à Jure Romano acciperet, & Cauſarum judicia, deficiente Jure Saxonico, à Romano peterentur, qvòd ſupra *37* latis probatum eſt. Poſtqvam verò Leges Bohemicæ ſcriptæ ſunt, licet Bohemia numeretur inter eas Gentes Septentrionales, qvæ Legibus & Conſvetudinibus ſuis *38* reguntur, concors Juriſconſultorum omnium ſententia *39* eſt, &, in Bohemia & in Germania univerſa, Jus Romanum eſſe eorum Jus Commune; &, deficientibus eorum Conſtitutionibus & Statutis Municipalibus, ad Jus Civile Romanorum omnium uſu receptum eſſe recurrendum.

X. Et ſic à Germania incipientes, per ampliſſimas Europæ Provincias in circulo progreſſi, ad Germaniam (cujus Bohemia pars eſt) iterum redivimus, in qva ſolæ reliqviæ illius Magni Imperii jam incluſæ continentur; reliqvi omnes illius proceræ Arboris rami in Aſia, Africa & Europa avulſi ſunt: Hæ verò reliqviæ cum ſint umbra

37 Lib. 2. cap. 2. & 11. 38 Joh. Andr. & Hoſtien. ad c. ſuper ſpecula. de privileg. Boſſ. de paſt famil. illuſtr. cap. 1. n. 20. 39 Ordinat. Camer p. 2. tit. 13. & 57. Mynſing. cent. 5. obſerv. 96. Gail. lib. 1. obſervat. 36. Goldaſt. de jurib. & privileg. regn. Bohem. lib. 4. cap. 15. n. 10.

bra tantùm & imago Magnitudinis Romanæ, Divinæ Providentiæ Gloriam nobis exhibent, qvæ, licet magnam illius Imperii molem, ut fumum, dissipaverit, voluit tamen Leges Romanorum apud Gentes Europæas, ut veram justitiæ & prudentiæ Civilis Normam, conservari; quas, unà cum Fidei Christianæ lumine & Literarum omnium Scientiâ, solis Europæis concessit. Et in hac Divinæ Potentiæ simul & Benignitatis Contemplatione attoniti hæremus omnes & obstupescimus, qvòd, extinctâ ferè *Cæsarum* Dominatione, Legum *Cæsarearum* Imperium adhuc apud Europæos omnes manet: iidemqve, excusso jugo servitutis Romanæ, Legibus Romanis sponte [40] se subjiciunt, qvas etiam illæ Gentes amplexæ sunt, ad qvas Arma Romana non [41] pervenerunt: qvod hactenus in singulis Principum Europæ Dominiis demonstrare conati sumus. Nunc tantùm mihi reliqvum est, ut cum benigno Lectore meo paucis concludam.

Conclu-

40 *Pasq. Recherch. lib. 9. cap. 31.* 41 *Albir. Gentil. de Arm. Roman. lib. 2. cap. 13.*

Concluſio Operis ad Lectorem.

TAndem ad Lectorem meum me converto. Si cui animus & otium fuerint hæc noſtra perlegiſſe, ſive exterum ſive Noſtratem. Ab exteris audaciæ culpam deprecor, qvod Britannus, à reliqvo Orbe diviſus, coram iis de ipſorum Legibus; ut *Phormio* coram *Annibale* 1, diſſerere auſus fuerim, qvorum nec Mores exploraverim nec Regiones inviſerim. Mihi qvidem, ad multos Annos elapſos, in peregrinatione meâ Galliam, Italiam & Germaniam perluſtrare contigit, in qvarum Academiis Leges Romanas, è Cathedris Profeſſorum ſplendidè explicatas, audivi: ſed qvi in earum Tribunalibus & Curiis non fuerim verſatus, in Legibus earum hoſpes manſi (cum receptum ſit ab omnibus Juriſconſultis 2, Leges magis ex uſu & praxi, qvàm ex libris, diſci; in Academiis delibari tantùm Legum Flores, in Foro & Curiis fructus colligi; Leges ſiqvidem in Academiis deglutiuntur, in Foro digeruntur. Unde *Baldus* Practicam Scientiam digeſtivam,

1 *Cic. de Orator.* 2 *Coler. de proceſſ. execut. p. 1. cap. 2. n. 26. Corat. in Syntagm. Com. Opin. in præfat. Cotta in memorabil. jur. v. Practica.*

gestivam, eamqve optimam Legum intellectricem 3 appellat.) Apud Nostrates autem faciliorem veniam me consecuturum spero, qvi post transactos studiorum Academicorum cursus per multos Annos exegerim in Praxi Curiarum nostrarum & Causarum Judiciis, qvæ magnam JurisCivilis Romanorum Jurisqve Communis Angliæ communionem & commixtionem habent. Qvâ ex praxi, simulqve lectione librorum Juris Anglicani, multa observare necessũ habui. Erit apud utrosqve excusationi locus, si qvid erratum fuerit, qvod in Legibus singularum Gentium non multa mea tradiderim, sed ea potiùs qvæ à Jurisconsultis & Historicis earundẽ Gentium acceperim; Mihiqve sufficiat Authores meos laudare & nominare, eosdemqve denunciare, qvòd in Emptione & Contractu Civili solenne 4 est. Qvi, si me, eorum Authoritatem secutum, aliqvando in errorem pellexerint, post denunciationem tenentur mihi de Evictione 5 Famæ

mex,

3 *Bald. ad l. Æmylius n. 11. ff. de Minor. & in us. feud. tit. feud. sine culp. non amitt. & in c. ex tenore. de Testib.* 4 *L. Herennius. 63. ff. de Evict. Macrob. lib. 6. Saturnal. cap. 7.* 5 *L. rem. 29. l. si fundo 53. l. si idem. 55. d. l. Herennius. 63. ff. de Evict. l. emptori. 8. C. eod. tit.*

meæ, qvi etiam erroribus meis renunciare paratus sum; cum singulæ Gentes Authores probatiores suppeditaverint. Porrò Lectoris mihi benignitatem conciliabit, qvòd hæc scripserim in furore Belli Civilis, ubi Leges minimum locum habent, & qvod has cogitationes meas descripserim sæpius perturbatas vel ex Civitatum, in qvibus commoratus sum, obsidione, vel ex rapinis, proscriptionibus, seqvestrationibus, confiscationibusqve prædiorum & bonorum meorum; & qvod inter hæc infortunia, præ reliqvis omnibus, me afflixerit mors carissimæ uxoris meæ *Margarethæ Southworthiæ*, fœminæ sanctissimæ, prudentissimæ, modestissimæ, conjugisqve incomparabilis; qvæ præter luctuosum sui desiderium, duarum Filiarum nostrarum & rei familiaris curam mihi reliqvit: contra hæc tamen omnia animum meum tenuit Divina *Clementia* erectum, intrepidum, constantem in fide Regi meo servandâ, propositiqve mei in hoc Opere tenacem, ut demonstrarem Nostratibus, qvantum honorem exteri Juri Civili Romanorum exhibent, exterisqve pariter eximium Juris Civilis usum apud nos hactenus fuisse. Sperantem porrò, posse me (in hoc genere argumenti, qvòd à nemine adhuc

adhuc tractatum vidi) hoc audaci conatu meo clariſſimos aliarum Gentium Juriſconſultos excitare (ſicut Afrania fœmina inverecunda, apud *Ulpianum 6*, Cauſam dedit edicto & Poſtulando) ad accuratiores edendos Tractatus, de Legibus ſingularum Gentium, & ad luculentiùs demonſtrandum, qvis inter eas ſingulas locus Juri Civili Romanorum datus ſit. Ubicunqve demum in hoc Opere benignus Lector me erraſſe obſervaverit (ſicuti, in tot Gentium Legibus inveſtigandis, me, aliorum Authoritatem ſecutum ſæpius erraſſe neceſſe eſt) ignoſcet nimio meo Juris Civilis ornandi ſtudio; cum hoc tantùm in votis meis habuerim, ut poſſim Juri Civili Romanorum in Anglia retinendo inſervire, eidemve, ſi diſceſſum paraverit, valedicere, juſta perſolvere & parentare. *Vale.*

Sacroſanctæ individuæ Trinitati Laus, Honor & Gloria. Amen.

INDEX

< *L. 1. ff. de poſtul.*

INDEX RERUM

præcipuarum in his duobus Libris: in qvo numerus primus Librum, ſecundus Caput, tertius Paragraphum, qvartus Folium, denotat.

ACcurſius *ſcripſit gloſſas in Jus Civile; ejuſdem encomia* Lib. 1. cap. 5. par. 14. fol. 79.

Accurſii *Autboritas.* 1.8.6 129.

Admiralli dignitas in Anglia. 2.8 p.3 23. 397.

Adminalli fori Juriſdictio. 2.8. p.3.23.397.

In Admiralli foro proceditur ſecundum Jus Civile. 2.8.p 3 24.398.

Advocati interdicti in Svecia. 2.18.6.461.

Æqvitas in omnibus legibus ſcriptis admittenda. 1.3.1.33.

Jus Albinatus non admittitur in provinciis Juris ſcripti Galliæ. 2.5.20 249.

Ancovæ obſervatur Jus Civile. 2.3.17.192.

Andr. Alciatus *Jus Civile ornabit.* 1.5.17. 83.

Antonius

Antonius Augustinus *laudatur*. 1.7.4.103. 2.6.31.302.
In Anglia nullum esse Juris Civilis usum ab exteris traditum. 2.8.p.1.1.32c.
Angliæ nomen impositum Britanniæ ab Egberto, 2 8.p.1.11.331.
Angli à Danis debellati. 2.8.p.1.12.331.
Angliæ Reges non subditi Imperatori, nec recognoscunt superiorem. 2.8.p.3 373.
Angliæ Rex mentionem faciens de jure intelligitur de jure Anglicano. 2.8.p.3.2. 375.
Angliæ Rex non est feudatarius Rom. Pontificis. 2.8.p.3.3 375.
Angli nunqvam passi mutationem juris sui ex æqbitate Juris Romani 2.8.p.3.4. 376.377.
Anglicani Juris Scriptores antiqbi & relationes rerum judicatarum. 2.8.p.3.7.379. 380.
Anglicani juris Scriptores peritissimi Jur. Civilis. 2.8 p.3.p.382.
Angli Reges an fuerint supremi domini totius Britanniæ. 2.10.5.420.
Appellationes in Causis criminalibus ubiqs interdictæ. 2.2.7.165.
Appellatio ab Interlocutoria Sententia probibita in Germania & ex Concil. Tridentino. 2.2.10.168.

Appel-

Appellationes judicantur secundum Jus Civile in Provinciis Juris scripti Galliæ. 2.5.19.239.

Aqvitania Provincia Romana ante Julium Cæsarem. 2.5.12 232.

Arbitria Principum & Magistratuum an præferendæ sint legibus scriptis? 13.1.33.

Argumentum à contrario sensu non valet in usibus feudorum. 1.6 9.95.

Arragoniæ Reges sunt Principes supremi & soluti legibus. 2.6.12.281.

Arragonii sequuntur Jus Canonicum pro Cæsareo. 2.6.23.294.

Attila *Rex Hunnorum flagellum Dei.* 2.12.2. 445.

Authenticæ in Codice à quo collectæ. 1.4.13. 60.

Ad Avenionensem Civitatem titulus Pontificis 2.3.2.178.

Azo *docuit Jus Civile in Gallia.* 1.5.14.79.

B.

BAsilius *Macedo composuit librum* Βασιλικῶν. 1.5.3.66.

Basilii *Macedonis virtutes* 1.5.3.67.

Basilii & Leonis *invidia contra* Justinianum. 1.5.4.68.

Bartoli *commentarii in Jus Civile.* 1.5.15.81

Baldus *docuit Jus Civile, ejus encomia.* 1.5.15. 81.

Bartolus & Baldus *dicti Doctores Longobardici.* 1.5.15 82.
Baldi *inconstantia notatur,* 1.8.9.130.
Baronii *Tomus undecimus Annalium prohibitus à Rege Hispaniæ.* 2 4.4. 211.
In Batavia Jus Romanum est jus commune. 5.5.42.267.
Bella Romanorum injusta cum Sabinis, Fidenatibus, Vejentibus, Albanis, Gabiis, Volscis, Rutilis aliisque Populis finitimis. 1.1. 2.2.3.
Bella Romanorum injusta cum Latinis Samnitibus & Tarentinis. 1.1.3.4.
Bella Romanorum cum Italiæ Populis per quingentos Annos. 1.1.4.5.
Bella Romanorum injusta in Sicilia & primum bellum Punicum. 1.1.5.5.
Bellum secundum Punicum injustum. 1.1. 6.6.
Bellum tertium Punicum injustum. 1.1. 7.6.7.
Bella Romanorum injusta in Macedonia, Creta, Corsica & cum Mithridate 1.1.8. 7,8.
Bella Romanorum injusta cum Parthis & Numantinis. 1.1.9.8,9.
Bella Romanorum injusta cum Judæis 1.1. 10.9.

Bella Romanorum injusta cum Britannis. 1.1.11.9 10.
In Belgicis ditionibus Jus Rom. est Jus commune post Consuetudines & edicta Principum. 2.5.41.264
Biscayni originarii Hispaniæ & sunt omnes nobiles & Hidalgi. 2.6.5.272
Bohemia primò possessa à Boiis, deinde à Quadis seu Marcomannis. 2.15.1.462
Bohemia postea possessa à Croatis & Russis. 2.15. 2.463.
Bohemi soli in Germania utuntur Linguâ Sclavonicâ. 2.15.2 463.
Bohemiæ principes primò Duces, deinde Reges. 2.15.3.463.464.
Bohemiæ Regnum cessit Austriacis adjectâ Moravia, Silesia & Lusatia. 2.15. 4. 264.
Bohemiæ Regnum subditum Imperatori. 2.15.5.465.
Bohemorum Privilegia non inducunt exemptionem ab Imperio. 2.15 6.466.
Bohemiæ Rex habet supremum Imperium in subditos suos. 2.15.7.467.
Bohemi post Leges suas recurrebant ad Jus Saxonicum. 2.15.8. 468.
Bohemorum Leges in scripta redactæ per Carolum IV. *Imp.* 2.15.8.468.

Bohemi post leges suas recurrunt ad Jus Civile. 1.15.9.463.
Bononiæ observatur Jus Civile. 2.3.17.192.
Brachium seculare indultum Christianis ab Imperatoribus Rom. ethnicis. 1.3.9. 41.
Ad Britanniam Romanorum titulus. 2.7. 18.319.
Britannia à nullo Principe extero tentata ante Julium Cæsarem. 2.8.p.1.3.321.
Britannia sub Vespasiano & Domitiano *in Provinciæ formam redacta.* 2.8. p.1.4. 323.
Britanniæ pars pacata à Valentiniano & Valentia *dicta.* 2.8. p.1.8.328.
Britannia à Scotis & Pictis vastata. 2.8. p. 1. 8. 328.
Britannorum querelæ de Romanis. 2. 8. p. 1. 8. 328.
Britannia derelicta à Romanis. 2. 8. p. 1. 9. 329.
Britannia dicta Anglia ab Egberto. 2. 8. p. 1. 11. 331.
In Britanniâ Legum potestas penes Druidas sub Julio Cæsare. 2.8. p.2.1 335.
Britanni mores & artes Romanas acceperunt. 2.8. p.2.9.341.
Budæus & *Galli Jus Civile ornârunt.* 1. 5. 17. 83.

Burgun-

Burgundiæ Ducatus Hiſpanis ceſſit. 2.5.40. 264.

In Burgundia Jus Civile eſt Jus commune. 4.5.40.264.

Buchanani *ſententia de ſupremo dominio Britanniæ.* 2.10 8.423.

Buchanani *iniqva cenſura in Judices Patrios.* 2.10.16.429,430

C.

CArolus Magnus *Romanorum Imperator.* 1.5.12.76.

Canonum Conciliorum authoritas, 1.7.2.100.

Canoniſtæ ſeqvendi, ubi agitur de peccato & ſalute animæ, præ Theologis & Juriſconſultis. 1.8.13.133.

Carolus Magnus *diviſit Imperium Romanum.* 2.2.1.158,159.

Camera Imperialis inſtituta VVormatiæ. dein Spiræ. 2.2.7 164.

Cameræ Imperialis Jurisdictio. 2.2.7.165.

Cameræ Imperialis qvot ſunt Judices. 2.2.8. 165.

In Camera Imperiali judicatur ſecundùm Jus Romanum. 2.2.8.166.

Carolus M. *conſervavit Leges Romanas in Provinciis Juris ſcripti Galliæ.* 2.5.5.234.

Capitularia Caroli M. *collecta per Abbatem* Anſegiſum & Benedictum *Levitam.* 2 5. 24.243.

Caſtellæ Reges neminem ſuperiorem recognoſcunt. 2.6.11.280.
Cathaloniæ Principes ſunt Principes Supremi & ſoluti legibus. 2.6.12.282.
In Cathalonia poſt Uſaticos recurritur ad Jus Romanum. 2.6.20.291.
Cancellariæ Curiæ poteſtas à Conqbeſtore. 2.8 p.2.23.355.
Cancellarii Angliæ plerumqbe Juris Civilis periti. 2.8 p.3.10 383.
Cironius *edidit qbintam Collectionem Decretalium.* 1.7.6.106.
Clientum obſeqbium in Patronos Jure Rom. 1.6.2.86.
Clementinæ *editæ per* Clementem Qvintum. 1.7.7.107.
Claudius *Imp. de Britannis triumphum egit.* 2.8. p.1.4.322.
Claudius *induxit Leges Romanas in Eritanniam* 2.8 p.2.2.335.
Clerici Cancellariæ Juris Civilis periti. 2.8. p.3 11.384.
Conſenſus Populorum & Principum non reddit Imperium Rom. juſtum. 1.1.18.19.
Conſtitutiones Principum qbæ? 1.3.6.38.
Codex Gregorianus, Hermogenianus & Theodoſianus. 1.3.8.40.
Conſtitutiones Imp. Rom. ante Conſtantinum *laudantur.* 1.3.10.41.42.

Con-

Constitutiones Imp. Rom. post Constantinum *dubiæ ex defectu potestatis.* 1.3.10.42.
Codex Justinianæus *à quibus compositus?* 1.4.12.59.
Codici an addendæ sint Constitutiones Græcæ? 1.4.13.59,60.
Constantinopolis excidium. 1.5.10.74.
Columbinus *primus inter Glossatores Feudorum.* 1.6.13.98.
Communes opiniones Doctorum sequendæ à Judicibus. 1.8.8.128.
Communes opiniones Doctorum æstimantur ex numero. 1.8.10.130.
Constantinopolitani Imperatores asserebant se esse successores Alexandri M. 2.2.4.162.
Constitutiones Imperiales sunt Jus Municipale in Germaniâ. 2.2.9.167.
Cosmus Medices *creatus Dux Hetruriæ.* 2.3.6.183.
Codex Theodosianus *editus per* Alaricum *Regem Gothorum.* 1.5.13.352.
Constitutiones Regum Galliæ post Legem Salicam. 2.5.25.344.
Consuetudines Galliæ multæ ortæ sunt à Legibus Romanis. 2.5.26.244.
Consuetudines Gallicæ in scriptæ redactæ per Reges Galliæ. 2.5.27.246,247.
Codicis Justinianæi *translatio in Linguam Gallicam.* 2.5.29.249.

Consvetudines esse Jus commune in Gallia. 2.5.30.250.
Consvetudines Galliæ Interpretationem recipiunt à Jure Romano 2.5.33 255.
Codex Visigothorum laudatur. 2.6.15.284. 285.
Coloniæ Romanorum in Lusitania. 2.7.2 305.
Constantius Chlorus, *Præses Britanniæ, Pater* Constantini Magni. 2,8.p.1.6.326.
Constantinus M. *declaratus Imperator in Britannia.* 2.8.p.1.6.326.
Constantinus M. *natus in Britannia.* 2.8.p.1.7.326.
Conqvestoris mutationes in Legibus. 2.8.p.2. 18.351.
Per Conqvestorem Leges *compositæ.* 2.8.p.2. 19.351,352.
Conqvestoris Leges *consvetudine approbatæ.* 2.8.p.2 20.353.
Consvetudines Normannicæ similes consvetudinibus Anglicis. 2.8.p.2.22.354
A Conqvestore termini Judiciorum & Judicia, per Duodecim Viros 2.8.p.2.25.358.
Conestabilis & Marescalli dignitas. 2.8.p.3. 14.387.
Ad Conestabilem & Marescallum pertinet cognitio criminum & contractuum apud exteros, & res armorum. 2.8.p.3.15.388.
Sub cognitione Conestabilis & Marescalli est cri-

eſt crimen Læſæ Majeſtatis & homicidium apud exteros. 2.8.p.3.16.389.

Contractus in Regionibus exteris ſub cognitione Conestabilis & Mareſcalli. 2.8.p.2.17. 390.391.

Contractuum exterorum cognitio ducta ad Forum Anglicanum ex fictione, ut in ficione Poſtliminii. 2.8.p.3.18.391.392.

Conſolato del mare. 2.8.p.3.25.399.

Conſtitutiones Provinciales in Anglia. 2.8.p. 3.26.400.

Conſtitutiones Legatinæ in Anglia. 2.8.p.3. 28.403.

Cujacii *obſervationes, Opus divinum* 1.5.6. 70.

Jac. Cujacii *elogia.* 2.5.39.263.

Curiæ Banci Regii, communium placitorum, fiſci Regii, à ſæculo Conqveſtoris. 2.8.p.2.24. 356,357.

Curiarum Angliæ diviſio ex mero Jure & ex æqvo bonoqve. 2.8.p.3.5.146.

Cuſtodes Privati ſigilli Juris Civilis periti. 2. 8.p.3.11.385.

Curiæ Angliæ, in qvibus Jus dicitur ex Jure Civili. 2.8.p.3.12.386.

In Curia Militari Judices, Conestabilis & Mareſcallus. 2.1.p.3.13.386.

Ad Curiam Militarem ſpectant cauſæ de bello & armis. 2.8.p.3.20.393.

Ad Curiam militarem ſpectant cauſæ de armis & inſignibus nobilium & generoſorum. 2.8 p.3.20.393.

In Curia militari proceditur ſecundum Jus Civile. 2.8.p.32.22.395.

Curia Mercatorum de Contractibus Mercatorum. 2.8.p.3.25.399.

Curia ſuprema pro Jure Saxonico Cracoviæ. 2.11.6.438.

D.

DAnis pulſis Edvvardus *Rex Angliæ creatus* 2.8.p.1.33.332.

Danielis Morlæi *qværela de numero Studioſorum in Jure Civili.* 2.8.p.2.31.364.

Dani à Romanis nunqvam victi, ſed Danorum victoriæ de aliis Gentibus ſunt celebres. 2.13.14.15.451.

Danorum Reges antiqviſſimi & nunqvam à Romanis ſubjugati. 2.13.2.452.

Danorum Reges non recognoſcunt Superiorem. 2.13.3.453.

Danorum Rex Imperatori ſubditus pro Ducatu Holſatiæ. 2.13.4.453.

Danorum Leges & Statuta Valdemirus primus *collegit.* 2.13.5.454.

Danorum Leges deſumptæ ex Jure Civili & Canonico. 2.13.6.455.

Inter Danos & Svecos magna conjunctio. 2.14.1.456.

Decre-

Decretales Epistolæ qvæ sint? 1.7.2.101.
Decretum Gratiani *à qvibus compositum?* 1.7.3.101. *approbatum.* 1.7.4.104.
Decretum Burchardi & Ivonis. 1.7.5.104.
Decretalium sex collectiones. 1.7.6.105.
Decretalium pars maxima de Controversiis Anglicanis. 1.7.15.116.
Didacus Covarruvias *laudatur.* 2.6.31.302.
Doctorum Interpretationes superflux, si libri Iurisc. Rom. superessent. 1.8.1 120.
Doctorum commentarii inducti ex ruina Imperii Romani. 1.8.2.521.
Doctorum Interpretatio magistralis tantùm & probabilis. 1.8 3.122.
Doctorum Interpretationes necessariæ ad Ius Civile. 1.8.4.123.
Doctorum Interpretationes, ut responsa prudentum. 1.8.5 124.
Doctorum Interpretationes confirmantur Legibus multarum Gentium. 1.8.6.126.
Doctorum Interpretationes in ordinem redigendæ. Concluf. Lib. 1. 6.140.
Doctorum Interpretationes observantur in Hispania. 2.6.29.300.
Doctorum Communes Opiniones seqvendæ. 1.8.8.128.
De Doctorum opinionibus Regulæ. 1.8.9.129.
Doctores seqvendi ex professo tractantes, non obiter. 1.8.11.131.

Doctores imitantur apes. ibid.
Doctores sequendi potiùs in Commentariis, quam in Consiliis 1.8.12.132.
Doctores sequendi, præ aliis, qui honores contempserunt. 1.8.14.133.
Doctorum opiniones nobissimæ sunt sequendæ. 1.8.15.134.
De Doctorum opinionibus remissivè. 1.8.16. 134.
Druidæ habuerunt potestatem Legum sub Julio Cæsare. 2.8.p.2.1.335.
Magnus Dux Hetruriæ est Princeps supremus. 2.3.7.184.

E.

E Boraci promulgata est L.1. C. de rei vendic. 2.8 p 2.7.339.
Eboraci mortuus est Severus. 2.8 p.1.5. 325.
Eboraci Jus dixit Papinianus. 2.8.p.2.5. 338.
Ecclesiastici Fori Causæ in Anglia. 2.8.p.3. 26. 400.
In Ecclesiasticis Curiis Jus dicitur in Anglia ex Jure Civili & Canonico & Constitutionibus Provincialibus. 2.8.p.3.26.400.& 2. 8.p.3.29.403.
Ecclesiastica Politia Anglicana à Scotis laudata. 2.10.18.431.

Edictum Prætoris de vi & metu à Spiritu Sancto. 1.1.18.20.
Edicta Prætorum & Ædilium Curulium annua. 1.3.5.37.
Edictum perpetuum Salvii Juliani ibid.
Edicta Regum Galliæ post Legem Salicam. 2.5.25.243.
Edvvardus *Rex Angliæ creatus, Danis pulsis.* 2.8.p.1.13.332.
Edvvardi III. *Gratia in Juris Civilis studiosos.* 2.8 p 2.34.368.
Edvvardi VI. *cura, de Juris Civilis studio in Academiis Anglicis.* 2.8.p.2.38.373.
Egbertus, *deletâ Heptarchiâ, Britanniam nominavit Angliam.* 2.8.p.1.11.331.
Europæi se submittunt Legibus Romanis post extinctam Cæsarum *dominationem.* 2.15. 10.181.
Extravagantes editæ per Joannem *vigesimum secundum.* 1.7.7.108.

F.

ANt. Fabri *Codex* Fabrianus *laudatur.* 2.3.25.200.
Feuda Romanis incognita & ex moribus posteriorum Gentium orta sunt. 1.6.2.85.
Feuda ab Alexandro Severo & Constantino M. *cœperunt.* 1.6.2.86.
Feudi Jus in qvibus consistit? 1.6.2.87.

Feuda originem habuerunt à Longobardis in Italia. 1.6.3.& 4.88.& 89.
Feudorum consuetudines in Scripta redactæ. 1.6.4.90.
Feudorum consuetudines sunt Jus non scriptum. 1.6.6.90.
Feudorum libri sunt authentici 1.6.7 91.
Feudorum primus Glossator Columbinus 1.6.13.98.
Feudorum Interpretes numerantur. ibid.
Ferrariæ Duces habuerunt omnia Jura supremorum Principum. 2.3 13.189.
Ferraria ad Sedem Rom. est devoluta. ibid.
Ferrariæ Jus Civile est Jus Commune. 2.3.24. 199.
Jus Feudale admittitur in Provinciis Juris scripti in Galliæ. 2.5.19.239.
Feudum consolidatione extingbitur. 2.10.10. 426.
Feudatarii Principes habent omnia Jura Regalia 2.10.11.426.
Feciales & Heraldi sub Jurisdictione Constabilis & Marescalli. 2.8.p.3.21.394.
Florentini qbandiu fuerunt sub Imperatoribus. 2.3 6.183.
Florentini habuerunt omnia Jura Regalia. 2.3.7.184.
Florentiæ Jus Civile est Jus Commune 2.3.20. 196.

Forum Eccleſiaſticum à Laico diſtinctum per Conqveſtorem. 2.8.p.2.26.358.
Franci in Gallia conſtituunt Pharamundum *Regem ſuum.* 2.5.3.222.
Franci permiſerunt Leges Romanas Provinciis Juris ſcripti in Gallia 2.5.14.283.
Franciſcus Accurſius *evocatus Bononiâ ad docendum Jus Civile Oxonii.* 2.8.p.2.35. 368.

G.

Galli an habuerint feuda ante Longobardos? 2.6.4 89.
Gallici Juriſconſulti laudantur. 2.5.1 220.
Gallici Fori eloqventia. ibid.
Gallia à Julio Cæſare *redacta in pœteſtatem Romanorum, iiſqve paruit uſqve ad* Honorium *Imp.* 2.5.3.221.
In Gallia conſtitutum Regnum Franco-Gallorum. 2.5.4.223.
Galli fuerunt in poteſtate Romanorum uſqve ad Honorium. 2.5.5.224.
Galli an habeant poteſtatem patriam in liberos? ibid.
Gallorum Monarchia durabit per mille ducentos Annos. 2.5.6.225.
In Gallia omnia Jura Regalia in Dominio Regis. 2.5.8.227.
Galliæ diviſio in Provincias Juris ſcripti & Pro-

& Provincias consvetudinarias. 2.5.11.230.
Gallia Narbonensis, dicta Togata, domita à Fabio Max. 2.5 12.231.
In Gallia conservatæ Leges Rom. in Provinciis Juris scripti, sub tertia Regum Linea. 2.5.16.235.
In Gallia Leges Romanæ servatæ in Provinciis Juris scripti, ex pactis Regum Galliæ. 2.5.17.235.
In Galliæ Provinciis Juris scripti servatur Jus Civile, in Judiciis, Contractibus Testamentis & Appellationibus. 2.5.18.237.
In Galliæ Provinciis Juris Scripti multa privilegia concessa ex Jure Rom. 2.5.19.238.
In Galliæ Provinciis Juris scripti Statuta, sunt Jus Municipale; solum Jus Rom. est Jus commune. 2.5.21.241.
Galliæ Consvetudines variæ. 2.5.23 242.
Gallici Juris componendi cura demandata Barnabæ Brissonio. 2.5.27.247.
Galli observârunt Leges Romanas in prima Regum Linea. 2.5.28.248.
Galli observârunt Leges Romanas in secunda & tertia Regum Linea. 2.5.29.248.
Galliæ Judices in defectu Consvetudinum & Constitutionum, debent judicare secundùm Jus Romanum. 2.5.33.251.
Galli omnes seqvuntur Jus Romanum in crimi-

criminalibus Cauſis. 2.5.32.252.
In Gallia non admittuntur Conſvetudines contrariæ Romanis Legibus. 2.5.33.255.
Galli admittunt Leges Romanas, ut Romani Leges Rhodias. 2.5.34 256.
In Gallia Juris Romani authoritas ex conſenſu Regum Galliæ. 2.5 35.257.
In Gallia ſoli Juris Civilis Profeſſores ſunt Judices & Advocati. 2.5.39.262.
Gallia vera Juriſprudentiæ Romanæ ſedes. 2.5.43.267.
Gentes, à Romanis debellatæ, Libertatem ſuam juſtè recuperârunt. 1.1.20.21.
Germaniæ diviſio in decem Circulos. 2.2.6. 163.
Genuenſes ſunt liberi ab Imperatore & habent omnia Jura Majeſtatis. 2.3 12.188.
Genuæ Jus dicitur ex Jure Civili. 2.3.23.198.
Gentes Septentrionales minus colunt Jus Civile. 2.10.19.432
Giraldi *Oxonienſis qverela de numero Studioſorum in Jure Civili.* 2.8.p.32.363.
Gothi permiſerunt Leges Romanas in Provinciis Juris ſcripti in Gallia. 2.5.13.232.
Gothicorum Regum Leges ſcriptæ. 2.6.15. 284.
Gothi & Sveci idem Populus. 2.14.2. 456.

Gothi ex Svecia vastârunt Imperium Romanum. 2.14.2.457.
Græcorum Interpretum Commentarii & *Synopses in libros* Βασιλικῶν. 1.5.7.71 1.7. 3.& 4.102,103.
Græca Lingua demum permissa constantinopoli. 2.1.11.154.
Græci à Majoribus retinuerunt Scientias & Verba. ibid.
Gratianus *composuit Decretum.* 1.5.13.78.
Gratianus *in Decreto quandoque errabit.*
Gvida Coqvilius *laudatur.* 2 5 36.258.
Gulielmus *Normanniæ Dux misit ad* Haraldum *pro restitutione Regni.* 2.8.p.1. 14.32.
Gulielmus *cæso* Haraldo *creatus Rex Angliæ. ejusque Posteri succedunt.* 2.8 p.1.15. 333.
Gul. Lyndvvodi *commentarii in Constitutiones Cantuarienses.* 2 8.p.3.28.402.
Gulielmus *de Drogeda* I.C *Oxonienses fuit Hibernus.* 2.9.10.416.

H.

HArmenopuli *Promptuarium* 1.5. 7.71.
Hadrianus *Imperator in Britanniam profectus ibi murum construxit.* 2.8.p.1.5. 324.

Haraldus *creatus Rex Angliæ post mortem* Edvvardi. 2.8 p.1 13.352.
Henrici V. *cura de Juris Civilis Professoribus Cantabrigiæ.* 2.8.p 2.36 370.
Hispanicæ Gentis elogia. 2.6.1.268.
Hispania qvando à Romanis subjugata? 2.6. 3.269.
Hispania diu sub Romanorum imperio 2.6.4. 270.
Hispaniam tenuerunt Gothi trecentos Annos. 2.6.5.272.
Hispaniam tenuerunt Mauri & Saraceni per septingentos Annos. ibid.
Hispanorum Nobilitas præcipua orta à Gothis. ibid.
Hispaniæ Regna recuperata à Mauris & Saracenis. 2.6.6.273.
Hispanici Imperii magnitudo. 2.6.8.276.
Hispaniæ Reges sunt liberi ab Imperatore & Principes supremi. ibid.
Hispaniæ Reges neminem superiorem recognoscunt. 2.6.10.278.
Hispaniæ Reges pro Ducatu Burgundiæ sunt subditi Imperatori 2.6.10.280.
Hispani sub Romanis & Gothis habebant Leges Romanas. 2.6.14.283.
In Hispania servatæ Leges Gothicæ usqve ad Alphonsum Nonum 2.6 15.28.

In Hi-

INDEX RERUM.

In Hiſpania Controverſiæ de Jure Regio & Jure Romano. 2.6.17.288.

In Hiſpania Jus Regium eſſe Jus Commune. 2.6.18.288.

In Hiſpania Jus Romanum eſſe Jus Commune. 2.6.19 290.

In Hiſpania Jus Regium & Jus Romanum concurrunt. 2.6.21.292.

Hiſpaniæ Regna, poſt Leges ſuas, obſervant Jus Cæſareum & Canonicum, non Leges Caſtellæ. 2.6.22.293.

Hiſpani communiter ſequuntur Jus Cæſareum, præ Canonico. 2.6.24.295.

In Hiſpania in Foro Eccleſiaſtico ſequuntur Jus Canonicum, in Sæculari Jus Civile. 2.6.25.296.

De Hiſpaniæ Lege, prohibente Jus Civile allegari in Judiciis ſub pœna capitis. 2.6.26. 297.

In Hiſpania Jus Civile ſolùm docetur in Academiis & obſervatur in Curiis. 2.6.29. 299.

In Hiſpania ſoli Juris Civilis Profeſſores ſunt Advocati & Judices. 2.6.29.301.

Hibernia nunquam ſub Romanis. 2.9.1. 409

Hiberniæ Incolæ ex variis Populis. ibid.

Hiberniæ quatuor Provinciæ: Momonia, Ultonia, Lagenia, Connacia. 2.9.2.410.

Hiber-

Hiberniæ Dominus primus, Henricus Secundus. ibid.
Hiberniæ Rex primus, Henricus Octavus 2.9.4.411.
Hiberniæ an sit Feudum Romanæ Ecclesiæ ? 2.9.5.412.
Hiberniæ Leges antiquæ. 2.9.6.413.
Hiberni usi sunt Legibus Anglicis, post Henricum II. ibid.
In Hibernia Relationes rerum judicatarum per Joh. Davisium. 2.9.8.415.
Hiberni communicant cum Anglis in Sacris & Episcoporum electione. 2.9.2.410.
Hiberni propensi ad Jus Civile Canonicum 2.9.10.416.
In Holsatia admittitur Jus Civile, 2.13.7.455.
Hunni *pulsi ab Ostrogothis, sed restituti à Longobardis, & ab iis dicta est Hungaria.* 2.12.3.446.
Hungariæ Regnum cessit Austriacis. 2.12.4.447.
Hungariæ Reges non recognoscunt superiorem. 2.12.5.447.
Hungariæ Regum potestas temperata. 2.12.6.448.
Hungariæ Jus Consuetudinarium, per Stephanum Verbentzium. 2.12.7.448.
Hungariæ Consuetudines & Judicia composita

posita sunt ad normam Juris Civilis. 2. 12. 8. 449.
Hungaria propugnaculum Orbis Christiani contra Turcas. 2. 12. 9. 450.

I.

JAcobi Menochii *liber de Arbitrariis Iudicum qvæstionibus reprehenditur.* 2. 6. 30. 301.
Imperatores Romani appellantur Pontifices Maximi, usqve ad Gratianum. 1. 3. 7. 39.
Imperatorum improborum Constitutiones justissimæ. 1. 3. 9. 40.
Imperator an sit Mundi Dominus? 2. 1. 2. 143.
Imperator non est Mundi Dominus per Sacras Literas, nec Iure Naturæ aut Gentium. 2. 1. 3. 145.
Imperator an sit Mundi Dominus, est qvæstio facti, non Iuris. 2. 1. 4. 146.
Imperator est Mundi Dominus qvoad Iurisdictionem, non qvoad Dominium rerum singularium. 2. 1. 6. 149.
Imperatoris electio translata in Septemviros, Electores Germaniæ. 2. 2. 2. 159.
Imperium Romanum translatum in Germanos. 2. 2. 3. 160.
Imperator an possit eligi solus Germanus? ibid.

Impe-

Imperium Romanum manet in Germania sola. 2.2.4.161.
Imperium Germanicum, an Aristocraticum, an Monarchicum? 2.2.5.163.
Imperium Germanicum est vere Romanum. ibid.
Imperator non habet Jurisdictionem in Territoriis Pontificis Romani. 2.3 3.180.
Imperator in Gallia est privatus. 2.5.9 228.
Imperatorum Constantinopolitanorum Constitutiones non admissæ à Gallis. 2.5.36. 258.
Interpretatio prudentum ad Leges 12. *tabularum.* 1.3.3 35.
Infortiatum unde ita dictum? 1.4.11 58.
Institutiones Justinianæ *laudantur.* 1.4.14. 61.
Institutiones Juris Canonici per Paulum Lancellottum. 1.7.8.108.
Indi reguntur jure Regio Hispaniæ & jure Cæsareo. 2.6.21 292.
Irnerius *Jus Civile docuit Bononiæ.* 1.5.14. 79.
Islandiæ Leges accommodatæ Juri Civili & Canonico. 2.13.8.456.
Itali Jus Civile primò illustrárunt. 1.5.16. 82.
Italiæ Principes omnes se submittunt Legibus Romanis.

Itali magis fabent juri Civili, qvàm Statutis suis. 2.3.27.201.
In Italia exteri tenentur solo Jure Civili. 2.3.31.205.
Itali, post Gothos & Longobardos pulsos, redierunt ad Leges Romanas. 2.3.32 206.
Jurisconsultorum testimonia de injustitia Romanorum in bellis. 1 1.15.15.
Jus Gentium non defendit injustam Regnorum acqvisitionem. 1.1.15.16.
Jurisconsultorum elogia de Jure Civili Romanorum. 1.2.5 6.27.
Jus Civile Rom. est Ratio scripta, & Jus Commune. 1.2.6.29.
Jus Civile Rom. habendum pro Jure Gentium & Naturali. 1.2.6.31.
Judæi *recipiunt Jus Civile Rom. in defectum Legis* Mosaicæ. 1.2.6.30.
Jus Civile Papirianum *sub Regibus Romanis.* 1 3 1.33.
Jurisconsulti Romani Pontifices Maximi. 1.3.3.36.
Jurisconsulti apud Græcos viles. ibid.
Jurisprudentia Media qvæ? ibid.
Juris Romani Interpretatio penes Collegium Pontificum. 1.3.7 39.
Jurisconsultorum Rom. laudes, è qvibus Pandectæ sunt compositæ. 1.3.14 46.
Jul. Cæsar *cogitavit de Jure Civili in ordinem*

nem rediguendo 2.3.16.47.
Justiniani *res gestæ bello & pace.* 1.4.1. 48.
Justinianus *non fuit* Literarum *expers contra Suidam.* 1.4.2.49.
Justinianus *orthodoxus in Fide Christianâ.* 1.4.2.50.
Justinianus *relatus in numerum Sanctorum.* ibid.
Justinianus *appellatus* Magnus. 1.4.3.51.
Justinus *Imp. decessit in amentia, non* Justinianus. ibid.
Jurisconsultorum Romanorum *laudes.* 1.4. 5 & 6.52 & 53.
Justinianus *an Jurisconsultorum Scripta deleri jusserit?* 1.4.7.53.
Justinianæi *libri supresti in Europa per quingentos Annos.* 1.5.1.65.
Justinianæi *libri recepti Constantinopoli usque ad* Phocam & Basilium. ibid.
Justinianus *passus pœnam Talionis à* Basilio & Leone. 1.5.4.69.
Justinianæi *libri neglecti post editos libros* Βασιλικῶν. ibid.
Jus dictum in Oriente ex libris Βασιλικῶν, *usque ad Constantinop. deletam.* 1.5.10.74
Justinianæi *libri ad Illyricum tantùm pervenerunt.* 1.5.11.74.& 75.

Juri

Juri Civili accesserunt Jus Feudorum, Jus Canonicum & Doctorum Scripta. I.5.18. 84.

Jus Feudorum Jus non scriptum. I.6.6.90. 93.

Jus Feudorum connexum cum Jure Rom. & ab eo interpretationem recipit I 6 9.94.

Jus Feudorum connexum cum Jure Canonico. I.6.10.95.

Jus Canonicum ortum ex ruina Imperii Rom. & authoritate Pontificum. I.7.1.99.

Juris Canonici interpretes enumerantur. I.7. 9.108.

Juris Canonici & Civilis connexio. I.7.10. 109.

Inter Jus Canonicum & Civile mutua Interpretatio. I.7.11 110.

Jus Canonicum sequendum, ubi agitur de peccato vel salute animæ. I.7.12.111.

Jus Canonicum & Jus Civile in unam societatem coierunt. I.7.13.112.

Jus Canonicum ortum à Jure Civili. I.7.13. 113.

Jus Canonicum decidit Causas profanas & Civile. I.7.14.114.

Jus Canonicum receptum à Gentibus Christianis. I.7.15.115.

Jus

Jus Canonicum conſervatum per Principes Proteſtantes. 1.7.16.116.
Judæi non tenentur Jure Canonico. 1. 7. 18. 118.
Juris Canonici utilitas & neceſſitas. 1. 7. 19. 110.
Jurisconſultus nemo idoneus, ſine cognitione Juris Civilis & Canonici. 1. 7. 19. 119.
Jus Canonicum & Jus Feudorum, ſunt membra Juris Civilis. 1.7.20.119.
Jus Civile non conſiſtit ſine Doctorum Interpretationibus. 1. 8.4 123.
Jus Civile Romanorum eſt Jus Commune in Germania. 2.2.9. 166.
Jus Civile Roman. in Germania obſervatur ab omnibus naturalibus & exteris. 2.2.10. 167.
A Jure Saxonico Germani in multis recedunt ad Jus Cæſarcum. 2.2.15.172.
Jus Lubecenſe in Germania. 2. 2. 16.173.
Jus Culmenſe in Germania. ibid.
Jus Canonicum ſervatum per Principes Proteſtantes in Germania. 2.2.18.175.
Jus Romanum Jus Commune in Germania. 2.2.19. 176.
Juris Civilis Profeſſores ſoli ſunt Judices in Camera & in Academiis Germaniæ Jus docent. ibid.
Juris Civilis uſus apud Venetos. 2.3.19.194.

Jus

Jus Civile est Jus Commune in Italia. 2.3.26. 200.

Jus Longobardicum interpretationem recipit à Jure Civili. 2.4.10.216.

Jus Civile est Jus commune in Regno Neapolis & Siciliæ. 2.4.11.217.

Jus Romanum est prius Jure Longobardico in Regno Neapolis & Siciliæ. 2.4.12.219.

Jurisconsulti Gallici laudantur. 2.5.1.220.

Jus Romanum esse Jus Commune in Gallia. 2.5.31.252.

De Jure Communi in Gallia dissertatio inter Petrum Lizetum & Christophorum Thuanum. ibid.

Jus Civile lectum in Gallia Academiis, ante Academias pro Legum studio constitutas. 2.5.37.259.

Jus Civile prohibitum legi Parisiis. 2.5.38. 260.

Jus Regium in Hispania ex qbibus consistit? 2.6.16.286.

Judices non sunt relinqbendi arbitrio suo. 2.6.30.301.

Jurisconsulti Hispaniæ clarissimi. 2.6.31 302.

An Jus Civile admittendum sit in controversiis, de Successione Regnorum? 2.7. 16.317.

Jurisconsulti Lusitanici clarissimi. 2.7.17. 318.

Juris Civilis Professores celebres Oxonii sub Edvvardo I, II, III. 2.8. p.2.33. 366.
Juris Civilis Professorum Salaria & præmia, in Academiis Anglicis. 2. 8. p. 2. 37. 371.
Juris Anglicani Judicia nihil commune habent cum Jure Civili. 2.8.p.3.6.378.
Jus Anglicanum constat ex Consuetudinibus & Statutis Regni. 2.8. p.3. 6.379.
Jurisconsultorum Anglicorum Scripta & res judicatæ, an habeant Juris Authoritatem. 2.8.p.3.8.381.
Juris Civilis Professores admissi ad Judicum Munera in Anglia. 2.8.p.3 9.382.
Juris Civilis Professoribus maxima Munera concessa sub Edvvardo III. 2.8. p.3.12. 386.
Jus Canonicum receptum sub modo in Anglia. 2.8.p.3 26.400.
Jus Civile & Canonicum in Curiis Academiarum Angliæ ex Privilegiis Regum. 2.8.p.3.30.404.
Juris Civilis Professorum usus in Legationibus aliisque publicis Muneribus. 2. 8. p.3.31.406.
Jus Civile in Anglia neglectum. 2. 8 p. 3. 32. 407.
Jus Saxonicum in Germaniâ receptum à multis Populis. 2.2.12.168.

Jus Saxonicum compositum in tribus libris. 2.2.12.169.
Juris Saxonici pars, qbæ dicitur VVeichbild. 2.2.12.170.
Jus Saxonicum reductum est ad Jus Civile Romanorum. ibid.
Jura municipalia in Germania. ibid.
Jus Saxonicum recipit Interpretationem à Jure Civili. 2.2.13.171.

L.

LAtinæ Lingbæ usus an conservet Dominationem Romanorum. 2.1.7.150
Latina Lingba servata à Romanis in omnibus Provinciis suis 2.1.8.151.
Latinam Lingbam Romani Græcis imponebant. 2.1.9.152
Latina Lingba diu servata Constantinopoli & in Oriente. 2.1.10.153.
Latina Lingba adhuc servata apud Europæos. 2.1.12.155.
Latinæ Lingbæ usus abolitus per aliqbos Principes Europæos. 2.1.13.156.
Latinæ Lingbæ excellentia. 2.1.13.157.
Leges Romanorum sanctissimæ & justissimæ. 1.2.3.25.
Legibus scriptis, an Magistratuum arbitrio, gubernari satius sit? 1.3.1.33.
Leges duodecim Tabularum fons Legum Roma-

Romanarum. 1.3.2.35.
Leges Romanæ latæ à Populo Romano 1.3.4.36.
Legum ferendarum potestas primum Caput Majestatis. 1.3.4.36,37.
Lex Regia sub Augusto *lata.* 1.3.6.38.
Leo *Philosophus reprehendit Libros* Justinianæos. 1.5.4.68.
Leunclavii *Ecloga & libri Paratitlorum.* 5.5.7.72.
Legum mutationes periculosæ. 1.7.17.117.
Legum optimus censor Usus. 1.7.17.118.
Legum latio & interpretatio, ejusdem potestatis. 1.8.2.121.
Leges Victorum Populi debellati seqvi debent. 2.1.1.142.
Legum Romanorum usus an conservet Dominationem Romanorum. 2.1.7.160.
Legum Romanorum usus an impediat præscriptionem Principum contra Romanos? 2.1.13.156.
Leges Municipales apud Romanos qvæ? 2.3.28.201.
Leges Longobardicæ servatæ in Regno Neapolis & Siciliæ, post Carolum Magnum 2.4.6.213.
Leges Longobardicæ laudantur. ibid.
Leges Longobardicæ contemptui habitæ, post Lotharium *Imp.* 2.4.8.214.

Leges Longobardicæ multùm valent in aliqbi-
qbibus locis ex consvetudine. 2.4.8.215.
Leges Romanæ semper servatæ in Regno Nea-
polis & Siciliæ 2.4.9.215.
Lex Salica lata à Pharamundo, aucta à Ca-
rolo M & aliis Impp. 2.5.24.242.
Legis Salicæ Articulus, de fœminarum Succes-
sione in Gallia. 2.5.24.243.
Lege Salicâ deficiente, recurrebant Galli ad
Leges Romanas. 2.5.26.244.
Leges Romanas esse Gallicis præferendas,
Galli agnoscunt. 2.5.32.252.
Lex Rhodia, de Naufragiis, rejecta à Roma-
nis. 2.5.34.256.
Legum cognitio in singulis Gentibus petenda
ex historiis Gentis. 2.6.2.269.
Legionis Reges neminem superiorem reco-
gnoscunt. 2.6.11.280.
Lex, prohibens Ius Civile, in Hispania, condi-
ta à Gothicis Regibus. 2.6.27.298.
Lex prohibens Jus Civile in Hispania, in de-
svetudinem abiit. 2.6.28.299.
Leges Lusitanicæ compositæ ab Emanuele &
à Philippo II. 2.7.10.311.
Leges Romanæ in Britannia, usqbe ad Hono-
rium. 2.8 p.2.3.337.
Leges Romanæ receptæ in Britannia, sub Do-
mitiano & Successoribus ibid.
Legum Rom. testimonia in Britannia
ex

ex Pandectis. 2.8.p.2.8.340.
Leges Romanæ deſertæ à Britannis. 2.8.p.2.10.342.
De Legibus Rom. in Britannia teſtimonia Virorum doctiſſimorum. 2.8.p.2.11.343.
Legum Romanarum veſtigia ſub Ethelberto, *Rege Cantii.* 2.8.p.2.14.346.
Leges Edvvardi *Confeſſoris,* 2.8.p.2.15.348.
Leges Hovvelli Dha *in VVallia.* 2.8.p.2.16.350.
Leges per Conqveſtorem compoſitæ. 2.8.p.2.19.352.
Leges & Acta Judiciorum Lingvâ Normannicâ. 2.8.p.2.21.353.
Legum Rom. ſtudio incumbebant Studioſi pleriqve, ſub Stephano *Rege & ſeqventibus.* 2.8.p.2.31.363.
Leges magis ex uſu & praxi, qvàm ex libris diſcuntur. Concluſio Operis.
Libri Juris Rom. per Juſtinianum *compoſiti.* 1.4.4.51.
Libri Βασιλικῶν *ex qvibus Libris compoſiti* 1.5.6.70.
Libri Βασιλικῶν *tribuendi* Baſilio, *an* Leoni 1.5.5.69.
Libri Βασιλικῶν *editi per varios & per* Carolum Fabrottum. 1.5.6.71.

ex Libris Βασιλικῶν *Jus dictum in Orientali Imperio.* 1.5.8.73.
Libri Feudorum conscripti per Obertum Ortensium & Gerardum Capagistum. 1 6.5.90.
Libri Feudorum sunt authentici 1.6 7.91.
Libri Feudorum recipiuntur à Gallis. 1.6.8. 92.
Libri Feudorum recepti à Principibus Christianis. 1.6.11.96.
Libri Feudorum duo tantùm recepti. 1.6.12. 97.
Longobardorum Leges barbaræ. 1.5.11 75.
Longobardi *in aliqvibus observârunt Leges Romanas* ibid.
Lotharius *Imp. restituit Pandectas* 1.5.13. 77.
Longobardi primò induxerunt Feuda in Italia. 1.6.3.& 4.88.& 89.
Lucensis Resp. habet omnia Jura Supremorum Principum. 2.3.8 184.
Lucæ Jus Cibile est Jus Commune. 2.3. 20. 196.
Lusitania Hispaniæ pars & Provincia. 2.6.32. 302.
Lusitani diu cum Romanis dimicârunt. 2.7.2. 304.
Lusitani seqvebantur Carthaginenses contra

tra Romanos. 2.7.2.303.
Luſitania domita ab Auguſto. 2.7.2.304
Luſitanorum Privilegia conceſſa à Romanis. 2.7.3.305.
Luſitaniæ Domini Romani, poſt eos Gothi, & deinde Mauri & Sarraceni. 2. 7. 4. 305.
Luſitania data ab Alfonſo *in dotem* Henrico *cum* Tareſia *filia.* 2.7.5.306.
Luſitanici Regni dominia. 2.7.6.307.
Luſitaniæ Reges non recognoſcunt Superiorem & ſunt Principes Supremi. 2.7.7. 308.
Luſitaniæ Reges liberi à dominiis Romanorum Pontificum. 2.7.8. 309.
Luſitani primò ſub Legibus Romanis, deinde Gothicis. 2.7.9 311.
In Luſitania, poſt Jus Regium, recurritur ad Jus Cæſareum *& Interpretationes Doctorum.* 2.7.11.312.
In Luſitania an Jus Regium an Jus Civile ſit Jus Commune. 2.7.12.313.
De Luſitanici Regni Succeſſione Controverſia poſt mortem Sebaſtiani. 2.7.13.314
De Luſitaniæ Regno competitores. 2. 7.14. 315.
De Luſitaniæ Regni ſucceſſione Juriſconſultorum ſententiæ. 2.7.15.316.
Luſitaniæ Regni unio facta cum Caſtellano

aqbe principaliter. 2.7.16.318.
Lucii *Regis epistola ad* Eleutherium *Pontificem excuzitur.* 2.8.p.2.343.
De Lucii *epistolæ causâ suspicionis falsi.* 2.8.p.2.13.344.

M.

MAtrimonium, per metum contractum, ex consensu sit legitimum. 1.1.18.19.
In Matrimoniis seqbendum Jus Canonicum. 1.7.12.111.
Majestatis primum Caput, Civibus Leges dare. 2.1.1.143.
Mantuæ Dux est Princeps supremus. 2.3.14.190.
Mantuæ Ius dicitur ex Iure Civili. 2.3.23.168.
Martinus Navarrus *laudatur.* 2.6.31.302.
Magistri in Cancellaria plerumqbe Iuris Civilis periti. 2.8.p.3.11.384.
Magistri libellorum supplicum Iuris Civilis periti. ibid.
Marianus *Scotus Hibernensis.* 2.9.10.417.
Mariani Scoti *editio Germanica imperfecta.* 2.10.9.425.
Mediolanum, primò sub Galeatiis *&* Sfortiis, *nunc ad Hispanos devenit.* 1.3.9.185.
Mediolani Duces habent omnia Iura Majestatis & Supremorum Principum. 2.3.10.186.

Mediolani observatæ sunt Leges Longobardicæ & Decreta suorum Principum. 2.3.21.196.
Mediolani, post Constitutiones suas observatur Jus Civile. 2.3.22.197.
Mediolanenses Judices sunt Juris Civilis Professores. 2.3.21.168.
Michaelis Attaliatis *compendium.* 1.5.7.72.
Mich. Pselli *Synopsis* ibid.
Militiæ apud Romanos quid sint. 1.6.2.68.
Monarchia Romana ultima. 1.2.2.24.
Quatuor summæ Monarchiæ. 1.1.14.15.
Montisferrati Marchio est Princeps Supremus. 2.3.14.190.
Mutationes Legum periculosæ. 1.7.17.117.
Mutinæ Duces habent Iura Majestatis. 2.3.15.190.
Mutinæ Ius dicitur ex Iure Civili 2.3.23.168.169.

N

Naufragorum bona non possunt capi à Dominis Territoriorum, in Germaniâ 2.2.18.175.
De Navarræ Regno controversia inter Hispanos & Gallos. 2.6.7.274.275.
Navarræ Reges neminem Superiorem 1.6.9.

recognoſcunt. 2.6.11.280.
Navarræi poſt Leges ſuas, ſequuntur Leges Romanas, non Caſtellanas. 2.6.21.291.
Neapolis & Sicilia ſub Romanis usque ad Honorium; *poſtea ceſſerunt Gothis & Longobardis & Normannis.* 2.4.1.207.
Neapolis & Sicilia controverſæ diu inter Andegavenſes & Arragonios; nunc ceſſerunt Regibus Hiſpaniæ. 2.4.2.208.
Neapolis & Siciliæ Regnum eſt Feudum Eccleſiæ Romanæ. 2.4.3.209.
Neapolis & Siciliæ Reges habent omnia Jura ſupremorum Principum. 2.4.5.212.
In Neapolis & Siciliæ Regno libertas data utendi Lege Longobardicâ vel Romanâ. 2.4.7.214.
In Neapolis & Siciliæ Regno Jus Romanum eſt Jus Commune: Jus Longobardicum eſt ſpeciale. 2.4.10.216.
In Neapolis & Siciliæ Regno Jus Romanum eſt prius Jure Longobardico. 2.4.12.219.
Nobiles Romani Jus Civile profitebantur. 1.3.3.35.
Novellæ Conſtitutiones Juſtiniani *à quo collectæ.* 1.4.15.62.
Novellarum numerus. 1.4.15.63.
Novellæ cur dictæ, Authenticum. 1.4.15.62.
Novellarum verſio, alia per Julianum, *alia vulgaris.* 1.4.16.93.

Novella Leonis *Philosophi.* 1 5.5.69.
Normannicorum Regum successio. 2. 8. p. 2. 17.350.

O.

O*Leroniæ Leges.* 2.8. p.3.25.399.
Oxonii Juris Civilis Professores celebres sub Edvv. I, II, III. 2. 8.p. 2.33. 366, 367.
Oxonium evocatus Franc. Accursius, *ad docendum Jus Civile.* ibid.

P.

PAtrum *Ecclesiæ testimonia, de Romanorum injustitia in bellis* 1.1.12.11;12,13;14.
Papiniani *elogia.* 1.2.15 47.& 1.4 6 53.*item* 2.8.p.2.7.340.
Pandectæ compositæ ex libris Jurisconsultorum Rom. 1.4 5.52.
Pandectæ nimis festinanter compositæ per Tribonianum. 1.4.8.53,54.
Pandectarum Methodus *defenditur.* 1 4 9. 56.
Pandectarum editiones variæ, præ cæteris laudantur Florentina. 1.4.10.56,57.
Pandectæ Florentinæ an sint Liber Archetypus Justiniani. 1.4.10.57.
Pandectæ cur dictæ Digestum. 1.4 11.58.

Pandectarum pars aliqua apud Exarchos Græcos. 1.5.12.76.
Pandectæ donatæ Pisanis ab Imp. Lothario. 1.5.13.77.
Pandectæ ad Florentinos translatæ. 1.5.13.78.
Patronorum Jus in Clientes Jure Rom. 1.6.2.85.
Paleæ in decreto Gratiani *quæ?* 1.7.3.102.
Papinianus *implet numerum duorum.* 1.8.10.130.
Parmæ Duces habent Jura Majestatis. 2.3.14.190.
Patavini *Jurisconsulti celebres.* 2.3.19.195.
Parmæ observatur Jus Civile. 2.3.25.200.
Parisiis probibitum legi Jus Civile, & de causa illius Prohibitionis. 2.5.38.260.
Partitarum Leges, è Legibus Rom. petitæ, cum iis concordant & ab iis Interpretationem recipiunt. 2.6.16.286.
Papinianus, *Præfectus Prætorio, Eboraci Jus dixit.* 2.8.p.2.5338.
Papinianus *primus in* Severi *Consiliis in Britannia.* 2.8.p.2.6.339.
Paulus I.C. *in Britannia.* 2.8.p.2.7.340.
Pannonii domiti ab Augusto *sine justâ belli causa.* 2.12.1.444.
Pannoniam occupant Vandali, Gothi & Hunni. 2.12.2.445.

Par-

Permissio Divina, non facit Romanorum bella justa. 1.1.16.17.18.19.

Petrus Lombardus *Theologiam composuit.* 1 5.13.78.

Petrus *de Bellapertica docuit Jus Civile Aurelii.* 1 5.15.80.

Pharnaces *factus Rex à Romanis, in parricidii remunerationem.* 1.1.8.8.

Photii *Nomo-Canon in Orientali Ecclesia.* 1.5.9 73.

Piratæ responsum, Alexandro Magno *datum, laudatur.* 1.1.12.14.

Picti deleti à Kennetho. 2.10.3.419.

Plebiscita per legem Hortensium. 1. 3. 4. 36.

Placentinus *docuit Jus Civile in Gallia.* 1.5.14.79.

Populus Romanus non erat Legibus solutus. 1 3.11. 42,43.

Pompejus *cogitavit de Jure Civili in ordinem redigendo.* 1.3.16.47.

Pontificis Romani Authoritas. 1.7.2.100. 101.

Pontifex Romanus est Princeps Supremus in suis Dominiis. 2.3.3.179.

Poyningi *Lex de Statutis Hiberniæ.* 2. 9. 7. 414.

Polonici Regni partes. 2.11.1.433.

Polonorum antiqui Duces & Principes. 2. 11. 2. 433.

Polonorum Reges electivi. 2.II.2.434.
Poloniæ Regum potestas. 2.II.3.434.
Polonici Regni partes: Lithuania, *Borussia & Livonia.* 2.II.4.435.
Poloniæ Regnum non obnoxium Imperatori, aut Pontifici Romano. 2.II.5.436.437.
Poloniæ Reges non recognoscunt superiorem. 2.II.6.437.
Polonia nunquam sub Populo Rom. aut Imperatoribus. ibid.
In Polonia Juris Saxonici authoritas. 2.II.7.439.
Poloniæ Leges compositæ per Casimirum, Ladislaum & Sigismundum. 2.II.8.440.
Poloniæ Leges accommodatæ ad Jus Civile. 2.II.8.441.
Poloni, post Leges suas, recurrunt ad Jus Saxonicum & Jus Civile. 2.II.9.441.
In Polonia Judicia Causarum Ecclesiasticarum ex Jure Canonico & civili. 2.II.II.443.
Præscriptio non reddit Romanorum Imperium justum. 1.I.19.21.
Præscriptio non valet sine Titulo & bona fide. 1.I.19.20.
Princeps quomodo Legibus solutus. 1.3.II.42.43.
Princeps tenetur ad Jus Naturæ & Gentis in Contractibus suis. 1.3.12.44.

Princeps tenetur Legibus ſuis, ſi directiſâ non coactiſâ. 1.3.12.45.
In præſcriptione ſeqvendum Jus Canonicum. 1.7.11.111.
Principes Proteſtantes conſervârunt Jus Canonicum eôqve utuntur. 1.7.16.116.
Præſcribi poteſt Suprema Poteſtas contra Imperatorem. 2.1.5.148.
Præſcriptio Imperii non datur contra Romanum Pontificem, per Canoniſtas. ibid.
Princeps non poteſt rerum dominia ſubditis auferre. 2.1.6.149.
In Pruſſia novum Jus editum. 2.2.16.173.
Principes inveſtiti, poſt Inveſtituram, habent Jura Supremorum Principum. 2.3.15. 190.
Provinciæ Juris Scripti in Galliâ qvæ? 2.5. 12.231.
Provinciæ Conſvetudinariæ in Gallia qvæ? 2.5.22.241.
In Pruſſia & Mazovia admittuntur Jus Lubecenſe & Culmenſe, iiſqve deficientibus, Jus Civile. 2.11.10.442.
Practica Legum optima intellectrix, Authore Baldo. *Conclus. Oper.*

Q.

QVæſtiones arduæ in Jure Civili. 1 8.7. 127.

R.

RAtio naturalis habet vim Legis. 1.8.5. 124.
Responsa prudentum pars Juris scripti. 1.3.13. 45.
Responsa Prudentum an habeant vim Legis? 1.8.5.124.
Regibus obedire, commune generis humani pactum est. 2.1.1.142.
Repræsentatio non admittitur in Jure Saxonico. 2.2.14.171.
Remissio delinquentium non conceditur Romæ. 2.3.3.180.
Reges Neapolis & Siciliæ feudatarii Pontificis Rom. 2.4.3.209,210.
Regum Galliæ Elogia & suprema potestas. 2.5.7.226.
Rex Galliæ neminem Superiorem recognoscit. 2.5.9.228.
Restitutio in integrum in Gallia non admittitur, sine literis Regiis è Cancellaria. 2.5.35.257.
Romani quæsierunt Imperium per Arma & Leges. 1.1.1.1.
Romulus *quare agro suo terminos non posuit?* 1.1.2.3.
Romani per socios bellorum causas quærebant. 1.1.11.10,11.
Romanum Imperium designatum in statua

Nebuchadnezaris. I.1.12.11.
Romani raptores & prædones Orbis Terrarum. I.1.15 16.
Roma caput avaritiæ. I.1 15.6.
Romanorum Imperatorum mandata injusta obligabant Populos, qvamdiu tolerabantur. I.1.16.18.
Romanis Imperium datum à Deo in castigationem Gentium. ibid.
Romani plures Provincias per Justitiæ famam, qvam per arma, qvæsiverunt. I. 1. 21.22.
Romanorum Legibus Gentes sponte cesserunt. I.2.1.23.
Romanis Imperium datum, ob eorum Virtutes & bona opera. I.2.3.25.
Roma Legum Parens & Patria. I.2.4.25.
Rota Romana non est sequenda contra Communem opinionem. I.8.8.128. *& Conclus. lib.* 1.4. *pag.* 138.
Rote Rom. non est deferendum ultra qvam ipsius ratio valet. ibid.
Romanis Legibus obsequium Europæorum est spontaneum. 2.1.1.142.
Romani Linguam & Mores Græcorum induebant. 2.1.11.154, 155.
Romanum Imperium servatum Constantinopoli in Oriente. 2.2.1.158.
Rotvillense Judicium in Germania. 2.2.9. 166.

Roma & Italia fons Legum Romanarum. 2.3.1.177.
Romanæ Ecclesiæ Territoria in Italia. 2.3.2. 177.178.
Ad urbem Romanam Titulus Pontificis. 2.3.2.178.
Romæ & in Dominiis Sedis Romanæ observatur Jus Civile. 2.3.17.191.
Rogeri Baconi *querela de numero Studiosorum in Jure Civili.* 2.8.p.2.31.364.
Roberti Holcotti *querela de numero Studiosorum in Jure Civili.* 2.8.p.2.32.365.

S.

Saguntini juste oppugnati ab Hannibale. 1.1.6.6.
In Saxonia Jus dicunt soli Juris Civilis Professores. 2.2.14.172.
Saxones constituunt septem Regna in Britannia. 2.8.p.1.10.330.
Saxonicorum Regum Leges. 2.8.p.1.13.332.
Saxonicorum Regum pietas in Ecclesiis & Monasteriis ædificandis. 2.8.p.2.15.347.
Scoticarum rerum origo incerta. 2.10.1. 417.
Scotiæ Incolæ Picti & Scoti ex Hibernia. 2.10.2.418.
Scoti & Picti invadunt Britannos Australes. 2.10.3.418.

Scotorum Monarchia antiqvissima. 2.10.4. 419.
Scotia nunqvam sub Romanis. ibid.
De Scotiæ Regno controversia inter Baliolum & Brucæum *delata ad* Edvvardum Primum. 2. 10. 6. 421.
Scotorum responsio ad argumenta Anglorum, de Supremo Dominio. 2.10.7.422.
De Scotiæ Dominio controversia ex Nuptiis sopita. 2.10.10.425.
Scotorum Leges & Consvetudines similes anglicanis. 2. 10.12. 426, 427.
Scotorum Leges compositæ per Malcolmum & Kennethum. 2.10.13.427.
Scotiæ Consvetudines continentur in Libro, Regiam Majestatem 2.10.14.428.
Scotorum Jure deficiente, Judices recurrunt ad Jus Civile. 2.10.15.429.
Scoti colunt Jus Civile. 2.10.17.430.
Senatusconsulta vim Legis habuerunt. 1.3.4. 37.
Sextus Decretalium editus per Bonifacium Octavum. 1.7.7.107.
Sextus Decretalium non receptus à Gallis. 1.7. 15. 115.
Sententiæ duæ non inducunt Consvetudinem. 1.8.8.129. *Conclus. lib.* 1.5. 138.
Sententiæ supremarum Curiarum ab aliqvibus

quibus numerantur inter Juris partes. Conclus. lib. 1.1.135.

Sententiæ solius Principis Jus faciunt. Conclus. lib. 1.2.136.

Senatus Rom. an habuerit potestatem Legis ferendæ? Conclus. ibid.

Sententiæ senatuum sunt exempla tantùm, non faciunt Jus certum. Conclus. lib. 1.3. 137.

Sententiæ Senatuum, similiter perpetuò judicantium, vim Legis habent. Conclus. lib. 1.5. 139.

Sententiæ Senatuum faciunt Jus in ordinatoriis causarum, non decisoriis. Conclus. ibid.

Severus *Imp. in Britanniam profectus Eboraci mortuus est* 2.8.p.1.5.352.

Septentrionales superant Australes robore, non ingenio. 2.10.19.432.

Sicilia est pars Italiæ. 2.3.33.206.

Statuta omnia in Germania Interpretationem recipiunt à Jure Civili. 2.2.17.174.

Statuta non possunt condi in Germania, contra prohibitionem Juris Cæsarei 2.2.18. 175.

Statuta sunt Jura Municipalia Italiæ 2.3.28. 201.

Statutum, idem continens cum Jure Communi, est superfluum. 2.3.28.202.

Statuta

Statuta Italiæ recipiunt Interpretationem à Jure Civili passivam, non activam. 2.3.39. 203.

Statuta Italiæ ita sunt intelligenda, ut non corrigant jus Civile. ibid.

In Statutis Italiæ Jus commune intelligitur Jus Civile, non Jus Civitatis dominantis. 2.3.30.205

Statuta sunt Jus Municipale in Provinciis Juris scripti Galliæ. 2.5.21.241.

Stylus non admittitur in Gallia contra Jus Romanum. 2.5 33.242.

Stephani *Regis prohibitio contra Jus Civile & contra* Vacarium; *sed ea mox evanuit* 2.8.p.2.30.362.

Stephani Langtoni *querela de numero Studiosorum in Jure Civili* 2.8.p.2 32.365.

Sabaudiæ *Duces habent omnia Jura Majestatis & supremorum Principum.* 2.3. 11.187.

In Sabaudia Jus Civile, est Jus Commune. 2.3. 25.200.

Sabaudia Provincia Romana, ante Julium Cæsarem. 2.5.12.232.

Inter Sveos & Danos magna conjunctio. 2. 14.1.456.

Sveos & *Gothi idem Populus.* ibid.

Sveci *habuerunt semper suos Reges.* 2.14.2. 458.

Sveconum & Gothorum iidem quandoque Reges. 2.14.3.459.
Inter Svecos & Anglos perpetua societas contra Danos. ibid.
Svecorum Reges liberi à Romano Imperio & non recognoscunt Superiorem. 2.14.4.459.
Svecicarum Legum latores. 2.14.5.460.
Sveciæ Leges ex jure Naturali, Divino, Canonico & Imperiali. ibid.
Apud Svecos pauca Romanarum Legum vestigia. 2.14.7.461.

T.

TEmplum S. Sophiæ Constantinopoli ædificatum à Justiniano. 2.4.2.50.
Theologorum testimonia de Romanorum justitia in bellis. 1.1.14.11.12.13.14.
Theophili *Paraphrasis in Institutiones laudatur.* 1.4.14.61.
Thomas Becketus *Legum Doctor, Cancellarius Angliæ.* 2.8 p.2.29.361.
Thomas Hovvardus, *Comes Arundeliæ & Surriæ, Marescallus Angliæ.* 2.8.p.3.14.388.
Tribonianus *an Jurisconsultorum. Rom. Scripta deleri jusserit?* 1.4.7.53.54.
Tribonianus *reprehenditur ob festinationem in Pandectis.* 1.4.8.55.

Turcæ utuntur Codice Juſtinianæo. 1. 2, 6 31.
Turcarum Imperator aſſerit, Se eſſe Succeſſorem Conſtantini M. 2. 2. 4. 162.

V.

VAllæ *teſtimonium de Jurisconſultis Romanis.* 1. 4. 5 52.
Valentia, dicta pars Britanniæ à Valentiniano. 2. 8. p. 1. 8. 328.
Vacarius *legit Jus Civile Oxonii, ſub Rege* Stephano. 2. 8. p. 2. 27. 359.
Vacarius *factus Abbas Beccenſis & electus Archiepiſcopus Cant.* 2. 8. p. 2. 28. 361.
Veneti nunqvam fuerunt ſub Imperatore, aut alterius Principis Dominio. 2. 3. 4. 181.
Venetorum libertatis Tituli. 2. 3. 4. 181. 182.
Veneti habent omnia Jura Majeſtatis. 2. 3. 5. 182.
Veneti reguntur Moribus ſuis & Arbitriis Judicum. 2. 3. 18. 193.
Ulpianus I. C. *in Britannia.* 2 8. p. 2. 8. 340.
Unio Regni Luſitanici cum Caſtellano facta æqvè principaliter. 2. 6. 16. 318.
Urbini Duces habent Jura Majeſtatis. 2. 3. 14. 190.
Urbini obſervatur Jus Civile. 2. 3. 25. 200.

FINIS.

605288

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google